43
klasik

BALZAC

vadideki zambak

fransızca aslından çeviren: ilkay atay

BALZAC | vadideki zambak

AYRINTI
KLASİK
1261

vadideki zambak

honoré de balzac

fransızca aslından çeviren: ilkay atay

sunuş: honoré de balzac

ayrıntı: 1261 / klasik dizisi: 43

vadideki zambak / honoré de balzac

özgün adı / le lys dans la vallée

fransızca aslından çeviren /ilkay atay

sunuş / honoré de balzac

son okuma / ahmet batmaz

bu kitabın türkçe yayım hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / kâni kumanovalı

baskı: ali laçin - barış matbaa-mücellit
davutpaşa oad. güven san. sit. c blok no. 286
topkapı/seytinburnu - istanbul - tel. 0212 567 11 00
sertifika no: 33160

birinci basım: ocak 2019 / baskı adedi 2000
isbn 978-605-314-350-5 / sertifika no: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu - istanbul
tel: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari

honoré de balzac

1799 yılında Fransa, Tours'da burjuva bir aileye doğdu. Sekiz yaşında Vendôme'daki Oratoryenler Koleji'ne yatılı verildi. Uzun süre ailesinden ayrı yaşadı. On beş yaşında Paris'teki Lepître yatılı okuluna geçti. On yedi yaşında Hukuk Fakültesi'ne başladı. Bir yandan bir noterde staj yaparken bir yandan da Sorbonne'daki edebiyat derslerine katıldı. Aile dostu bir noterin yanında çalışmayı reddedip yazar olmaya karar verdi ve Lesdiguières sokağındaki 9 numaralı evin çatı katında yazmaya başladı. Trajedi ve Walter Scott tarzı tarihsel roman denemeleri oldu. 1822'de ilk aşkı, kendisinden yirmi iki yaş büyük olan Madam Laure de Berny'yle tanıştı. Edebiyatçılarla dostluklar kurdu. Zengin olmak amacıyla yayıncılık ve hurufat dökümcülüğüne el attı. İflas ettiğinde kendisiyle birlikte ailesini de zora sokacak kadar borçlanmıştı. Borçlarını ödeyebilmek için yeniden yazmaya başladı. 1829'da Balzac imzasıyla basılan ilk romanı olan *Köylü İsyanı* yayımlandı. Hemen ardından yayımlanan *Evliliğin Fizyolojisi* büyük ses getirdi. Sosyeteye girdi, çeşitli dergi ve gazetelerde yazdı. 1830 yılından itibaren oldukça etkin bir yazma sürecine girdi ve her yıl ortalama sekiz-dokuz adet kadar roman yazdı. Romanlarından kazandıklarıyla hem kibar çevrelerdeki yaşamını sürdürdü hem de borçlarını ödemeye başladı. Siyasete girme arzusuyla yeni-Lejitimist partiye katıldı. Bu sırada romanlarına soluksuz devam ediyordu. 1835'te alacaklılardan kaçmak için "Dul Bayan Durand" takma adıyla bir daire kiraladı. Burada günde on altı saat çalışıyordu. 1838 yılında gümüş madenleri bulunduğunu öğrendiği Sardinya Adası'na, maden işletmeciliğine atılma isteğiyle araştırma yapmaya gitti. İşler istediği gibi gitmeyince Fransa'ya geri döndü. 1841'de Edebiyatçılar Derneği onursal başkanlığına atandı. Aşırı çalışmaktan sağlığı bozuldu. Mart 1850'de Madam Hanska'yla evlendi. Aynı yılın ağustos ayında Fortunée sokağındaki konağında öldü ve Père-Lachaise Mezarlığı'na gömüldü. Cenaze töreninde Victor Hugo konuşma yaptı. 51 yıllık hızlı yaşamında, *İnsanlık Komedyası* adını verdiği 137 eserden oluşan 26 ciltlik devasa bir şaheser yaratmış ve 2504 roman karakterine can vermiştir.

ilkay atay

1987 İstanbul doğumludur. İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı mezunu olup Hacettepe Üniversitesi'nin aynı bölümünde yüksek lisans çalışmalarına devam etmektedir. Çeşitli dergi ve internet sitelerine öykü ve makaleler yazan çevirmen, Fabisad tarafından 2015 yılında düzenlenen Gio Ödülleri öykü yarışmasında "Pathosapolis" adlı öyküsüyle dereceye girmiştir. Çevirdiği diğer eserler: *Racine ve Shakespeare, Stendhal; Kale, Küçük Prens, Antoine de Saint-Exupéry; Atrée ve Thyeste Trajedisi, Prosper Jolyot de Crébillon.*

içindekiler

sunuş / insanlık komedyası
honoré de balzac 9

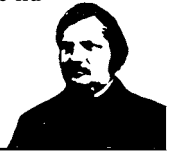
vadideki zambak

kontes natalie de manerville'e..... 31
madam mortsauf'a..... 173
madam de mortsauf'tan vikont félix de
vandenesse'e 360
kont félix de vandenesse'e..... 376

insanlık komedyası
honoré de balzac

İnsanlık komedyası başlıklı, neredeyse on üç yıldır sürdürdüğüm esere girişmiş olarak, eser üzerine düşüncelerimi ortaya koymam gerektiğine inanıyorum. Kökenini anlatmak, yapısal tasarımını özetlemek ve tüm bunlardan sanki hiç ilgi duymuyormuşçasına bahsetmeyi denemek istiyorum. Sanıldığı kadar zor bir şey değil bu. Kendinden ödün verip çok çalışarak üretilen pek az eser böylesi bir mütevazılık barındırır. Bu gözlem; Corneille, Molière ve kendi eserlerine yönelik benzer bir mütevazılık gösteren tüm diğer büyük yazarlar için de geçerlidir. Onların güçlü kavrayışlarına eşit bir seviyeye erişmek mümkün değilse bile, hiç değilse duygu bakımından onlara benzemek isteyebiliriz.

Başlangıçta, insanlık komedyasıyla ilgili fikirlerim bir parça rüya gibiydi, ciddiye alıp da filizlenmesine izin vermenin imkânsız olduğu o projelerden biri. Kadınsı çehresini gösterir göstermez kanatlarını açıp fantastik bir göğe doğru yükselen, kulağa hoş gelen bir hayal. Ancak birçok farklı hayalin bir araya gelmesiyle oluşan bu hayal zamanla gerçeklik kazanmış, buyruklar yağdırmaya başlamıştı ve hükümdarlığına boyun eğmek icap etmişti.

Fikir, insanlık ve hayvanlık arasında karşılaştırma yapma arzusundan doğmuştu.

Cuvier ve Geoffroy Saint-Hilaire arasında alevlenmiş olan şu son günlerdeki büyük çekişmenin bilimsel bir keşiften ileri geldiğine inanmak büyük bir hata olur. Yapısal birlik kuralı, başka isimler altında iki yüzyıldan beri en büyük zihinleri meşgul etmekteydi zaten. Mesela sonsuzlukla girdikleri ilişkide bilime yer veren Swendenborg ve Saint-Martin gibi mistik yazarların sıradışı eserlerini yeniden okuduğumuzda bu birlik kuralıyla karşılaşırız. Ya da doğa tarihi üzerine en yetkin isimlerin (Leibnitz, Buffon, Charles Bonnet, vb) metinlerinde de öyle; Leibnitz'in monadlarında, Buffon'un organik moleküllerinde, Needham'ın bitkisel enerjisinde, Charles Bonnet'nin benzer organların eklemlenmesinde ve 1760'lar için epey cesur bir fikir olan "bitki gibi yetişen hayvan"da kompozisyon birliği kuralını ihtiva eden "kendi için kendi" yasasının temellerini buluruz. Yalnızca tek bir hayvan söz konusudur. Yaratıcı, mevcut tüm varlıklar için özerk ve eşsiz tek bir kalıp tasarlamıştır. "Hayvan" olma durumu asıl niteliktir ve dışsal biçim, daha doğrusu, biçimsel farklar maruz kalınan çevreyle ilişki içinde şekillenir. Ortaya çıkan farklılıklar sonucu zoolojik türler meydana gelir. İlahi Güç bağlamına ait fikirlerle de uyum içinde olan bu sistemi ilan edip savunma şerefiyse ebediyen Geoffroi Saint-Hilaire'e aittir; daha yüce bir bilim geliştirmek hususunda Cuvier'in muzaffer muhalifi olan Saint-Hilaire'in zaferi, yazdığı son makalede Goethe tarafından da övülmüştür.

Doğaya yönelik bu kavrayış metoduna olan ilgim bahsi geçen tartışmalar alevlenmeden çok önce uyanmıştı ve bu yöntem sayesinde toplumun da doğaya benzediğini görmüştüm. Zoolojideki tür sınıflarına benzer bir şekilde, yaşadığı bölgeye bağlı olarak insanı dönüştüren de toplum değil midir? Asker, işçi, yönetici, avukat, aylak, bilgin, devlet adamı, tacir,

bahriyeli, şair, dilenci, din adamı arasındaki fark, her ne kadar kavraması daha zor olsa da; kurt, aslan, eşek, karga, köpekbalığı, fok balığı, koyun, vb türlerin arasındaki fark kadar kayda değer değil midir? Zoolojik türler gibi toplumsal türler de daima var olmuştur ve var olacaktır. Buffon, zoolojik alanın toplu bir temsilini sunmaya girişen kapsamlı bir eser yazabildiyse, aynı şey toplumsal alan için neden yapılamasın? Elbette, hayvan çeşitleri için doğa tarafından belirlenen sınırların toplumsal alanda hiçbir geçerliliği yoktur. Buffon bir aslanı resmetmek istediğinde, bunu yalnızca birkaç cümleyle başarabilir. Öte yandan, toplumsal alanda evli bir kadın yalnızca bir kocanın karısı anlamına gelmez. Bir evlilikte aynı role sahip olduğu hâlde birbirinden alabildiğine farklı varlıklar yer alabilir. Örneğin, bir tüccarın karısı kimi zaman bir prensin karısı olmaya layık biridir, bir prensinkiyse çoğu zaman bir işçi karısı kadar değerli değildir. Toplumsal alan, rastlantı ve talihe, Doğa'nın müsaade etmeyeceği kadar fazla yer verir, hâliyle söz konusu olan doğa artı toplumdur. Yalnızca iki cinsiyetin konumları göz önüne alındığında bile, toplumsal alanın tasviri hayvansal alanınkinden en az iki kat fazla çabaya gereksinir. Neticede, hayvanlar arasındaki drama pek fazla değildir çünkü rollerde hemen hemen hiç karmaşa bulunmaz. Birbirlerini tepeleyip dururlar ve hepsi bu. İnsanlar da birbirlerini tepeleyip durur ancak onların az buçuk zekâsı mücadeleyi çok daha karmaşık bir hâle getirir. Hayvan doğasının insanda da hayatın akışı içerisinde ortaya çıkabildiğini kabul etmeyen bazı bilginler hâlâ daha varsa da, bir bakkalın yüksek bir rütbeye ulaşabildiği ve bir soylunun da çok düşük bir sosyal dereceye düştüğü sıklıkla görülür. Buffon hayvanlardaki yaşamı ziyadesiyle basit bulduğunu ifade eder. Hayvanların mülkiyeti pek azdır, ne sanat ne de bilimleri vardır, diğer yandan insan, derinlemesine incelenmeye layık bir dürtü sonucu,

değerlerini, fikirlerini ve hayatını ihtiyaç duyduğu her alanda ifade etme eğilimi taşır. Leuwenhoëk, Swammerdam, Spallanzani, Réaumur, Charles Bonnet, Muller, Haller ve diğer sabırlı hayvanbilimciler hayvanların davranış alışkanlıklarının enteresan olduğunu göstermiş olsalar da her bir hayvanın davranışı, en azından biz yetkin olmayanların gözüne, sanki daima aynıymış gibi görünür. Oysa bir prensin tavırlarıyla, giyim kuşamıyla, hitabeti ve ikamet ettiği konutla bir bankerin, bir sanatçının, bir burjuvanın, bir rahibin ya da bir yoksulunkiler asla birbirine benzemez ve medeniyetten medeniyete başkalaşım geçirirler.

Öyleyse hayata geçirilecek olan proje üç katmanlı olmalıdır: Erkekler, kadınlar ve şeyler; şeylerden kasıt kişiler ve dünya görüşlerinin maddesel ifadeleri; kısacası insan ve hayat.

Adına *tarih* dediğimiz insanı usandıran, kuru bir isimler ve olaylar listesinden ibaret olan eserde, ister Mısır'da, ister İran'da, ister Yunanistan'da, isterse Roma'da olsun tüm dönemlerden tüm tarih yazıcılarının bize vermeyi unuttuğu en önemli şey *değerlerin tarihidir.* Petronius'un Romalıların özel hayatlarından bahseden fragmanlarıysa merakımızı tatmin etmek bir yana bizi daha da meraklandırır. Tarih yazıcılığındaki bu devasa boşluğu fark etmiş olacak ki, Peder Barthélemy[1] yaşamını *Anarcharsis*'teki[2] Yunan değerlerinin yeniden inşaasına adamıştır.

Peki toplumun sunduğu üç dört bin çeşit karakteri işleyecek bir drama nasıl çekici kılınabilir? Aynı anda hem şairi, hem filozofu hem de gönle dokunacak imgelerin ışığında hem şiiri hem de felsefeyi arzu eden kitleleri memnun etmek

---

1. Jean-Jacques Barthélemy: 18. yüzyılda Fransız yazar ve nümismat.
2. Genç Anarcharsis'in Yunanistan'a yolculuğu (*Voyage du jeune Anarcharsis en Grèce*).

nasıl mümkün olabilir? İnsan yüreğinin tarihini anlatmanın şiirselliğini ve önemini kavrıyorduysam da, bunu icraata dökmek için hiçbir çıkar yol göremiyordum çünkü bugüne dek yaşamış olan en büyük hikâye anlatıcıları dahi yeteneklerini en fazla bir iki farklı karakteri betimlemek için kullanmış ve yaşamın yalnızca belli bir çehresini resmetmişlerdi. Aklımda bu düşüncelerle Walter Scott romanlarını okudum. Walter Scott, bu modern trouveur,[3] haksız bir şekilde ikinci sınıf olarak görülen hususi bir kompozisyon türünde devasa bir külliyat yayınlıyordu. Artık yürürlükten kalkmış olan yasaları ya da zamanında toplumlara egemen olmuş eski değerleri araştırırken; *Daphnis ve Chloë*, Roland, Amadis, Panurge, Don Quichotte, Manon Lescaut, Clarisse, Lovelace, Robinson *Crusoë, Gilblas, Ossian, Julie d'Etanges, Amcam Tobie, Werther, René, Corinne, Adolphe, Paul ve Virginie, Jeanie Dean, Claverhouse, Ivanhoë, Manfred, Mignon* gibi eserler yazarak toplumsal koşulları resmetmek, az çok tüm uluslarda aynı olan bir sıralamayla olayları ardı ardına dizmekten ibaret olan tarih yazıcılığından ya da bazı metafizikçilerin yaptığı üzere neyin ne olduğunu basitçe söyleyip geçmekten daha zor bir iş değil midir?

Her şeyden önce, içine doğdukları nesillere kıyasla çok daha özgün ve çok daha kalıcı ömürleri olan bu karakterlerin, yaşayabilmek için hemen her zaman günümüzün de isabetli bir yansıması olmak zorunda oldukları bir gerçektir. İnsanlık vicdanı kendi çağının rahminde tohumlanır ve dönemin, belli bir felsefi sistem ihtiva eden çerçevesi içinde karakterini kazanır. Bu bakımdan, Walter Scott, kendi kültürünü ekip yetiştiren milletlerin şiirsel tacını çağdan çağa

3. Trouvère: Ortaçağda, şehir meydanlarında lavta çalıp epik şiirler okuyarak insanlara başka ülkelerden haberler getiren ya da yalnızca eğlendirme amaçlı şarkılar söyleyen hikâye anlatıcısı.

ölümsüz elmaslarla işleyen bu edebiyat biçimine, yani tarihsel romana felsefi değerini vermiştir. Bu biçimi, geçmiş zamanların ruhuyla diriltmiş; hem dramayla, hem diyalogla, hem portreyle, hem manzara tasviriyle, hem de betimlemeyle birleştirmiştir. Destan türünün öğeleri olan, mucizevi olanla gerçek olanı kaynaştırmış; herkesin aşina olduğu türde mütevazı bir dil kullanımı ile şiir arasında temas kurmuştur. Ama eserinin ateşli tutkusu içinde, yöntemini ya da eserinin mantığını sistemli bir çabaya dönüştürmeyi hayal etmemiş; metinlerini, her bölümün bir roman ve her romanın da belli bir dönemi ele aldığı türde bütünsel bir tarih algısı yaratacak biçimde birbirlerine bağlamayı akıl etmemiştir. Eserindeki bu noksanlığı fark ettiğimde ki İskoç yazarın büyüklüğünü azaltan bir şey değildir bu, hem kendi eserimi hayata geçirebilmek için ihtiyaç duyduğum sistemi hem de imkânı bulmuş oluyordum. Her ne kadar, Walter Scott'un, deyim yerindeyse hayret verici yazınsal bereketi ve üslubunun daima yalnızca kendine benziyor oluşu, daima özgün oluşu insanın gözünü korkutuyorsa da en ufak bir umutsuzluğa kapılmamıştım çünkü bu yeteneğin kaynağının insan doğasının sonsuz çeşitliliğinden geldiğini görebiliyordum. Rastlantısallık, dünyanın en iyi romancısıdır; verimli olabilmek için tek yapmamız gereken onu etüt etmektir. Tarihi yazan Fransız toplumudur, bana düşen yalnızca onun sekreteri olmaktır. Tutkuların birincil kaynakları gibi görünen kusurlarla ve erdemlerle donatıyorum alet çantamı, karakterleri resmediyor, Toplum'un başlıca hadiselerini seçiyorum, birbirine benzeyen birçok karakterin niteliklerini kendinde birleştiren tipler yaratıyorum; belki böylelikle tarihin, tarihçiler tarafından unutulmuş olan çehresini yazmayı başarabilirim; değer yargılarının tarihini. Büyük bir sabır ve cesaretle, Fransa'nın 19. yüzyılı üzerine bu tür bir eseri hayata geçirebilirim

belki; bir benzeri Roma, Atina, Tyr,[4] Memfis, İran ve Hindistan medeniyetleri tarafından bize bırakılmamış diye üzüleceğimiz türden bir eser; Peder Barthélemy'nin örneğini takip eden cesur ve sabırlı Monteil'in daha az çekici bir form dahilinde Ortaçağlar için denediği eser gibi.

Bu eser henüz yeterince işlenmemiştir. Toplumun yeniden üretimi anlamına gelen böylesi çetin bir işe girişmiş olan bir yazar öncelikle gerçeğe az çok sadık kalabilen bir ressam olmalıdır, az çok başarılı olmalıdır, sabırlı ya da yürekli insan tiplerini resmedebilmeli, manevi hayatın dramlarının anlatıcısı olmalıdır, toplumsal dekorların, mobilyaların arkeologu olmalı, meslek dallarının bir kataloğunu çıkarmalı, iyi ve kötünün sicilini tutmalıdır ama tüm sanatçıların özlemi olan övgüleri hak edebilmek için bu toplumsal öğelerin sebep ya da sebeplerini etüt etmem gerekmez mi? Bu devasa imgeler, tutkular ve olaylar yığınının gizlediği anlamları bulup çıkarmam? Son olarak, bu sebebi bulmuş demiyorum ama aramış biri olarak, toplumu devindiren bu itici gücü, Toplumların, hakikat ve güzelliğin ebedî yasasından türettikleri temel ilkelerde gözlemlemek zorunda değil miyim? Tek başlarına bile bir kitap meydana getirebilecek durumda olan ön hazırlıkların genişliğine karşın, eser bir sonuca varmaya ihtiyaç duymaktadır. O yüzden, Toplum, kendi devindirici sebebini kendi içinde taşımak zorunda olarak resmedilmiştir.

Yazarın yasası, onu bir yazar yapan şey, hiç çekinmeden söylüyorum onu bir devlet adamıyla eşit, hatta üstün kılan şey insana ait konuları nasıl yargıladığıdır ve ilkelerine mutlak suretle bağlı oluşudur. Machiavelli, Hobbes, Bossuet, Leibnitz, Kant, Montesquieu; bunlar devlet adamlarının başvurduğu kaynaklardır. "Bir yazarın, hem ahlak hem siyasi alanda fikirleri olgunlaşmış olmalıdır; kendini insanların

4. Tyr: Lübnan'ın güneyinde, Sur şehri.

eğitmeni olarak yetiştirmelidir ve insanların, eğitmenlerinden kuşku duymamaya ihtiyaçları vardır" şeklinde ifade ediyor Bonald. Bu önemli sözleri daha işin başındayken kendime yasa olarak belirlemiştim; öyle ki bu sözler demokratik bir yazar için de monarşik bir yazar için de ortak yasadır. Ve eğer bana karşı çıkanlar olursa, ya belli bir ironiyi yanlış yorumlamış oldukları içindir ya da çamur atmayı görev edinmişlere özgü bir manevrayla karakterlerimden birinin bir repliğini çarpıtarak beni yaralamak içindir.

Eserin içsel anlamına, ruhuna ve onun temelini oluşturan ilkelere gelince:

İnsan ne iyidir ne de kötü, o yalnızca birtakım içgüdü ve iştahlarla doğar; Toplumsa Rousseau'nun iddia ettiği üzere insanı yozlaştırmak bir yana, onu kusursuzlaştırır, onu daha iyiye dönüştürür ama elbette menfaat olgusu da kendi çürük eğilimlerini yetiştirecektir. Hıristiyanlık ve bilhassa Katoliklik, daha önce *Köy Hekimi*'nde de söylemiş olduğum üzere, insanın yozlaşmış eğilimlerini baskılayan bütünsel bir sistem olarak Toplumsal Düzen'in en önemli öğesidir.

Toplumsal tablonun itinalı bir şekilde okunması, tabiri caizse, iyi ve kötü yanlarının kalıbının çıkarılması şöyle bir sonucu da beraberinde getirecektir; düşünce ve tutku toplumun yapıcı öğeleri olduğu kadar, aynı zamanda yıkıcı öğeleridir de. Bu bakımdan, toplumun yaşamı, insanın yaşamına benzer. Yaşamsal kudretini ılımlaştırmadıkça hiçbir ulus baki olamaz. O yüzden, dinsel kurumların öğretileri, hatta eğitimleri, ulusların bekası için birincil öneme sahiptir; kötünün toplam varlığını azaltmak ve iyininkini artırmanın tek yolu tüm Toplumlarda budur. Hem iyi şeylerin hem de kötü şeylerin kaynağı olan düşünceyse, yalnızca din tarafından idare edilebilir, evcilleştirilebilir ve böylece hazır hâle gelebilir. Mümkün olan yegâne din ise Hıristiyanlıktır (*LOUIS*

LAMBERT'de,[5] Paris'ten gönderilmiş olan mektuba bakınız; genç mistik filozof, Swedenborg'un doktrini üzerine, dünyanın başlangıcından bu yana aslında nasıl da daima hep tek bir dinin gelmiş olduğuna dair açıklamalarda bulunur). Hıristiyanlık modern ulusları yarattı ve onları muhafaza da edecektir. Kuşkusuz, buradan monarşi ilkesinin gerekliliği de çıkar. Katoliklik ve Kraliyet ikiz ilkelerdir.

Bu iki ilkenin, mutlak güce dönüşmemesi için kurumlarca engellenmeleri gereken sınırlara gelirsek, her bir kurum, sözü siyasi bir meseleye dönüştürmeyecek kadar kısa tutma sorumluluğunu duymalıdır. Bu kadarını söylemek yeterlidir, böylelikle ne dinsel ne de siyasi alandaki güncel konulara girmek zorunda kalmam. İki ebedî Hakikat'in ışığında yazıyorum: Din ve Monarşi; günümüzde yaşadıklarımızın, tüm bu olup biten hadiselerin açıkça gösterdiği iki gereklilik, sağduyulu tüm yazarların ülkemize o yönde rehberlik etmesi gereken iki istikamet bunlardır. Hukuku yapılandırmak için en etkili ölçüt olan Seçim'e düşmanlık etmiyorum ama Seçim'i *yegâne toplumsal araç* olarak görmeyi reddediyorum, bilhassa günümüzde olduğu gibi beceriksizce organize ediliyorsa, çünkü seçim, fikirleri ya da çıkarları yalnızca monarşik bir hükümet tarafından fark edilip tahayyül edilebilecek azınlıkların çoğunu temsil etmekte yetersiz kalıyor. Her alana genişletilmiş bir Seçim, ayaktakımı yığınlarının iktidarına yol açar, hiçbir konuda sorumluluk duymayan yegâne hükümet biçimine ya da sınırları olmayan bir tiranlığa yol açar çünkü bu hükümet kendini *Yasa* ilan edecektir.

Toplumun gerçek en küçük birimini ise birey olarak değil, Aile olarak görüyorum. Bu bağlamda, gerici bir kafa olarak

---

5. *Louis Lambert*: Balzac'ın, İnsanlık Komedyası'nın Felsefi Çözümlemeler başlığı altındaki eserlerinden biri.

görülme riskini göze alarak, modern yenilikçilerin peşine takılmaktansa Bossuet ve Bonald'ın yanında yer alıyorum. Seçim yegâne toplumsal araç hâline geldiğine göre, ben bunu kendim için kullanacak olsam, eylemlerim ve düşüncelerim arasında en ufak bir tezat dahi olmaması gerekir. Oysa bir mühendis, bir köprünün çökmek üzere olduğunu, insanların bu köprüden geçmesinin tehlikeli olduğunu ilan eder ama şehre giden tek yol bu olduğu için kendisi de o köprüden geçer. Napoléon, Seçim yöntemini ülkemize muazzam bir dehayla yerleştirmiştir. Öyle ki, Yasama Organındaki en vasıfsız vekiller dahi Restorasyon sonrası dönemde Meclisin en gözde hatipleri olmuşlardı. O güne kadarki hiçbir Meclis, vekilleri birbirleriyle kıyaslayan böylesi bir Yasama Organı kadar değerli olmamıştı. O yüzden, imparatorluğun seçim sistemi tartışmasız en iyisidir.

Bazıları, bu demeçte kibirli ve faydacı bir şeyler bulabilirler. Bu böyledir, romancıyı tarihçi olmaya çalışmakla suçlarlar, siyasi görüşünden dolayı hesap vermesini talep ederler ondan. Tek yanıtım, burada bir yükümlülüğü yerine getirdiğimdir. Giriştiğim eser, koca bir tarih uzunluğunda, onun mantığına icabet etmek zorundayım; hâlâ daha gizli kalmış olan mantığına, ilkelerine ve değerlerine.

Zorunlu olarak, özünde geçici olan eleştirilere yanıt vermek için yazılan türde bir önsözden uzak duruyorum; yalnızca tek bir gözlemimi dile getireceğim.

Sonsuza dek yaşayacak olsalar da geçmişe ait olan ilkelere geri dönüş gibi bir amacı olan yazarlar, daima bunun için gerekli olan zemini hazırlamak zorundadırlar. Düşünce alanında taş taş üstüne koyan her kim olursa olsun, bir suistimali ifşa eden her kim olursa olsun, önlenmesi amacıyla bir kötülüğü gözler önüne seren her kim olursa olsun; böyle bir

kişi daima ahlak düşmanı[6] olmakla suçlanmaya göğüs germek zorunda kalır. Ahlaksızlık ithamı ki asla cesur bir yazarı yıldıramaz bu, bir şaire söyleyecek hiçbir şeyleri olmayanların elinde kalan son araçtır. Eğer yaptığınız resimlerde özgünseniz, eğer gece gündüz süren bir emeğin sonunda dünyanın en zor dilinde yazmayı başarırsanız, işte o zaman ahlaksız sözcüğünü suratınızın tam ortasına yersiniz. Sokrat ahlaksızdı, İsa Mesih ahlaksızdı; ikisi de toplum değerlerini altüst etmekle ya da değiştirmeye çalışmakla suçlanıp Toplum adına yargılandı ve mahkemede suçlu bulundu. Bir kişiyi öldürmek isteyince, ona ahlaksız damgası vururuz. Siyasi partilerin pek bir aşina oldukları bu araç, onu kullanan herkesin utancıdır. Luther ve Calvin dünyevi çıkarların suistimal edilişini bir delil olarak kendilerine siper ederken ne yaptıklarının gayet farkındaydılar. Öyle ki, yaşamlarının sonuna dek hayatta kaldılar.

Toplumun suretini çıkarırken, deviniminin enginliği içinde onu resmederken, kompozisyonunuzun iyiden ziyade kötüyü dile getirdiğini görürsünüz, hatta görmelisiniz. Şuradaki bir fresk parçası suçlu bir grup insanı resmetmekteyse, bir bakarsınız, eleştirmen, eserinize çoktan ahlaksızlık damgasını yapıştırmış bile, oysa eserin geri kalanını incelemiş olsa, diğer bir parçanın mükemmel bir kontrast oluşturacak şekilde ahlaki bir karakter çizdiğini görecekti. Eleştirmen, bir eserin bütünsel planını görebilme yetisinden mahrum bir kişi olduğu için onun bu davranışını bağışlıyordum, sonuçta insanların görme yetilerini, dil yetilerini, fikir yürütme yetilerini engelleyemeyeceğimize göre eleştirileri de engellemek mümkün değildir. Dahası benim hakkımda tarafsız bir değerlendirme yapılmasının vakti henüz gelmiş değildir. Kaldı ki, eleştirmenin saçtığı alevlerden incinme-

6. Ahlak düşmanı: Töreye uymayan, geleneği bozan.

menin yolunu bulamamış bir yazar, daha en başından yazmaya başlamaktan vazgeçmelidir çünkü aksi, bir gezginin yola çıkarken havanın daima açık olacağına bel bağlaması gibi olur. Bu noktada, geriye yalnızca şuna dikkati çekmek kalıyor: Demek ki ahlakçıların en vicdanlı olanları bile *Toplumun* kötü eylemlerin yanı sıra iyi eylemleri de gerçekleştirebileceğine inanmıyor çünkü ortaya koyduğum tabloda, erdemli karakterlerin sayısı kınanacak türdeki karakterlerden daha fazladır. Eserimde; ayıplanacak türdeki eylemler, hatalar, en hafifinden en ağırına dek tüm suçlar gerek insani gerek ilahi adalet aracılığıyla gerek herkesin gözü önünde gerek özel yaşamda olmak üzere daima cezasını bulur. Bu bakımdan, bir tarihçiden çok daha ahlaklıyım çünkü ondan daha özgürüm. Örneğin, Cromwell, burada, gerçek dünyada, düşünürlerin ona yakıştırdığı lekeden başka herhangi bir cezayla karşılaşmadı. Bu konuda bugün dahi ekoller arasında bir tartışmadır sürüp gidiyor. Bossuet'nin kendisi, mesela şu büyük kral katlini organize etmişti. Gaspçı Guillaume d'Orange, yine bir başka gaspçı Hugues Capet hiçbir endişe duymadan, ne IV. Henri'den ne de I. Charles'dan korkmadan hayatlarının sonuna dek rahatça yaşadıktan sonra öldüler. II. Catherine'in ve XIV. Louis'nin yaşamlarını yan yana koysak, her tür ahlaki düzleme ters bir tabloyla karşılaşırdık, en azından bireyler için geçerli olan ahlaki bakış açısıyla onları yargılayabilseydik durum bu olurdu çünkü Napoléon'un dediği gibi, Krallar ve Devlet Adamları için iki tür ahlak vardır: Aşağıdakilerin ahlakı ve yukarıdakilerin ahlakı. *Siyasi Hayattan Sahneler* başlığı altındaki çalışmalarım bu güzel gözlemi temel alır. Romanda olduğu gibi ideal güzele yönelme yasası Tarih söz konusu olduğunda, geçersizdir. Tarih yalnızca olduğu gibidir ve öyle yazılmalıdır, öte yandan *roman daha iyi bir dünyayı yansıtmalıdır*, demişti geçtiğimiz yüzyılın en dikkate değer isimlerinden biri olan Madam

Necker. Fakat ayrıntıları gerçeğe dayalı olmadıktan sonra roman yüce bir yalandan ibaret olacaktır. Yazdıklarını, özünde ikiyüzlü olan bir ülkenin değerleriyle uzlaştırmak zorunda kalan Walter Scott, iş kadınını resmetmeye gelince, insanlık hakkında yanılgıya düştü çünkü karakterlerine model olan insanlar hizipçiydi.[7] Protestan kadını, bir *ideal*den mahrumdu. İffetli, saf ya da erdemli olabilirdi ama derinlikten yoksun aşkı, daima sakin ve bir görevin yerine getirilmesi gibi mekanik bir biçimde düzenlenmişti. Bakire Meryem'in, onu ve bağışlayıcı gönlünün tüm hazinelerini cennetten süren sofistlerin kalbini soğutması misali. Protestanlıkta, işlediği bir kabahatin ardından kadın için kurtuluş mümkün değilken, Katolik Kilisede bağışlanma umudu kadını yüce kılar. Ayrıca Protestan bir yazar için yalnızca tek bir kadın tipi varken, Katolik yazar, her yeni durum içinde yeni bir kadın bulunduğunu keşfeder. Walter Scott Katolik olmuş olsaydı, İskoçya'da süregelen toplumun çeşitli fazlarını gerçeğe sadık kalarak betimlemeyi kendine görev edinmiş olsaydı, belki de o zaman, Effie'nin ve Alice'in ressamı (yaşamının son yıllarında yaratmış olduğu için pişmanlık duyduğu iki karakter); tutkuyu, günahları ve bedelleriyle kabul edecek ve erdemlerin de yalnızca tövbeyle kazanılan şeyler olduğunu görecekti. Tutku, insanlığın ta kendisidir. O olmazsa, ne dinin ne tarihin ne romanın ne de sanatın bir anlamı kalır.

Yalnızca detay tutkusuyla gerçek olayların listesini tutup sonra da onları oldukları gibi resmettiğimi zanneden bazıları, büyük bir yanılgı içinde, *duyumculuk* ve *materyalizm* ekolüne ait olduğumu varsayıyorlar; tek bir şeyin iki farklı çehresidir bunlar, *panteizmin*. Belki de bu konuda doğal

7. Yazar burada, İngiltere'nin, Katolik dininden ayrılarak dinde ayrılıkçılığa sebep olduğunu kastediyor.

olarak, hatta zorunlu olarak yanılgıya düşüyorlardır. Söz konusu Toplum olduğunda, sınırsız bir ilerleme şeklindeki inancı paylaşmıyorum; ben insanın kendi içindeki ilerlemeye inanırım. İnsanı, gelişimi sınırlı bir yaratık şeklinde görme eğilimi taşıdığımı kanıtlamaya çalışanlar ummadıkları bir açıdan yanılıyorlar. *SERAPHITA*, Hıristiyan Buddha'nın eylemlerindeki doktrin, bu hadsiz suçlamaya karşı verilebilecek tatmin edici bir cevap gibi görünüyor bana.

Bu oldukça uzun eserin birçok parçasında, etkileri büyük olan hadiseleri işlemeye çalıştım; elektriğin mucizelerinden bahsedebilirim, insanın içinde hesap edilemez bir kuvvete dönüşmektedir bu, fakat yeni bir ahlaki dünyanın varlığına işaret eden beyin ve sinir sistemi fenomenleri, dünya ve Tanrı arasındaki bazı gerekli ilişkileri ne yönde değiştirmektedir? Katolik dogmaları bundan ne ölçüde etkilenir? Günün birinde, tartışılmaz bilimsel olgular tarafından düşünce, akışkan madde konumuna yerleştirilse bile, yani kendini yalnızca etkileri vasıtasıyla ifşa eden ve özü, onca mekanik araçla güçlendirilmiş olduğu hâlde daima duyularımızdan kaçan akışkanlar sınıfına alınsa bile, bunun sonuçları Christophe Colomb'un dünyanın yuvarlaklığını gözlemlemesi ya da Galilei'nin dünyanın hareketini kanıtlaması gibi olacaktır. Geleceğimiz yine aynı kalacaktır. Mucizelerine 1820'den beri aşina olduğum hayvani manyetizma; Gall'in güzel deneyleri, Lavater'in takipçileri; elli yıldan beri düşünceyi, optikçilerin ışığı (düşünce ve ışık, birbirine oldukça benzeyen iki olgu) çalışması gibi çalışan herkes, Yuhanna'nın[8] müritleri benzeri mistiklerin ve ruhani dünyayı, insan ve Tanrı arasındaki ilişkiyi görünür kılan bu katmanı inşa eden tüm büyük düşünürlerin lehine bir sonuca varacaklardır.

---

8. Yuhanna: İsa'nın on iki havarisinden biri. *Aziz Jean.*

Eserimin mantığı kavrandığında görülecektir ki; genel, yerel, gizli ya da apaçık olayları bireysel yaşamların olaylarına bağlıyor ve sebepleriyle kökenlerini; tarihçilerin bu zamana dek ulusların toplumsal yaşamına atfettiğine denk bir önemle işliyorum. Mesela Indre kıyısındaki bir vadiyle *Madam Mortsauf* arasında süregelen adı bilinmeyen savaş ve tutku, en az adı bilinen ünlü savaşlar kadar büyük bir öneme sahiptir (*VADİDEKİ ZAMBAK*). Birinde, bir fatihin zaferi bir oyundan ibarettir; diğerindeyse, cennet söz konusudur. Bir rahip ve parfümeri olan *Birotteau*'nun talihsizlikleri, benim için, tüm bir insanlığın talihsizlikleriyle birdir. *La Fosseuse* (KÖY HEKİMİ) ve *Madam Graslin* (KASABANIN ŞİFACISI) tüm kadınların birer temsilidirler neredeyse. Her birimiz her gün çeşitli acılara maruz kalırız. Richardson'un yalnızca bir defalığına yapmış olduğu şeyi ben yüzlerce kez yapmışımdır. Kadın düşkünlüğünün binlerce formu vardır çünkü toplumsal yozlaşma, içinde geliştiği ortamın renklerine bürünür. Diğer yandan, Clarisse, tutkulu erdemin bu güzel imgesi, umutsuz bir saflığın hatlarını taşır. Çok sayıda bakire yaratmak için Raphael olmak gerekir. Edebiyat, bu bakımdan, belki de resim sanatından geride kalmıştır. Yine de, müsaade varsa, bir bölümü çoktan basılmış olan eserimde erdem bakımından ne kadar çok lekesiz figür bulunduğuna dikkati çekmek isterim: Pierrette Lorrain, Ursule Mirouët, Constance Birotteau, la Fosseuse, Eugénie Grandet, Marguerite Claës, Pauline de Villenoix, Madam Jules, Madam de La Chanterie, Ève Chardon, Matmazel d'Esgrignon, Madam Firmiani, Agathe Rouget, Renée de Maucombe; ayrıca okura, eve özgü erdemlerin pratiğini bunlardan daha az sunmayan bir o kadar da yan karakter mevcuttur: Joseph Lebas, Genestas, Benassis, şifacı Bonnet, hekim Minoret, Pillerault, David Séchard, Birotteau'lar, şifacı papaz Chaperon, yargıç Popinot, Bourgeat, Sauviat'lar, Tascheron'lar ve

daha niceleri erdemli bir karakteri ilginç kılmak için gerekli olan kurgusal sorunlarla boğuşmuyorlar mı?

Bir çağın göze çarpan iki üç bin kadar figürünü resmetmeye çalışmak pek de öyle basit bir iş değil çünkü bunu yapmak, her kuşağın sunduğu karakter tiplerinin bir toplamını çıkarmak ve bir İNSANLIK KOMEDYASI meydana getirmek anlamına geliyor. Figür, karakter ve çeşitli varlık biçimlerinin bu kadar büyük bir sayıda olması, zorunlu olarak kadrajların ve tabirimi bağışlayın, galerilerin varlığını gerektiriyor. Oradan da doğal olarak, eserimdeki çoktandır bildiğiniz şu ayrımlar geliyor: Özel Hayattan, Taşra Hayatından, Paris Hayatından, Siyasi Hayattan, Askeri Hayattan ve Kır Hayatından Sahneler. İşte bu altı başlık altındaki eserlerin hepsi de *"Töre İncelemeleri"* olarak sınıflanmaktadır ve atalarımızın diyeceği üzere tüm davranışları ve mimikleriyle Toplumun genel tarihini meydana getirirler. Hâliyle bu altı başlık altındaki çalışmalar genel görüşlere tekabül ederler. Her birinin kendine özgü bir anlamı, amacı vardır ve insan hayatının belli bir döneminin analizini yaparlar. Vaktinden önce bir ölümle edebiyattan koparılmış genç yetenek Félix Davin'in, eserimi inceledikten sonra yazdıklarını kısaca tekrar edeceğim burada. Özel Hayattan Sahneler çocukluğu, ergenliği ve o çağda düşülen yanlışları yansıtmaktadır; *Taşra Hayatından Sahneler* ise tutkuların, hesap kitap yapmanın, çıkarların ve ihtirasların çağını ele alır. *Paris Hayatından Sahneler* dünyevi hazların, günahların ve insanı aynı anda hem aşırı iyi hem de aşırı kötüyle karşılaştıran başkentlere özgü değerlerin uyandırdığı dizginsiz ve aşırı olan her şeyin bir tablosunu sunar. Bu üç parçanın her biri de kendi yerel rengini taşımaktadır: Paris ve taşra; bu toplumsal antitez, okura engin kaynaklar temin etmiştir. Yalnızca insanlar değil, hayatın birincil öneme sahip hadiseleri de tipler oluşturularak sınıflandırılmıştır.

Eserde herkesin yaşamında ortaya çıkan türden olaylar ve yaşamın tipik fazları yer alır ve bu kesinlikle bir eserde en fazla aradığım şeylerden biridir.

Güzel ülkemizin farklı bölgelerine dair bir fikir edindirmeyi kendime görev edindim. Eserimin kendine ait coğrafi bir algısı vardır; tıpkı aileleri, mekânları, nesneleri, insanları ve hadiseleriyle bir bütün olarak kendine ait bir soy kütüğü olduğu gibi; tıpkı hanedan armaları, soyluları, burjuvaları, sanatkârları ve köylüleri, siyasetçileri ve dandy'leri,[9] ordusu ve kısacası kendine ait bütün bir dünyası olduğu gibi!

Bu üç eserde toplumsal hayatın resmini yaptıktan sonra, geriye birçoklarının ya da herkesin çıkarlarını özetleyen istisnai varlıkları göstermek kalıyor ki bunlar, ortak yasaların dışında kalan tiplerdir ve *Siyasi Hayattan Sahneler* başlığında yer alırlar. Sonlu ve tamamlanmış bu engin toplum portresi, toplumu ayrıca en saldırgan hâliyle de göstermek zorunda değil midir; ister savunma ister fetih amacıyla olsun kendi sınırlarının dışındaki hâliyle? *Askeri Hayattan Sahneler,* eserimin en az tamamlanmış olan bölümüdür ama yeni baskıda, bulunması gereken bölüm boş bırakılacaktır, böylece tamamlandığında yerini alır. Son olarak, *Kır Hayatından Sahneler*, şayet bu toplumsal dramı uzun bir gün olarak adlandırmamıza müsaade varsa, söz konusu gün için bir çeşit akşam vakti işlevindedir. Bu eserde, en masum karakterler ve düzenin, siyasetin, ahlaki değerlerin en büyük ilkelerinin uygulanışı yer alır.

Tüm bunlar; çeşitli karakterlerle, komedilerle, trajedilerle dolu olan ve eserimin İkinci Bölümünü oluşturan *Felsefi*

9. Dandy: 19. yüzyılda özellikle Paris gibi kültürel kentlerde ortaya çıkmış bir eğilim. Ekonomik gücü ya da asalet geçmişi olmayan ama soylulara özenen, onlar gibi giyinen kişi. Charles Baudelaire ve Oscar Wilde gibi isimler dönemin meşhur Dandy'leri arasında sayılabilir.

İncelemeler için bir zemin teşkil eder. Bu ikinci bölümdeyse, her türlü etkileriyle toplumsal araçların kullanılışı canlandırılır, düşünsel boyuttaki yıkımlar resmedilir, tek tek tüm duygular işlenir ve eserin ilk kitabı olan *TILSIMLI DERİ*, bizzat hayatın kendisinin arzunun boyunduruğu altında bütün bir tutku yelpazesinin renkleriyle resmedildiği türden oryantal bir fantezinin nişan yüzüğüyle *Töre İncelemeleri* ve *Felsefi İncelemeler* bölümleri arasında bir çeşit bağ kurar.

Bunların yanı sıra bir de *Analitik İncelemeler* başlıklı bir çalışma olacak ki hakkında hiçbir şey söylemeyeceğim çünkü bu başlık altında henüz yalnızca tek bir kitap basıldı: *EVLİLİĞİN FİZYOLOJİSİ*.

Önümüzdeki günlerde, bu başlık altında iki yeni çalışma daha çıkarmalıyım. İlkin, TOPLUMSAL HAYATIN PATOLOJİSİ, ardından da EĞİTSEL BEDEN ANATOMİSİ ve ERDEMİN MONOGRAFİSİ.

Daha yapılacak ne kadar çok iş kaldığını görmüş olarak belki de yayıncılarımın bana söylediği şeyi siz de söyleyeceksiniz: "Tanrı size uzun ömürler versin!" Benim tek arzum, muazzam bir emek gerektiren bu işe başladığımdan bu yana bana işkence etmiş olan insanlar ve şeyler tarafından bundan sonra daha az eziyete maruz kalmaktır. Diğer yandan, Tanrı'ya şükretmem gereken şeyler de var; bu çağın en büyük yetenekleri, en güzel karakterleri, toplum yaşamında olduğu kadar özel hayatlarında da yüce olan en samimi dostlar elimi sıkıp bana "Cesur olun! Yapabilirsiniz!" dediler. Ve itiraf ediyorum hem bu dostluklar, hem de şurada burada karşıma çıkan yabancıların tanıklıkları, maruz kaldığım haksız saldırılara ve peşimi bırakmayan iftiralara rağmen bana güç veriyor; yılgınlıklara ya da kendini beğenmişlikten doğan aşırı ümitlere karşı, kendime rağmen bu yolda ilerlememi sağlıyorlar. Saldırılara ve incinmelere stoacı bir kayıtsızlıkla karşılık vermeye karar vermiştim ama iki hadise var ki, al-

çakça iftiralar savunmaya geçmek zorunda bıraktı beni. Beni yaralamak için çabalayanların avukatlığını yapanlar, edebiyat kılıcımı kuşanıp yeteneklerimi sergilemiş olduğum için üzülebilirler, sessizliğin bir cömertlik olduğunu ses çıkararak göstermenin gerekli olduğu bir çağda yaşadığımızı düşünen birçok Hıristiyan var sonuçta.

Bu bağlamda, adımı taşıyanlar hariç hiçbir metni kendi eserim olarak tanımadığımın bilinmesini isterim. İNSANLIK KOMEDYASI dışında, bana ait olan eserler yalnızca *Saçma Sapan Yüz Hikâye*, iki tiyatro metni ve altında imzam bulunan birkaç makaledir. Burada itiraz kabul etmez bir hakkımı kullanıyorum. Yine de yer aldığım bazı ortak projelere temas eden bu kınama, saygınlığımdan çok gerçeğin zedelenmesi sebebiyle beni savunmaya geçmek zorunda bıraktı. Edebî olarak konuşacak olursak, benim tarafımdan yazılmamış olup yalnızca mülkiyetimde bulunan kitapların bana atfedilmesinde ısrar edilecek olursa, iftiralara yanıt vermeyişimle aynı sebepten bu konuda konuşmayı da bırakacağım.

Hem hastalıklarının analizinden ilkelerinin tartışılmasına dek Toplum incelemesini hem de tarihini kucaklayan böylesi bir projenin devasalığı, inanıyorum ki, eserime, bugün de herkes tarafından bilindiği ismiyle İnsanlık Komedyası başlığını verme yetkisini bana bahşetmektedir. Fazla mı iddialı? Haklı bir başlık seçimi değil mi? Madem öyle, eser tamamlanınca, buna toplum karar versin.

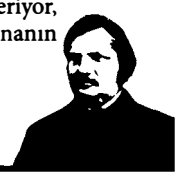
Paris, Temmuz 1842.

vadideki zambak

kontes natalie de manerville'e

Arzuna itaat ediyorum.

Onun bizi sevdiğinden daha çok sevdiğimiz kadının, bize sağduyu kurallarını unutturabilmek gibi bir ayrıcalığı vardır. Alnınızda tek bir kederli çizgi oluştuğunu görmemek için, arzunuzu reddederek dudaklarınızın üzgün bir şekilde bükülmesine sebep olmamak için mucizevi mesafeleri kateder, gerektiğinde kanımızı döker, geleceğimizi paçavraymış gibi harcarız. Bugün benden geçmişimi öğrenmeyi talep ediyorsun, kabul. Yalnız, şunu bil, Natalie; bu arzunu yerine getirebilmek için bugüne dek temas etmekten kaçındığım huzursuz edici anıları ayaklarımın altında ezmek zorunda kaldım. Gerçi bazen beni kıskıvrak yakalayarak içimi mutlulukla dolduran o ani ve uzun dalıp gidişlerimi neden kıskandığınızı anlamış değilim. Anılara dalıp sessizleşiyorum diye, o tatlı nazlı öfkene ne gerek var? Kişiliğimin zıtlıklarından yalnızca keyif alıp nedenlerini sormasan olmaz mıydı sanki? Yoksa bağışlanması gereken kendi sırların var da önce benimkileri mi öğrenmek ihtiyacı duyuyorsun? Benim sırlarım olduğu hususunda haklısın, Natalie. Hem belki her şeyi bilmen daha iyi olacaktır. Evet, benim hayatım bir hayaletin gölgesi altında sürüp gidiyor. Bazen en sıradan bir kelimeyle uyanıp aniden beliriveriyor, çoğu zaman gölgesini üzerimde hissediyorum. Fırtınanın

ardından hava sakinleyince batan geminin parçalarının karaya vurması gibi, benim de ruhumun derinliklerinde söküp atılamaz anılar gömülü. Düşüncelerimi açıklamak için gösterdiğim çaba, ansızın uyandıklarında beni hasta düşüren o eski duyguları yeniden gün yüzüne çıkarıyor. Şayet ortaya sereceğim bu itiraflarımda seni incitecek türde kıvılcımlarla karşılaşırsan, beni buna zorlayanın kendin olduğunu hatırla. Sana itaat ettim diye cezalandırmazsın beni, değil mi? İtiraflarımın, bana duyduğun sevgiyi artırmasını dilerim. Akşama görüşmek üzere.

Félix

Yumuşak kökleri aile toprağında çetin çakıl taşlarından başka bir şeyle karşılaşmamış, daha ilk yapraklanmasında kinci ellerin hasedine uğramış, çiçekleri daha açar açmaz dona yakalanıp ziyan olmuş ruhların sessizlikte maruz kaldığı işkencelerin resmini, onlara borçlu olduğumuz en duygulu ağıtı, gözyaşlarıyla beslenen hangi büyük yetenek resmedecek bize? Dudakları acı süt veren bir göğüsten emmiş; tebessümü, kızgın bakışların her şeyi yutan aleviyle baskılanmış çocuğun acılarını hangi şair anlatacak bize? Bu zavallı yüreklerin, çevrelerinde bulunan ve kendi arzuları peşinde koşan kişilerce ezilmelerini betimleyen türde kurgusal bir eser benim gençliğimin öyküsünü oldukça gerçeğe yakın bir şekilde yansıtıyor olurdu. Daha bir bebekken bile o yeni doğmuş hâlimle kimin gururunu nasıl incitmiş olabilirdim ki? Annemin beni hor görmesine sebep olmak için fiziksel ya da ahlaki hangi suçu işlemiştim? Doğumu kaza eseri gerçekleşen, yaşamı utanç kaynağı bir yük olan türde bir çocuk muydum ben?

Ailem beni taşrada bir sütanneye verdikten sonra üç yıl boyunca unutmuştu. Baba evine geri döndüğümde, o kadar

az değer görüyordum ki insanlar bana acıyarak bakıyorlardı. Bu ilk aşağılanışımı atlatabilmemde şükran duyabileceğim en ufak bir yardım dahi görmedim: Ben, hakkında kimsenin hiçbir şey bilmediği yabancı çocuktum. Yazgımın ağırlığını hafifletmek bir yana, erkek kardeşim ve iki kız kardeşim bana ıstırap çektirmekten zevk alıyorlardı. Çocukların kabahatlerini gizlemelerini ve daha o yaşta onur duygusu geliştirmelerini sağlayan türdeki erdemlerim olmadı hiç. Dahası çoğu zaman erkek kardeşimin kabahatleri yüzünden benim cezalandırıldığım olurdu ve bu adaletsizliğe karşı çıkamazdım bile. Ödlerini patlatan bir annenin onayını kazanmak uğruna kardeşlerimi beni inciten zulümlere sevk eden şey, çocuklukta tohumlanan şu dalkavukluk duygusu muydu? Yoksa yalnızca annelerinden gördüklerini taklit etme eğiliminin bir sonucu muydu? Kuvvetlerini deneme ihtiyacı mıydı yoksa yalnızca merhamet eksikliği mi? Belki de beni kardeşliğin tatlı ve yumuşak tarafından mahrum bırakan şey tüm bu sebeplerin birleşimiydi.

Daha o yaşta şefkatten büsbütün yoksun kalmıştım, hiçbir şeyi sevmeyi beceremiyordum, oysa doğa beni sevmek için yaratmıştı! Mütemadiyen incitilen bu duygusallığımın iç çekişlerini bir melek duyar da elimden tutar mıydı acaba? Değeri bilinmeyen duygular bazı ruhlarda kine dönüşür, benimkindeyse giderek yoğunlaşmış ve sonradan yaşamıma taşıp sızmak üzere derin bir oyuk oymuşlardı. Titreme alışkanlığı kişinin mizacına göre kasları zayıflatır, korku doğurur ve korku da daima kişinin sinmesine sebep olur. Oradan da erkeği yozlaştıran bir zayıflık gelir ve yüreğinde kölelere ait bir şeyler türeyiverir. Öte yandan, ardı kesilmeyen bu işkenceler, beni uyguladıkça artan bir kudret sergilemeye alıştırdı ve ruhumda ahlaki bir direnç gelişti. Ama her an yeni bir darbe bekleyen kurbanlıklar gibi sürekli yeni ıstıraplar beklemek, ağırlığı altında çocukluğun neşe ve heye-

canlarının sönüverdiği kasvetli bir geri çekilişi de beraberinde getirdi. Öyle ki içine kapanık tavırlarım bir aptallık belirtisi olarak kabul gördü ve annemin benim hakkımdaki uğursuz ithamlarını haklı çıkardı. Bu adaletsizliklerin kaçınılmazlığı ruhumda gurur duygusunu zamanından evvel tetikledi. Kuşkusuz aklın bir meyvesi olan bu gurur sayesinde onlarınkine benzer bir karakter geliştirmeye yönelik kötü eğilimlerden kurtuldum.

Her ne kadar annemin vazgeçtiği çocuğu olsam da arada bir kaygılarının nesnesi de oluyordum. Bazen eğitimimle ilgili birkaç söz ediyor ve bu konuyla bizzat ilgilenmek istediğini belirten şeyler söylüyordu. Onunla günaşırı beraber olmanın sebep olacağı çatışmaları düşündükçe korkudan tüylerim ürperiyordu. Terk edilen çocuk olduğum için şükran duyuyordum aslında çünkü bahçede yalnız kalıp çakıllarla oynamak, böcekleri gözlemlemek ve semanın mavisini seyretmek beni mutlu ediyordu. Her ne kadar bu tecrit beni düşlere sürüklemişse de dalıp gitmekten aldığım hazzın gerçek kaynağı, size ilk mutsuzluklarımı resmedecek olan bir serüvenden ileri geliyordu.

O kadar az bir önemim vardı ki çoğu zaman mürebbiye beni yatırmayı unuturdu. Bir akşam, usulca bir incir ağacının altına kıvrılmış, erken gelişmiş melankolikliğimin duygusal bir tür zekâ eklediği çocuklara özgü o tutkuyla yıldızın birini seyre dalmıştım. Kız kardeşlerim oynayıp bağrışıyorlardı, çıkardıkları patırtıyı uzaktan duyabiliyordum, düşüncelerime eşlik ediyor gibiydiler. Gürültü kesildi, gece çöktü. Şans eseri annem yokluğumu fark etmişti. Herhangi bir suçlamaya maruz kalmamak için bizim mürebbiye, korkunç bir insan olan Matmazel Caroline sanki evin altını üstüne getiren benmişim gibi davranarak annemin yanlış izlenimlerini haklı çıkardı. Sanki titizlikle bana göz kulak olmazsa çoktan kaçıp gitmiş olacağım havasını yaratıyordu. Aptal değilmişim ama

sinsiymişim. Bugüne dek bakımını yaptığı çocuklar arasında benim kadar kötü huylusuna hiç mi hiç rastlamamış. Beni arıyormuş gibi yaparak seslendi, sonra da yanıt vermişim gibi yaparak incir ağacının oraya geldi, oysa orada olduğumu biliyordu zaten.

"Ne yapıyorsunuz burada?" dedi.

"Bir yıldıza bakıyordum."

Yukarıdaki balkondan bizi dinleyen annem "Hiç de yıldıza bakmıyordunuz" dedi. "İnsanların sizin yaşınızdayken astronomi bilgisi olmaz."

"Ah Madam!" diye bağırdı Matmazel Caroline, "Musluğu açık bırakmış, bahçeyi su basmış." Bu olay sonradan herkesin diline dolandı. Oysa musluğu, suyun akışını seyredip eğlenmek için kız kardeşlerim açmıştı, sonra da fışkıran sudan sırılsıklam olunca akılları başlarından gitmiş ve musluğu kapamadan kaçışmışlardı. Bu haylazlığı benim tasarladığım sonucuna varıldı, masumiyetimi savununca da yalan konuşmakla suçlandım ve ağır bir şekilde cezalandırıldım. Nasıl da korkunç bir cezaydı! Yıldızlara olan aşkımla alay edildi ve annem akşamları bahçeye çıkmamı yasakladı. Zorbaca yasaklar yetişkinlerden ziyade çocuklarda yasak edilene yönelik tutkuyu daha da körükler. Çocukların yetişkinlerden üstün oldukları nokta, yasak olandan başka hiçbir şeyi düşünmemeleridir. Bunun onlar için karşı konulmaz bir çekiciliği vardır. Hâliyle yıldızım uğruna çok defa kırbaçlandım. Kimseye içimi dökemediğimden, nasıl ki küçük bir çocuk ilk kelimelerini kekeler, ilk fikirlerini mırıldanırsa ben de aynı neşeli içsel cıvıltılarla kederlerimi yine yıldızıma anlatırdım. Ömrün sabahında edinilen izlenimler yürekte derin izler bırakır, öyle ki on iki yaşımda okula giderken de yine dile gelmez bir mutlulukla yıldızımı seyrederdim.

Benden beş yaş büyük olan Charles şimdi nasıl yakışıklı bir adamsa, eskiden de o kadar güzel bir çocuktu. Babamın

gözdesi, annemin aşkıydı o. Ailenin umudu, yani evin kralıydı. Yapılı ve gürbüzdü ama ona özel bir öğretmen tutulmuştu. Ben sıska ve kırılgandım ama dışarıdan öğrenci olarak her gün yatılı bir okula gönderiliyordum. Babamın özel uşağı beni sabah götürüp akşam getiriyordu. Sınıf arkadaşlarım bir dolu nevaleyle gelirken, ben içi neredeyse boş bir sepeti koluma takıp yola çıkıyordum. Benim fakirliğimle onların zenginliği arasındaki bu uçurum içimde derin yaralar açıyordu. Tours'un şu ünlü rillettes ve rillons'ları, sabah kahvaltısı ve tam eve dönüş saatimize denk gelen evdeki akşam yemeği arasında, gün ortasında oturduğumuz sofranın ana yemeğini oluştururdu. Bazı boğazına düşkünlerin değerli bulduğu bu yemeğe aslında Tours'un aristokrat sofralarında nadiren yer verilir. Okulda karşılaşmadan önce bu yemekten bahsedildiğini duymuş olsaydım, şu koyu reçelin benim için bir ekmek dilimi üzerine sürüldüğünü görme mutluluğuna asla erişemezdim. Gerçi okulda moda olmasaydı bile bu yemeğe olan arzum azalmazdı çünkü kimi zaman kapıcı dairesinde pişen yahni Paris'in en zarif düşeslerinden birinde arzu uyandırır ve düşesin kadınsı tabiatı gereği ne olursa olsun tatmin etmesi gereken o arzuya benzer şekilde bu yemek de bende bir saplantı hâline gelmişti. Sizin bakışlardaki aşkı okumanız gibi çocuklar da bir şeyi çok istediğinizi bakışlarınızdan sezerler. Hâl böyle olunca ben de herkesin alay konusu oldum. Hemen hepsi küçük burjuvaya ait sınıf arkadaşlarım gidip gelip bana enfes rillettes'lerini gösteriyor, nasıl yapıldığını ya da nerede satıldığını bilip bilmediğimi ve neden yanımda hiç getirmediğimi soruyorlardı. Kendi yağında tavada kızartılmış, mantar benzeri domuz etlerinin ve Rillons'ların tadını överken dudaklarını yalıyorlardı. Gümrük memuru gibi sepetimi kurcalar, Olivet peyniri ve kuru meyveden başka şey bulamayınca "Sende de hiçbir şey yokmuş" diyerek beni incitirlerdi.

Bu ifade, erkek kardeşimle aramdaki farkı tartabilmemi sağladı. Başkalarının mutluluğuyla benim sahipsizliğim arasındaki bu karşıtlık çocukluğumun güllerini lekeledi, yeşillenmiş gençliğimi soldurdu. Samimiyetine inanıp da bana ikiyüzlülük içinde sunduğu, ne zamandır arzuladığım şekerlemeyi almak için elimi uzattığım ilk seferinde, bana şakayı yapan çocuk reçelli ekmeği geri çekti ve olayın nasıl sonuçlanacağını önceden bilen sınıf arkadaşlarım kahkahayı bastılar. Aklı daha fazla çalışan yetişkinler bile kibirlenebiliyorsa, alaya alındığını, hor görüldüğünü fark edip de ağlayan bir çocuğun kibri bağışlanamaz mı? Bunlara maruz kalıp da boğazına düşkün ve küçük hesaplar peşinde aşağı birine dönüşen kim bilir kaç çocuk vardır! Bense haksızlıklardan sakınmanın yolunu kavga etmekte bulmuştum. Çaresizlikten ileri gelen bir cesaretle korkulan birine dönüştüm ama herkesin de nefretine hedef oldum, arkamdan iş çevirenlere karşı arkadaşsız, bir başıma kaldım. Bir akşam okuldan çıkarken, çakıl taşı dolu bir bohçayla sırtıma vurdular. Babamın uşağı intikamımı sert bir şekilde aldıktan sonra akşam olan biteni anneme anlattığında, annem "Bu lanet çocuk bize yalnızca keder getirecek!" diye haykırdı. Aile içinde uyandırdığım nefretle okulda da karşılaşınca kendime yönelik derin bir güvensizlik içine düşmüştüm. Orada da tıpkı evdeki gibi kenara çekilip düşüncelere dalardım. İkinci bir kar yağışı ruhumdaki tohumların çiçeklenmesini geciktirdi. Herkesin sevdiğini gördüğüm popüler çocuklar haylazlardan çıkıyordu, gururum da bu gözlemi temel alarak yalnız kalmaya devam etmemi salık veriyordu. Böylece zavallı yüreğimi dolduran duyguları birine açmanın imkânsızlığı baki kaldı. Daima kuytularda istenmeyen biri gibi tek başıma dolaştığımı gören öğretmen de ailemin kötü huylu olduğuma dair yersiz şüphelerine katıldı. Okuma yazmayı öğrenir öğrenmez annem

beni Oratorien rahiplerinin idaresindeki Pont-le-Voy'a gönderdi. Benim yaşımdaki çocukları "Latinceden Muaf" adlı bir sınıfa yerleştiriyorlardı. Aynı sınıfa temel bilgileri dahi öğrenemeyen zekâsı kıt öğrencileri de alıyorlardı. Orada kimseyi görmeden, bir parya hayatı sürdürerek tam sekiz yıl yaşadım. Neden ve nasılı şu şekilde gelişti.

Aylık harçlığım yalnızca üç franktı ve bir öğrencinin temel ihtiyaçları olan tüy kalem, çakı, cetvel, mürekkep ve kâğıt almaya ancak yetiyordu. Hâliyle ne cambaz ayaklığı ne ip ne de okul hayatını eğlenceli kılan şeylerin hiçbirini alacak durumum yoktu. Oyunlara alınmıyordum. Kabul görebilmemin tek yolu zenginlere dalkavukluk etmek ya da kendi sınıfımdaki güçlüleri pohpohlamaktı. Bazı çocukların kolaylıkla kabullenebildiği bu alçaklıkların düşüncesi bile benim yüreğimi sızlatıyordu. Çeşitli düşler içinde kaybolmuş bir hâlde bir ağacın altına oturur, kütüphanecinin bize her ay dağıttığı kitapları okurdum. O korkunç yalnızlığın yüreğinde gizlenmiş ne acılar vardı, terk edilmişliğim nasıl da sıkıştırırdı yüreğimi! Okulun ilk ödül gününde ötekilerden daha değerli iki ödüle layık görüldüğümde hassas ruhumun neler hissetmiş olduğunu siz düşünün. Alkışlar ve müzik eşliğinde ödülleri kabul etmek üzere sahneye çıktığımda, beni tebrik etmeye gelen hiç kimsem yoktu. Tüm arkadaşlarımın aileleri bahçedeki koltukları doldururken benim ne annem ne de babam gelmişti. Âdet gereği ödülleri teslim eden adamı yalnızca öpmem gerekirken, ben ileri atılıp sarıldım ona ve gözyaşlarına boğuldum. Akşam olunca, zaferimin ganimetlerini sobada yaktım.

Ödül töreni için gerekli hazırlıkların yapılması amacıyla tüm aileler önceden gelip bir hafta boyunca şehirde kalırlardı. O yüzden arkadaşlarım sabahları neşe içinde okuldan sıvışırken, ben ailem yalnızca birkaç kilometre uzakta oturduğu hâlde denizaşırı ülkelerden gelenlerle birlikte, ailesi

adalarda oturanlar ya da yabancı uyruklular için tayin edilmiş olan ana salonda beklerdim. Akşam, dua sırasında, insafsızlar aileleriyle yedikleri güzel akşam yemekleriyle övünürlerdi. Sosyal çevrem genişledikçe, mutsuzluğumun da giderek arttığını göreceksiniz. Beni içime kapanarak yaşamaya mahkûm eden ilahi yargıyı feshedebilmek için az mı çaba harcadım sanki! Uzun zaman boyunca ruhumdaki binlerce sancıya rağmen taşıdığım ne umutlarım vardı da sırayla yerle bir oldular! Ailemi okula gelmeye ikna etmek için yoğun duygularla kaleme alınmış birçok mektup yazdım. Belki duygusallığı biraz abartmış olabilirim ama üslubumu acı bir ironiyle küçümseyen annemin sitemlerine layıklar mıydı? Şevkimin kırılmasına izin vermeden, gelecek olurlarsa annemin ve babamın tüm şartlarını yerine getireceğime dair sözler veriyordum. Bayramlarda, doğum günlerinde kız kardeşlerime yazarak kimsesiz zavallı çocuklara özgü bir dille yardım etmeleri için nafile yalvarıyordum. Ödül töreni yaklaştıkça, yakarılarımı iki katına çıkarıyor, elde edeceğim başarılardan bahsediyordum. Ailemin sessizliğine kanıp kalbimi tutuşturan bir heyecanla gelmelerini beklerdim. Sınıf arkadaşlarıma ailemin bu sefer geleceğini söylerdim. Ailelerin gelmeye başladığı gün, anne babası gelen öğrencileri ana salondan isimleriyle çağıran ihtiyar bekçinin ayak seslerini işitince beni elden ayaktan kesen bir çarpıntıya yakalanırdım. İhtiyar bir kez olsun benim ismimi telaffuz etmedi.

Hayata sövdüğüm için kendimi suçlu hissettiğim bir gün, bana günah çıkartan papaz, Kurtarıcı'nın[1] "Beati qui lugent"[2] sözüyle vaat ettiği, hurmaların çiçek açacağı göğü işaret etti

1. Kurtarıcı: İsa Peygamber.
2. (Lat.) "Acı çekene ne mutlu!"

bana. Katıldığım ilk aşai rabbani[3] ayininde, ahlaki masalsılığı genç akılları büyüleyen dinsel fikirlerin çekiciliğine kapılıp duanın gizemli derinliklerine bıraktım kendimi. Ateşli bir coşkuyla yanarak, Şehitler Kitabı'ndan[4] okuduğum baş döndürücü mucizeleri bir kez de benim için gerçekleştirsin diye Tanrı'ya dualar ediyordum. Beş yaşımda bir yıldıza doğru uçuyordum, on iki yaşıma geldiğimde bir Mabedin kapılarına tosladım. Coşkunluğum içimde hayal gücümü kışkırtan anlatılamaz düşlere gebeydi. Bu düşler hassas ruhumu zenginleştirdi ve düşünceli tabiatımı daha da kuvvetlendirdi. Bu uhrevi hülyaların, kutsal bir yazgı uyarınca ruhuma şekil vermekle görevli meleklerin işi olduğuna inanıyordum. Şeylerin içindeki özü görebilme niteliği verdiler gözlerime. İnsanın kendine dair algısıyla gerçekte olduğu kişi arasındaki farkı anlamasını sağlayan o ölümcül kıyaslama kudretine kavuştuğunda, başlangıçta arzu ettiklerinin çok daha azına eriştiğini fark ettiğinde şairi mutsuzlaştıran o büyücülüklere karşı yüreğimi hazırladılar. İfade etmek zorunda olduğum şeyleri okuyabileceğim bir kitap yazdılar kafamın içinde. Doğaçlama konuşabilen hatibin yakıtından sürdüler dudaklarıma.

Oratorien'lerin verdiği eğitimin kalitesinden kuşku duyan babam, Paris'in Marais semtindeki yatılı bir enstitüye kaydettirmek üzere Pont-le-Voy'dan kaydımı almaya geldi. On beş yaşındaydım. Pont-le-Voy'daki seviye tespit sınavında, okulun hatibi üçüncü olduğuma karar verdi. Hem aile içinde hem okulda maruz kaldığım acılar, Lepitre malikânesindeki ikametim boyunca bir kez daha yeni bir biçimde karşıma çıktı. Babam bana metelik göndermiyordu. Onlara

3. Komünyon ayini de denir. İsa'nın son yemeğinin canlandırıldığı, bedeni ve kanını temsilen ekmek ve şarap sunulan Katolik Kilisesi ayinidir.

4. Şehitler Kitabı (Martyrologe): Kilisenin kutsal kabul ettiği aziz ve şehitlerin mucizevi hayatları ın anlatıldığı katalog.

göre yediriliyor, giydiriliyor, tıka basa Latince ve Yunanca dersleri alıyordum, her şeyim tamamdı. Okul hayatım boyunca bin küsur çocukla tanışmıştım fakat ailesi benimkiler kadar kayıtsız bir başkasına daha rastlamadım hiç.

Fanatik bir Bourbon[5] taraftarı olan Mösyö Lepitre'in, kralcıların Kraliçe Marie Antoinette'i Temple Kalesi'nden kaçırmaya çalıştıkları dönemde babamla birtakım ilişkileri olmuştu. Hâliyle tanışıklıklarını tazelemiş oldular. Mösyö Lepitre ister istemez kendini bana karşı sorumlu hissediyor, babamın ihmalini telafi etme gereği duyuyordu. Yine de ailemin bana bu kadar az bir meblağ gönderdiğini tahmin edemediği için verdiği aylık pek de dişe dokunur cinsten değildi.

Konak eski Joyeuse Otel'den restore edilerek dönüştürülmüştü ve bütün eski soylu konaklarında olduğu gibi, burada da bir kapıcı odası bulunuyordu. Asistan öğretmenin bizi Charlemagne lisesine götürmesinden önceki teneffüs vaktinde, arkadaşlarımdan kesesi dolu olanlar yemek yemeye bizim Doisy adındaki kapıcının dairesine giderlerdi. Mösyö Lepitre, Doisy'nin yürüttüğü ticaretten habersiz miydi yoksa elinden bir şey mi gelmiyordu bilmiyorum ama ciddi bir kaçak mal ticareti dönüyordu. Öğrenciler de daima Doisy'nin üzerine titrerdi çünkü tüm kusurlarımızın sırdaşıydı bu adam, kim geç dönmüş kim dönmemiş bilirdi, ayrıca yasak kitaplar kiralayanlarla aramızda arabuluculuk yapardı. Öğle yemeğini bir bardak sütlü kahve eşliğinde yapmak aristokratik bir ağız tadının alışkanlığıydı, kolonilerden gelen besin maddelerinin buradaki fiyatların yükselmesine sebep olduğu Napoléon döneminden kalma bir alışkanlık. Şeker ve kahve kullanmak ebeveynlerimiz için bir lükstü, bizim aramızdaysa kibirli bir üstünlük ifade ediyor ve ötekileri taklit

5. Bourbon Hanedanı, kraliyet ailesi.

etme eğilimiyle, boğazına düşkünlükle ya da modaya ayak uydurma salgınıyla hepimiz için tutkuya dönüşüyordu. Doisy bize veresiye hesabı açıyordu. Hepimizin, borçlu olmayı onur meselesi yapıp hesabı kapatacak olan abla ve teyzelere sahip olduğumuzu varsayıyordu. Söz konusu lezzetlerin ayartısına karşı uzun zaman direndim. Şayet beni yargılamış olanlar maruz kaldığım ayartıların kuvvetini bilselerdi, ruhumun nasıl da bir stoacı gibi kahramanca bir çaba gösterdiğini, direndiğim süre zarfında ne şiddetli taşkınlıklara göğüs gerdiğimi bilselerdi, akmalarına izin vermek yerine kendi elleriyle silerlerdi gözyaşlarımı. O çocuk hâlimle başkalarının küçümsemesini küçümseyen bir ruh büyüklüğüne nasıl sahip olabilirdim ki? Kaldı ki birçok sosyal ahlaksızlığın arzulama gücümle doğru orantılı artan ayartıcı baskısını da hissediyordum.

İkinci yılın sonuna doğru, babamla annem Paris'e geldiler. Gelecekleri günü bana Paris'te yaşıyor olmasına rağmen bir kez bile beni ziyarete gelmemiş olan erkek kardeşim haber vermişti. Kız kardeşlerim de geldiler, birlikte Paris'i dolaşacaktık. İlk gün, Fransız Tiyatrosu'na gideceğimiz için Palais-Royal'de akşam yemeği yiyecektik. Bu mutlu buluşmadan ötürü keyifli bir sarhoşluk içinde olsam da, sevincimi gölgeleyen bir şey vardı. Mutsuzluğa alışık tabiatım kasırganın yaklaşmakta olduğunu hissedebiliyordu. Beni aileme şikâyet etmekle tehdit eden majesteleri Doisy'ye yüz franklık borcum vardı ve bunu onlara nasıl söyleyeceğimi bilemiyordum. Doisy'nin elçisi olarak erkek kardeşimi devreye sokmayı tasarladım, tövbeme tercüman olsun, pişmanlığımın aracısı olsun diye. Babam hoşgörü göstermeye meyilliydi ama annem tüm acımasızlığıyla bana taşa çeviren bakışlar fırlattı ve ateş püskürerek korkunç kehanetlerde bulundu:

Daha on yedi yaşımdayken böyle hoppalıklar yapıyorsam ileride neler yapacaktım kim bilir! Ben ne biçim bir evlattım!

Ailemi yıkıma sürükleyecektim! Sanki bir tek ben mi vardım besledikleri! Seçmiş olduğu kariyerden ötürü kardeşim Charles'ı maddi olarak desteklemeleri gerekmiyor muydu? Kaldı ki, ben utançtan başka bir şeye sebep olmazken, o ailesini gururlandırarak bu desteği hak ediyordu da zaten. Kız kardeşlerim bir kuruşluk çeyizleri olmadan mı evleneceklerdi? Paranın değerini bilmiyor muydum da saçıp savuruyordum? Şekerle kahvenin eğitimimle ne alakası vardı? Tüm diğer ahlaksızlıklara giden yol böyle başlamıyor muydu işte?

Bana kıyasla Marat bile bir melek sayılırdı. Ruhumu dehşet verici dehlizlere sürükleyen bu sel patlamasının şokunu atlattıktan sonra kardeşim bana yatakhaneme dek eşlik etti. Frère Provençaux'daki akşam yemeğini kaçırdım ve Talma'yı[6] *Britannicus*[7] piyesinde seyretmenin zevkinden mahrum kaldım.

On iki yıllık bir ayrılığın ardından annemle ilk buluşmamız işte böyle geçti.

Humanités'mi[8] tamamladıktan sonra babam beni Mösyö Lepitre'in himayesine bıraktı. İleri seviye matematik öğrenmeli, hukuk eğitimimin ilk yılını tamamlamalı ve yükseköğrenime başlamalıydım. Artık yatılı öğrenci odalarının değil, bağımsız bir odanın kiracısıydım, hâliyle fakirlikle aramdaki savaş son bulur diye düşündüm. Ama babam on dokuz yaşında olduğum hâlde ya da belki de on dokuz yaşında olduğum için beni yıllarca ağzıma bir lokma koymadan okula gitmek, kolejde lezzetli menülerden mahrum kalmak ve Doisy'ye alabildiğine borçlanmak zorunda bırakan aynı sisteme devam etti. Cebimde metelik yoktu. Paris'te beş kuruş-

6. François-Joseph Talma: Dönemin en ünlü tiyatro oyuncusu.

7. Britannicus: Jean Racine'in Roma İmparatoru Nero'nun saray erkânını konu alan bir tragedyası.

8. Humanités: Yükseköğrenimden önce alınan Latince ve Yunanca ağırlıklı dil ve edebiyat eğitimi.

suz ne yapılır ki? Başka bir deyişle, özgürlüğüm ustalıkla zincirlenmişti. Mösyö Lepitre beni Hukuk Fakültesine profesörün ellerine bizzat teslim eden bir asistanın refakatinde gönderiyor, yine aynı adam akşam gelip beni alıyordu. Benim yoldan çıkacağım korkusuyla annemin aldığı önlemler genç kızlar için bile alınmıyordu. Haklı olarak Paris ebeveynlerimi ürkütüyordu. Yatılı okulda kalan kızlar gibi erkekler de yurt odalarında birtakım gizli meselelerle uğraşırlar. Ne kadar önlemeye çalışsanız da kızlar birbirlerinin sevgililerini çekiştirir, erkekler de kadın muhabbeti yaparlar. Fakat o dönemde Paris'te, erkekler arasındaki muhabbete Palais-Royal'in sultanlara özgü oryantal düşleri hükmediyordu. Palais-Royal, akşamları altın külçelerin oluk oluk aktığı bir aşk Eldorado'suydu. Orada en bakir kuşkular son bulur, ateşli meraklarımız teskin edilirdi! Palais-Royal ile ben, birbiriyle asla kesişemeyen iki paralel çizgi gibiydik. Bu yöndeki girişimlerimin nasıl da başarısızlıkla sonuçlandığını anlatayım.

Babam beni Saint-Louis adasında oturan teyzelerimden biriyle tanıştırmıştı. Perşembe ve pazarları Madam ve Mösyö Lepitre'in eşliğinde oraya akşam yemeğine gitmek zorundaydım. Ne tatil ama! Listomère Markizi ilişkilerde resmiyete oldukça önem veren biriydi, o yüzden bana bir kuruş dahi teklif etmek aklının ucundan geçmezdi. Bir kilise kadar yaşlıydı, minyatür misali boyalı yüzü ve şatafatlı giyinişiyle malikânesinde sanki XV. Louis hâlâ hayattaymış gibi yaşar ve birtakım soylu ihtiyarlardan başka kimseyle de görüşmezdi. Bu fosilleşmiş bedenler topluluğu arasında kendimi mezarlıkta hissederdim. Kimse benimle tek söz etmez, ben de ilk sözcükleri telaffuz etmek için gereken kudreti bulamazdım. Düşmanlık dolu soğuk bakışlar, belli ki herkesi huzursuz eden gençliğimden utanmama sebep olurdu. Günün birinde sofradakilerin bana yönelik ilgisizliğinden cesaret

bulup yemek biter bitmez Galeries de bois'ya[9] sıvışmaya karar verdim. İskambil oyununa kaptırdığında teyzem bana pek de dikkat etmezdi. Hususi uşağı Jean ise Mösyö Lepitre'in sözlerini pek önemsemezdi. Ama o tatsız akşam yemekleri ihtiyarların işlevini yerine getiremeyen çene kasları ve takma dişleri yüzünden uzadıkça uzardı. Nihayet bir akşam, saat sekizle dokuz arası bir vakitte, firar günündeki Bianca Capello[10] gibi heyecandan titreyerek merdivenlere kadar gitmeyi başardım. Ama kapıcı bana kapıyı açtığında, sokağın ortasında Mösyö Lepitre'in arabasını gördüm. Hırıltılı nefesiyle bana sesleniyordu. Kader tam üç defa Palais-Royal'in cehennemiyle gençliğimin cenneti arasına girdi. Cahiliyetimin yirminci yılında olmaktan utandığım bir gün, işi sonuna kadar götürmek için tüm tehlikeleri göze almaya artık tastamam karar vermiştim. XVIII. Louis gibi şişman olduğundan arabaya binmekte zorlanan Mösyö Lepitre'i oracıkta bırakıp kaçmak üzereydim ki, bu sefer de posta arabasıyla annem çıkageldi! Bakışlarıyla karşılaştığımda karşısına yılan çıkmış bir kuş gibi donup kaldım. Ne çeşit bir tesadüftü bu? Aslında gayet mantıklı bir açıklaması vardı. Napoléon son kozlarını oynuyordu ve Bourbon'ların iktidara geri döneceğini sezinleyen babam da imparatorluğun dışişlerinde çalışan kardeşimi uyarmak için gelmişti. Annemle birlikte Tours'dan yola çıkmışlardı. Düşmanın ilerleyişini yakından takip eden zeki kişiler için başkent büyük tehdit altındaydı ve annem de beni tehlikelerden korumak

9. Galeries de bois: Palais-Royal'de Kapalıçarşı benzeri bir alışveriş merkezi.
10. Bianca Capello: 16. yüzyılda soylu ve zengin Venedikli bir ailenin kızı. Fakir bir adama âşık olup onunla evlenmek için baba evinden kaçar fakat kocasının ailesi ona ev işleri yaptırınca güzelliğinden etkilenen I. Francesco de Medici'nin metresi olur. Kocasının ölümünden sonra saraya girmeyi başarır ve Büyük Düşesliğe kadar yükselir. Francesco ve Bianca, Medici konağında zehirlenerek öldürülürler.

üzere Tours'a geri götürme görevini üstlenmişti. Birkaç dakika sonra Paris'ten ayrılmıştım bile, oysa orada kalmak benim için ölüm kalım meselesiydi. Sürekli bastırılmış arzuların kışkırttığı bir hayal gücünün işkenceleriyle sonu gelmez kısıtlamalar yüzünden kedere boğulmuş bir hayatın can sıkıntısı birleşince, yazgılarından bıkıp kendilerini manastıra kapatanlar gibi ben de kendimi okumaya adadım. Okumak bende bir tutku hâline gelmişti, genç insanların ömrün baharına ait büyülü etkinliklere teslim olmaları gereken bir çağda beni dört duvar arasına hapseden bir tutku. Geleceğimi şekillendiren unsurları açıklayabilmek için sayısız kederle dolu bu kabataslak gençlik öyküsünü anlatmak zorundaydım.

Bu tür hastalıklı etmenlerden dolayı, yirmi yaşını geçmiş olduğum hâlde hâlâ küçük, sıska ve solgundum. Arzularla dolu ruhum görünüşte dermanı kalmamış bir bedenin içinde çırpınıp duruyordu. Ama Tours'lu eski bir hekimin bakış açısına göre, demirden bir mizacın doğum aşamalarıydı bunlar. Fiziksel olarak çocuk, zihinsel olarak ihtiyardım. Çok okudum, çok düşündüm. Öyle ki, yaşamın geçmesi güç virajlı dar geçitlerini ve ovalarının kumlu yollarını metafizik bir yolla en yüksek dağın tepesinden görebiliyordum. İnanması güç rastlantılar, ruhun ilk sıkıntılarının belirdiği, şehvetlerin uyandığı, her şeyin taze ve hoş olduğu o lezzetli dönemde saplanıp kalmama yol açmıştı. Okuma hayatım yüzünden uzadıkça uzayan bir ergenlikle yeşil dallar vermekte gecikmiş bir erkeklik arasında sıkışıp kalmıştım. Hiçbir genç erkek hissetmeye, sevmeye benden daha uygun bir durumda değildi. Anlattıklarımı daha iyi kavramak için yalanla lekelenmemiş bakir dudakların olduğu, her ne kadar hissettiği çelişkili arzulardan duyduğu utançla gözkapakları ağırlaşsa da bakışların hâlâ dürüst olduğu, aklın henüz dünyanın acımasızlığına boyun eğmemiş olduğu, yürekteki kor-

kaklığın ilk adımlardaki cömertlikle eşit güçte olduğu o güzel çağı aklınızda canlandırmaya çalışın. Size annemle birlikte Paris'ten Tours'a yaptığım yolculuğu anlatacak değilim. Tavırlarındaki soğukluk şefkatli duygular beslememi engelliyordu. Atları değiştirmek için her durduğumuzda, kendime onunla konuşmaya çalışacağıma dair söz veriyordum fakat sohbet açmak için titizlikle tasarladığım cümleleri bir bakışı ya da bir tek kelimesiyle ürkütüyordu. Orléans'da yatmaya hazırlandığım sırada annem sessizliğimden dolayı beni payladı. Kendimi ayaklarına attım, dizlerini ılık gözyaşlarımla ıslattım, büyük bir özlemle ona kalbimi açtım, sevgiye aç bir şekilde bir üvey anneyi bile bağırsaklarına dek altüst edecek türden içli bir belagat çekerek yüreğine dokunmaya çalıştım. Annem bir komedi oyuncusu gibi göründüğümü söyledi. Beni sahipsiz bırakışından yakındım, bana hayırsız bir evlat olduğumu söyledi. Yüreğim öyle bir sıkıştı ki kendimi Loire nehrine atmak için Blois'ya kadar koştum. İntiharıma parmaklığın yüksekliği engel oldu.

Eve dönüşüm beni neredeyse hiç tanımayan kız kardeşlerim üzerinde şefkatten çok şaşkınlığa sebep oldu. Yine de başkalarına kıyasla sonradan bana oldukça arkadaş canlısı davrandılar. Üçüncü katta bir odaya yerleştim. Size annemin beni, yirmi yaşındaki bir delikanlıyı, yatılı okuldakilerden başka hiçbir çamaşırım olmadan, Paris'teki giydiklerimden başka tek bir yeni giysim olmadan öylece bıraktığını söylediğimde sefaletimin sınırlarını daha iyi anlayacaksınız. Düşürdüğü mendilini almak için odanın bir ucundan öbür ucuna uçsam bile bana uşağına hitap eden birinin soğuk teşekküründen fazlasını sunmuyordu. Yüreğinin herhangi bir parçasında sevgi tohumu ekebileceğim verimli bir toprak olup olmadığını keşfetmek için gözlemleme ihtiyacıyla onu yeniden tanımaya çalıştığımda karşımda küstahlığın gelinin çeyizinin bir parçası sayıldığı tüm Listomère'ler gibi küstah,

bencil, kumarbaz, zayıf ve kara kuru bir kadın buldum. Yaşamda, yerine getirilmesi gereken ödevlerden başka bir şey görmüyordu. Tanıdığım tüm soğuk tabiatlı kadınlar gibi o da ödevi bir dine dönüştürmüştü. Kendisine duyduğumuz sevgiyi, bir rahibin kilise ayinindeki övgüleri kabul edişi gibi karşılıyordu. Yüreğinde zaten oldukça az bulunan anne sevgisini de büyük kardeşim tümüyle soğurmuş gibiydi. Kalpsiz insanların silahı olan acı bir ironiyle durmadan bizi iğnelerdi ve biz de ona yanıt verecek gücü kendimizde bulamazdık. Tüm bu dikenli bariyerlere rağmen, içgüdüsel duyguların sayısız kökleri vardır. Öyle ki, yarattığı rahibemsi dehşete rağmen bir anneden umudu kesmenin çok daha ağır etkileri olacağından aradaki bağlar o kadar güçlüdür ki, onu sevmeye devam etmek şeklindeki büyük hatamız, yaşamımızın çok daha ileriki bir döneminde hükmünü kesin olarak vereceğimiz güne dek sürüp gitti. Söz konusu o gün geldiğinde, geçmişteki yanılgıların birikmesiyle iyice kabarmış bir çamur deryasından beslenen, mezara dek devam edecek bir kayıtsızlık ile çocukların misillemeleri başlar. Üzerimdeki bu korkunç baskı, Tours'da tatmin etmeye niyetlendiğim şehvetli fikirlerimi tamamen defetmişti. Çaresiz, kendimi babamın kütüphanesine atmış ve henüz okumamış olduğum tüm kitapları okumaya koyulmuştum. Çalıştığım uzun saatler boyunca annemle aramda gerçekleşebilecek her türlü temastan azat oluyordum ama ruh sağlığım da giderek bozuluyordu. Bazen kız kardeşlerimden büyük olanı, kuzenimiz Listomère Markisi ile evlenmiş olanı, her yanımı sarmış olan asabiyeti yatıştırmayı beceremese de beni teselli etmeye geliyordu. Ölmek istiyordum.

Bu sırada, uzak kaldığım bazı büyük olaylar gelişmekteydi. Paris'te XVIII. Louis'ye katılmak üzere Bordeaux'dan yola çıkan Angoulême dükünün yol üstünde geçtiği her kentte Bourbon'ların iktidara dönüşünün etkisiyle eski Fransa'yı

saran büyük bir coşku patlaması yaşanıyor ve kutlamalar yapılıyordu. Yasal prenslerine duydukları sevgiyle Touraine halkı sokaklara dökülmüş, pencereler bayraklarla donatılmış, herkes bayramlıklarını giymiş, şölen hazırlıkları başlamıştı. İnsanı sarhoş eden ne olduğu meçhul bir koku havada yayılmış ve bende de prensin onuruna verilen baloya katılma arzusu uyandırmıştı. Kendisi şenliğe katılamayacak kadar hasta olan anneme bu arzumdan bahsetme cesaretini bulduğumda, oldukça öfkelendi:

Kongo'dan filan mı gelmiştim, nasıl bu kadar cahil olabilirdim? Ailemizin bu baloda temsil edilmeyeceğini nasıl düşünebilmiştim? Babamın ve ağabeyimin yokluğunda bu görevi yerine getirmek bana düşmez miydi? Benim bir annem yok muydu? Bir anne çocuklarının iyiliğini düşünmez miydi?

Bir dakika önce kınanan oğulken, bir an sonra insan yerine konur olmuştum. İsteğimi neden kabul ettiğine dair sunduğu mantıklı çıkarımlar tufanı kadar bana önemli biriymişim gibi davranması da başımı döndürmüştü. Kız kardeşlerimi sorgulayınca tiyatral şeylerden hoşlanan annemin kıyafetimin dikimiyle bizzat ilgileneceğini öğrendim. Onun beklentilerini bildikleri için Tours'daki hiçbir terzi kıyafetimin dikimini üstlenmeyi kabul etmedi. Sonunda annem taşradaki âdete uyarak her tür dikim işinden anlayan gündelikçi kadınını çağırttı. Griye çalan mavi bir tonda iyi kötü bir giysi dikildi bana. İpek çoraplar ve yeni iskarpinler kolayca bulundu. Erkek yelekleri kısa olurdu, ben babamın yeleklerinden birini giymiştim. İlk defa kabarık fırfırları kravatıma dolanan ve dantel yakalı göğüslüğü olan bir gömleğim oluyordu. Hazırlığım tamamlandığında kendime o kadar az benziyordum ki meydanda toplaşmış olan tüm Touraine'lilerin karşısına çıkma cesaretini ancak kız kardeşlerimin iltifatları sayesinde bulabildim. O kadar zor bir şeydi ki! Seçkin kimselerin teşrif etmeyeceği türden biraz fazla kala-

balık bir şölendi. Boyumun kısalığı sayesinde Papion konağının bahçesine kurulmuş bir çadıra girmeyi başardım ve prensin oturduğu koltuğun yanına dek sokuldum. Bir ara sıcaktan soluğum kesilir gibi oldu. İlk kez halka açık bir şölene katıldığım için kırmızı duvar kaplamalarından, yaldızlı süslemelerden, şık giysilerden, elmaslardan ve ışıklardan gözlerim kamaştı. Birbirine çifte atıp duran bir insan yığını tarafından iteklenerek bir toz toprak bulutunun içine sürüklendim. Bourbon askerî bandosunun bakır üflemelilerinin patlayan ateşli ezgileri "Yaşasın Angoulême dükü! Yaşasın kral! Yaşasın Bourbonlar!" nidaları arasında boğuluyordu. Bu şölen herkesin, Bourbon'ların yükselen güneşine doğru koşarken yırtıcı bir çabayla birbirini aşmak için gösterdiği dev bir coşku patlamasıydı. Tam bir siyasi çıkar bencilliğiydi. Dolayısıyla ısınamadım. Beni iten bir şeydi bu. Bir köşede tek başıma kalakaldım.

Kargaşanın içinde savrulan bir saman çöpüydüm ama halkın hayranlıkla seyrettiği bu prenslere karışmak, Angoulême dükü olmak yönünde çocukça bir arzu duydum. Touraine'lilerin bu ahmakça hayranlığı, karakterimin ve şartların besleyip büyüteceği bir hırsın fitilini yaktı içimde. Birkaç ay sonra bütün bir Paris, imparatorun Elbe adasından dönüşü onuruna sokaklara döküldüğünde tekrar karşılaşacak olduğum bu hayranlık gösterisini kim kıskanmazdı ki? Duyguları ve yaşamları tek bir kişinin etrafında şekillenen yığınların üzerinde kurulan böylesi bir nüfuz, bende de tıpkı günümüzde Fransızları boğazlayan şu rahibenin ya da eski zamanlarda Galyalıları kurban eden Kelt rahiplerininkine benzer bir nüfuz kazanma isteği doğurdu. Ve sonra onunla tanıştım. İhtiraslı arzularımı hiç durmadan kamçılayıp beni Krallığın tam kalbine götürmeye yazgılı kadınla.

Bir kadını dansa kaldırmaya çekiniyordum çünkü atacağım adımları karıştırmaktan korkuyordum. O yüzden ol-

dukça gergindim, hiç keyfim yoktu. Aralarında kapana kısıldığım yığının tantanası yüzünden hasta hissettiğim sırada, resmî bir görevli, sıkan kösele ayakkabıdan olduğu kadar sıcaktan da şişmiş olan ayaklarıma bastı. Bu son darbe şölenden iyice tiksinmeme sebep oldu. Dışarı çıkmanın yolu yoktu, kimsenin oturmadığı bir bankın ucuna iliştim. Sabit ve donuk bakışlarla somurtuyordum. Sıska görünüşüme aldanan bir kadın, beni annesinin keyfini beklerken uykusu gelen bir çocuk sanıp yuvasına konan bir kuş gibi yanıma oturuverdi. Çok geçmeden yüreğimi ışıldatan bir kadın kokusu duydum, sonradan Doğu şiirini keşfettiğimde hissedeceğim ışıltıya benziyordu. Doğrulup baktım ve şölenin patırtısından dönmemiş olan başım onu görünce dönmeye başladı. Benim bütün şölenim o olmuştu. Bu zamana kadarki yaşamımı iyi anlamışsanız, o sırada yüreğimde duygularımın nasıl da çalkalandığını tahmin edebilirsiniz. Başımı yaslayabilmek isteğiyle dolduğum, aniden ortaya çıkan beyaz omuzları gözlerimi büsbütün kör etmişti. Sanki ilk defa çıplak yakalanmışçasına hafifçe pembeleşen, kendine ait bir ruhu olan sıkılgan omuzlar. Işıklar, teninde ipekten bir mendilmişçesine parlıyordu. Omuzların paylaştığı çizgi boyunca inen bakışlarım ellerimden bile daha cüretkârdı. Heyecandan kalbim sıkışarak göğsünü görmek için uzandım. Bir tülle iffetli bir şekilde örtülmüş gerdanı beni baştan aşağı büyüledi. Gök mavisi kusursuz yassılığıyla bir dantel denizinde yüzüyordu. Bu çehrenin en ufak detayları bile bende sonsuz hazlar uyandıran yanıcı maddeler gibiydi: Küçük bir kızınkine benzeyen kadifemsi boynuna dek inen düz saçlarının parlaklığı, hayalimde ferah çayırlarda koşmama sebep olan bir tarzda taranmış saçlarının beyaz hatları, tüm bunlar aklımı başımdan almıştı. Kimsenin beni görmediğinden emin olduktan sonra, kendini annesinin koynuna atan bir çocuk gibi sırtından sarıldım ve başımı döndüren bu omuz-

ları öptüm. Kadın, müzikten dolayı işitilmeyen keskin bir çığlık kopardı, arkasını döndü, beni gördü ve "Mösyö?" dedi. Ah bir de "Size ne oluyor böyle küçüğüm?" deseydi, onu öldürürdüm belki de. Ama şu "mösyö" kelimesini duyunca, gözlerimden ılık yaşlar boşandı. Kutsal bir öfkenin tutuşturduğu şu bakış karşısında, aşk ihsan eden sırtıyla uyum içinde ağarmış olan saçlarından kendine hükümdarlık tacı yapmış şu uhrevi çehre karşısında hayretten donakaldım. İncinmiş hicabından ötürü çehresi lal renginde ışıldıyordu. Ama sınırsız hayranlıkların tövbe gözyaşlarına dönüşüne defalarca tanık olan esas özne olarak, ani bir coşkunluk hâlinin ne demek olduğunu anlayan kadınsı bağışlayıcılığıyla daha şimdiden yatışmıştı bile. Bir kraliçe edasıyla kalkıp gittiğinde durumumun gülünçlüğünü fark ettim. Ancak ondan sonra Savoylu birinin maymunu gibi süslü püslü giyinmiş olduğumu idrak edebildim. Utandım kendimden. Az evvel çalmış olduğum elmanın lezzeti, hâlâ dudaklarımda olan o arzuladığım kanın sıcaklığı ve yaptıklarımdan en ufak bir pişmanlık dahi duymadan bakışlarımla takip ettiğim cennetten düşmüş bu kadının edası yüzünden sersemleyip öylece kalakaldım. Yüreğin büyük yangınıyla gelen bu ilk şehvet nöbetine yakalanmış bir hâlde, benim için artık kurumuş bir çölden başka bir şey olmayan şenlik yerinde gizemli yabancımı nafile arayıp durdum. Eve döndüğümde artık başka biriydim.

Yeni bir ruh, kozasından alacalı kanatlarla çıkmış bir ruh. Hayranlıkla seyre daldığım göğün mavi bozkırlarından düşen yıldızım bir kadına dönüşmüştü ama aydınlığından, taze liğinden ve parıltısından hiçbir şey kaybetmemişti. Aşk hakkında hiçbir şey bilmeden birdenbire âşık olmuştum. İnsanın en canlı duygusunun bu ilk baskını çok garip bir şey değil mi? Halamın evinde bazı güzel kadınlarla tanıştığım olmuştu ama hiçbiri beni bu şekilde etkilememişti. Böyle özel bir

tutkunun yeşermesi için özel bir an, yıldızların özel bir dizilişi, şartların özel bir biçimde bir araya gelmesi mi gerekir? Ve tam da özel anda tutkunun cinsel arzuyu kucaklaması için tüm ötekiler arasından özel bir kadının mı belirmesi gerekir? Sevdiğimin Touraine'de yaşadığını düşünüyor ve havayı keyifle çekiyordum içime. Alacakaranlıkta başka hiçbir yerde bulamadığım bir renk buluyordum. Zihinsel olarak mutlu olsam da, zahirde ağır bir hastalık geçiriyor gibi görünüyordum ve annem vicdan azabıyla karışık bir kaygı duyuyordu. Hastalığın yaklaşmakta olduğunu sezen hayvanlar gibi çalmış olduğum öpücükle ilgili düşler kurmak üzere gidip bahçenin bir köşesinde çöküp kalıyordum. Bu unutulmaz şölenden birkaç gün sonra annem çalışmayı bırakışımı, baskıcı bakışlarına kayıtsız kalışımı, acı iğnemeleri karşısındaki umursamazlığımı ve kuşkulu tavırlarımı benim yaşımdaki gençlerin doğal bunalımlarına bağladı. Hekimlerin çare bulamadığı aşk hastalıkları için ebedî şifa olan kır hayatı boş vermişliğimden beni kurtarmak için en iyi yöntem olarak görüldü. Annem, Montbazon ve Azay-le-Rideau arasındaki İndre yerleşkesinde yer alan Frapesle şatosunda, kuşkusuz gizli talimatlar verdiği bir dostunun yanında birkaç gün geçirmem gerektiğine karar verdi. Kırlara gitmemin kararlaştırıldığı gün, aşk denizinde o kadar fazla yüzmüştüm ki çoktan koca okyanusu aşmıştım bile. Gizemli yabancımın ne adını biliyordum, ne onu nasıl betimleyeceğimi, ne de nerede bulacağımı. Hem onu kime anlatacaktım ki? Çekingen karakterim, aşkın başında gençleri avucuna alan o açıklaması güç kaygıları artırıyor ve aşkım, daha şimdiden umutsuz tutkuları sona erdiren bir melankoliyle başlıyordu. Çayırlarda gidip gelmekten, boydan boya koşturmaktan başka bir şey istemiyordum. Hiçbir şeyden şüphelenmeyen çocuk cesaretim ve kahramanca birtakım duygularla Touraine'deki tüm şatoları aramayı kafama koydum. Yürüyerek

seyahat edecek ve her güzel kulenin önünde durup kendime "İşte burada yaşıyor olmalı!" diyecektim.

Böylece bir Perşembe sabahı Saint-Eloy sınırından geçip Tours'dan yola çıktım, Saint-Sauveur köprülerini geçtim, her evin önünde başımı kaldırıp bakarak Poncher'e vardım ve Chinon yoluna yöneldim. Hayatımda ilk kez keyfimce hızlı ya da yavaş yürüyor, kimse tarafından sorgulanmadan bir ağacın altında oturabiliyordum. Her gencin az ya da çok ağırlığını duyduğu türlü baskıların altında ezilmiş bir zavallı için, önemsiz konularda da olsa ilk kez özgürce kararlar alabilmek ruhta adı konulamaz bir çiçeklenme yaratıyordu. O günü mucizelerle dolu bir bayram günü ilan etmem için bir araya gelmiş birçok sebep vardı. Çocukluğumda, gezintilerim asla şehrin bir fersah bile dışına çıkmazdı. Ne Pont-le-Voy civarında kalan yürüyüş menzilim ne de Paris'teki yürüyüşlerim beni doğanın pastoral güzellikleriyle şımartırdı. Yine de bana yaşamımın ilk anıları olarak Tours'un aşina olduğum manzarasında teneffüs ettiğim bir güzellik duygusu kalmıştı. Pastoral güzelliklerin şiiri benim için tümüyle yeni bir şey olduğu hâlde, çok bilgiliymişim gibi güç beğenen bir titizlik içindeydim, tıpkı güzel sanatlara yeni başlayan deneyimsiz kişinin daha işin başında ideal olana kavuşmayı hayal etmesi gibi. Frapesle şatosuna gitmek için, insanlar yalınayak ya da at üstünde, Charlemagne'ın diyarı da denen ekilmemiş topraklardan geçen kestirmeyi tercih ederler. Cher havzasını Indre'den ayıran yaylanın tepesinden geçen bu yoldan Champy'ye de gidilebilir. Bu fundalıklar düz ve kumludur ve Frapesle'in bulunduğu kasabanın adı olan Saché yolundaki koruluğa ulaşıncaya dek yaklaşık bir fersah boyunca iç karartıcıdır. Ballan'ın ötelerinden Chinon rotasına bağlanan bu yol, dikkate değer bir engelin bulunmadığı inişli çıkışlı bir ova boyunca Artanne mezrasına dek uzanır. Orada, Montbazon'dan başlayıp Loire nehrinde son

bulan ve ikiz tepelerdeki şatoların altında sıçrıyormuş gibi görünen bir vadi yer alır: Tam ortasında Indre'in bir yılan gibi kıvrıldığı muhteşem bir zümrüt kadeh. Fundalıkların sıkıcılığı ve yolun verdiği yorgunluğun ardından böylesi bir manzara karşısında haz dolu bir şaşkınlık duydum. Şayet dişiliğin çiçeği olan şu kadın yeryüzünde ikamet ediyorsa, yaşadığı yer buradan başkası olamazdı! Bu fikir üzerine bir ceviz ağacına dayadım sırtımı, o günden beri de sevgili vadime her dönüşümde altında oturup dinlendiğim bir ağaç oldu bu. Düşüncelerimin sırdaşı olan bu ağacın altına ne zaman otursam, bir önceki gelişimden bu yana hayatımda geçirdiğim değişimleri sorgularım.

Yüreğim beni yanıltmıyordu, orada ikamet ediyordu o. Tepenin yamacında gördüğüm ilk kale onun yaşadığı yerdi. Ceviz ağacımın altına oturduğumda, öğlen güneşi onun çatısının kiremitleri üzerinde ışıldar, pencerelerin vitraylarından yansırdı. Bir çardağın altında üzüm asmalarının arasında beyaz bir nokta gibiydi pamuklu elbisesi. Anlayacağınız üzere, o "bu vadinin zambağıydı" gökyüzüne çiçekler açıyor, vadiyi erdemlerinin kokusuyla dolduruyordu. Ruhumu dolduran anlık bir karşılaşmanın nesnesinden başka hiçbir besine ihtiyaç duymayan bu sonsuz aşk; yemyeşil iki kıyının arasından güneşe doğru şırıl şırıl akan şu ırmakta buluyordu ifadesini. Bu aşk vadisini bir hat boyunca uzanarak hışırdayan dantelleriyle süsleyen kavaklarda buluyordu. Nehirlerin etrafından kıvrıldığı yüksekte kalan bağların arasından ilerleyen meşeliklerde ve zıtlaşan soluk ufuklarda buluyordu. Doğayı nişanlınızmış gibi güzel ve bakir hâlde görmek isterseniz, bir ilkbahar günü oraya gidin. Yüreğinizin kanlı yaralarını sarmak isterseniz, sonbaharın sonlarına doğru yeniden uğrayın. İlkbaharda aşk açık havada kanat çırpar orada, sonbahardaysa artık yanımızda olmayanları düşünürüz. Hasta bir akciğer orada iyileştirici

bir tazelik teneffüs eder. Görme duyusu, ruhumuzla şatafatsız bir tatlılıkla konuşan yaldızlı çiçek demetlerinde istirahat eder. O sırada, Indre'in çağlayanları üzerinde konumlanmış değirmenler insanın içini titreten bu vadiye bir ses veriyordu, kavaklar kahkahalar atarak salınıyordu, gökte tek bir bulut dahi yoktu; kuşlar şakıyor, ağustosböcekleri ötüyor, sonra hepsi bir araya gelip bir ezgi yaratıyordu. O yüzden Touraine'i neden bu kadar sevdiğimi sormayın bana artık. Oraya olan sevgim ne çocuğun beşiğine olan sevgisine, ne de çöldeyken vahaya duyduğumuz sevgiye benzer. Ben orayı bir sanatçının sanatını sevdiği gibi seviyorum. Sizden çok seviyor değilim ama Touraine olmasaydı, bu kadar uzun yaşamazdım belki de.

Nedenini bilmeden gözlerimi o beyaz noktaya geri çevirdim, o engin bahçenin içinde parıldayan kadına. Yeşil çalıların arasında dokunsanız hemen solacak bir gündüzsefasının taçyaprağıymışçasına ışık saçıyordu. Yüreğim kıpır kıpır bu çiçek sepetinin içine indim. Çok geçmeden, fazlasıyla etkisi altında olduğum şiirsel ruh hâlimden dolayı bana eşi benzeri yokmuş gibi görünen bir köye ulaştım. Birbirinden nazikçe ayrılmış adacıkların arasında, etrafı ağaçlarla çevrili üç değirmenin yer aldığı sulak bir çayır hayal edin. İçinden ırmak geçen, onunla birlikte dalgalanan, kendini onun kaprislerine bırakan, değirmenlerin tekerlek darbeleriyle çalkalanan ırmağın fırtınalarına boyun eğen böylesi canlı, böylesi renkli, suyla iç içe olan bu bitki örtüsüne zaten sulak bir çayırdan başka ne ad verilebilir? Şurada burada çakıllı kum birikintileri yükseliyor, suyun da etkisiyle içinden güneş ışınlarının geçtiği püsküller meydana geliyordu. Nergisler, nilüferler, su zambakları ve sazlıklar kanaviçe misali kıyıları süslüyordu. Kemerleri çiçeklerle örtülmüş, tırabzanlarını otlar sarmış, ayaklarını yosun tutmuş, nehre doğru yamulduğu hâlde henüz yıkılmamış sallanan bir

köprü; yıpranmış kayıklar, balıkçı ağları, bir çobanın tekdüze şarkısı, Loire akıntısının getirdiği birikmiş kumlarla oluşan adacıklar arasında su üstünde süzülerek hareket eden ördekler... Değirmenci oğlanlar, kulaklarının üstünde boneleri, katırlarını yüklemekle meşguller... İşte bu detayların her biri doğallığıyla hayret verici olan bu sahneyi meydana getiriyorlar. Köprünün ardında iki ya da üç çiftlik, bir güvercinlik, kumrular, birbirlerinden hanımeli, yasemin ve yabanasması kümeleriyle dolu bahçelerle ayrılmış otuz kadar harabe düşünün, sonra bütün kapıların önünde taze gübreler, yollarda tavuklar ve horozlar hayal edin. İşte tepesindeki karakter sahibi eski kilisesiyle Pont-de-Ruan köyü böyle bir yerdi. Kilise, haçlılar döneminden kalmaydı, ressamların tablolarında çizmeyi tercih ettikleri türden. Şimdi tüm bunların etrafına çerçeve olarak asırlık ceviz ağaçları yerleştirin, sararmış yapraklarıyla genç kavaklar yerleştirin, sıcak ve buğulu bir göğün altında gözün alabildiğine uzanan çayırların ortasına zarif değirmenler koyun, böylece bu güzel manzaranın binlerce sahnesinden biri hakkında fikir sahibi olabilirsiniz.

Karşı kıyıyı süsleyen tepelerin detaylarını gözlemleyerek nehrin sol yanından Saché yoluna saptım. En sonunda Frapesle şatosunu görebildiğim yüzyıllık ağaçların bulunduğu bir parka ulaştım. Tam olarak çanlar öğle vaktini ilan ettiği sırada vardım. Yemeğin ardından, Tours'dan buraya yürüyerek gelmiş olduğumdan şüphelenmeyen ev sahibim beni arsasının etrafında gezintiye çıkardı. Böylece vadinin her yerini her açıdan görmüş oldum. Burada gözden kaçan bir açıdan, şurada tüm manzaraya hâkim bir açıdan. Gözlerim, rüzgârda dalgalanırken fantastik şekiller alan yelkenli bezlerinin arasından görünen ve altın bir şerit gibi uzanan Loire'ı takip edip sık sık ufka kayıyordu. Bir bayıra tırmandık ve çiçeklerle kaplı kazıkların üzerinde şekil verilmiş bir elmas

gibi yükselen Azay şatosunun güzelliğine ilk defa hayranlık duydum. Ardından, ruhu sancılar içindeki şairlere tatlı ama yüzeysel insanlara fazla kasvetli gelecek türden melankolik ahenklerle dolu Saché şatosunun romantik mimarisini gördüm. Hatta daha sonradan sessizliğine, yıllanmış büyük ağaçlarına ve yapayalnız vadisinin dört bir yanına sinmiş olan şu gizemli tarif edilemezliğine vuruldum! Ama komşu yamacın aşağısındaki, gözlerimin daha ilk bakışta fark ettiği o ufak tefek konağı gördüğüm her defasında memnuniyet duyarak adımlarımı durduruyordum.

Benim yaşımdakilerde beceriksizce ifade bulan o kıvılcımlı arzuları gözlerimden okuyan ev sahibim "Köpeğin avın kokusunu alması gibi siz de güzel bir kadının varlığını uzaktan hissedebiliyorsunuz" dedi.

Bu sözlerden hoşlanmamıştım, yine de konağın ve sahibinin adını sormadan edemedim.

"Clochegourde konağı" dedi, "Mortsauf kontuna ait şık bir yapı. Touraine'de önemli bir geçmişi olan, serveti XI. Louis dönemine dayanan köklü bir ailedir. Armasını ve şöhretini borçlu olduğu maceradan almış ismini. Darağacından son anda kurtulan bir adamın soyundan geliyorlar. Ayrıca Mortsauflar altın sarısı armalarında, kalkanın kenarlarına değmeyen, karşılıklı yerleştirilmiş düz ve ters çarmıhlardan birleşiminden meydana gelen siyah haç taşırlar. Haçın çiçeksiz uçlarına karşılık tam ortasında altın bir zambak çiçeği yer alır ve düstur olarak da "Tanrı Efendimiz Kralı Esirgesin" yazar. Kont, göçten dönünce bu bölgeye yerleşmiş. Arsanın sahibi eşidir, evlenmeden önceki adıyla, Lenoncourt-Givry ailesinden matmazel Lenoncourt. Bu ailenin soyu tükenmek üzeredir çünkü Madam Mortsauf tek çocuklarıdır, ayrıca ailenin malvarlığı, şöhretinin büyüklüğüyle öyle güçlü bir zıtlık içindedir ki, gururdan ya da şartlardan dolayı daima Clochegourde'da ikamet eder ve hiç kimseyle

görüşmezler. Bourbonlara olan bağlılıkları, şimdiye dek köşeye çekilip yapayalnız yaşamalarını haklı göstermiş olabilir ama kralın artık geri dönüyor oluşu bile yaşama biçimlerini değiştirmeyecekmiş gibime geliyor. Geçen yıl buraya ilk yerleştiğim zaman, nezaketen gidip onları ziyaret ettim. Bu davranışıma aynı şekilde beni ziyaret ederek karşılık verdiler ve beni akşam yemeğine davet ettiler. Kış mevsimi bizi birkaç aylığına ayırdı, sonra da siyasi gelişmeler yüzünden buluşmamız gecikmeye devam etti çünkü Frapesle'e döneli yalnızca kısa bir süre geçti.

Madam Mortsauf, gittiği her yerde kendisine daima en önemli yer ayrılan türde bir kadındır.

"Tours'a sık sık gelir mi?" diye sordum.

"Oraya hiç gitmez" dedi ama sonra düzelterek ekledi, "Gerçi geçenlerde Angoulême dükü onuruna düzenlenen kutlamalar için gitmişti. Dük, Mösyö de Mortsauf'a oldukça yakın bir ilgi göstermiş."

"O olmalı!" diye haykırdım.

"Kim olmalı?"

"Güzel omuzları olan kadın."

"Touraine'de güzel omuzları olan birçok kadınla karşılaşacaksınız" dedi gülerek. "Fazla yorgun değilseniz, şu bahsettiğiniz omuzlarla yeniden karşılaşabilmeniz için ırmağı geçip Clochegourde'a tırmanabiliriz."

Teklifi kabul ettim ama haz ve utançtan kıpkırmızı oldum. Saat dörde doğru gözlerimin yol boyunca okşayıp durduğu o küçük şatoya vardık. Manzaraya yadsınamayacak güzellikte katkısı olan bu yerleşke aslında oldukça mütevazı bir yerdi. Güneye bakan ön cephedeki beş pencere iki kulaç kadar dışarı uzanıyordu, iki ayrı yapı gibi görünen ve konuta zarafet katan mimari bir hile. Ortadaki pencere kapı işlevi görüyor ve buradan karşılıklı iki ayrı merdivenle Indre boyunca uzanan çayırlara çıkan teraslı bahçelere iniliyordu.

İki yanı akasya ve Japon kokar ağaçlarıyla gölgelenen ortak bir yol, bu çayırları bahçenin en alt terasından bir patikayla ayırıyorsa da çayırlar sanki bahçelerin bir parçasıymış gibi görünüyordu çünkü yolun bir tarafı teras yüzünden basık ve derindi, diğer tarafıysa çimden bir çitle sarılıydı. Aşağı inen teraslar, uygunsuz komşuluklardan korunmak amacıyla yerleşke ve nehir arasında yeterince mesafe bırakacak şekilde ayarlanmıştı. Evin altında müştemilat, ahırlar, kilerler, mutfaklar bulunuyor, hepsinin de girişleri çeşitli kemerlerle süsleniyordu. Çatı, yapının köşelerinin çevresinden dolaşıyor, yan duvarın üzerinde kalaydan çiçek buketleriyle ve oyulmuş taşlardan çatı pençeleriyle süsleniyordu. Kuşkusuz Devrim boyunca ihmal edilmiş olan çatının üst bölümü, güneye bakan evlerde görülen kızıllık ve yosun tabakası nedeniyle paslanmıştı. İki yanlı merdivenlerin başındaki pencere şeklindeki kapının üstünde bir çan kulesi yükseliyordu ve cephesine oyulmuş olan Blamont-Chauvry aile arması hâlâ duruyordu. Dört ayrı hücreye bölünmüş armanın ikisinde yer alan kürkler şeridi[11] yanlardan avuç içini gösteren tenrenginde ellerle çevrelenmişti, diğer iki hücredeyse sarı zemin üzerinde ters v şeklinde birleşen ikişer mızrak bulunuyordu. Armanın düsturu olan "Herkes görsün, hiç kimse dokunmasın!" ifadesi beni derinden sarstı. Altın zincirli ağızlarıyla kartal başlı bir aslan ve bir ejderha şeklindeki alt destekler oymalara hoş bir tat katıyordu. Devrim, dukalık tacı ve sarıyla tatlandırılmış yeşil palmiyeden yapılan miğfer tüyü sembollerini gözden düşürmüştü. Kamu Güvenliği Komite sekreteri Senart'ın, 1781'den önce Saché'de icra memuru oluşu bu yıkımı açıklamak için yeterlidir.

Tüm bu düzenlemeler, toprağa neredeyse hiç ağırlık etmeyen bir çiçekmişçesine incelikli görünen konağa zarafet

11. Kürkler Şeridi: Soylu aile armalarında görülen kakım kürkünü temsil eden özel bir desen. Bkz. *Pal de vair. Fourrures. Pannes. Hermine.*

katıyordu. Vadiden bakınca, zemin kat birinci katmış gibi görünür; oysa bahçe tarafından bakınca, onlarca çiçek kümesiyle şenlenmiş çimenliğe çıkan kumlu bir patikayla düzayak seviyesindedir. Sağda ve solda kapalı alanlarda üzüm bağları, yemiş bahçeleri ve birkaç ceviz ağacı dikilmiş ekilebilir arazi yer alır. Bunlar köşkü çevrelemekle kalmaz, Indre kıyılarına dek de uzanır ve tüm alanı yeşilin farklı tonlarına boyarlar. Kıyı boyınca Clochegourde'a giden yoldan tırmanırken, ağaçların böylesi güzel konumlanmış oluşuna hayran hayran bakıyor, mutlulukla yüklü bir hava soluyordum. Fiziksel dünyada olduğu gibi manevi dünyada da birtakım elektrik iletimleri ve ani ısı değişimleri vardı belki de? Havaların düzeleceğini sezip neşelenen hayvanlar gibi, kalbim de sonsuza dek etkisinden kurtulamayacağı esrarlı olaylara yaklaştıkça küt küt atıyordu.

Yaşamımın dönüm noktalarından biri olan o günde, nedense törensel bir hava için gerekli tüm şartlar oluşmuştu. Doğa sevgilisiyle buluşmaya giden bir kadın gibi takıp takıştırmıştı. Ruhum ilk defa doğanın sesini duyuyor, gözlerim onu hayranlıkla seyrediyordu, tıpkı daha önce size beceriksizce anlattığım okuldaki düşlerimde gördüğüm, hayal gücümün bana gösterdiği ölçüde çeşitlilik ve bereket içinde. Çünkü bu düşler, mecazi anlamda yaşamımın bana önceden haber verdiği bir Kıyamet gibiydi: yaşadığım mutlu ya da mutsuz her bir olay, yalnızca ruhun gözlerine görünen bağlarla aklımdaki tuhaf bazı imgelere bağlanıyordu.

Tahıl ambarı, cendere, ahırlar gibi kır hayatı için gerekli bazı yapıların bulunduğu ilk bahçeyi boydan boya geçtik. Bekçi köpeğinin havlamasına işkillenen bir uşak bizi karşılamaya geldi ve Kont'un Azay'a gitmek üzere bu sabah yola çıktığını ama kuşkusuz ki geri döneceğini, Kontes'in ise evde olduğunu haber verdi. Ev sahibim bana baktı. Kocasının yokluğunda Madam Mortsauf'la görüşmek istemedi-

ğinden korkmaya başlamıştım ki uşaktan, geldiğimizi haber vermesini istedi. Çocukça bir açgözlülüğün iteklemesiyle, evi baştanbaşa geçen uzun koridor boyunca adımlarımı hızlandırdım.

"Girin lütfen!" dedi ipek gibi bir ses.

Her ne kadar Madam Mortsauf şölendeyken yalnızca tek bir söz etmiş olsa da ben ruhuma nüfuz eden, bir tutsağın zindanını güneş ışığıymışçasına doldurup onu altın yaldızlarla süsleyen sesini hatırlamıştım onun. Simamı tanıyabileceği fikrine kapılıp kaçmak istedim bir an ama yeterince vakit yoktu. Kapının eşiğinde belirdiğinde gözlerimiz karşılaştı. O mu yoksa ben mi, hangimiz daha fazla kızarmıştı bilmiyorum. Tek bir söz dahi edemeyecek kadar afallamış bir hâlde geri dönüp dokuma tezgâhının önündeki yerine oturdu. Uşak bize koltuk getirdiği sırada sessizliğini makul göstermek amacıyla dikiş iğnesiyle uğraşmaya devam etti, birkaç ilmek saydı ve aynı anda hem yumuşak hem de kibirli başını Mösyö Chessel'e çevirip bu güzel ziyareti neye borçlu olduğunu sordu. Benim ortaya çıkışımın gerçek sebebini bilmek için yanıp tutuşuyor olsa da, ikimize de bakmıyordu. Gözleri ısrarla nehre sabitlenmişti ama dinleyiş tarzından, tıpkı körlerin yaptığı gibi, kelimelerdeki güç seçilir vurgular üzerinden ruhun kıpırtılarını tanıyabildiğini söylerdiniz. Kaldı ki, gerçekten de öyle yapıyordu.

Mösyö Chessel adımı ve hayatımın özetini bir çırpıda anlatıverdi. Savaş tehdidi ortaya çıkınca ailem beni Paris'ten alıp eve, Tours'a getireli yalnızca birkaç ay oluyordu. Kontes, Touraine'i hiç tanımayan bu Touraine'li çocukta, ölçüsüz bir okuma tutkusu yüzünden zayıf düşmüş genç bir adam görüyordu muhtemelen. Öyle ki, bu genç adam biraz kafasını dağıtması için ailesi tarafından Frapesle'e yollanmıştı, Mösyö Chessel de buraya ilk defa gelmiş olan bu delikanlıya arazisini gezdirmişti. Fakat Tours'dan Frapesle'e dek yürüyerek

geldiğimi ona ancak tepenin oraya vardığımız sırada söylemiş olduğum için, zaten zayıf olan sağlığımdan endişelenerek, dinlenmem için Madam'ın izin vereceği ümidiyle Clochegourde'a gelmiştik. Mösyö Chessel hakikati söylüyordu fakat böylesi mutlu bir tesadüf sanki özellikle ayarlanmış gibi göründüğü için Madam Mortsauf'un kuşkuları dinmemişti. Bana dönüp soğuk ve haşin gözlerle baktığında o kadar utandım ki kirpiklerim arasında sakladığım gözyaşlarımı saklayabilmek için gözlerimi kaçırdım. Konağın ihtişamlı sahibesi alnımdan boncuk boncuk ter döktüğümü gördü. Hatta belki gözyaşlarımı da fark etmiş olacak ki tutulmuş dilimi çözebilmek için teselli edici bir iyilikseverlikle bana neye ihtiyacım varsa vereceğini söyledi. Kabahat işlemiş bir genç kız gibi kızardım ve ihtiyar bir adam gibi titreyen sesimle buna gerek olmadığını söyleyerek teşekkür ettim.

"Tek isteğim" dedim gözlerimi kaldırıp ikinci defa onunkilerle buluşturarak ki yalnızca bir şimşek çakması kadar kısa bir an için oldu bu, "Buradan gönderilmemektir. Yorgunluktan öyle bitkin düştüm ki, daha fazla yürüyemeyeceğim."

"Neden güzel memleketimizin konukseverliğinden kuşku duyuyorsunuz?" dedi bana. "Akşam yemeği için Clochegourde'da bize katılacaksınız kuşkusuz, değil mi?" diye ekledi dönüp komşusuna bakarak.

Bana hamilik eden Mösyö Chessel'e, nezaketen yapılmış bu daveti kabul etmesi için yalvaran bakışlar attım. Oysa görgü kuralları gereği reddedilmesi uygun düşerdi. Sosyal alışkanlıkları Mösyö Chessel'e bu gibi incelikleri ayırt edebilme yetisi kazandırmışsa da, benim gibi deneyimsiz genç bir adam, güzel bir kadının sözleri ve düşünceleri arasında farklılık olabileceğini düşünmez bile. Öyle ki, akşam dönüşümüzde ev sahibim şöyle söyleyince afallayacaktım: "Daveti kabul ettim çünkü kabul etmem için ölüp bitiyordunuz

ama işleri yoluna koymazsanız, bu durum komşumla aramın açılmasına sebep olacak." Şu vurguladığı "işleri yoluna koymazsanız" ifadesi beni düşüncelere daldıracaktı. Şayet Madam Mortsauf benim varlığımdan memnun kalırsa, beni kendisine takdim etmiş olan komşusu hakkında kötü düşünmezdi. Mösyö Chessel demek ki bende o potansiyeli görüyor olmalıydı, yoksa ne diye böyle bir şey söyleyecekti ki? Bu açıklama, tam da yardıma ihtiyaç duyduğum bir anda umutlarımı sağlamlaştırmış olacaktı.

"Bu biraz güç olabilir" diye yanıtladı ev sahibim, "Madam Chessel evde bizi bekliyor."

"O sizi her gün görüyor" diye üsteledi Kontes, "Ona haber yollayabiliriz. Evde yalnız mı?"

"Peder Quélus'le birlikteler."

"Çok güzel" dedi zili çalmak için kalkarken, "Akşama bizimlesiniz."

Mösyö Chessel bu defaki daveti samimi buldu ve bana zaferimi kutlayan bakışlar attı. Koca bir akşam yemeği boyunca bu çatı altında olacağım kesinleştiğinde sanki sonsuzluğa kavuşmuş gibi sevindim. Birçok mutsuz varlık için yarın kelimesi boş ve anlamsızdır, kaldı ki ben de geleceğe dair en ufak bir ümit dahi beslemeyen türdeki insanlardan biriydim, o yüzden o birkaç saatin içine bütün bir ömrün hazlarını sıkıştırdım. Madam Mortsauf memleket meseleleri, hasatlar ve üzüm bağları gibi yabancısı olduğum konulardan konuşmaya başladı. Genelde bir evin hanımı bu tür bir davranış sergilediğinde bu ya adabımuaşeret bakımından eksik bir eğitime sahip olduğuna işaret eder ya da yeni tanıştığı kişiye karşı küçümseme duyduğu için onu bu yolla sohbetin dışında bırakmaya çalışıyordur. Madam Mortsauf ise nasıl davranacağını kestiremediği için heyecanlanmıştı sadece. Başlangıçta bana çocuk muamelesi yapmaktan hoşlandığını sandım. Ayrıca otuz yaşındaki komşusu Mösyö Chessel'in

sahip olduğu, hiçbir şey anlamadığım ciddi meseleler hakkındaki bu sohbete dahil olabilme ayrıcalığını da kıskandım ve tüm ilgisinin ona yöneldiğini görüp kendi kendime kuruntulara kapılmadan edemedim. Fakat yalnızca birkaç ay sonra, bir kadının sessizliğinin ne kadar da önemli olduğunu ve akıp giden kelimelerinin ne kadar da çok düşünceyi gizlediğini öğrenmiş olacaktım. Önce koltuğumda rahat bir pozisyon aradım, sonra Kontes'in sesini dinlemenin büyüsüne kapıldığımda sohbete dahil olamayışımın getirisini fark ettim. Ruhunun soluk alışverişi, flüt sesinin iniş çıkışlı notaları misali hecelerinin vurgularında kendini ifşa ediyordu. Sesinin tınısı dalgalanarak ilerliyor ve kulaklara erişince insanın kan akışını hızlandırıyordu. Sonu "i" ile biten fiil çekimlerini telaffuz edişi bir yerlerde bir kuşun şarkı söylediğini düşündürüyordu. "Ch" harfleri okşayış, "t" harfleriyse yüreğin despotizmini itham edercesine çıkıyordu. Böylece farkına bile varmaksızın sözcüklerin anlamını genişletiyor ve ruhunuzu fevkalbeşer âlemlere alıp götürüyordu. Kim bilir kaç defa kolayca sonlandırabileceğim bir tartışmanın devam etmesine kasıtlı olarak izin verdim? Kaç defa sırf sesinin tınısıyla verdiği konserleri dinleyebilmek uğruna kendimi haksız yere paylattım? Ruhuyla yüklü dudaklarından çıkan havayı soluyabilmek uğruna? Ve Kontes'in bizzat kendisini kucaklarmışçasına bir ateşle, bu konuşan ışığa sarılmak uğruna? Nasıl da şen bir kırlangıç şarkısıydı gülüşü! Ve kederlerinden bahsettiğinde, nasıl da dostlarına seslenen bir kuğu! Bana dikkatini vermiyor oluşu, Kontes'i etraflıca incelememi sağladı. Bakışlarım bu güzel konuşmacının üzerinde kayarcasına dolaşarak kendilerine ziyafet çektiler. Belinden kavrıyor, ayaklarını öpüyor ve saçlarının bukleleriyle oynuyorlardı. Öte yandan, yaşamlarında gerçek bir tutkunun ölçüsüz sevinçlerini deneyimlemiş olanların gayet iyi anlayabileceği türden bir korkuya kapılıyordum.

Ateşler içindeyken öpmüş olduğum omuzlarına bakarken beni fark edecek diye ödüm patlıyordu. Ve bu korku ayartıyı daha da fazla besliyordu, öyle ki ağırlığı altında eziliyor ve daha fazla dayanamayıp tam da oraya bakıyordum! Gözlerim kumaşı delip geçiyor, omuzlarından başlayan ve sırtını ikiye ayıran hat üzerindeki süte düşmüş sinek gibi görünen o doğumdan kalma beni bile tekrar görebiliyordum sanki. Şenlikte ilk defa gördüğüm andan bu yana, ateşli bir hayal gücüne sahip iffetli gençleri uykularında sırılsıklam bırakan o karanlık gecelerimi aydınlatmıştı.

Kontes'e yönelen bakışların her yerde ilk olarak göreceği nitelikleri size resmedebilirim, yine de çizgiler ne kadar doğru, renkler ne kadar sıcak olursa olsun onu yeterince ifade edebilmekten aciz kalırlar. İfadesi, ancak içsel alevlerin yansımasını resmetmeyi bilen ellere sahip eşi bulunmaz bir ressamla mümkün olan bir çehredir onunkisi. Bilimin varlığını inkâr ettiği, sözlerin tercüme edemediği ve yalnızca bir sevgili tarafından görülebilen şu parlak buğuyu ortaya çıkarabilen bir ressam gerekir onu resmetmek için. Külrengi düz saçları çoğu zaman canını yakıyordu, kuşkusuz kan akışının başına doğru aniden hücum etmesi sebebiyle. Joconde'unki gibi çıkıntılı yuvarlak alnı adı konulmayan sayısız fikirle, zaptedilmiş duygularla ve acı sularda boğulan çiçeklerle doluymuş gibi görünüyordu. Koyu noktalar serpiştirilmiş yeşilimsi gözleri daima solgundu ama çocukları söz konusu olduğunda, kaderine boyun eğmiş kadınların yaşamlarında nadiren beliren şu canlı bir neşe ya da ıstırap doğuran anlarda, yaşamın özündeki çeşmeden kurutana dek içip tutuşuyormuş gibi keskin bir parıltı belirirdi gözlerinde. Bazen de, en yürekli olanların bile gözlerini kaçırması için yeterli olan o devasa horgörüsüyle bana baktığında, benden gözyaşlarımı koparırcasına söküp alan bir şimşek belirirdi aynı gözlerde. Yılankavi dudaklarına çifte kemerli bir yapıy-

la inen, Phidias'ın elinden çıkmışçasına Helen bir burun, oval hatlı çehresine uhrevi bir tat katıyor ve beyaz kamelya dokusunu andıran teni yanaklarına doğru pembenin tonlarına bürünüyordu. Etine dolgunluğu ne belinin zarafetini, ne de güzelliğini baki kılan vücut hatlarının yuvarlaklığını bozuyordu. Gözlerimi kamaştırmış olan bu hazinelerin omuzlarla birleştiği noktada hiçbir kırışıklık oluşturmadığını görseniz, söz konusu kusursuzluğun boyutlarını anlardınız. Başının alt kısmında, bazı kadınlarda kütük gibi olan ense tipindeki oyuklardan yoktu. Bu bölgedeki kaslar, damarlı bir görüntü çizmiyordu. Hatları, tüm açılardan hem ressamın fırçasını hem de bakışlarını çaresizce bükülmek zorunda bırakan yuvarlaklar şeklinde ilerliyordu.

İnce bir tüy kümesi yanakları boyunca boynuna dek azalarak ilerliyor, orada ışığı tutarak ipeksi bir görünüm veriyordu. Küçük ve oldukça biçimli kulakları, kendi deyimiyle, bir kölenin ve bir annenin kulaklarıydı. Sonraları, yüreğine girmeyi başardığımda, kayda değer mesafeleri işitebildiğim hâlde hiçbir şey duymadığım bir sırada bana "Mösyö Mortsauf geliyor!" diyecek ve haklı da çıkacaktı. Kolları güzel, kıvrımlı parmakları uzundu ve antik heykeller misali eti, tırnak uzunluğunu aşardı. Şayet siz bir istisna olmasaydınız, düz bellerin yuvarlak bellerden daha üstün olduğunu söyleyerek sizi kızdırırdım. Yuvarlak bel bir kuvvet göstergesidir ama bu biçime sahip kadınlar buyurgan, irade sahibi ve şefkatten ziyade şehvetli olurlar. Düz belli kadınlarsa aksine zarafet doludurlar ve melankoliye yatkın olurlar ki bu da onları öncekilerden daha iyi kılar. Düz bel uysal ve yumuşaktır, yuvarlak bel ise bükülmez ve kıskanç.

Kontes'in nasıl bir yapısı olduğunu biliyorsunuz artık. Bir kadının ayakları nasıl olması gerekiyorsa, onunkiler de öyleydi. Az yürüyen, kısa sürede yorulan ve entarisinin altından belirdiğinde görüntüsüyle sevinç uyandıran ayaklar. Her ne

kadar iki çocuk annesiyse de, ondan daha genç bir kadınla tanışmış değildim henüz. Edasında, sadelik ile onu düşlere sevk eden adını koyamadığım yasaklı bir hâlin karışımını buluyordum, tıpkı bir ressamın, duygular dünyasını tercüme ederek resmettiği bir imgeye dehası aracılığıyla bizi sevk etmesi gibi. Görünür niteliklerini kıyaslama yapmadan açıklayabilmek mümkün değildir. Diodati villasından dönerken hepimizin muhakkak kopardığı o çiçeğin çok sevdiğimiz o siyah ve pembe rengini, aynı anda hem iffetli hem de yabani olan kokusunu hatırlayın. Bu kadının dünyadan uzakta nasıl da zarif olduğunu, ifadelerinde nasıl da doğal olduğunu, onu ilgilendiren meselelerde nasıl da ince eleyip sık dokuduğunu, aynı anda nasıl hem kızıl hem de siyah olduğunu anlayabilirsiniz artık. Yeni açmış çiçeklerde hayran olduğumuz o yeşillik vardı bedeninde ve ruhu yabani birinin o derinlikli kısa ve öz tavrına sahipti. Duygularıyla çocuk, ıstıraplarıyla yetişkindi. Hem şatonun sahibesi hem de bekâr bir kız gibiydi. Böylece oturması, kalkması, susması ya da konuşmasıyla yapmacıklığa kaçmadan hoşa gidiyordu. Düşüncelere dalıp gitmek gibi bir alışkanlığı vardı, daima esas duruşta bekleyerek kötülüğü gözetleyen bir bekçi gibi dikkatliydi. Ama bazen yaşamın gereklilikleri altında gömülmüş neşeli bir mizacın belirtisi olan tatlı bir tebessüm ona ihanet ederek kaçıveriyordu dudaklarından. Cilvesi gizemli bir bilmeceydi. Kadınların arzu ettiği türde şatafatlı bir ilgi çekmek yerine insanı düşlere sürüklüyor ve içindeki ateşli tabiatın, hüzünlü düşlerinin fark edilmesine izin veriyordu, bulutların arasından gökyüzünü görmek gibiydi. Bu gönülsüz tezahürler, arzu ateşiyle kurumuş içsel gözyaşlarına sahip olmayanlarda dalgınlığa sebep oluyordu. Haysiyetlerini bir itirafla tehlikeye soktuklarını fark ettikleri anda kadınların takındığı şu gizemli tavra bürünerek bir şey söylediği ya da yaptığı zaman, mimiklerin ve bilhassa bakışların tasarruflu

kullanımı (çocukları dışında kimseye pek bakmazdı), yaptığı ya da söylediği her şeye inanması güç bir törensel hava katıyordu.

O gün Madam Mortsauf çizgili lal bir elbise içindeydi, kenarları baskılı işlemeli geniş bir yakalığı vardı. Siyah bir kemer takıyor ve aynı renkte pabuçlar giyiyordu. Basitçe başının arkasında toplanmış saçları pullu bir tarakla tutturulmuştu. Vaat ettiğim portrenin kusurlu bir taslağıdır bunlar. Ruhunun ailesi üzerindeki sarsılmaz tesiri, göğün beklenmedik hava koşulları üzerindeki etkisi gibiydi ve bu besleyici öz, güneşin ışık saçması misali etrafına dalgalar hâlinde yayılırdı. Ama içten tabiatı, dingin vakitlerdeki neşesi, muğlak zamanlardaki sükûneti, yaşamın tüm kasırgalarına karşı mücadele veren karakteri; sahip olduğu bu niteliklerin çoktan bağlarını koparmış olduğu geçmişinden kaynaklanmak dışında ortak bir noktaları yoktu. Hâliyle resmedilmeleri zorunlu olarak söz konusu geçmişin hikâyeleriyle karışacaktır. Gerçek bir hane halkı destanı... Bilge gözler için yüce olduğu ölçüde kitlenin gözleri için trajik hikâyeler. Yalnızca alıntılayacağım bölümlere yönelik bir ilgi duymayacaksınız, aynı zamanda anlatılanlar çok sayıdaki kadının yazgısıyla da büyük benzerlik gösterdiği için sizi tümüyle içine çekecektir.

Clochegourde'daki her şey tam bir İngiliz temizliğinin damgasını taşıyordu. Kontes'e tahsis edilmiş olan salon baştan aşağı ahşap kaplamaydı, grinin iki farklı tonuna boyanmıştı. Şömine, raf üzerinde maundan bir bloğun içine gömülü sarkaçlı bir saatle ve sarı çizgili iki büyük beyaz porselen vazoyla süslenmişti. Vazoların içine süpürgeotu konmuştu. Konsolun üstünde bir lamba, şöminenin tam karşısında da bir tavla duruyordu. İki büyük pamuklu perde tutacağı, püskülsüz beyaz dokumadan perdelerin dağılmasını engelliyordu. Kenarları yeşil şeritli gri kılıflar koltukların

üstüne örtülmüştü ve Kontes'in dokuma tezgâhı üstünde asılı duran kilim, mobilyaların bu şekilde örtülmüş olmasını yeterince açıklıyordu. Bu sadelik dönüp dolaşıp ihtişamlı bir hava kazanıyordu. O günden beri gördüğüm hiçbir daire bana Clochegourde'un bu salonu kadar bereketli ve yoğun görünmedi, Kontes'in yaşamı gibi sakin ve düşüncelere dalmaya müsait bir yerdi, burada bir manastır nizamını çağrıştıran türde uğraşlarla meşgul olduğunu tahmin etmek hiç de güç değildi. Nasıl ki kokular çiçeklerden sirayet edersе benim de bilim üzerine olsun politika üzerine olsun en cüretkâr fikirlerimin çoğu bu salonda doğmuştur. Ve yine orada yeşeriyordu bereketli tohumlarını ruhuma saçan şu gizemli bitki. Orada ışıyordu iyi yanlarımı geliştiren ve kötü huylarımı kurutan güneşin sıcaklığı. Bakışlar pencereden dışarı kayar ve Azay şatosuna dek Pont-de-Ruan'ın yayıldığı tepeden itibaren tüm vadiyi kucaklardı. Karşı kıyıdaki dolambaçlı yolları takip eder ve Frapesle'in çeşitli açılardan görünen kulelerine ulaşırdı. Ardından kilise, kasaba ve arazisi tepeden çayırları gören yaşlı Saché konağı gelirdi.

Aile içinden gelmedikçe tüm duygulanımlara kapalı, istirahatli bir yaşam tarzı için gayet elverişli olan bu mekânlar insanın ruhuna kendi dinginliklerini iletiyordu sanki. Eğer onunla ilk karşılaşmam bu mekânda, Kont ve iki çocuğuyla birlikteyken gerçekleşmiş olsaydı, onu şölen giysisi içinde göz kamaştırıcı bulmazdım, hatta aşkımın istikbalini mahvetmesinden korktuğum için pişmanlık duyduğum şu sarhoş edici öpücüğe yeltenmezdim bile. Hayır, hayatımın beni mutsuz eden tüm kasveti içinde dizlerim üzerine çöker, pabuçlarını öper, onları gözyaşlarımla ıslatır ve gidip kendimi Indre'in sularına atardım. Gerçi teninin taze yasemin kokusunu almış ve bu aşk dolu kadehin sütünden içmiş olarak, fevkalbeşer arzuların ümidi ve tadıyla çalkalanmaktaydı ruhum. İntikam vaktini gözeten bir yabani gibi ben de

haz vaktinin gelmesini bekliyor, onu yaşamayı istiyordum. Ağaçlara tırmanıp sarkmak, üzüm bağlarının içinde yerlerde yuvarlanmak ve Indre sularında kulaç atmak istiyordum. Bana suç ortağı olsunlar diye gecenin sessizliğini, yaşamın yorgunluğunu ve güneşin sıcaklığını istiyordum, çoktan dişlerimi geçirmiş olduğum lezzetli elmaya erişmek istiyordum. Benden şarkı söyleyen çiçeği ya da korsan Morgan'ın yoldaşlarının gömdüğü defineleri bulmamı isteseydi, arzu ettiğim suskun çiçeği ve bazı başka zenginlikleri elde etmek için hepsini bulur getirirdim!

Putumu hayranlıkla seyrederken uzun uzadıya dalmış olduğum düşler uşağın gelip konuşmasıyla kesildiğinde ve Kont'tan bahsedildiğini işittiğimde, bir kadının kocasına ait olduğu fikri uyandı aklımda. Bu düşünce hasta hissetmeme sebep oldu. Sonrasında, bu hazinenin sahibi olan adamı görmek için yanıp tutuşan karanlık bir merak duygusuna bulandım. Bana hükmetmekte olan iki duygu vardı, kin ve korku. Hiçbir engel tanımayan ve korkmadan her şeyle yüzleşebilen bir kin... Müphem ama oldukça gerçek; kavgadan, akıbetten ve bilhassa da KONTES'ten dolayı duyduğum bir korku... Dile gelmez önsezilerle boğuşuyordum ve onur kırıcı tokalaşmaların ihtimali ödümü patlatıyordu. En sağlam iradeleri bile sakatlayabilecek türdeki şekilden şekle giren zorlukları görür gibi oluyordum ve günümüzde tutkulu ruhların ihtiyaç duyduğu gelişimleri sosyal yaşamdan eleyen bu eylemsizlik kuvvetinden korkuyordum.

"Mösyö Mortsauf geliyor" dedi Kontes.

Korkmuş bir at gibi şaha kalktım. Bu davranışım Mösyö Chessel'in de Kontes'in de gözünden kaçmamıştı ama bana en ufak bir ilgi göstermediler çünkü dikkatleri, tam o sırada içeri giren, altı yaşlarında olduğunu tahmin ettiğim küçük kıza kaymıştı.

"Babam da geldi!"

"Madelaine" dedi annesi.

Çocuk önce Mösyö Chessel'e elini uzattı, sonra şaşkınlıkla dolu küçük bir reverans sunup beni dikkatle inceledi.

"Sıhhati yerinde mi?" diye sordu Mösyö Chessel.

"İyiye gidiyor" diye yanıtladı Kontes kucağında büzülen küçüğün saçlarını okşayarak.

Mösyö Chessel konuşmaya devam etti ve söylediği bazı şeylerden Madeleine'in dokuz yaşında olduğunu öğrendim. Tahminimde yanılmış olduğuma şaşırdım ve açıkça gösterdiğim bu şaşkınlık, annesinin kaşlarının çatılmasına sebep oldu. Rehberim bana ciddi bir bakış fırlattı, hani okulda değil de yaşarken insanlarla münasebetimiz ölçüsünde edindiğimiz ikinci bir eğitim yerine geçen türdeki şu bakışlardan. Muhtemelen anneliğini yaralayan ve saygı gösterilmesi icap eden hassas bir durum söz konusuydu. Işıkta parlayan bir porselen gibi bembeyaz teni ve soluk gözleriyle hastalıklı bir çocuk olan Madeleine şehirde yaşamaya uygun değildi kuşkusuz. Yabancı bir iklimin sertliklerine rağmen serada yetişmeyi başarmış bir bitki kadar hassas olan bu vücutta yaşamın yeşermesini sağlayan şey taşranın temiz havası ve onu sarıp sarmalayan annesinin bakımıydı. Her ne kadar annesini hiç andırmıyor olsa da belli ki annesinin ruhuna sahipti ve bu ruh onu ayakta tutuyordu. Seyrek ve siyah saçları, derin göz çukurları ve oyuk yanakları, incecik kolları ve daracık göğsü yaşam ve ölüm arasında bir tartışmaya sahne oluyor gibiydi, Kontes'in zaferiyle son bulan aralıksız bir savaş. Yaşama sırf annesi üzülmesin diye tutunuyordu şüphesiz çünkü annesi bakmadığı anlarda bir söğüt salkımı gibi bırakıyordu kendini. Yurdundan kovulmuş, dilenerek geçinen, tükenmiş ama daima rolünü oynamak için sahneye çıkacak kadar cesur, açlıktan ölmek üzere bir çingene kızı olduğunu düşünebilirdiniz.

Annesi karga kanadına benzeyen bağlarla tutturulmuş saçlarını ikiye ayıran beyaz çizgiden öperken "Jacques nerede?" diye sordu.

"Babamla geliyor."

Kont elinden tuttuğu oğlunun peşinden odaya girdi. Kız kardeşinin tıpkısı olan Jacques aynı hastalık belirtilerini gösteriyordu. Böylesi güzel bir annenin iki yanında duran bu iki kırılgan çocuğa bakarken, annelerinin şakaklarını sızlatan ve yalnızca Tanrı'nın sırdaşlığına açtığı, ağırlıkları alnına yansıyan düşüncelerini dile getirmekten onu alıkoyan kederin kaynağını kestirmek hiç de güç değildi. Mösyö Mortsauf beni selamlarken, analiz etme beceriksizliğinden ileri gelen kuşkucu bir adamın endişeli tavrıyla bana kaçamak bir bakış attı. Ziyaret sebebimi ve ismimi açıkladıktan sonra eşi ona yerini verdi ve yanımızdan ayrılmak üzere kalktı. Gözleri, sanki ışığından besleniyormuşçasına annelerininkine bağlı olan çocuklar ona eşlik etmek istediler fakat onlara "Siz kalın, sevgili meleklerim!" dedi parmağını onların dudaklarında gezdirerek. İtaat ettiler ama gözleri de mahzunlaştı. Ah o "sevgili" sözcüğünü duymak için insan neleri göze almaz ki? Yanımızdan ayrıldığında, çocuklar gibi ben de neşemi kaybettim.

İsmim Kont'un bana yönelik tutumunu değiştirdi. Soğuk ve çatık kaşlı tavrını bırakıp, dost canlısı olmasa da en azından teveccüh gösteren bir tutum sergiledi ve beni ağırlamaktan memnun olduğuna işaret eden bir hürmet içinde oldu. Bir zamanlar babam, efendilerimiz Bourbonlar için büyük ama tehlikeli ve bir o kadar da etkili bir göreve kendini adamıştı. Çalışmalarının doruğundayken Napoléon'un yükselişiyle her şey boşa gidince, birçok gizli komplocuya olduğu gibi o da hak etmediği ölçüde ağır ithamlara maruz kalmış, ev yaşamının ve taşranın tatlı sessizliğine sığınmıştı. Siyasetin çarkları içinde bir dişli olarak hizmet ettikten sonra ye-

nilip tükenmek, her şeyi kazanmak için her şeyini ortaya koyan kumarbazların kaçınılmaz kaderidir. Ailemin serveti, geçmişi ya da geleceği hakkında hiçbir şey bilmediğim gibi Kont Mortsauf'un belli ki bilgi sahibi olduğu çoktan unutulmuş bu olayların detaylarından da habersizdim. Öte yandan, Kont'un gözünde bir adamın sahip olabileceği en değerli nitelik olan ismimin geçmişi, beni, o sırada kafamı karıştıran ve gerçek sebebini çok sonraları öğreneceğim bir güler yüzlülükle karşılamasını sağlamıştı. Gösterdiği içtenlik rahatlamamı sağlamıştı. Biz üçümüzün koyu bir sohbete daldığını gören Madeleine, babasının elleri arasındaki başını kurtarıp açık olan kapıdan yana baktı ve yılanbalığı gibi kayarak gitti, Jacques da hemen peşi sıra takip etti. İkisi de annelerinin yanına gittiler. Kovanın etrafındaki arıların vızıltısına benzeyen konuşmalarını ve hareketlerini uzaktan duyabiliyordum.

Nasıl bir karakteri olduğunu tahmin etmeye çalışarak Kont'u hayranlıkla seyrediyordum ama fizyonomisindeki bazı temel nitelikleri tespit etmek dışında pek bir fikir sahibi olamamıştım. Yalnızca kırk beş yaşında olsa da altmışa yaklaşmış görünüyordu, 18. yüzyılı noktalayan o büyük gemi kazasında[12] ihtiyarlamış olmalıydı. Rahiplerinkine benzeyen bir tarzda, kelleşmiş başını arkasından başlayıp hilal şeklinde dolaşan saçları, siyahla karışık beyazlar hâlinde ilerleyip şakaklarını okşadıktan sonra kulaklarında sona eriyordu. Çehresi, ağzı burnu kanlar içinde bir beyaz kurdunkini çağrıştırıyordu çünkü burnu; midesi açlıktan küçülmüş, mizacı eski hastalıklar yüzünden bozulmuş ve yaşamının temelleri erozyona uğramış bir adamınki gibi sinirli ve tetikteydi. Dişlek çehresine biraz fazla büyük gelen düz alnı; enlemesine uzanan, eşit olmayan kırışıklarla doluydu. Zi-

12. 1784'te Sicilya adası açıklarında batan Nancy adlı gemiden bahsediliyor.

hinsel bir çabanın yorgunluğundan ziyade açık havada geçmiş bir yaşamın izleriydi bunlar, kaderinin iplerini eline alma çabasının değil de daimi bir kötü talihin yükleriydiler. Soluk tonlu tenindeki kahverengi çıkık elmacık kemikleri, uzun bir ömrü müjdeleyen yeterince kuvvetli bir iskelete işaret ediyordu. Berrak, sarı ve çetin bakışlı gözlerini, muhatabına kış güneşinin ışınlarıymışçasına doğrultuyordu. Sıcak değil ama parlak, düşünceler yüzünden değil ama yine de tedirgin, kuşkulanacak belirgin bir sebep yokken dahi güven duymayan bakışlar. Ağzı ürkütücü ve kibirli, çenesi düz ve uzundu. Zayıf ve uzun boyluydu. Hak bakımından başkalarından üstün ama pratikte aşağı olduğunun bilincinde olan ve üzerinde toplumsal uzlaşıya varılmış sınıfsal bir değer yargısının geçerliliğine bel bağlayan soylu bir centilmenin havasına sahipti. Taşra hayatının vurdumduymazlığı ona dış görünüşünü ihmal ettirmişti. Herhangi bir taşralı gibi giyiniyordu, öyle ki köylüler ve komşular, ona bakınca bölgenin sıradan bir toprak sahibinden daha fazlasını görmüyordu. Esmer ve huzursuz elleri, ata binmek ya da Pazar ayinine gitmek için olmadıkça eldiven giymediğinin canlı kanıtıydılar. Ayakkabılarıysa tek kelimeyle bayağıydı.

On yıllık bir göçmenlik ve üzerine bir on yıllık da çiftlik hayatı her ne kadar onu fiziksel olarak yıpratmışsa da edasındaki asalet hâlâ seçilebiliyordu. En kindar liberal bile (o sıralar henüz kullanımda olmayan bir kelimeydi bu) bu adamdaki şövalyelere has sadakatin ve ilelebet gazetesine bağlı kalacak bir *Quotidienne*[13] okurunun sarsılmaz inançlarının izlerini okuyabilirdi. Davasına tutkuyla bağlı, siyasi hoşnutsuzluklarını dürüstçe dile getiren, partisine kişisel olarak hiçbir katkı veremeyen ama Fransa'da işlerin nasıl

13. Dönemin eski rejim yanlısı, kralcı gazetesi. Liberaller ve kralcılar dönemin en belirgin siyasi kutuplarıdır ve birbirlerine düşmandırlar. Liberaller devrim ruhunu ve Napoléon'u, kralcılar ise Bourbon hanedanlığını destekler.

yürüdüğü hakkında fikir sahibi olmadığı için zarar verme potansiyeli hayli yüksek olan dindar bir adama hayranlık duyacak türde biriydi. İşin doğrusu, hiçbir şeye razı gelmeyen, bıkıp usanmadan her şeye muhalif olan, bir vazife verildiğinde ellerinde silah ölmeye hazır olan ama iş paraya gelince, iki kuruş katkı vermektense canını vermeyi tercih edecek olan adamlardan biriydi Kont.

Akşam yemeği boyunca, gevşekçe sarkan yanaklarında ve arada bir çocuklarına fırlattığı üstü örtülü bakışlarında bir anlığına yüzeye çıkıp kaybolan tedirgin edici düşüncelerin belirtilerini yakalayacaktım. O hâlini görüp de bunu anlamamak mümkün müydü? Yaşamdan mahrum bedenlerini çocuklara aktaran kişinin ondan başkası olmadığı apaçık ortada değil miydi sanki? Bu konuda kendini suçluyor olsa bile başkalarına kendisini yargılama hakkını vermiyordu. Durup dinlenmeksizin kaygıyla bakan gözleri ve sivrilmiş köşeli yüz hatlarından okunduğu kadarıyla özel hayatında başı çeşitli pürüzlerle dertte, ayrıca teraziye koymuş olduğu acılarını denkleştirmek için yeterince çekicilik ya da büyüklük sahibi de olmayan, kabahatli olduğunun farkında bir hükümet misali kekreydi.

Karısı, yamacına sığınmış iki çocuğuyla birlikte döndüğünde, Kont'un mutsuzlaştığından kuşkulandım. Tıpkı bir kemerli geçidin çatısı üstünde yürürken, tonozun altında kalan derin uçurumu hissetmek gibi... Bu dört insanın bir araya gelişini görüp bakışlarımla onları sararken, sırasıyla birinden diğerine geçerek fizyonomilerini ve davranışlarını gözlerken, hüzne batmış düşünceler damlıyordu yüreğime; güzel bir gün doğumunun ardından tatlı bir manzarayı loşlaştıran güzel, gri bir yağmur gibi.

Sohbetimiz sona erdiğinde, Mösyö Chessel'e ilgi göstermeyi ihmal eden Kont, karısına ailemi ilgilendiren, benim

hiç bilmediğim birçok olaydan bahsetmeye başladı. Bana yaşımı sordu. Kızının yaşını öğrendiğimde benim gösterdiğim şaşkınlık gibi, soruyu yanıtladığımda Kontes de aynen öyle şaşırdı. Belki de on dört yaşında olduğumu düşünmüştü. Gerçi sonraları, bana bağlanmasının diğer bir sebebinin de bu olduğunu öğrenecektim. Bunu ruhunda okumuştum. Gecikmiş bir güneş ışığıyla aydınlanan annelik güdüsü titreyip uyanmış ve benim için hâlâ umut olduğunu fısıldamıştı. Yirmisini geçmiş olduğu hâlde böylesi zayıf, böylesi kırılgan ama bir o kadar da asabi olduğumu görünce, belki de içinden bir ses "Onlar yaşayacaklar!" diye haykırmıştı. Bana büyük bir merakla baktığında, aramızdaki buzların erimekte olduğunu hissettim. Bana sormak istediği binlerce soru vardı da kendini zor dizginliyordu sanki.

"Okumaktan hasta düştüyseniz" dedi, "Vadimizin havası size iyi gelecektir."

Kont "Modern eğitim çocukları mahvediyor" diye araya girdi. "Onları matematikle idam sehpasına götürüp bilimin darbeleriyle öldürüyor ve vaktinden önce yaşlanmalarına sebep oluyoruz. Burada dinlenmelisiniz" dedi bana dönüp, "Çığ gibi üzerinize çökmüş bir fikirler yığını altında ezilmişsiniz belli ki. Bu tür kötü sonuçlara karşı önlem alarak halkın bilgilendirilmesi işi dinsel kurumlara teslim edilmedikçe, herkesi kapsayan bu evrensel eğitim sistemi kim bilir bize nasıl bir gelecek hazırlayacak!

Bu söyledikleri, ileride, seçimler sırasında üstün yetenekleriyle kralcılara çok faydası dokunabilecek bir adama neden destek vermediğine dair yapacağı açıklamasıyla uyum içindeydi: "Yetenekli insanlara daima kuşkuyla yaklaşırım" diyecekti sandık başkanına.

Kont, bağ ve bahçelerinde şöyle bir gezintiye çıkmayı önererek ayaklandı.

"Mösyö..." dedi Kontes.

"Evet, ne var, bir tanem?" diyerek, kendi evinde mutlak otorite olmayı arzuladığını ama böyle bir nüfuza ne kadar da az sahip olduğunu belli eden mağrur bir haşinlik içinde döndü.

"Beyefendi Tours'dan buraya dek yürüyerek gelmişler, dahası Mösyö Chessel'in bundan haberi yokmuş ve ona Frapesle'i gezdirmiş."

"Genç de olsanız, yine de oldukça pervasız bir davranış" dedi Kont bana dönerek. Ve mutsuzca başını salladı.

Yeniden sohbete başladık. Ne kadar dik kafalı bir kralcı olduğunu ve kendi sularında güven içinde kalabilmek için ne kadar fazla tertibe ihtiyaç duyduğunu anlamakta gecikmedim. Üniformasıyla çıkagelen uşak akşam yemeğinin hazır olduğunu haber etti. Mösyö Chessel kolunu Madam Mortsauf'a uzattı ve Kont da neşe içinde benimkini yakaladı, sonra zemin kattaki salonun devamında bulunan yemek odasına dek bana eşlik etti.

Odanın zemini Touraine'de üretilen beyaz fayanslarla döşeliydi ve duvarlar pencere parapetine dek lambri, geri kalan bölümündeyse meyve ve çiçek desenli, vernikli duvar kâğıdıyla kaplıydı. Pencereler, kırmızı şeritlerle süslü ince dokuma perdelerle örtülmüş, büfeler ihtiyar mobilyacı Boulle tarafından tasarlanmıştı ve el yapımı kanaviçeyle döşenmiş sandalyelerin ahşabı oyma meşedendi. Bolluk içindeki yemek masasında lükse dair bir şey yoktu. Ailenin aynı takımın parçası olmayan gümüş çatal bıçakları, o sıralar artık moda olmayan Saksonya porselenleri, sekizgen sürahiler, akikten salatalık bıçakları, sonra Çin lakından şişe altlıkları vardı. Ama bir de kurt dişleriyle süslü, vernikli ve yaldızlı kovaların içine çiçekler konmuştu. Tüm bu antikalar hoşuma gitmişti. Duvarları kaplayan Réveillon kâğıdını ve çiçekli kenar motiflerini çok güzel bulmuştum. Yelkenlerimi kabartan

hoşnutluk duygusu, taşrayla ve yalnızlıkla sıkı bağları bulunan bu yaşam tarzıyla aramdaki içinden çıkılmaz güçlükleri görmemi engelliyordu.

Onun yanında oturuyordum, hemen sağ tarafındaydım ve kadehini tazeliyordum. Evet, elbisesine temas edip ekmeğini yerken umulmadık bir mutlulukla doluydum! Üç saatin sonunda, yaşamım onunkiyle iç içe geçmişti! Nihayet şu dehşet verici öpücük sayesinde, ikimizi de utandıran gizli bir aşamada birbirimize bağlanmıştık. Görkemli bir alçaklık içindeydim. Tüm şaklabanlıklarıma ilgi gösteren Kont'u memnun etmenin yollarını öğreniyordum. Gerekirse köpeğini okşar, çocuklarının en saçma isteklerine bile boyun eğerdim. Onlara çemberler ve misketler getirir, üstüme at gibi binmelerine izin verirdim. Hatta bana kendilerine ait bir şeymişim gibi davranıp hükmetmedikleri için onlara kızıyordum. Aşkın da tıpkı dehanınki gibi kendine ait birtakım sezgileri vardır ve somurtkanlığın, keyifsizliğin, husumetin umutlarımı mahvedebileceğimi belli belirsiz algılayabiliyordum.

Akşam yemeği benim için tümüyle içsel sevinçlerle dolu bir şekilde geçti. Kontes'in çatısı altınayken, ne kendisinin bariz soğukluğu ne de Kont'un nezaketiyle örttüğü kayıtsızlığı umurumdaydı. Yaşamda olduğu gibi aşkta da kendi kendine acı çektirilen bir ergenlik dönemi vardır. Sorulan sorulara içimdeki tutku tufanı yüzünden beceriksizce yanıtlar verdim hep ama hiç kimse, hatta aşk hakkında hiçbir şey bilmediği için Kontes'in kendisi bile beceriksizliğimin sebebini göremiyordu. Bunun dışında her şey bir düş gibi geçiyordu. Bu güzel düş, o sıcak ve rayihalı akşam ay ışığı altında kıyıların, çayırların ve tepelerin ışıltılı beyazlığı içinde, Latince adını bilmediğim yeşil bir kurbağanın eşsiz bir notayla seslendirdiği derin bir hüzünle yüklü o berrak şarkıyı dinleyerek Indre'in karşı yakasına geçtiğimde sona erdi.

O kutlu akşamdan beri bu şarkıyı ne zaman duysam sınırsız lezzetlere gark olurum.

İlerleyen saatlerde, o güne dek yüreğimi esir etmiş olan mermer duygusuzluğu bir kez daha gün yüzüne çıktı. Kendime hep böyle mi olacak diye sordum. Habis bir etkinin altında gibiydim. Geçmişin uğursuz olayları, şu ânın tümüyle kişisel hazlarıyla çatışma içindeydi. Frapesle'e girmeden önce son bir kez dönüp Clochegourde'a baktım ve aşağıda bir barka gördüm, Touraine'de "yedekçi"[14] dedikleri barkalardan, bir dişbudağa bağlanmış, durduğu yerde su üzerinde salınıyordu. Sahibi Mösyö Mortsauf, barkayı yalnızca balığa çıkmak için kullanıyordu.

"İyi madem" dedi bana Mösyö Chessel, duyulmayacak kadar uzaklaştığımızda, "Güzel omuzlarınızı bulup bulmadığınızı sormuyorum bile. Mösyö Mortsauf'un gözüne girmenizi tebrik etmek gerek. Şeytan tüyü var sizde, adımınızı atar atmaz fethettiniz."

Daha önce bahsettiğim konuşmanın üzerine bir de bu sözleri işitmek umutsuz kalbimi yeniden canlandırdı. Clochegourde'dan çıktığımızdan beri tek kelime etmemiştim ve Mösyö Chessel bu sessizliğimi mutlu oluşuma bağlıyordu.

"Nasıl yani?" diye sordum, içimdeki tutkuyu apaçık ifşa eden alaycı bir tavırla.

"Kimseyi evinde bu kadar sıcak karşılamazdı."

Bu sözlerin altında yatan acılığı fark ederek "İtiraf etmeliyim ki bu kadar dostça karşılanmış olmama ben de çok şaşırdım" dedim.

Mösyö Chessel'in karamsarlığının sebebini anlayabilmek için dünyevi konularda yeterince deneyim sahibi değilsem de, hissettiklerini bu şekilde ele vermesi karşısında afalla-

14. Yedekçi: Nehir, ırmak, vb sığ sularda bölgeyi tanımayan ticari gemileri çekerek derin ve güvenli sulara ulaştırma hizmeti veren kişi ya da araç.

mıştım. Ev sahibimin gerçek ismi olan Durand[15] adıyla hitap edilmeye tahammül edememek gibi bir kusuru vardı. Devrim sırasında devasa bir servet edinmiş ünlü bir fabrikatör olan babasının ismini reddederek kendini gülünç duruma düşürmüştü. Karısı, parlamento üyesi eski bir aile olan Chesselle-rin tek mirasçısıydı. Günümüzdeki birçok Parisli sulh yargıcının olduğu gibi, onlar da geçmişleri IV. Henri hükümdarlığına tarihlenen burjuvalardan biriydiler. Yüksek makamlar edinmeyi arzulayan Mösyö Chessel de düşlediği yazgıya erişebilmek için gerçek kimliği olan Durand'ı öldürmeye karar verdi. Kendine önce Durand de Chessel dedi, sonra D. de Chessel ve nihayetinde de Mösyö Chessel'e dönüştü. Restorasyon döneminde, XVIII. Louis'nin verdiği imtiyazlarla belli bir arazi üzerinde Kontluk unvanı elde etti. Tüm bunların bedelini bilmeyen çocukları, onun bu gözü pekliğinin meyvelerini topladılar. Kelimeleriyle onun çok kereler başını ağrıtmış olan alaycı bir prens vardı. "Mösyö Chessel'e *Durant* olduğu sırada pek rastlanmaz"[16] derdi ikide bir. Bu cümle Touraine'de uzun süre dillerden düşmemişti. Sonradan görme zenginler maymunlar gibidirler, onları yükseklerde görürüz, tırmanışlarındaki çevikliğe hayran kalırız ama zirveye vardıklarında yalnızca utanç verici yerleri görünür. Ev sahibime karşı kıskançlıktan doğan bayağılıklardı bunlar. Milletvekilliği ve o, kesişmesi imkânsız doğrular olmuşlardı daima. Yüksekte gözü olan kişinin, bu

15. Durand: Kelimenin etimolojik kökeni olan "durer" fiili uzun süre dayanmak, kalıcı olmak gibi anlamlara gelmektedir. "Ruhun ölümsüzlüğü" şeklindeki Hıristiyan dogmasını çağrıştırdığı için Devrim sırasında ve sonrasında makbul bir isim olarak kabul görmüyor olabilir.

16. *Monsieur de Chessel se montre généralement peu en Durant.* Karakterin isminin son harfi değiştirilerek Durand yerine Durant yapılmış, "bir şey sırasında" anlamı taşıyor ve okunuşu aynı olduğu için hem gerçek adına gönderme yapılıyor hem de Mösyö Chessel'e olayların akışı sırasında pek rastlanmaz denilmiş oluyor.

hak iddiasını haklı çıkarabilmesi kaba gücün haddini bilmezliğiyle mümkündür ama açıkça ortaya koyduğu hırslarına ulaşamayıp aşağıda kalmak da küçük ruhların beslendiği alaycılığın hedef tahtasına dönüştürür kişiyi. Mösyö Chessel güçlü bir adamın doğrusal adımlarıyla ilerlemedi, iki defa vekil adayı oldu, iki seçimde de kaybetti, dün genel müdürken bugün hiç kimseye dönüştü. Vali bile olamadı. Başarılar ve yenilgileri karakterini bozdu ve ona artık geçerliliğini kaybetmiş bir ihtirasın burukluğu kaldı yalnızca. Tatlı dilli, nüktedan ve büyük işler başarma potansiyeline sahip biri olmasına rağmen, belki de tek niteliği kıskançlık üretmek olan türde bir yaşamın sürüp gittiği Touraine'deki bölge halkının hasedi ona uğursuzluk getirmişti. Kendilerinin ulaşamadığı yüksek toplumsal katmanlara ulaşabilen ötekilerin başarılarına katlanamayan bu bükülmüş dudaklar her türlü iltifat ve övgüden kaçınır ama iğneleyip aşağılamaya gelince fırsatı kaçırmazlar. Belki de daha küçük arzuları olsaydı, daha büyük bir avantaj elde edecekti ama ne yazık ki daima başı dik yürümeyi arzulayacak türden üstünlük sahibi adamdı. Ve şimdi Mösyö Chessel ihtiraslarının ikinci şafağını yaşıyordu, krallık ona gülümsemekteydi. Belki bir parça kurumlu tavırlar içindeydi ama bana karşı daima iyi davrandı. Ondan hoşlanmamın sebebi gayet basitti. Hayatımda ilk kez onun yanında kendimi dinlenmiş hissediyordum. Hayatım boyunca istenmeyen mutsuz çocuk muamelesi görmüş olduğum için bana gösterdiği ilgi bile baba sevgisi gibi geliyordu. Misafirperverliğe gösterdiği özen, o güne dek beni bunaltmış olan kayıtsızlıkla öyle büyük bir zıtlık içindeydi ki zincirlerimden azat olmuş bir hâlde, neredeyse okşanırmışçasına yaşamaktan ötürü çocukça bir şükran duyuyordum.

Frapesle'in sahipleri gözümde, mutluluğumun şafağıyla öyle iç içe geçmişti ki aklımda tekrar tekrar canlandırmaktan

keyif aldığım anılarımda birbirlerine karışıyorlar. Sonradan, özellikle imtiyaz ruhsatıyla ilgili işlerinde ev sahibime hizmet edebilme şerefine eriştim. Mösyö Chessel servetini, komşularından bazılarını gücendirecek bir gösteriş içinde kullanmaktan hoşlanıyordu. Güzel atlarını ve zarif arabalarını yenilediği oluyordu, yeni tuvaleti içinde karısı imrenen bakışları üzerinde topluyordu, sıklıkla misafir ağırlıyordu, komşularının kabullenebileceğinden çok daha fazla sayıda uşağı vardı, prenslere taş çıkartıyordu. Ayrıca Frapesle'in arazisi devasaydı. Böyle bir komşunun ve tüm bu şatafatın hemen bitişiğindeki Kont Mortsauf, Touraine'de yük ve posta arabası arasında bir şey olarak kabul gören bir aile taşıtıyla yetinmekteydi. Dahası servetinin vasatlığı yüzünden Clochegourde'u ekim alanı şeklinde kullanmak zorunda kaldığı için beklenmedik bir gelişme sonucu ailesiyle birlikte kralın lütfuna mazhar olduğu güne dek tüm diğer Touraine'liler gibi o da komşusuna yönelik bir haset içindeydi. Arması haçlı seferlerine dek dayanan fakir düşmüş bir ailenin en küçük oğlunu evinde ağırlayarak soyluluk unvanından mahrum komşusunun büyük servetini aşağılamış, koruluklarını, verimli topraklarını ve çayırlarını hor görmüş oluyordu. Elbette Mösyö Chessel, Kont'un hislerinin gayet farkındaydı. Öyle ki, birbirlerine daima nezaket gösteriyor fakat gündelik bir ilişki geliştiremiyorlardı. Şatolar, kadınların pencereden birbirlerine el sallayabileceği kadar yakın olmasına rağmen, Indre tarafından iki bölgeye ayrılan Clochegourde ve Frapesle arasında çoktan kurulmuş olması gereken bu hoş ahbaplık bir türlü gelişmiyordu.

Kont Mortsauf'un yalnızlık içinde yaşamasının tek sebebi kıskançlık değildi elbette. Yaşamında edindiği ilk eğitim, büyük bir aileden gelen çocukların çoğunun aldığı eğitimin aynıydı; yarım kalmış, yüzeysel bir talimatlar yığını, ardından hayata atılınca, toplumsal hayatın kendi öğretileriyle, saray

yaşamının alışkanlıklarıyla ve hükümdara büyük hizmetlerde bulunmanın ya da yüksek mevkilerde çalışmanın deneyimiyle tamamlanan bir eğitim. İşte Mösyö Mortsauf tam da eğitiminin bu ikinci aşamasına başlayacağı sırada göç etmişti. Monarşinin Fransa'ya çok yakında geri döneceğine inananlardan biriydi. Bu kanaati yüzünden de sürgün yıllarını en içler acısı biçimde işsizlikle geçiriyordu. Condé ordusunun bozguna uğradığı savaşta gösterdiği cesaretle adını en sadık vatanseverlerin arasına yazdırmış, yakında beyaz bayrak altında geri dönmeyi ummuş ve bazı başka göçmenler gibi üretime dayalı bir yaşam kurmaya hiç girişmemişti. Belki de ekmeğini kazanmak uğruna hor gördüğü işlerde ter dökerek soylu isminin değerini düşürmeyi göze alamamıştı. Daima geleceğe bel bağlayan umutları, belki biraz da onuru, onu yabancı kuvvetlere hizmet etmekten alıkoymuştu. Istıraplar cesaretinin altını oymuş, yeterli besinden mahrum kalarak geçirdiği uzun avarelik günleri, üstüne sürekli kırılan ümitleri en sonunda sağlığını harap etmiş, ruhunu yıldırmıştı.

Büyük çöküşü aşamalı olarak en dibe dek devam etti. Bazıları için sefalet bir yakıtken, bazıları için uyuşturucu bir etki yapar. Kont bu ikincilerdendi. Touraine'li bu biçare asilzadenin gidip Hongrie yollarında sefil olduğunu, Esterhazy Prensliği'nin çobanlarıyla bir koyun etinin dörtte birini paylaştığını, efendisinden bile kabul etmeyeceği bir ekmeği onlardan dilendiğini ve Fransa'nın düşmanlarının uzattığı yardım elini defalarca reddettiğini düşündükçe, bu göçmene karşı yüreğimde en ufak bir acılık dahi besleyemiyordum. Tatta onu kazandığı zaferi içinde saçmalarken gördüğümde bile beslemeyecektim. Mösyö Mortsauf'un beyaz saçları katlanılmaz acılarını anlatıyordu bana ve ben göçmenlere, onları yargılayamayacak kadar anlayış duyuyorum. Kont, Fransızlara ve Touraine'lilere özgü neşeli hafifliğini kaybetmişti, somurtkan biri olmuş ve hasta düşmüştü. Öyle

ki onu ancak bir Alman düşkünler yurdunun hayırseverliği sağlığına kavuşturabilmişti. Bir çeşit bağırsak iltihabından mustaripti, çoğunlukla ölümcül bir hastalıktır ama tedavi mümkün olsa bile nekahet dönemi çeşitli mizaç değişikliklerine ve hatta hastalık hastalığına sebep olur. Ruhunun en derin dehlizlerinde gömülü olan ve yalnızca benim keşfetmiş olduğum eski aşkları, hayatına zarar vermekten başka bir işe yaramamış düşük kalite aşklardı, yalnızca sağlığını bozmakla kalmamış, geleceğini de mahvetmişlerdi.

Yirmi yıllık bir sefaletin ardından, İmparator'un göçmenlere dönmeleri için izin veren kararnamesi üzerine Fransa'ya döndü. Güzel bir akşam vakti Ren nehrini yaya olarak geçen derbeder Strasbourg'un çam kulesini gördüğünde metanetini kaybetmişti. Bana o ânı şu şekilde anlattı: Düşüp kendini inciten bir çocuk nasıl "Anne! Anne!" diye ağlarsa, ben de "Fransa! Fransa! Nihayet Fransa'dayım!" diye haykırmıştım. Servetin içine doğan bu adam kendini yoksulluğun ortasında bulmuştu. Taburları idare etmek ya da Devlet yönetmek için yaratılmıştı ama ne yetkisi ne de geleceği kalmıştı elinde. Sağlıklı ve gürbüz doğmuş ama şimdi sakat ve yıpranmış bir hâldeydi. Kendini her şeyin ilerleyip geliştiği bir ülkenin ortasında her şeyden bihaber bulunca ister istemez etkisiz kalmış, her şeyini, hatta maddi manevi içsel kudretini dahi kaybetmişti. Talihsizliği, taşıdığı ismi ağır bir yüke dönüştürmüştü. Sarsılmaz yargıları, Condé ordusundaki geçmişi, kederleri, anıları, kaybettiği sağlığı; tüm bunlar ona, alaycılığın memleketi Fransa'da pek de kullanışlı olmayan alıngan bir mizaç kazandırmıştı. Yarı ölü bir hâlde Maine'e ulaşmıştı. Belki de iç savaşın kargaşasında rastlantı eseri devrim hükümetinin satışını yapmayı unuttuğu dikkate değer büyüklükte bir çiftlik vardı burada. Çiftlikteki işleri gören kalfa, sahibi kendisiymiş gibi davranarak araziyi elinde tutmayı becermişti. Bu çiftliğin yanı başında konumlanmış olan Givry

şatosunda ikamet eden Lenoncourt ailesi Kont Mortsauf'un döndüğünü haber almıştı. Lenoncourt Dükü, bir yerleşke bulmak için gerekli düzenlemeleri yapıncaya dek kalması için Kont'u Givry'ye davet etmişti. Lenoncourt ailesi, birkaç ay kadar süren misafirliği süresince kendini tazeleyen ve acılarını saklamak için bir hayli çabalayan Kont'a karşı genel olarak oldukça soylu bir cömertlik içinde olmuştu. Lenoncourtlar mülklerinin büyük bölümünü kaybetmişlerdi. İsmi dolayısıyla Mösyö Mortsauf, kızları için uygun bir eş adayıydı. Otuz beş yaşında, hastalıklı ve şimdiden yaşlanmış bir adamla evlendirilecek olan Matmazel Lenoncourt hiç de durumdan şikâyetçi değildi, hatta mutlu bile görünüyordu. Evlilik, ona Blamont-Chauvry Prensinin kardeşi olan ve ikinci annesi gibi gördüğü teyzesi Verneuil Düşesiyle yaşamak için bir bahane kazandıracaktı.

Bourbon Düşesinin yakın arkadaşı olan Madam Verneuil, "Meçhul Filozof" denilen, Touraine'de doğmuş Saint-Martin teolojisinin kutsal tarikatında yer alıyordu. Bu felsefenin müritleri gizem aydınlanmacılığının yüce kuramlarında öğütlenen erdemleri uygulardı. Bu doktrin ilahi âlemlerin anahtarını verir. Varoluşu, kişinin kaderindeki yüceliğe doğru yürüyüşündeki başkalaşımla açıklar. Ödev duygusunu yasalarla sabitlenmiş bayağı anlamından azat eder. Yaşamın acılarıyla baş etme yöntemleriyse, Quakerların[17] o sarsılmaz dinginliğine sahip olmaktır. Dünyevi ıstırapları küçümsemeyi tembihler ve yere göğe sığdıramadığımız o meleğin annelik dürtüsüne benzer bir şeylere teşvik eder. İşte geleceği olan bir stoacılık[18] örneği! Etkin bir dua arzusu ve safderun bir aşk: Bunlar, Roma Katolik Kilisesi'nden kaçıp

17. Quakers: Religious Society of Friends. İlahi Dostlar Tarikatı, oluşumu 17. yüzyıla dayanan bir Protestan tarikatıdır. Dinsel Pasifizmi savunurlar.

18. Stoacılık: Antik Roma'da gelişmiş bir felsefi disiplin.

Kilise'nin ilk dönemlerindeki Hıristiyanlığa dönmek isteyen türde bir inancın öğeleridir. Matmazel Lenoncourt, öte yandan, Apostolik Kilise'ye[19] bağlı kalmaya devam ediyordu, kaldı ki teyzesi bu kiliseye de aynı şekilde bağlıydı. Devrim döneminin işkencelerini zor yollardan deneyimlemiş olan Verneuil Düşesi yaşamının son günlerini tutkulu bir dindarlık tonlarında geçiriyor, sevgili yeğeninin ruhunu, Saint-Martin'in deyişiyle, "ilahi aşkın ışığı ve içsel neşenin yakıtıyla" dolduruyordu. Teyzesini sık sık ziyaret eden bu huzur verici erdemli adamı, teyzesinin vefatından sonra Kontes de Clochegourde'da birçok kereler ağırlamıştı. Saint-Martin, basımı Tours'da Letourmy matbasında yapılmış olan son kitaplarının redaksiyonunu Clochegourde'da tamamlamıştı. Hayatın fırtınalı boğazlarından geçmiş deneyimli bir yaşlı kadın bilgeliğiyle Madam Verneuil, kendine ait bir yeri olsun diye Clochegourde'u çiçeği burnunda evli yeğenine hediye etmişti. İhtiyarların cömert davrandıklarında kusursuzlaşan zarafetiyle Düşes her şeyini yeğenine bırakmış, kendi yalnızca artık Kontes'in kalmakta olduğu odanın hemen üstündeki daireyle yetinmişti. Ansızın gelen ölümü, bu birleşmenin sevinçlerinin üzerine yas tülleri örtmüş, yeğeninin batıla meyilli ruhunda olduğu kadar Clochegourde'da da silinmez hüzünlerin izlerini bırakmıştı. Touraine'de yaşamaya başlayışının ilk günleri Kontes'in yaşamında mutlu denilemese de kaygısız geçen tek dönem olmuştu.

Ömrü yabancı memleketlerde geçmiş olan Mösyö Mortsauf güvenli bir geleceğe adım atmanın tatminiyle rahat bir nefes almış, ruhu tazelenmişti. Tohumları bu vadide çiçek açan bir umudun baş döndürücü kokusunu çekmişti içine. Evi geçindirme kaygısıyla, tarım işlerine atılmış ve biraz da

19 Apostolik Kilise: Havarilerin kurmuş olduğu kabul edilen Papalığa bağlı Katolik kiliseler.

olsa yaşamdan tat almaya başlamıştı. Derken, Jacques'ın doğumuyla birlikte hayatlarını kartan bir yıldırım darbesi yemişe döndüler. Hekim, bebeğin yaşayamayacağını söyledi. Kont, hekimin bu görüşünü bebeğin annesinden saklamak için büyük özen gösterdi ve kendini de muayene ettirdi. Aldığı karamsar yanıtlar sonradan Madeleine'in doğumunda da doğrulanacaktı. Karanlık bir yazgının tartışılmaz kanıtları gibi görmekten kendini alamadığı bu iki olay, Kont'un sürgünden kalma hastalıklı eğilimlerini yeniden gün yüzüne çıkardı. Adı, onunla birlikte yok olmaya yazgılıydı. Kusursuz ve tertemiz bir genç kadın ona yanaşınca sefalete düşüyor, anneliğin keyifli taraflarını hiç tadamadan yalnızca ıstıraplarına maruz kalıyordu. Üzerinde yeni acıların filizlendiği geçmiş hayatının toprağı yüreğini boğuyor ve felaketini hızlandırıyordu. Kontes, öte yandan, onun şu ânına bakarak geçmişini kestirebiliyor ve geleceğini tahmin ediyordu. Her ne kadar suçluluk duygusu taşıyan bir adamı mutlu edebilmekten daha zor hiçbir şey yoksa da bu dünyada, Kontes meleklere yaraşan bu sorumluluğu üstlenmeye gönüllü olmuştu. Sadece tek bir gün içinde gerçek bir stoacıya dönüşmüştü. İçinden gökyüzünü hâlâ görebildiği o kuyuya düştükten sonra, rahibelerin herkes için gösterdiği türden bir hayırseverliği o tek bir adam için göstermeye adamıştı kendini ve kendi kendisiyle barışmasını sağlayabilmek için onu affetmişti, her ne kadar Kont aynını kendi için yapamıyor olsa da. Kont giderek cimri bir adama dönüştü, Kontes tasarruf için kısıtlamaları kabullendi. Dünyevi yaşamın yalnızca menfur taraflarını deneyimlemiş olan herkes gibi Kont da zamanla aldatılma korkusu duydu, Kontes kendisine yönelik gösterilen itimatsızlıktan dolayı şikâyet bile etmeden boynunu büktü ve evde bir başına oturdu. Kont'un iyi olan şeyleri arzu etmesini sağlamak için kadını kurnazlıklara başvurdu. Kont kendi kararlarını kendi verdiği san-

rısıyla yaşıyor ve evindeyken, başka hiçbir yerde bulamadığı üstünlük duygusunun tadını çıkarıyordu. Evlilik yolculuğunda yeterince ilerledikten sonra, Kontes artık Clochegourde'dan bir daha asla ayrılmamaya karar verdi çünkü dedikodu ve türlü şeytanlığa yuva olan bir memlekette Kontun kendi çocuklarına zarar vermeyi arzulayacak türden sapkınlıklara kayabilecek isterik bir ruhu olduğunu biliyordu. Alınan bu karar sayesinde, hiç kimse Mösyö Mortsauf'un gerçekte sahip olduğu yetersizliklerden kuşkulanmıyordu. Harabe hâlindeki kalesini sarmaşıklardan meydana gelen kalın bir mantoyla örtüyordu sanki Kontes. Memnuniyetsiz denemese de Kont'un yarım yamalak memnun olan kararsız tabiatı, karısında kök salması kolay yumuşak bir toprakla buluşmuş, güzel kokulu şifanın tesellisiyle gizli yaralarının iyileştiğini hissederek boylu boyunca uzanıp gevşemişti.

Tüm bunlar, gizli bir küskünlükten ötürü Mösyö Chessel'in şikâyetleri sırasında anlattıklarının bir özetidir. Dünyevi yaşama dair birikimleri Clochegourde'daki gömülü birkaç esrarı açığa çıkarmasını sağlamıştı. Ama Madam Mortsauf o uhrevi edasıyla tüm dünyayı yanıltıyorduysa bile, aşktan doğan önsezileri aldatamazdı. Küçük odamda bir başıma otururken, ani bir aydınlanmanın etkisiyle yatağımda sarsıldım. Odasının pencerelerini görebiliyorken, Frapesle'de hiçbir şey yapmadan öylece durmaya katlanamadım; kalkıp giyindim, uçar adımlarla merdivenleri indim ve salyangoz merdivenli bir kule kapısından şatoyu terk ettim. Gecenin ayazı beni sakinleştirdi. Kırmızı değirmenin köprüsü üzerinden Indre'i aştım ve Azay tarafına bakan son penceresinde ışık yanan Clochegourde'a vardım. Buraya ilk kez gelişimdeki hayranlığı yine duyuyordum fakat daha serinkanlı ve gecenin âşık ozanlarının ve su bülbülünün eşsiz notalarıyla sarıp sarmalanmış olarak. Aklımda, hayaletimsi düşünceler geçit töreni düzenliyor, o güne dek muzaffer

geleceğimin gözden ırak kalmasına sebep olmuş olan kara peçeyi kaldırıyorlardı. Hem ruhum hem duyularım eşit ölçüde büyülenmiş bir hâldeydi. Beni ona doğru sürükleyen nasıl bir tutkuydu bu böyle! Kaç defa kendime çılgın gibi şu nakaratı tekrarlayıp durmuştum: "Ona sahip olacak mıyım?" Şayet o güne dek evren benim için büyüktüyse bile, o gece bir anda bir eksenin etrafında dönmeye başlamıştı. Tüm arzu ve ihtiraslarım ona yönelmişti. Onun her şeyi olmayı diliyordum, öyle ki yaralanmış yüreğini tamir edip doldurabileyim. Sesi yalnızca Saché kulesinin saat başı çanlarıyla bölünen değirmen çarklarından akan suyun şırıltılarıyla, o güzel geceyi penceresinin altında geçirdim. Hayatımı aydınlatan çiçeğin ışığıyla yıkanmış olan o gece boyunca ruhumu ona Cervantès'in romanında alaya aldığımız ama sayesinde aşkı tanıdığımız şu Kastilyalı biçare şövalyenin inancıyla nişanladım. Günün ilk ışıklarıyla ve kuşların ilk ötüşüyle Frapesle'in bahçesine geri döndüm. Köyden hiç kimseyle karşılaşmadım. Yaptığım çılgınlıktan kimsenin haberi olmadı ve çanlar öğlen vaktini vuruncaya dek uyudum. Sıcağa rağmen öğle yemeğinin ardından Indre'i ve adacıklarını görmeye gitmek için aşağı kırlara indim, dışarıdan bakınca vadiye ve tepeciklerine duyduğum hayranlık yüzünden böyle davrandığım düşünülebilirdi. İpini koparmış bir yarış atı gibi koşarcasına gidiyordu ayaklarım. Sandalımı, söğüdümü ve Clochegourde'umu yerli yerinde buldum. Her şey tüyleri diken diken bir sessizlik içindeydi, öğle vakti taşranın her yeri böyledir. Ağaçlardaki hareketsiz yapraklar göğün mavisine çentik atıyordu. Gündüz yaşayan haşereler, yeşil kızböcekleri ve kuduzböcekleri sazlıklarda uçuşuyordu. Sürüler gölgelerde geviş getiriyor, üzüm bağlarının kırmızı toprağı yanıyor, karayılanlar bayırlar boyunca kayarak ilerliyordu.

Gece öylesi tazelik ve cilve dolu olan bu manzara şimdi nasıl da değişmişti! Bir hamlede barkaya atladım ve Kont'un

çıkmakta olduğunu gördüğüm Clochegourde'a tırmanan yoldan ilerledim. Yanılmıyordum, çitlerin yanından yürüyor ve Azay yoluna açılan kapıdan geçiyordu, yani ırmağın olduğu tarafa.

"Bu sabah nasılsınız, Mösyö lö Kont?"

Bana keyifli bir havayla baktı, kendisine bu şekilde hitap edildiğini duymayalı çok uzun zaman olmuştu.

"Gayet iyiyim" dedi. "Ya siz, bu sıcakta dolaşmaya çıktığınıza göre taşrayı pek bir sevmiş olmalısınız?"

"Buraya açık havada dolaşmaya ihtiyacım olduğu için gönderildim aslında."

"Ne güzel, o zaman gelip çavdarın nasıl toplandığını görmek ister misiniz?"

"Memnun olurum" diye yanıtladım. "İtiraf ediyorum, bu konularda tam bir cahilim. Ne çavdarı buğdaydan ayırmayı becerebilirim ne de akkavağı titrek kavaktan. Bir toprağın işlenmesindeki farklı yöntemler de dahil olmak üzere üreticilik hakkında hiçbir şey bilmiyorum."

"İyi, iyi. Gelin öyleyse" dedi neşe içinde yola koyularak. "Şu yukarıdaki küçük kapıdan geçin."

O içeriden ben dışarıdan, çit boyunca yukarı çıktık.

"Mösyö Chessel'le kalırsanız hiçbir şey öğrenemezsiniz" dedi. "Muhasebe defteriyle meşgul olmak dışında bir işle ilgilenmek için fazlasıyla büyük bir senyördür o."

Sonra bana avlularını, çiftlik binalarını, istirahat bahçelerini, yemiş bahçelerini ve bostanlarını gösterdi. En sonunda şu akasya ve kokar ağaçlarıyla çevrelenmiş uzun yolun başına vardık. Yolun sınırını meydana getiren ırmağın karşı kıyısında Madam Mortsauf'un bir bankta oturmuş çocuklarıyla ilgilenmekte olduğunu gördüm. Altında oturduğu ağacın yaprakları arasından sızan ışıkta ne kadar da güzel görünüyordu! Beklenmedik ziyaretim karşısında şaşırmışsa da o tarafa geldiğimizi gördüğü hâlde kılını kıpırdatma-

dı. Orada vadiye bir kez daha hayranlık duydum çünkü ardımızda bıraktığımız yüksek tepelerden bakınca görünenden farklı bir yönünü keşfediyordum. Sanki İsviçre'nin yeşilliklerinden birinde gibiydim. Indre'e dökülen derelerin küçük kollarıyla iz iz olmuş çayırlar engin bir alana yayılıyor ve uzaklarda sislerin içinde gözden kayboluyorlardı. Montbazon yönünde, inanılmaz genişlikte, gözün alabildiğine bir yeşil alan uzanıyor, manzara üzerinde yükselen ağaçlı kayalık tepelerde son buluyordu. Selamlamak üzere Madam Mortsauf'a yaklaşıyorduk ki Madeleine'e okuttuğu kitabı aniden elinden düşürdüğünü ve öksürüklere boğulan Jacques'ı kucaklayıp dizlerine oturttuğunu görünce adımlarımızı hızlandırdık.

"Nesi var, ne oluyor?" diye feryadı bastı Kont beti benzi atarak.

"Boğazı ağrıyor, ciddi bir şey değil" diye yanıtladı benim varlığımın farkında değilmiş gibi görünen annesi. Çocuğa hem başından hem sırtından sarılmıştı ve gözlerinden bu zayıf yaratığa yaşam ikram eden iki ışık demeti çıkıyordu

"Nasıl bu kadar ihtiyatsız olabiliyorsunuz?" diye çıkıştı Kont asabiyetle. "Onu ırmağın soğuğuna maruz bırakıp üstüne bir de taş bir banka oturtuyorsunuz."

"Ama baba, oturak sıcaktan yanıyor" diye araya girdi Madeleine.

"Yukarıda sıcaktan boğuluyorlardı" diye açıkladı Kontes.

"Kadınlar hep haklı çıkmak ister" dedi Kont bana bakarak.

Bakışlarımla istemeden bu önermeyi doğrulamaktan kaçınmak için ağrıyan boğazından şikâyet eden Jacques'a diktim gözlerimi. Annesi onu alıp götürürken, kocasının sözlerini işitebiliyordu.

"Dünyaya bu kadar hastalıklı çocuklar getirmişsen, onlara nasıl bakman gerektiğini de bilmelisin!"

Sözleri son derece adaletsizdi ama kendine olan saygısı suçu karısının üstüne atarak kendini haklı çıkarmaya zorluyordu onu. Kontes hızla rampaları ve bahçe merdivenini çıktı, kapılı pencereden geçip kaybolduğunu gördüm. Mösyö Mortsauf banka oturdu, başı kasvetli bir sessizlik içinde yere bakıyordu, düşüncelere dalmıştı. Kendimi oldukça sıkıntılı bir pozisyonda buldum. Bana ne bakıyor ne de tek bir söz ediyordu. Gönlünü kazandığımı düşündüğüm o güzel gezintimiz boşa gitmişti. Ömrüm boyunca bundan daha korkunç bir çeyrek saat geçirdiğimi hatırlamıyorum. Kocaman ter damlaları dökerek kendime soruyordum: Gitmeli miyim, kalmalı mı? Kim bilir zihninde kaç bin tane kederli düşünce doğmuştu da Jacques'ın durumunu gidip sormayı bile akıl edemiyordu! Ansızın ayaklandı ve bana doğru geldi. İkimiz de gülümseyen vadiye bakmak üzere döndük.

"Gezintimize başka bir gün devam edelim, Mösyö le Kont" dedim usulca.

"Hayır, hadi yola çıkalım!" dedi. "Buna benzer kriz anlarına oldukça alışkınım ne yazık ki. Oysa şu çocuğun yaşamını muhafaza edebilmek için hiç düşünmeden kendiminkini verirdim."

"Jacques iyileşecek bir tanem. Uyuyor şimdi" dedi altın bir ses. Patikanın başında aniden Madam Mortsauf belirmişti. En ufak bir kırgınlık, acılık ya da husumet göstermeden öne geldi ve beni selamladı. "Clochegourde'u sevmenize" dedi bana, "çok sevindim."

"Tatlım, atıma binip Mösyö Deslandes'ı bulmaya gitmemi ister misin?" dedi Kont, insafsız sözlerinden ötürü kendini affettirme arzusuyla.

"Zahmet etmeyin" dedi Kontes. "Jacques geceden uykusuzdu, olan biten bu. Çok gergin bir çocuk, kötü düşler görmüş, geceyi yeniden uyusun diye ona masallar okuyarak

geçirdim. Öksürüğü de gerginlikten. Bir boğaz pastili verip yatıştırdım, uyuyakaldı.

"Zavallı kadın!" dedi Kont ellerini avuçlarının içine alıp ona nemli gözlerle bakarken. "Bu olanlardan haberim yoktu."

"Ortada bir şey yokken sizi endişelendirmenin ne gereği var? Hadi, çavdarlarınıza gidin. Biliyorsunuz, eğer başında durmazsanız, arsa ortakları daha başaklar toplanmadan komşu kasabadan yabancı toplayıcıların tarlaya girmesine izin verirler."

"Ben de ilk çiftçilik dersime katılmış olacağım, Madam" diye söze karıştım.

"İyi bir öğretmenlesiniz" diye yanıtladı Kontes, o sırada memnuniyetle gülümsememek için ağzını eğip büzmekle meşgul olan Kont'u işaret ederek, hani keyiften yonca bulmuş eşek gibi sırıtıyor deriz ya, işte öyle bir gülümseme.

O geceyi oğlunun kuşpalazına yakalandığından korkarak korkunç kaygılar içinde geçirdiğini ancak iki ay sonra öğrenecektim. Bu arada ben kayığın içinde aşkın doğurduğu düşüncelerle beşikteymişçesine sallanıp önceki gece penceresinden bana baktığını, odasındaki dünyevi kaygılarla kırışmış alnını aydınlatan mum ışığına duyduğum hayranlığı gördüğünü hayal ediyordum. O sıralar kuşpalazı Tours'da alıp başını yürümüş, herkesi kırıp geçiriyor, büyük kayıplara yol açıyordu. Kapıya vardığımızda Kont bana duygusal bir sesle "Madam Mortsauf bir melektir!" dedi. Bu sözcük beni sersemletti. Bu aileyi henüz yalnızca yüzeysel olarak tanıyordum ve genç bir ruhun benzer bir durumda yakalanacağı türden gayet doğal bir pişmanlık kafamın içinde haykırmaya başladı: "Hangi hakla bu güzel yuvanın huzurunu bozuyorsun?"

Üzerinde kolay zaferler kazanabileceği genç bir dinleyiciye sahip olmaktan dolayı oldukça mutlu olan Kont bana Bourbonların dönüşünün Fransa için nasıl da iyi bir gelecek hazırlayacağından bahsetti.

Dümeni sahipsiz bir muhabbet sırasında şaşkınlıktan ağzımı açık bırakacak ölçüde çocukça şeyler işittim. Bilimsel gerçekleri göremiyordu. Eğitimli insanlardan korkuyor, sahip oldukları üstünlükleri inkâr ediyor ve ilerlemelerle, belki de haklı olarak, alay ediyordu. Sonunda anladım ki bu adamın ruhunda çorap söküğü gibi arkası gelebilecek ıstıraplı bir bağlantılar yığını yatıyordu ve onu incitmemek için fazlasıyla ihtiyatlı yaklaşmak lazımdı, öyle olunca sohbetin geri kalanı benim için resmen bir irade savaşına dönüştü. Onun kusurlarından birine, tabiri caizse, her temas edişimde, Kontes'in onları okşamak için gösterdiği yumuşaklığın aynısını uygulamaya çabaladım. Hayatımın farklı bir dönemine denk gelmiş olsaydı, hiç kuşkusuz kalbini kırardım ama o sırada bir çocuk kadar çekingen, hayat hakkında hiçbir şey bilmediğini sanan ya da erkeklerin her şeyi bildiğini zanneden bir dönemimde bu sabırlı çiftçinin Clochegourde'da yarattığı mucizelere şaşıp kalıyordum. Planlarını hayranlıkla dinliyordum. Sonunda bana bu ihtiyar asilzadenin takdirini kazandıran, bilinçli edilmemiş bir iltifatta bulundum. Bu harikulade arazisine, konumuna, onu Frapesle'den çok daha üstün kılan cennetten bir parça olan toprağına imrendiğimi söyledim.

"Frapesle" dedim, "Devasa bir gümüş sofra takımı ama Clochegourde bir kutu mücevher!"

O günden beri mütemadiyen alıntılayıp durduğu bir cümleydi bu, tabii yazarını da överek.

"Biz gelmeden önce" dedi, "Rezil bir hâldeydi burası."

Ekilmiş arazilerinden ya da fidanlıklarından bahsettiğinde tüm dikkatimi veriyordu. Çiftlik işlerinde yeni olduğumdan, bir şeylerin maliyetleri ya da ekim için gerekli araçlarla ilgili sorularımla onu bunaltıyordum ve o bana onca detayı öğretiyor olmaktan dolayı mutlu görünüyordu.

"Okulda size hiçbir şey öğretmediler mi?" diye soruyordu garipseyerek.

Eve dönünce Kont daha ilk günden eşine "Mösyö Félix oldukça cana yakın bir genç adam" dedi. Akşam olunca anneme yazıp Frapesle'de bir süre daha kalacağımı söyledim ve bana yedek çamaşır göndermesini istedim. Devam etmekte olan büyük devrimden ve bunun kaderim üzerindeki etkisinden bihaber olarak, yakında Hukuk eğitimimi tamamlamak üzere Paris'e döneceğimi sanıyordum. Okuldaki dersler Kasım ayının ilk haftasına dek başlamayacaktı, hâliyle önümde daha iki buçuk ay vardı.

Tatilimin ilk günlerinde tüm çabalarım Kont'la yakın bir ilişki geliştirmeye yönelikti ve can sıkıcı izlenimlerle boğuşmak zorunda kaldım. Sebepsiz yere sinirlenen bir asabiyeti vardı, köşeye sıkıştığı umutsuz durumlarda düşünmeden hızla harekete geçiyordu ki bu beni epey ürküttü. Sonra aniden Condé ordusunda görev yapmış o saygıdeğer asilzadeye döndüğü oluyordu, bazen de karanlık günlerin ağır şartlarında siyasi baskıları bomba misali delip geçebilecek bir iradenin parıltısı görünür gibi oluyordu. Dürüstlük ve cesaret tamamen bir tesadüf eseri bu adamdan küçük konağında yaşamaya mahkûm bir Elbée, bir Bonchamp, bir Charette yaratmıştı.

Birtakım fikirlerle karşılaşınca burnu büzülüyor, alnı aydınlanıyor, gözleri önce şimşekler çakıyor sonra derhal gevşiyordu. Gözlerimden ne düşündüğümü anlayacak da beni oracıkta öldürecek diye korkuyordum. O sıralar henüz oldukça yumuşak huyluydum. Erkekleri baştan aşağı değiştiren o irade yetisi bende daha yeni yeni filizleniyordu. Ölçüsüz arzularım, korku kaynaklı çarpıntılara benzer bir duygusallık zelzelesiyle sarsıyordu beni. Savaş çıkması ihtimali beni korkutmuyordu ama karşılık bulan bir aşkın mutluluğunu tatmadan hayatımı kaybetmeyi de istemiyordum.

Güçlüklerin ve arzularımın şiddeti birbirine paralel bir grafik çizerek artıyordu. Duygularımı nasıl anlatsam? Sinir bozucu bir kararsızlık hâliyle bocalıyordum. Uğurlu bir rastlantının gerçekleşmesini bekliyordum. Gözlemliyor, kendimi sevdirmeyi başardığım çocuklarla yakınlaşıyordum. Kendimi evin bir parçası hâline getirmeyi görev edinmiştim.

Kont giderek benim yanımda daha rahat olmaya başladı. Artık ani mizaç değişikliklerini, sebepsiz derin kederini, ani çıkışlarını, sivri dilli yakınmalarını ve terslenmelerini, kindar soğukluğunu, bastırılmış çılgınlığından ileri gelen hareketlerini, çocukça sızlanışlarını, umutsuzluğa kapıldığında erkekçe haykırışlarını ve öngörülemez öfkesini tanıyordum. Ruhsal yapımız fiziksel yapımızdan farklıdır çünkü ruha dair olan hiçbir şey sabit değildir. Dışarıdan gelen etkilerin üzerimizdeki gücü karakterimizin sağlığıyla ve bir hakikatin etrafında grupladığımız fikirlerimizle doğrudan bağlantılıdır. Clochegourde'daki akıbetim ve hatta yaşamımdaki istikbalim tümüyle işte bu fantastik irade yetisine bağlıydı. Evlerine her gidişimde ferahladığı hızla bunalabilen ruhuma ağırlık eden kaygıları size nasıl anlatsam hiç bilmiyorum. Her defasında kendime "Ya gelişimi hoş karşılamazsa?" diye soruyordum.

Bazen kış mevsimine benzeyen alnında fırtına bulutları toplanınca kalbim nasıl da endişeyle sıkışıyordu! Sürekli tetikte yaşıyordum. Öyle olunca da bu adamın bayağılıklarına bile boyun eğecek bir konuma düştüm. Deneyimlediğim ıstırap sayesinde Madam Mortsauf'un çektiklerini de anlayabilir olmuştum. Aramızda birbirimizi anlayan kısa bakışlar atmaya başladık, hatta birkaç defa o kendini tutabilmişse de benim gözlerimden yaşlar geldiği oldu. Böylece Kontes ve ben, birbirimize ortak bir ıstırap aracılığıyla bağlanmış oluyorduk. Gerçek acılıklarla, örtük tebessümlerle, bazen derin sularda boğulan bazen yüzeye çıkan umutlarla dolu o ilk kırk gün içinde öyle şeyler keşfettim ki! Bir akşamüstü

onu neredeyse dinsel bir hava içinde düşüncelere dalmış bir hâlde pencereden dışarı bakarken buldum. Günbatımı, vadinin büyük bir yatak gibi görünmesine yol açarak tepeleri öyle büyük bir şehvetle kızıla boyuyordu ki; doğanın, yaratıklarını aşka davet etmek için ezelden beri kullandığı ve ebediyete kadar da kullanmaya devam edeceği o ilahilerin ilahisini işitmemek mümkün değildi. Elinden kayıp gitmiş olan genç kızlık zamanlarını mı hayal ediyordu? Yoksa kadınlığı, kimseye açamadığı acı verici karşılaştırmalar mı yapıyordu gizlice? Hâl ve tavırlarında bir kendini bırakmışlık görür gibiydim ki ilk dertleşme girişimim için oldukça elverişli bir andı bu.

"Hepimizin bazen sıkıntılı günleri olabiliyor!" dedim.

"Ruhumu okudunuz" dedi, "O kadar belli mi oluyor?"

"O kadar çok ortak noktamız var ki!" diye başladım. "Duygularının niteliği aynı akorun parçasıymışçasına uyum içinde titreşip devasa içsel yankılar üreten, şeylerin özüyle kalıcı bir birlik içinde olacak denli hassas bir tabiata sahip olan, acıyı da hazzı da en yoğun şekilde hissetmek ayrıcalığına sahip o az sayıdaki yaratıklardan değil miyiz? Böyle uyumlu yaratıkları her şeyin uyumsuzluk içinde olduğu bir dünyanın orta yerine bırakırsak, korkunç bir biçimde ıstırap çekeceklerdir, tıpkı onları besleyen bir fikre, bir duyguya ya da kendileriyle türdeş birine denk geldiklerinde duyacakları mutluluğun devasa büyüklükte olması gibi. Ama bizim gibiler için üçüncü bir olasılık daha vardır, yalnızca aynı hastalıktan mustarip ruhların bildiği ve bundan dolayı aralarında bir çeşit kardeşlik duygusu geliştiren bir olasılık. Ne iyide ne de kötüde bir çıkış yolu bulamadığımız olur. Harekete geçen ifade gücü yüksek bir org o koca boşlukta içimizde yankılanır, arzulanan belli bir şey olmaksızın arzuya tutulur, ezgisi olmayan sesler çıkarır, sessizlikte solup gitmeye yazgılı vurgusu güçlü notalar saçıp savurur etrafa! Hiç-

liğin lüzumsuzluk hâline isyan eden bir ruhun korkunç içsel çatışmalarına sahne olan bir savaş alanıdır orası. Bize ait olmayan bunaltıcı oyunlar yüzünden tümüyle besinsiz kalan içsel kudretimiz elimizden kayıp gider, tıpkı adı bilinmeyen bir yaradan akıp giden kan gibi. Yürekte uyanan duygusallık seller sular hâlinde taşarken ruhun muazzam bir şekilde zayıflamasına sebep olur, günah çıkartan rahiplerin bile dinlemeye katlanamayacağı tarifsiz bir melankolinin kıskacına düşülür. Bu tarif ettiklerim, ortak acılarımız değil mi?

Ürperdi. Bakışlarını günbatımından ayırmadan yanıtladı: "Bu kadar genç olduğunuz hâlde tüm bunları nasıl biliyorsunuz? Bir zamanlar kadın mıydınız yoksa?"

"Ah, benim çocukluğum sonu gelmeyen uzun bir hastalık gibiydi" diye birikmiş bir serzeniş kopardım coşkunluk içinde.

"Madeleine'in öksürdüğünü işittim" diyerek aceleyle yanımdan ayrıldı.

Kontes, iki sebepten dolayı, devam eden ziyaretlerime karşı herhangi bir hoşnutsuzluk belirtisi göstermedi. Birincisi, bir çocuk kadar temiz yürekliydi ve düşünceleri asla anayoldan ayrılıp karanlık sokaklara sapmazdı. İkincisi, Kont'un gönlünü eyliyordum, bu tırnaksız ve yelesiz aslanın önüne atılmış savunmasız bir yem gibiydim. Ayrıca ziyaretlerime herkesin hoş karşılayacağı bir bahane de bulmuştum. Tavla oynamayı bilmiyordum. Mösyö Mortsauf bana öğretmeyi teklif etmiş, ben de kabul etmiştim. Tavla dersleri için sözleştiğimiz o anda, Kontes bana "Ama kendinizi kurdun ağzınıza atıyorsunuz" dercesine şefkatli bir bakış yöneltmişti. Başta bu bakışın sebebini anlamamışsam da, üçüncü gün sona ermeden kendimi nasıl bir belaya bulaştırmış olduğumu fark ettim. Çocukluk çağlarımdan miras kalmış olan, hiçbir şeyin yıldıramadığı dayanıklı sabrım, tavla seanslarında çektiklerim sayesinde biraz daha olgunlaşıyordu. Bana açıklamış

olduğu kural ya da hamleleri uygulayamadığım zamanlarda, acımasız bir biçimde benimle alay etmek Kont'un en büyük eğlencesiydi. Hamlemi düşünürsem, çok ağır oynadığım için canının sıkıldığından yakınıyor, hızlı oynasam, bu sefer de acele ettirdiğim için rahatsız oluyordu. Oyunu öğrenmek için çaba harcasam, bu durumumdan faydalanıp biraz daha acele etmem için sıkıştırıyordu. Tam anlamıyla bir öğretmen zorbalığıydı, kendimi ancak kötü kalpli bir çocuğun boyunduruğu altına giren Epiktetos[20] ile kıyaslayabileceğim türden eli sopalı bir despotluktu. Parasına oynamaya başladığımızda, sürekli kazanıyor olmaktan gururdan yoksun türde bayağı bir neşe duyuyordu. Ama karısının tek bir kelimesi beni teselli etmek için yetip artıyordu, dahası onun da aniden daha kibar ve edepli bir hâle bürünmesini sağlıyordu. Çok geçmeden beklenmedik bir azapla ateşlere düşüverdim. Bu oyunlar yüzünden tüm paramı yitirmiştim. Her ne kadar Kont, ben evden ayrılıncaya dek, bazen çok geç saatlere dek kaldığım oluyordu, daima karısıyla benim aramda oturuyor olsa da, kalbine girebileceğim o ânın geleceği umudunu hiç kaybetmiyordum. Tabii bu mutluluk vaktinin gelmesini bir avcının acı verici sabırsızlığıyla beklerken, sürekli ruhumu yaralayan ve tüm paramı eriten şu alaycılıklara da tahammül etmek zorunda kalıyordum. Yine de, daha şimdiden kim bilir kaç defa o sessizlik anlarından yaşamıştık. Güneşin kırlar üzerinde yarattığı etkiyi, gri gökteki bulutları, sisli tepeleri, ırmağın kıyısındaki kumlar üzerine vuran ayın titreşimlerini seyrederken birbirimize yalnızca şunları söylüyorduk:

"Gece ne kadar da güzel!"

"Gece kadındır, Madam."

"Ne kadar da huzurlu!"

---

20. Epiktetos: Stoacı filozof. Gençlik yıllarını, Roma İmparatoru Neron'un azatlı kölesi olan Epaphroditos'un kölesi olarak geçirdi. Sahibinin zulümleri sonucu sakat kaldığı iddia edilmektedir.

"Evet, kimse burada tümüyle mutsuz olamaz."

Bu yanıtım üzerine yeniden nakışlarına geri dönerdi. Sonunda, sevmek için nesnesini arayan bir arzunun ruhundaki kıpırdanışlarını işitmeye başladım. Öte yandan, param bittiği için akşam ziyaretlerim sona ermişti. Anneme para göndermesini yazdığımda homurtularla yanıt vererek ancak sekiz gün yetecek kadar bir meblağ gönderdi. Başka kimden isteyebilirdim? Hayatım söz konusuydu! İlk büyük mutluluğumun koynunda hiçbir yerde yakamı bırakmamış olan ıstıraplarla yeniden karşılaşıyordum. En azından Paris'te koleje gidip pansiyonda kalırken gönüllü bir perhizle beni kahreden bu mutsuzluğu düşünmemeye çalışıyordum ama Frapesle'de her şeyim buna bağlıydı. Öyle olunca çalma arzusu düştü gönlüme. Karakterimizi yozlaştırdığı için boğmamız gereken ve katlanılmaz azgınlığıyla ruhu yıpratan türde suçları düşlemeye başladım.

Annemin cimriliğinden ileri gelen kaygıların ve acımasız perhizlerin anıları, derinliğini ölçmek için uçurumun kıyısına dek gidip de düşmeyen genç insanlara karşı kutsal bir hoşgörü ihsan etti bana. Her ne kadar soğuk terlerle beslenmiş olan dürüstlüğüm yaşamın besinsiz kaldığı ve kaynağının kurak çöllerinin görünmeye başladığı o anlarda daha da güçleniyor olsa da, insanın korkunç adaleti kılıcını çekip bir insanın boğazına dayadığı her defasında kendime şöyle diyordum: Ceza yasaları, mutsuzluğu hiç tatmamış insanlar tarafından yazılmışlar.

Yoksulluk had safhasına vardığı sırada, Mösyö Chessel'in kütüphanesinde tavla stratejileri üzerine bir kitap keşfettim. Güzelce çalıştım, ardından ev sahibimin kendi de bana birkaç ders vermekten memnun oldu. Öncekinden farklı olarak yumuşak huylu bir öğretmen olduğu için çok daha hızlı ilerledim. Uygulanacak kural ve hesapların hepsini ezberledim. Birkaç gün içinde eski öğretmenimi yenebilecek hâle

geldim. Onu yenmeye başladığımda korkunç bir mizaca büründü, gözleri kaplan gibi kıvılcımlar saçtı, yüzü düştü ve kaşları başka kimsede görmediğim bir gerginlikle oynamaya başladı. Şımarık bir çocuk gibi şikâyet ediyordu. Bazen zarları öfkeyle fırlatıp atıyor, öfkeden tepiniyor, zar külahını ısırıyor ve bana hakaretler ediyordu. Öte yandan, bu şiddetli çıkışları çok geçmeden sona erdi. Ondan çok daha üstün hâle geldiğimde, oyunun gidişatını keyfime göre yönlendirebilir olmuştum. Kazanıp kaybetme sırasını oyunun sonunda berabere kalacak şekilde ayarlıyordum. İlk birkaç el kazanmasına izin veriyor ve sonlara doğru eşitliği sağlıyordum. Dünyanın sonu bile Kont'u, öğrencisinin hızlı gelişiminden daha fazla şaşırtamazdı ama ondan iyi olduğumu asla kabul etmedi. O yüzden de, oyunlarımızın hep aynı sonuçla bitiyor olması, aklını kurcalayan yeni meşgalesi oldu.

"Belli ki kafam yoruluyor" diyordu. "Her seferinde sonlara doğru kazanmaya başlıyorsunuz çünkü aklım başlangıçtaki verimini kaybediyor."

Oyunun kurallarını gayet iyi bilen Kontes daha ilk seferinde ne yaptığımı anladı ve bunu engin bir sevginin delili saydı. Bu detayları yalnızca tavlanın güçlüklerini bilenler takdir edebilir tabii. Bu küçük şeyler neler anlatmıyordu ki! Çünkü aşk, Bossuet'nin tanrısı gibi, garibanın bir bardak suyunu ve ölümü umursanmayan askerin çabasını en büyük zaferlerden bile üstün tutar. Kontes, genç yürekleri okşayan o sessiz teşekkürlerden birini fırlattı bana. Yalnızca çocuklarına gördüğünde beliren bakışın aynısıydı bu! O mutluluk verici akşamdan itibaren benimle konuşurken daima yüzüme bakmaya başladı. Evden ayrıldığım sırada ne hâldeydim, açıklaması öyle güç ki! Sanki ruhum bedenimi feshetmişti de, hafiflemiştim. Yürümüyordum artık, havada süzülüyordum. O bakışı içimde hissediyordum. Ayrıldığım sırada söylediği "Elveda Mösyö" sözcükleri, paskalya dirilişinin "O

filii, o filioe" armonisi gibi beni baştan aşağı ışıkla yıkamıştı. Yeni bir hayata doğmuştum. Artık onun için bir şey ifade ediyordum! O gece şaraptan yapılmış yataklarda uyudum. Kapalı gözlerimin önünden geçen kıvılcımlar, ateşten meydana gelen ve yanmış bir kâğıdın külleri üstünde koşan sevimli solucanlar gibi görünerek karanlıkta birbirlerini kovalıyordu. Düşlerimde sesine dokunuyordum. Beni ışıkla ve rayihayla sarıp sarmalayan bir atmosferde sesinin tınısı beni ruhumdan yakalamıştı.

Ertesi gün beni karşılayışının yoğun duygularla dolu bir ifadesi vardı. O andan sonra sesinin tınısında gizlenen anlamları fark edebilmeye başladım. Hayatımın en dikkate değer günlerinden birini geçirecektim. Yemekten sonra tepelerde gezintiye çıktık, sonra kimsenin erişemeyeceği türden bitki örtüsünden mahrum taşlı bir düzlüğe indik. Gerçi birkaç meşe ve biraz da dikenli çalı göze çarpıyordu ama çimen yerine günbatımında kızıl ışıkla parlayıp lüleler hâlinde uzanan yosundan bir kilimle kaplıydı ve yürürken ayaklarımız kayıyordu. Düşmesin diye Madeleine'in elini tuttum, Madam Mortsauf da Jacques'a tutsun diye kolunu uzattı. Önden önden giden Kont arkasını döndü, bastonunu yere vurdu ve korkunç bir aksanla bana seslendi: "İşte hayatımın özeti!" Sonra karısına özür dileyen bir bakış atarak "Ama sizi tanımadan önceki hayatım" diye toparlamaya çalıştı. Bu gecikmiş telafi Kontes'in yüzünün sararmasını engelleyemedi. Böylesi bir darbeden sonra hangi kadın sarsılmazdı?

"Buradaki tüm kokular bir harika" diye bağırdım bir anda. "Ve ışık ne de güzel görünüyor. Bu arazi benim olsun isterdim, toprağın altında ne defineler bulurdum kim bilir ama daha da kıymetli olanı, sizin komşunuz olmuş olurdum. Göze böyle hoş görünen bir manzara için, dişbudaklar ve akağaçlar arasından yılan gibi kıvrılıp ruhu yıkayarak akan şu ırmak

için başka yerlerdeki insanlar her şeylerini verirler. Zevklerimizdeki farkı görüyor musunuz? Sizin için sıradan bir arazi olan bu yer benim için bir cennet."

Kontes bana bakışlarıyla teşekkür etti.

"Çoban hayranlığı bunlar!" dedi Kont acı bir tonda. "Burası sizin isminizi taşıyan birinin yaşayacağı yer değil. Sonra durakladı ve "Azay'ın çan seslerini duyuyor musunuz?" diye sordu. "Ben duyabildiğime eminim."

Madam Mortsauf bana korku dolu gözlerle baktı, Madeleine elimi daha sıkı tuttu.

"Geri dönüp tavla oynayalım mı?" dedim. "Zarların sesi çanları duymanıza engel olur."

Havadan sudan konuşarak Clochegourde'a döndük. Kont tam olarak açıklamadığı bir şeylerden şikâyet edip sızlanıyordu. Salona girdiğimiz sırada aramızda ne idüğü belirsiz bir korku ve tereddüt hissi dolaşıyordu. Kont kendini bir koltuğa atıp hülyalara daldı. Hastalığın semptomlarını tanıyan ve gelmesi muhtemel nöbetleri bilen karısı onu ihtiyatlı bakışlarla gözlemliyordu. Onun sessizliğine ben de katıldım. Şayet benden gitmemi istemediyse, bunun sebebi, tavla oynarız da Kont'un dikkati dağılır ve onu perişan eden gerginliğinden, endişe verici öfke nöbetlerinden sıyrılır diye düşünüyor olmasıydı muhtemelen. Ama her zaman büyük bir iştahla atıldığı tavla oyununa katılması için Kont'u ikna etmek, o sırada dünyanın en zor işiydi. Genelde tıpkı bir metres misali, bir şeyleri yapmak zorundaymış gibi hissetmesin diye yalvarılmak, ısrar edilmek isterdi. Aslında tam da bu sebeple bir şeylere zorlanmış oluyordu bir bakıma. İlginç bir sohbetin ardından bir an olsun abartılı bir hürmet göstermeyi unutacak olsam somurtup tatsızlaşır, iğnelemeye ve her şeye muhalefet etmeye başlayıp öfkelenirdi. Keyfinin kaçtığını fark eder etmez hemen bir el daha oynamayı önerirdim. Önce nazlanıp saatin çok geç olduğundan yakı-

nır, sonra da zaten canının oynamak istemediğini söylerdi. En sonunda da tam olarak ne istediğini söylemeden sizi iki arada bir derede bırakan kadınlar gibi suratını ekşitip otururdu. Ben de mecburen kendimi küçük düşürür ve yeterince pratik yapmazsam kendimi geliştiremeyeceğim bu oyunda beni eğitmesi için ona yalvarırdım. Fakat bu defa bu kadar kolay olmayacaktı. Bu defa onu oynamaya ikna edebilmek için insanüstü bir neşeye ihtiyacım vardı.

Hesap yapmasını engelleyen bir baş dönmesinden yakınıyordu. Kafatası mengeneyle sıkıştırılmış gibi ağrıyordu. Kulakları çınlıyor, öksürüyor ve abartılı nefesler çekiyordu. Sonunda oynamayı kabul etti. Madam Mortsauf çocukların yatağını yapmak ve akşam duasını yaptırmak üzere yanımızdan ayrıldı. Yokluğunda her şey yolunda gitti, oyunu Mösyö Mortsauf'un kazanmasını sağlayacak şekilde oynadım ve birdenbire mutluluktan yüzü gülmeye başladı. Kendi hakkında en uğursuz öngörülere kapılmasına sebep olan ağır bir kederden sebepsiz yere çılgınca kahkahalar patlatan neşe sarhoşu bir adama doğru bu ani geçişi beni oldukça germişti. Onu daha önce hiç bu derece şiddetli bir nöbet geçirirken görmemiştim. Yakınlaşmamız meyvesini vermişti, artık benim yanımdayken kendini dizginlemeye çalışmıyordu. Her geçen gün üzerimde daha fazla tiranlık kurmaya çalışıyor, bayağı arzularını beslemenin yeni yollarını bulmak için uğraşıyordu çünkü ruhsal hastalıklar kendilerine ait iştahları, kendilerine ait dürtüleri olan yaratıklara benzerler ve nasıl ki bir mal sahibi arazilerini genişletmek isterse, onlar da egemenlik alanlarını genişletmeyi isterler.

Kontes döndü. Nakışlarını aydınlıkta işleyebilmek için tavla masasına yaklaştı ama işine başlarken pek de iyi gizleyemediği bir kaygı içindeydi. Durdurmayı beceremediğim uğursuz bir hamlenin ardından Kont'un yüzü düştü, neşesini kaybedip kararda, canlılığını kaybedip soldu ve gözleri

titremeye başladı. Sonra ne öngörebildiğim ne de telafi edebildiğim son bir felaket daha gerçekleşti. Mösyö Mortsauf kaybetmesine sebep olan kötü bir zar attı ve atar atmaz da aniden ayaklandı, masayı benim üstüme devirdi, lambayı kaldırıp yere vurdu, konsola bir yumruk savurdu ve salonu baştanbaşa sıçrayarak geçti, yürüdü demeye dilim varmıyor. Hakaretlerle, beddualarla, oyunu saymadığına dair yakınmalarla ve ağzından çıkan tüm diğer tutarsız cümlelerle dolu fırtınayı seyretmek şu ortaçağda inanılan türden cin çarpmalarına benziyordu. Nasıl da ne yapacağımı şaşırdığımı siz düşünün!

"Hadi bahçeye çıkın" dedi Kontes elime bastırarak.

Kont'a fark ettirmeden bahçeye çıktım. Ağır adımlarla voltaladığım taraçadan, salona bitişik odadan yükselen sesinin patlamalarını ve sızlanışlarını işitebiliyordum. Kasırga sırasında ayrıca bir meleğin sesini de duyuyordum, ötekinin soluklanmak için durduğu aralıklarda yağmur ardından başlayan bülbülün şarkısı gibi yükseliyordu. Bitmekte olan ağustos ayının en güzel gecesinde, Kontes'in bana katılmasını bekleyerek akasyaların altında geziniyordum. Geleceğinden emindim, o son andaki elimi sıkışından anlamıştım. Birkaç günden beri aramızda ifadeye kavuşmayı bekleyen bir açıklama havası esiyordu ve ağzımızdan çıkacak ilk kelime bile ruhumuzu ağzına kadar dolduran bu arzuyu fışkırtacak gibi görünüyordu. Aramızdaki bu mükemmel anlayışa rağmen açılmamızı geciktiren nasıl bir utangaçlıktı bu? Belki o da benim gibi korku kaynaklı duygulara benzeyen bu ürperme hissinden keyif alıyordu, hani uçurumun kenarından aşmak üzereyken yaşamın değerini yeniden anladığımız, içimizi açmaya tereddüt ettiğimiz anlardaki ürperme hissi, kendilerini sevdikleri eşlerine ifşa etmek üzereyken genç kızları ele geçiren utangaçlık gibi. Birikmiş düşüncelerimizle öyle tıka

basa dolmuştuk ki birbirimize açılacağımız o ilk itimat anı bir zorunluluk hâline gelmişti artık.

Bir saat geçti. Gecenin dingin havasını hareketlendirerek süzülen elbisesinin dalgalanırken çıkardığı hışırtıyı ve ayak seslerinin yankısını işittiğimde, tuğla tırabzanın üstünde oturmaktaydım. Yüreğimizin aciz kaldığı duygulardır bunlar.

"Mösyö Mortsauf uyuyor" dedi bana. "Böyle zamanlarda, ona birkaç baş haşhaş kaynatıp veriyorum. Basit bir ilaç ama krizler seyrek ortaya çıktığı için etkili oluyor." Sonra sesinin tonunu değiştirip daha ikna edici bir renge bürünerek "Mösyö" dedi, "Talihsizlik sonucu özenle sakladığımız sırlarımıza tanık oldunuz. Rica ederim gördüğünüz sahnenin anısını yüreğinize gömünüz. Yalvarırım benim için yapın bunu. Yemin etmenizi isteyecek değilim, onur sahibi bir erkeğin yalnızca "evet" demesi bile beni tatmin etmek için yeterli olacaktır.

"Evet dememe gerek var mı ki? Birbirimizi hiç anlamadık mı yoksa?"

"Uzun sürmüş sürgün yıllarından kalan etkileri görüp de Mösyö Mortsauf hakkında olumsuz yargılara varmayın" diye devam etti. "Yarın, söylediği tüm o şeyleri unutacaktır ve onu yeniden sevgi dolu bulacaksınız."

"Yeter Madam" diye yanıtladım, "Kontu savunmanıza gerek yok. İsteğinizi yerine getireceğim. Mösyö Mortsauf'un sağlığına kavuşması ve böylece mutlu bir hayatınız olması için işe yarayacağını bilseydim, kendimi hiç düşünmeden Indre'in sularına atardım. Ama benliğimi geri kalan her şeyden daha fazla şekillendiren düşüncelerimi değiştiremem. Sizin için hayatımı bile veririm ama bilincimi veremem. Onu dinlemeyi reddedebilirim ama onu konuşmaktan alıkoyamam. Benim görüşüme göre Mösyö Mortsauf tam bir..."

"Sizi anlıyorum" diye kendisinden beklenmeyecek bir sertlikle sözümü kesti. "Hakkınız var. Kont sosyetik kadınlar

kadar alıngandır." Delinin teki olduğu gerçeğini hafifletmek için yumuşak kelimeler seçiyordu. "Ama bu hâle gelmesi çok nadirdir, yılda bir iki defadan fazla olmaz, bilhassa sıcak havalarda. Şu sürgün dönemi ne büyük acılara sebep olmuş, bir bilseniz! Kim bilir kaç güzel yaşamın kararmasına sebep olmuş! O çok değerli bir askerdi, bundan eminim, ülkesinin gururuydu."

"Bunu biliyorum" diyerek bu sefer ben kestim sözünü. Böyle yaparak beni ikna etmeye çalışmasının faydasız olduğunu anlasın istedim.

Durdu, bir elini alnına koydu. "Sizi evimize kim gönderdi? Yoksa güzel dostluğunuzla bana destek olasınız diye sizi yollayarak Tanrı mıydı imdadıma yetişen?" dedi ve elini sıkıca benimkine bastırarak devam etti, "Çünkü iyisiniz, cömertsiniz..." Bakışlarını göğe çevirdi, sanki gizli ümitlerini onaylaması için görünür bir delil arıyordu. Yeniden bana baktığında, ruhunu benimkinin üzerine atan bu derin bakıştan tüylerim ürpererek, cemiyet hayatının gözünde incelik yoksunluğu sayılabilecek bir şey yaptım. Bazı ruhlarda tehlike karşısında ortaya çıkan gözü pek acelecilik aslında maruz kalınacak bir şoke etkisini öngörme arzusu ya da hiç gelmeyen bir felaketin ihtimalinden korkmak değil midir? Aslında birliğin huzuruna varıp varamayacağını bilmek için yanıp tutuşan yüreğin haşin sorgularından doğan bir darbedir bu. İçimde kabaran bir düşünceler yığını vicdanımı rahatlatmak için yürek saflığımı kirleten lekeyi temizlememi buyurdu bana.

"Devam etmeden önce" diye söze girdim sessizlikte heyecanı kolayca fark edilebilen bir sesle. "Müsaade edin, geçmişteki bir anıyı temizleyeyim."

Parmağıyla dudaklarıma dokunup hemen çekerek "Susun" dedi. Herhangi bir hakaretten incinmeyecek kadar yüksekte bulunan bir kadının gururuyla baktı bana ve sıkıntılı bir sesle

"Neden bahsettiğinizi biliyorum" dedi. "Maruz kaldığım ilk ve son hakaretten bahsediyorsunuz. O şölende olanlardan bir daha asla bahsetmeyin. İçimdeki Hıristiyan sizi affetmiş olabilir ama içimdeki kadın hâlâ yaralı."

"Tanrı'dan bile daha acımasızsınız" dedim gözlerime gelen yaşları kirpiklerim arasında tutarak.

"Ondan daha sert olmak zorundayım" diye yanıtladı, "çünkü onun kadar güçlü değilim."

"Ama" diye çıkıştım çocukça isyan ederek, "ömrünüz boyunca ilk defa da olsa, son defa da olsa, tek bir seferliğine dinleyin beni."

"Peki, madem, konuşun o zaman! Yoksa sözlerinizden korktuğumu sanacaksınız."

Bu ânın yaşamlarımızın dönüm noktası olduğunu hissederek ilgi talep eden bir aksanla şölendeki kadınlara tıpkı daha önceki yaşamımın tümünde olduğu gibi nasıl da kayıtsız kaldığımı anlattım. Ama onu görür görmez, okuma aşkından ibaret bir yaşam süren ve pek de atılgan bir tabiatı olmayan biri olduğum hâlde, hiç deneyimlememiş kimseler tarafından yargılanamayacak türde bir çılgınlığa esir olduğumu açıkladım. Başka bir erkeğin kalbinin, hiçbir yaratığın karşı koyamayacağı böylesi bir arzuyla dolmuş olamayacağını, bu arzunun her şeyi fethedebileceğini, hatta ölümü bile...

"Peki ya horgörüyü?" diye lafımı böldü.

"Öyleyse beni küçümsüyor musunuz?" diye sordum.

"Böyle şeylerden bahsetmeyin artık" dedi.

"Hayır, izin verin konuşalım!" diye yanıtladım insanüstü bir acının yol açtığı bir taşkınlıkla. "Söz konusu olan benim varlığım. Nasıl bir yaşamım olduğunu tanıyın istiyorum ve bilmeniz gereken bir sırrım var. Söylemezsem umutsuzluktan öleceğim! Hem farkında olmadan turnuvayı kazanana verilecek kupayı elinde tutan kraliçe rolüne girmiş olan sizi de ilgilendiriyor tüm bunlar.

Ona çocukluğumu ve gençliğimi anlattım. Size anlattığım gibi belli bir mesafeden bakarak da değil, yarası hâlâ kanayan bir delikanlının ateşli kelimeleriyle anlattım. Sesim ormandaki oduncunun balta darbeleri gibi yankılanıyordu. Yapraksız dallar çıkarmaktan başka işe yaramamış olan ölü yıllarım ve uzun acılarım onun gözleri önünde büyük bir gürültü çıkararak bir bir devriliyordu. İyilik edip size anlatmadığım korkunç detaylarla dolu anı yığınlarını coşkun kelimelerle resmettim ona. Parlak ümitlerimi taşıyan bir hazine sandığını sere serpe yaydım önüne, arzularımın bakir altınlarını, bitmek bilmez kış mevsimi yüzünden birikip Alplere dönüşmüş kar tabakasının altında kendi alevi sayesinde hayatta kalmayı başarmış bütün bir yüreğimi koydum ortaya. İşaya'nın kömürü[21] gibi yinelenip duran ıstıraplarımın ağırlığı altında bükülmüş bir hâlde anlattıklarımı başını sallayarak dinlemiş olan bu kadından gelecek bir kelime bekledim. Derken, bir bakışıyla karanlıkları aydınlattı, hem dünyevi hem de ilahi âlemleri tek bir kelimesiyle canlandırdı.

"İkimiz de aynı çocukluğu yaşamışız!" dedi, yüzünde azizlerinkine benzer bir hâle ışıldıyordu. "Demek ki çektiğim acılarda yalnız değilmişim" şeklindeki teselli edici düşüncenin ışığında ruhlarımız evlenirken, Kontes yalnızca çok değerli çocuklarıyla konuşurken kullandığı ses tonuyla bana ailesindeki tüm erkekler ölmüşken bir kız olarak doğduğu için nasıl da herkes tarafından bir hayal kırıklığı olarak görüldüğünü anlattı. Annesinin yanı başında yaşamak zorunda kalmış bir kız çocuğunun acılarıyla yatılı okula gönderilerek dünyanın kucağına atılmış bir oğlan çocuğununkiler arasındaki farkları açıkladı. Gerçek annesi saydığı

21. Tanrının meleklerinden bir serafim sunaktan aldığı kömürle günahlarından ötürü İşaya Peygamber'in ağzını damgalar. *Eski Ahit*, İşaya'nın Kitabı, Altıncı Bölüm, Altıncı Ayet.

teyzesi onu bitmek bilmez acılar yatağından kopup alıncaya dek, altında ruhunun ezilip un ufak olduğu şu değirmen taşına kıyasla benim yalnızlığım cennet gibi kalmıştı. Bir hançer darbesi önünde geri adım atmaktansa Demokles'in kılıcı[22] altında ölmeyi yeğleyen asabi tabiatlılara katlanılmaz gelen her şeyde kusur arama davranışına maruz kalmıştı ömrü boyunca. Kâh samimiyetle içini dökerken buz gibi bir duvarla karşılaşması kâh soğukça verilmiş bir öpücük; ses çıkarmadan oturma zorunluluğu, şu ya da bu sebeple sık sık itham edilmesi, akmaya cüret edemeyip kalbinin içine damlayan gözyaşları... Kısacası abartılan görkemli bir annelik görüntüsü altında yabancı gözlerden gizlenen, manastırlara özgü binlerce zorbalık... Annesi kendi kibrini doyurmak için onu kullanmış ve onu daima övmüştü fakat bu övgülerin bedelini sonraki gün ödetmek kaydıyla. Sonuçta, öğrencinin övülmesi eğitmenin zaferinin gerekli bir delilidir. İtaat ve sevimlilik yoluyla annesinin kalbini fethedebileceğini sanıp kendini ona tümüyle açtığı zamanlarda, tiranın tek yaptığı kızının içini dökmesiyle edindiği yeni bilgilerle ona karşı daha iyi silahlanmak olmuştu. Yabancı memleketlerden gelen bir casus bile bu kadar alçak, bu kadar hain olamazdı. Genç kızlık çağının tüm zevkleri, bayramları, şölenleri, her şey ona fazlasıyla ödetilmiş, sanki bir kabahat işlemiş gibi sırf mutlu olduğu için azarlanmıştı. Soylu eğitiminin öğretileri ona asla sevgiyle verilmemiş, aksine incitici bir sivri dillilik eşliğinde öğretilmişti. Annesine kızmıyordu, hatta ona karşı sevgiden çok korku duyduğu için kendini suçluyordu. "Belki de" diye sesli düşündü karşımdaki melek, "bu sertlik beni

22. Demokles: Mitolojik bir figür. Kral olmanın çok rahat olduğunu zanneden Demokles'e bir ders vermek için Kral Dionysos bir günlüğüne tacını Demokles'e bırakır. Tahta oturan Demokles başının tam üzerinde tavana sicimle bağlı koca bir kılıcın sallanmakta olduğunu görerek geri adım atar. Demokles'in Kılıcı deyimi iktidarın durumunu tasvir etmek için kullanılır.

şimdiki hayatıma hazırlamak için gerçekten de gerekliydi." Onu dinlerken, artık Hıristiyan parmaklarla çekerek uyumsuz akorlar çaldığım Eyüb'ün arpı o sırada haçın ayakları dibinde Bakire Meryem'e okunan uzun duaların ezgisini söylüyormuş gibi geldi bana.

"Burada birbirimizi bulmadan önce de, siz doğuda ben batıda olmak üzere aynı gezegende yaşıyormuşuz."

Çaresizce başını salladı. "Doğu sizin, batı benim olmalı" dedi. "Siz mutlu yaşayacaksınız, bense acıdan öleceğim! Erkekler yaşamlarındaki olayları kendileri belirlerler, oysa benimki asla kontrolüm altında olmadı. Hiçbir güç yok ki, kadını temiz bir eş olmanın sembolü şu altın yüzükle vurulduğu pranganın ağır zincirlerini kırabilsin.

Aynı rahimdeki ikizler gibi hissediyorduk. Aynı kandan kardeşler arasında oluşan türde bir güvenin yarısını dahi duyabileceği biriyle karşılaşmayı hiç hayal etmemişti. Birbirlerine açıldıkları anda temiz yürekler için gayet doğal olan derin bir iç çekişin ardından bana evliliğinin ilk günlerinden bahsetti, ilk yanılgılarından ve çocukluğundaki sefaletin silbaştan yeniden ortaya çıkışından. Göle atılan bir taşın hem yüzeyi hem derinleri hareketlendirmesi misali sade öz varlığı en küçük darbeyle sarsılan ruhlara devasa gelen birtakım küçük saçmalıklara maruz kalmıştı o da tıpkı benim gibi. Evlendiği sırada kendine ait bir çeyizi ve ona mutlu günlerini hatırlatan bir miktar altını vardı. Ama gençlik çağının bin bir arzusunu, sıkıntılı bir günde cömertçe kocasına vermiş ve ona bunların yalnızca altın parçaları olmayıp mutlu anılarının yadigârları olduğunu söylememişti bile. Kocası, ona ait bir hesap açtırmaya hiçbir zaman tenezzül etmemiş ve kendini ona borçlu olarak da görmemişti! Unutuluşun uyuyan sularında yutulup kaybolan bu servetin karşılığında, Kontes, cömert ruhlar için sonsuz bir sevinç kaynağı olan ve her şeye değecek olan, şu zor günlerde sevda kıvılcımla-

rıyla parlayan nemli bakışı bile bulamamıştı kocasında. Acıdan acıya koşuyordu sanki! Mösyö Mortsauf ona evin idaresi için gerekli olan parayı dahi vermeyi unutuyordu. Kontes kadınsı çekingenliğini yenip de ondan bu parayı istemedikçe, o içine düştüğü rüyadan uyanmıyordu bir türlü. Bir kez olsun karısının bu acımasız yürek darlığına maruz kalmaması için kılını kıpırdatmamıştı! Bu adamın mahvolmuş hastalıklı tabiatını fark ettiğinde nasıl da dehşete kapılmıştı! Onun o çılgın öfke nöbetlerinden biriyle ilk kez karşılaştığında tüm ümitleri yıkılmıştı muhtemelen. Kocasının bir enkaz olduğu gerçeğini kabulleninceye dek kim bilir kaç çetin düşünceyle boğuşmuştu? Karnında taşıdığı iki çocuğu ne korkunç musibetlerle gelmişti! Neredeyse ölü doğan iki çocuğunun görüntüsüyle ilk karşılaştığında kim bilir neler hissetmişti? "Her gün yeniden doğurmam gerekse de onlara yaşam üfleyeceğim" demesini sağlayan nasıl bir cesaretti? Ve sonra, kadınların ihtiyaç duydukları desteği bulmaları gereken o el ve yüreğin yerinde koca bir duvarla karşılaştığında nasıl da çaresiz hissetmişti? Üstesinden geldiği her güçlüğün ardından devasa mutsuzluğunun dikenli çayırlarıyla yeniden karşılaşmıştı. Tırmanmayı başardığı her kayalığın ardında, aşılması gereken yeni çöller bulmuştu, ta ki kocasını yeterince tanıyıp çocukların ihtiyaçlarını organize etmeyi öğrendiği ve yaşamak zorunda olduğu bölgeyi yeterince keşfettiği güne dek. Ta ki şefkat dolu bakımevinden Napoléon tarafından koparılan bir çocuk gibi çamurda ve karda kendi ayaklarıyla yürümeyi öğrendiği, top güllelerine karşı açık alanda yürümeye alıştığı ve tüm benliğiyle bir askerin pasif itaatkârlığını benimsediği güne dek. Size burada özetlediklerimi o bana tüm karanlık ayrıntılarıyla anlattı, perişan edici olayların geçit töreniyle, evlilik hayatında kaybettiği savaşları ve meyvesiz kısır mücadeleleriyle.

"Sonunda" dedi sözü bağlarken, "Clochegourde'u iyileştirmenin bana ne acılara malolduğunu anlayabilmek için burada birkaç ay yaşamak gerekir. Kendi çıkarı için en faydalı olan şeylerde bile onu ikna edebilmek için nasıl da yorucu kurnazlıklar tasarlamak zorunda kaldığımı bir bilseniz! İşin kötüsü, benim önerdiğim bir girişim eğer bir an evvel başarıya ulaşmazsa bana çocukça bir husumetle saldırır ama işler iyi giderse, tüm başarıyı büyük bir neşeyle kendine maleder. Zamanını huzurlu geçirsin, soluduğu hava güzel kokularla dolsun, çakıl taşları döktüğü yollar temizlensin, çiçekler açsın da yürürken ayağına batmasın diye ben kendimi harap ederken, tüm bu süre zarfında bir de onun bitmek bilmez şikâyetlerini dinleyebilmek için nasıl da büyük bir sabır gerekiyor. Ve karşılığında elime geçen tek şey tekrar edip durduğum şu nakarat oldu yalnızca: "Günün birinde öleceğim, hayat benim için yükten ibaret!" Ama bir misafir ağırlıyorsa mutlu olur, her şey silinir, zarif ve kibar bir adama dönüşür. Neden ailesi için de böyle biri olmuyor? Bazen bu derece şövalye karakterine bürünebilen bir adamda, yine bu derece sadakat eksikliği nasıl var olabilir açıklayamıyorum doğrusu. En son, şehirdeki şölenden önce yaptığı gibi, sırf bana mücevher arayıp bulmak için gizlice atına atlayıp Paris'e dek dörtnala gitmek gibi bir yanı var karakterinin. Yine de, ben talep ettiğim takdirde gayet müsrif olabilse de, ona bırakıldığında evi için alabildiğine cimri bir adam. Oysa bunun tam tersi olmalıydı: Benim hiçbir şeye ihtiyacım yok ama evin ihtiyaçları çok fazla. Ona mutlu bir yaşam sunabilme arzusuyla ve günün birinde anne olacağımı hiç düşünmeden, belki de beni kurbanıymış gibi görüp muamele etmeye onu ben alıştırdım. Oysa utanılacak bir şey olarak gördüğüm bir rolü oynayacak denli alçalmaya kendimi ikna edebilseydim, biraz pohpohlama ve okşayışla onu parmağımda oynatabilirdim. Yine de, yuvamızın çıkarları gereği sessiz ve güçlü

kalmalıyım, tıpkı Adalet heykeli gibi. Ama aslında duygularla dolup taşan bir ruhum var!

"Neden sahip olduğunuz bu etkinizi ona hükmetmek için kullanmıyorsunuz?" diye sordum.

"Söz konusu olan yalnızca ben olsaydım, ne haklı gerekçelerime itiraz etmek için saatlerce sürdürdüğü kalın kafalı sessizliğinin üstesinden gelebilir ne de mantıksız çocukça akıl yürütmelerle yaptığı gözlemlerine yanıt verebilirdim. Ne zayıflığına ne de çocuksuluğuna karşı duracak cesaretim olmazdı. Onlara direnç bile gösteremeden ağırlıkları altında ezilirdim. Sertlikle karşılaşmış olsam sertlikle yanıt vererek savaşabilirim ama acıma duyduğum bir şeye karşı savaşmak için yeterince güçlü değilim. Madeleine'in hayatını kurtarmak için baskı yapıp onu bir şeye zorlamam gerekseydi, onu kurtaramadığım gibi kendim de onunla birlikte ölürdüm. Acıma duygusu iliklerime dek işleyip tüm sinirlerimi gevşetiyor. O yüzden son on yılın şiddetli sarsıntıları beni allak bullak etti ve şimdi çok fazla darbe almış olan duyarlılığım bazen tümden hissizleşiyor, öyle ki hiçbir şey onu yeniden canlandıramıyor. Bazen de sayesinde kasırgalara göğüs gerdiğim enerjim beni yarı yolda bırakıyor. Evet, bazen de yeniliyorum... İstirahatten ve sinirlerimi yenileyecek olan deniz banyosundan mahrum kalmaktan dolayı yok olup gideceğim. Mösyö Mortsauf benim ölümüme sebep olacak ve benim ölümümle o da ölecek."

"Neden birkaç aylığına Clochegourde'dan uzaklaşmıyorsunuz?" Neden çocuklarınızı da alıp deniz kenarında bir yere gitmiyorsunuz?"

"Her şeyden önce, Mösyö Mortsauf benden uzak kalırsa kaybolup gideceğine inanıyor. Her ne kadar durumunu kabullenmese de, aslında her şeyin gayet farkında. Erkek ve hastalık, tabiatı bu derece farklı iki nitelik onun varlığında buluşuyor ve yaratılışındaki bu zıtlık sergilediği tuhaflıkla-

rını da açıklıyor! Ayrıca korkmakta da çok haklı... Ben gidersem burada her şey sarpa sarar. Belki de bana bakınca, üzerlerinde dört dönen yırtıcı kuşlara karşı çocuklarını korumaktan ibaret bir anne görüyorsunuz. Bu ezici sorumluluk, hiç durmadan "Madam nerede?" diye sorup duran Mösyö Mortsauf'un ilgiye muhtaçlığı yüzünden katbekat artıyor. Ama bu bir şey değil. Ayrıca hem Jacques'ın mürebbiyesi hem de Madeleine'in koruyucusuyum. Yine de, bunlar hiçbir şey değil! Hem kâhya hem de idareciyim. Günün birinde bu bölgede toprağı işlemenin ne kadar yorucu olduğunu öğrendiğinizde, sözlerimin anlamını kavrayacaksınız. Elde ettiğimiz para devede kulak, tarlalarımız parça parça ekilebiliyor çünkü sürekli bir gözetimi gerektiren hassas bir düzen söz konusu. Tahıllarımızı, hayvanlarımızı, doğadan elde ettiğimiz bütün bir hasadı kendimiz satmak zorundayız. Rakiplerimiz bizzat kendi işçilerimiz, gittikleri meyhanelerde müşteri bulup bizim ürünümüzü bizden önce satarak fiyatı belirliyorlar. Yaptığımız çiftçiliğin bin bir güçlüğünü size tek tek açıklamaya kalkarsam dinlemekten canınız sıkılır. Kendimi bu işe ne kadar adarsam adayayım, sürekli her şeyi gözetleyemem, işçilerimizin kendi topraklarının verimini artırmak üzere bizim gübremizden kullanmalarını engelleyemem. Ne hasadı kendi aralarında keyiflerince pay ettikleri sırada gidip onları engelleyebilirim ne de satış için en elverişli ânın ne zaman olduğunu bilebilirim. Yani Mösyö Mortsauf'un hafızasının zayıflığını ve onun işlerini yürütebilmek için nelere katlandığımı düşünecek olursanız, omuzlarımdaki yükü, dolayısıyla da bir anlığına bile ayrılmamın imkânsız olduğunu anlarsınız. Burada olmazsam, her şeyimizi kaybederiz. Kimse onu dinlemeyecektir çünkü çoğu zaman verdiği buyruklar birbiriyle çelişiyor, ayrıca onu sevmiyorlar çünkü herkese homurdanıyor, fazla dik kafalılık ediyor. Dahası tüm zayıf karakterlilerde olduğu gibi, aile

bireyleri arasında olması gereken türdeki sevgiyi herkeste bulma ihtiyacıyla altında çalışanların yönlendirmelerinden çok kolay etkileniyor. Benim yokluğumda uşaklar bile bir hafta dayanmaz çekip giderler buradan. Görüyorsunuz ki şu şakuller[23] tavana nasıl bağlıysa, ben de Clochegourde'a öyle bağlıyım. Sizden gizlim saklım yok, Mösyö. Kırsaldaki hiç kimse CLochegourde'un arka planında neler olup bittiğini bilmez ama artık siz tüm sırlarımızı biliyorsunuz. İyiliğimiz için olmadıkça bu konuda bir şey söylemezseniz, hürmetimi ve minnetimi kazanırsınız" diye ekledi yumuşayan ses tonuyla. "Daima Clochegourde'a gelip karşınızda size dost yürekler bulmanız için çok küçük bir bedel bu."

"Ama..." dedim, "Demek ki benim çektiklerim acı filan değilmiş! Siz tek başınıza..."

"Hayır" diye tekrar sözü aldı graniti bile eritebilecek kadınlara ait bir tebessümün dudaklarından kaçmasına izin vererek. "Anlattıklarımdan bu kadar etkilenmeyin, size yaşamı olduğu gibi gösteriyorum, hayal gücünüzün olmasını umduğu şekilde değil. Hepimizin zayıf ve güçlü yönleri var. Eğer savurgan biriyle evlenmiş olsaydım, böyle biri beni mahvederdi. Eğer ateşli ve şehvetli bir genç delikanlıya verilmiş olsaydım, beni mutlu ederdi belki ama bu seferde onu elimde tutmayı beceremezdim ve beni terk ederdi, ben de kıskançlıktan ölürdüm. Kıskancımdır" dedi geçmiş bir fırtınanın yıldırım darbesine benzeyen bir vurguyla. "Mösyö beni sevebileceği kadar seviyor. Sevgiye kapalı olan yüreğinde ne kaldıysa hepsini benim ayaklarıma döküyor, tıpkı Meryem'in kokularından geri ne kaldıysa İsa'nın ayaklarına dökmesi gibi. İnanın ki aşk yeryüzü yasalarınca ölümcül bir yazgıya mahkûmdur. Tüm çiçekler solar, büyük neşeler ya-

23. Şakul: Ucuna küçük bir ağırlık bağlanmış iple oluşturulan, yerçekimini doğrultusunu belirtmek için sarkıtılarak kullanılan bir araç.

rına sağ çıksa bile bu karanlık bir yarındır. Gerçek hayat, kaygıdan imal edilmiştir ve özünde taraçanın sonundaki şu ısırgan otuna benzer, hani hiç güneş almadığı hâlde kökleri üzerinde yeşil kalmaya çabalayan. Kuzeyin diğer ülkelerinde olduğu gibi burada da gökyüzünde tebessümler vardır, nadiren belirirler ama tüm acılara teselli olurlar. Yani kadınlar, bilhassa anne olan kadınlar, hazlardan çok fedakârlıklara bağlanmazlar mı? Burada yaptığım şey aslında insanlarımın ya da çocuklarımın tepesine çökmeye hazır kasırgaları kendi üzerime çağırmaktır. Kasırgaların yönünü değiştirebiliyor olmak bana gizli bir kuvvet veriyor. Önceki günkü mağlubiyetim daima ertesi gününkini hazırladı. Ama Tanrı beni hiçbir zaman ümitsiz bırakmadı. Önceleri çocuklarımın sağlığı yüzünden umutsuzluğa kapılırdım ama artık yaşamda ilerledikleri her bir an giderek daha sağlıklı oluyorlar. Her şey bir yana, konağımız da gelişti, talihimiz dönüyor. Mösyö'nün ihtiyarlığında sayemde mutluluğa erişip erişmeyeceğini kim bilebilir? İnanın ki hayatı lanetleyen birini teselli etmeyi başararak elinde yeşil bir hurma dalıyla Büyük Yargıcın huzuruna çıkarabilen kişi onun acılarını da tatlıya dönüştürebilir. Şayet ıstıraplarım ailemin mutluluğuna hizmet ediyorsa, onlara ıstırap mı denir?

"Evet" dedim, "Onlar ıstıraptır ama gereklidirler, tıpkı benim, kayalıklarımız üzerindeki olgunlaşmış meyvenin lezzetini takdir edebilmek için öncelikle tüm o ıstırapları çekmiş olmam gerekmesi gibi. Ve şimdi belki de o meyvenin tadına birlikte bakacağız, belki de birlikte hayran olacağız mucizelerine, ruhlarımızı dolduran sevgi seline, solmuş yaprakları yeniden dirilten besisuyuna. Yaşam artık bir yük olmayacak, en azından bizim omuzlarımıza. Tanrım! Beni işitiyor musunuz?" diye sürdürdüm sözlerimi din eğitimimizden kalma gizemli bir dille. "Birbirimize doğru ne büyük mesafeler katedip gelmiş olduğumuzu görüyor musunuz?

Bizi acı sulardan okyanuslara doğru kılavuzlayan sevgiyi görüyor musunuz? Dağların eteklerinde, yemyeşil ve çiçeklerle dolu kıyıların arasındaki kumu parlak dere yataklarının tatlı su kaynaklarına ulaştıran nasıl bir sevgidir görüyor musunuz? Ermişler gibi aynı yıldızı takip etmedik mi ikimiz de? Oklarını çıplak ağaçların gövdesine saplayacak olan, neşeli kahkahalarıyla dünyamızı yeniden canlandıracak ve sonu gelmez zevklerle yaşamımıza tat katacak olan; gecelerimize uyku, gündüzlerimize dirlik bahşedecek olan o ilah çocuğun[24] uyandığı beşiğin önündeyiz işte. Her geçen yıl aramızda yeni bağlar düğümlemiş olan o el kime ait sanıyorsunuz? Kardeşten bile daha fazlası değil miyiz? İlahi kudretin bağladığı düğümü çözmeyin. Bahsettiğiniz ıstıraplar, daha şimdiden güneşlerin en güzeliyle yaldız gibi parlayan ekinler meydana gelsin diye zamanında bizzat Büyük Ekici'nin eliyle ekilmiş tohumlardır. Görmüyor musunuz? Açın gözlerinizi! Onları birlikte tek tek toplamayacak mıyız? Sizinle böyle konuşma cesaretini nasıl bir güç veriyor bana! Söyleyin! Yoksa Indre'in bu yanına bir daha asla geçmem."

"Konuşmanızda 'aşk' kelimesinden sakınmaya özen gösterdiniz" dedi sert bir ses tonuyla. "Öte yandan, hiç bilmediğim ve bilmeye de iznimin olmadığı türde bir duygudan bahsettiniz. Bir çocuksunuz ve sizi bir kez daha bağışlıyorum ama bu son olsun. Şunu bilin ki, Mösyö, benim yüreğim annelik güdüsüyle yoğurulmuştur! Mösyö Mortsauf'u ne toplumsal bir görev gereği ne de kazanılacak güzelliklere dair hesap kitap yaptığım için seviyorum. Onu, yüreğimin tüm iplikçiklerini ona bağlayan karşı konulamaz bir duygu yüzünden seviyorum. Evliliğe zorlandığımı mı sanıyorsunuz? Onunla evlenmemin tek sebebi, talihsizlere karşı duyduğum sempatidir. Kadınlar zamanın yaralarını sarmak için değil

24. Yarı çıplak çocuk biçiminde etrafa oklar atıp vurduğu yaratıkları birbirine âşık eden Aşk Tanrısı Cupido'dan bahsediliyor.

miydi? Savaşa koşturup yaralanmış dönenleri teselli etmek için değil miydi? Ne diyeyim ki size? Sizi onu eğlendirirken görmekten adını bilmediğim bencilce bir tatmin duyuyorum. Saf bir annelik duygusu değil mi bu? Size içimi döküp anlattığım onca şeyden sonra asla yarı yolda bırakmayacağım "üç" adet çocuğum olduğunu anlamış olmanız gerekirdi. Üzerlerine şifalı bir yağmur gibi yağmak zorunda olduğum, tek bir parçasının dahi bozulmasına izin veremeyeceğim ruhumla aydınlatmak zorunda olduğum üç çocuğum var benim. Bir annenin sütünün ekşimesine sebep olmayın! Her ne kadar içimdeki sadık eş yenilmez olsa da, bana bir daha böyle şeylerden bahsetmeyin. Şayet bu kadar basit bir önleme dahi saygı göstermeyecekseniz, size şimdiden söyleyeyim, bu evin kapıları size sonsuza dek kapanacaktır. Ben aramızdakinin temiz bir arkadaşlık, zorunlu kardeşliğe kıyasla daha güçlü olan gönüllü bir kardeşlik olduğunu sanıyordum. Yanılmışım! Ben bir yargıç değil bir arkadaş istemiştim, şikâyetlerle dolu o sesin cehennem azabına döndüğü zayıflık anlarımda beni dinleyecek ve kendisinden korkacak hiçbir şeyimin olmadığı kutsal bir arkadaş. Gençlik asil bir şeydir çünkü yalan dolandan uzaktır, fedakârlık gösterme kapasitesine sahiptir, çıkar ilişkilerine bulanmamıştır. İtiraf ediyorum, sizin ısrarla evimize geldiğinizi görünce bunun ilahi bir müdahale olduğunu sandım. Sandım ki, tıpkı bir keşişin tüm insanlara ait olması gibi ben de tümüyle bana ait bir meleğe sahibim artık. Katlanılmaz hâle geldiklerinde acılarımı açabileceğim bir yüreğe. Sessiz çığlıklarım çekilmez hâle gelince ağlayabileceğim bir omza. Böylece çocuklarımın hayatı için bu kadar kıymetli olan varlığımı Jacques büyüyüp adam oluncaya dek uzatabilecektim? Ama böylesi biraz fazla bencilce olurdu zaten, öyle değil mi? Petrarca'nın şiirler yazdığı Laura bir ikinci defa yeniden var olabilir mi sanki? Kendimi kandırıyordum, Tanrı böyle bir şey istemez. Vazi-

fe başında ölmeliyim, tıpkı arkadaşsız askerler gibi. İtiraflarımı dinleyen günah çıkarıcım kaba ve sert... Ve artık teyzem de olmadığına göre! Ay ışığı altında parlayan iki büyük gözyaşı yanaklarından süzülüp aktı. Damlaları yakalamak için elimi tam zamanında uzattım ve onları sofuca bir susuzluk çekerek içtim. On yıl boyunca gizlice akıttığım gözyaşlarımı, değeri bilinmemiş duyarlılığımı, aralıksız sürmüş olan endişelerimi ve cinsiyetimin en kahramanca dürtülerini kışkırtan sözlerinin etkisiyle içtim. Bana şaşırarak baktı.

"İşte" dedim, "Aşkın ilk kutsal komünyonu.[25] Evet, ben acılarınızı paylaşmak için gönderildim, ruhumu sizinkine bağlamak için, tıpkı özünü içerek İsa'ya bağlandığımız gibi. Umutsuzca sevmek yine de mutluluktur. Dünyadaki hangi kadın şu gözyaşlarına duyduğum arzuya denk bir coşku verebilir ki bana! Benim için ıstırap anlamına gelecek olan bu anlaşmayı kabul ediyorum. Kendimi sonrasını düşünmeden veriyorum size ve ne isterseniz onu yapacağım."

Bir hareketiyle araya girdi ve o derinden gelen sesiyle "Bizi bağlayan düğümü asla daha fazla sıkmaya çalışmazsanız, bu sözleşmeye razısıyım" dedi.

"Tamam, ama bana ne kadar az ilgi gösterirseniz, elde edebilmek için o oranda baskı yapmak zorunda kalacağım."

"Daha şimdiden itimat duymayarak başlıyorsunuz" dedi kuşkulu bir melankoliyle.

"Hayır, aksine saf bir sevinçle başlıyorum. Dinleyin! Size hitap etmek için bizi bağlayan duygu gibi daha önce kimsenin el sürmemiş olduğu bir isim istiyorum."

"Çok fazla şey istiyorsunuz" dedi. "Sandığınız kadar küçük değilim. Mösyö Mortsauf bana Blanche der. Ve yalnızca tek bir insan, dünyada en çok sevdiğim kişi olan teyzem de bana

---

[25] Komünyon: Katolik kilisesinde temsilen İsa'nın kanının içildiği Komünyon ayini.

Henriette derdi. Öyleyse sizin için bir kez daha Henriette olacağım."

Elini alıp öptüm. Kadınları erkeklerden üstün kılan o kendine güvenle elini avuçlarımın içinde bıraktı. Tuğla tırabzana dayanıp ırmağa doğru baktı.

"Arkadaşlığın son sınırına sıçramakta acele ederek biraz akılsızlık etmediniz mi, sevgili dostum? Samimiyetle sunulmuş olan kadehi bir dikişte bitirdiniz. Gerçek bir duygu asla parçalar hâlinde olamaz, ya bir bütündür ya da yoktur." Kısa bir duraksamanın ardından "Mösyö Mortsauf" diye ekledi, "her şeyden önce sadık ve gururlu biri. Belki benim hatırım için ettiği sözleri unutursunuz. Yarın olup bitenleri hatırlamazsa, ben kendisine hatırlatırım. Bir süre Clochegourde'da görünmeyin, bu size onun gözünde değer katacaktır. Pazar günü kiliseden çıkarken size kendi gelecek ve hatasını telafi edecektir, bundan eminim. Dahası ona söz ve davranışlarından mesul saygın bir adam muamelesi yaptığınız için sizi daha fazla sevecektir.

"Sizi görüp işitmeden geçecek beş gün!"

"Bana asla böyle hararetli kelimeler söylemeyin."

Taraçayı sessizlik içinde iki kez turladık. Sonra ruhumu ele geçirmesini sağlayan buyurgan bir tonda "Geç oldu, ayrılalım" dedi.

Elini öpmek istedim, tereddüt ettikten sonra uzattı ve yalvarır gibi "Ben vermedikçe elimi almayın" dedi. "İçinden geldiğince hareket etme özgürlüğü bırakın bana, yoksa size ait hâle gelirim ki bu asla olmamalı."

"Elveda" dedim.

Bana açtığı küçük kapıdan çıktım. Kapamak üzereyken kapıyı yeniden araladı, bana elini uzattı ve "İşin aslı bu akşam çok iyiydiniz, tüm kaygılarımı giderdiniz" dedi. "Alın dostum, alın!"

Elini öpücüklere boğdum ve gözlerimi kaldırdığımda gözyaşlarını gördüm. Taraçadan yukarı tırmandı ve bahçeler üzerinden bir anlığına bana baktı. Frapesle yoluna koyulduğumda bir kez daha ay ışığında parlayan beyaz geceliğini seçtim. Sonra bir ışık odasını aydınlattı.

"Ah Henriette'im benim!" dedim kendi kendime. "Yeryüzünde asla ışıldayamayacak kadar temiz olan en yüce aşk senin olsun!"

Her adımda ardıma bakarak Frapesle'e çıktım. Tarifi mümkün olmayan bir hoşnutluk içindeydim. Nihayet, tüm genç yüreklerde bulunan ve uzun zamandır içimde harekete geçemeden kalmış olan kudretin yönelebileceği aydınlık bir yol açılıyordu önümde! Tek bir adımla yeni bir yaşama başlayan keşişler gibiydim. Basit bir "evet madam" sözüyle kendimi bağlamış, bu kadını adım adım aşka sürüklemek uğruna bana sunduğu arkadaşlığı asla suistimal etmemek ve yüreğimdeki karşı konulmaz aşkı sadece kendime saklamak sorumluluğu altına girmiştim. Uyanmış olan tüm soylu duyguların içimdeki fısıltısını işitiyordum. Kendimi odamın daracık duvarları arasında bulmadan önce, üzerine yıldızlar ekilmiş göğün altında durup içimde şakıyıp duran yaralı güvercinin şarkısını, o temiz kalpli itirafın sade tınılarını, o ruhtan sirayet eden ve peşimden buraya kadar gelmiş olan ezgiyi dinlemek istedim. Kendini unutacak ölçüdeki derin fedakârlığıyla; yaralı, zayıf ve acı içindekileri varlıkları kucaklayan diniyle ve yasanın bağladığı zincirleri gereksiz kılan bağlılığıyla bu kadın nasıl da büyük görünüyordu gözüme! Oradaydı işte, azizlerin ve şehitlerin yakıldığı odunluğun üzerinde alabildiğine sakin! Karanlıkların ortasında karşıma çıkan suretine hayranlık duyuyordum. Derken, sözlerinin anlamını kavradığımı fark ettim, gizemli bir kavrayış ona gözümde uhrevi bir boyut katmıştı. Belki de kendisi, içinde yaşadığı küçük dünya için neyse, benim de onun için öyle olmamı istiyordu?

Belki de beni aynı dünyanın atmosferi içine, kendiyle aynı çizgiye ya da daha yüksek bir konuma yerleştirerek bende güç ve teselli bulmak istiyordu? Dünyalar inşa eden bazı sözünü esirgemez kimseler, yıldızların da bu tür bir hareket ve ışık alışverişiyle iletişim kurduğunu söylüyorlar. Bu fikir beni aniden sonsuzluğun yüceliklerine çıkardı. Kendimi gök-yüzündeki eski hülyalarımın arasında buluverdim ve içinde yüzmekte olduğum engin mutluluk sayesinde nihayet çocukluğumun acılarını kabullenebildim.

Gözyaşları içinde sönmüş dehalar, yanlış anlaşılmış yürekler, ihmal edilmiş azize Clarisse Harlowelar,[26] ötelenmiş çocuklar, sürgün edilmiş masumlar, yaşamaya başlamadan önce yaşamın çöllerini aşmak zorunda kalmış olan sizler, her yerde daima soğuk bakışlarla ve dinlemeyi reddeden kulaklarla karşılaşmış olan sizler, hiç şikâyet etmeyin! Çünkü yalnızca siz sevincin sonsuzluğunu tadabilirsiniz; bir kalp sizin için açıldığında, bir kulak sizi dinlediğinde ve bir bakış sizin bakışınıza karşılık verdiğinde. Sadece tek bir mutlu gün dahi tüm kötü günleri silip atar. Acılar, tefekkürler, umutsuzluklar, geçip gitmiş ama unutulmamış kederler; bunlar ruhumuzu sırdaş bir ruha düğümleyen bağlardır. Baskılanmış arzularımız sayesinde güzelleşen bir kadın kaçırdığımız aşkların ve iç çekişlerimizin mirasçısı olur, israf olmuş tüm sevgimizi çoğaltarak bize geri kazandırır. Eski acılarımıza anlam olur, ebedî mutluluğa ulaşmak için kaderin bizden talep ettiği denge misali ruhumuzu gün ışığıyla nişanlar. İsimlendirilmesi gereken bu kutsal aşk türünün yeni adını ancak melekler bilebilir, aynı şekilde Madam Mortsauf'un aniden benim gibi bir kimsesizin gö-

26. İngiliz yazar Samuel Richardson'ın 1748 tarihli "Clarissa, Genç Bir Kadının Hikâyesi" adlı mektup tarzında yazılmış romanının kahramanı.

zünde ne anlama geldiğini de ancak siz kimsesizler, sevgili şehitler bilebilirsiniz.

Anlatacağım sahne bir Salı günü yaşandı. Pazar gününe dek gezintilerim sırasında Indre'in karşı yakasına geçmemeye özen gösterdim. Bu beş gün boyunca Clochegourde'da büyük bazı olaylar yaşandı. Kont tuğgeneralliğe terfi etti ve Saint-Louis haçı şeklinde bir madalya aldı. Ayrıca dört bin franklık aylığa bağlandı. Hanedan kanıyla asalette denklik rütbesi verilen Lenoncourt-Givry Düküne ise iki orman bağışlandı, saraydaki koltuğu geri verildi ve karısı da devrim hükümeti tarafından satılmadan krallık hazinesinde kalmış olan varlıkların mülkiyetini yeniden elde etti. Kontes Mortsauf böylece Maine'deki en zengin mirasçılardan biri olmuş oldu. Annesi ziyarete gelmiş ve Givry ailesi gelirinden ayırdığı yüz bin franklık bir meblağ getirmişti. Böylece Madam Mortsauf'un drahoması gecikmiş bir şekilde de olsa ödenmiş oluyordu ki bunca zamandır Kont tüm yoksulluğuna rağmen bir kez olsun bu parayı talep etmemişti onlardan. Evin dışındaki hayata ait olan bu meseleler, çıkarını düşünmeme hâlinin gururlu bir örneği olan Kont'un hiç ilgisini çekmiyordu. Oysa elde ettiği bu paraya kendi biriktirdiklerini de ekleyince, yaklaşık dokuz binlik kira getirisi olan iki komşu araziyi satın alabilirdi. Kayınpederinin saraydaki koltuğu oğluna miras kalacaktı, iki ailenin mülklerini birleştirerek oğluna bir majorat kurmaya niyetleniyordu. Bunun Madeleine'e bir zararı olmayacaktı çünkü kuşkusuz Lenoncourt Dükü sayesinde ona güzel bir evlilik ayarlanırdı. Bu tasarılar ve bu mutluluk, Kont'un sürgün yıllarından kalma yaralarına biraz da olsa merhem gibi gelmişti.

Lenoncourt Düşesinin Clochegourde'a gelişi taşrada büyük yankı uyandırdı. Acı acı bu kadının yüksek bir soylu olduğunu düşündüm. Hâliyle her ne kadar bugüne dek soylu duygularının ardında gözlerimden gizlemiş olsa da kızında ikamet eden sınıf ruhunu da algılamaya başlamıştım. Cesareti ve yetenekleri dışında hiçbir şeyi olmayan benim gibi bir zavallının nasıl bir geleceği olabilirdi ki? Restorasyonun sonuçlarının ne kendim ne de başkaları için neler doğuracağını düşünmüyordum o sıralar. Pazar günü, Mösyö ve Madam Chessel ve Piskopos Quélus ile birlikte kilisede olduğum gün nefin bizim bulunduğumuz yanından, diğer bir yanına; Düşesin, Madam Mortsauf'un, Kont'un ve çocukların bulunduğu yanına hevesli bakışlar atıyordum. Taptığım putu benden gizleyen hasır şapka bir kez olsun oynamadı ve unutuluşa terk edilmişliğim beni ona eskisinden de güçlü bağlıyor gibiydi. O görkemli Henriette de Lenoncourt, aynı zamanda yaşamını çiçeklendirmek istediğim benim sevgili Henriette'imdi. Ateşli bir şekilde dua ediyordu. İnanç; tavırlarına, nasıl desem, bir çeşit kendinden geçmişlik havası, hâlsiz düşüp dinsel bir poz içinde secdeye kapanmış bir ifade katıyordu ve bu beni derinden etkiledi.

Taşra rahiplerinin âdeti, akşam duasını büyük ayinin hemen ardından değil de aradan biraz zaman geçtikten sonra okumak şeklindeydi. Kiliseden çıkarken Madam Chessel, Indre'i iki kere geçip tüm o mesafeyi bu sıcakta yürümek zorunda kalmasınlar diye doğal olarak komşularını önümüzdeki iki saati geçirmek üzere Frapesle'e davet etti. Teklif kabul edildi. Mösyö Chessel Düşesin koluna girdi, Madam Chessel de Kont'un uzattığı kolu kabul etti ve ben de Kontes'e kolumu uzattım. İlk defa o güzel kolunu göğsümde hissediyordum. Gün ışığının yapraklar arasından sızıp da kumların üstünde rengârenk ipekleri çağrıştıran patikalar oluşturduğu Saché koruluğundan geçen kilise ve Frapesle arasındaki yol boyun-

ca gurur dolu duyguların ve yüreğimde şiddetli çarpıntılara yol açan fikirlerin esiri olmuştum.

Bozmaya cüret edemediğim bir sessizlik içinde birkaç adım attıktan sonra "Neyiniz var?" dedi bana. "Kalbiniz çok hızlı atıyor?"

"Hakkınızda sevinçli haberler aldım" dedim. "Sevince çok seven herkes gibi adını koyamadığım kaygılar içindeyim. Acaba elde ettiğiniz bu yeni asalet, eski arkadaşlıklarınızı hor görmenize sebep olur mu?"

"Benim mi! Daha neler! Buna benzer başka bir düşünceniz daha olursa, sizi hor görmekle kalmam, adınızı sonsuza dek unuturum!"

Ona öyle derin bir sarhoşluk içinde baktım ki ona da bulaşmış olmalıydı.

"Ne arzuladığımız ne de talepte bulunduğumuz bir yasanın lütfundan faydalanıyoruz ama biz ne dilenci ne de açgözlüyüz. Ayrıca gayet iyi biliyorsunuz ki ne ben ne de Mösyö Mortsauf, ikimiz de Clochegourde'dan ayrılamayız. Benim tavsiyem üzerine, onu Maison Rouge bölgesinde yetkili kılan komutanlık görevini reddetti. Babamın hak ettiği koltuğu geri kazanmış olması bizim için yeter de artar bile! Zorunlu bir alçakgönüllülük bizimkisi" dedi acı acı tebessüm ederek. "Ve böyle yapmamızın daha şimdiden çocuğumuza çok faydası oldu. Babam artık kralın hizmetinde ve kral da yüce gönüllülük edip bizim kabul etmediğimiz lütufları Jacques'a vereceğini söylemiş. Jacques'ın eğitimini düşünmemiz gerekiyor. Bu konu şu an en büyük önceliğimiz. O iki aileyi de, hem Lenoncourt'ları hem de Mortsauf'ları temsil ediyor olacak. Jacques'ın geleceği dışında hiçbir konuda hırslarım yoktur. O yüzden de kaygılarım giderek artıyor. Jacques yalnızca yaşamak zorunda değil, aynı zamanda soylu adını taşıyabilecek biri olmalı ki bu iki yükümlülük birbirinin tam zıttı. Şimdiye dek onu dayanabileceğinden fazla zorlamama-

ya özen göstererek eğitimiyle benim ilgilenmem yeterli oluyordu fakat bundan sonrası için gerekli olan eğitmeni nereden bulacağım? Dahası onu ruh için türlü tuzaklarla ve beden için tehlikelerle dolu şu korkunç Paris'te kim koruyup gözetecek?"

"Dostum" dedi bana duygulu bir sesle, "Alnınıza ve gözlerinize bakmak bile sizin yükseklerde yaşaması gereken kuşlardan biri olduğunuzu anlamak için yeter de artar. Yolunuza çıkan bu fırsata sarılın, çocuğumuzun vaftiz babası olun. Paris'e gidin. Ağabeyiniz ve babanız size destek çıkmazsa, bizim ailemizin, bilhassa da çevresi oldukça geniş olan annemin size büyük yardımı dokunacaktır, şüpheniz olmasın. Desteğimizden faydalanın! Seçeceğiniz kariyer hangisi olursa olsun yardımımızdan mahrum kalmayacaksınız! Fazla gelen enerjinizi soylu bir amaç için kullanın..."

"Sizi anlıyorum" dedim sözünü keserek. "İhtirasım benim tek aşkım olsun diyorsunuz. Ama size kendimi tümüyle adamak için bunların hiçbirine gerek yok. Hayır, buradaki itaatimin orada ödüllendirilmesini istemiyorum. Gidip kendi yükselişimi kendim hazırlayacağım. Sizden gelecek her şeyi kabul ederdim ama saydığınız diğer kişilerden hiçbir şey istemiyorum."

"Çocuk gibi!" diye mırıldandı kendi kendine ama bir yandan da hoşnutluk içinde tebessüm etmesini engelleyemedi.

"Ayrıca yeminim var zaten" diye devam ettim. "Durumumuzu düşündüm ve kendimi size asla çözülmeyecek düğümlerle bağlamaya karar verdim."

Hafifçe ürperdi ve bana iyice bakmak için durdu.

Çocuklarını yanında tutup önümüzden gidenlerle aramıza mesafe koyarak "Ne demek istiyorsunuz?" dedi.

"Bana açıkça söyleyin" dedim, "Sizi nasıl sevmemi istiyorsunuz?"

"Teyzemin bana hitap ettiği ismi kullanma hakkını vermiştim size, öyleyse teyzemin beni sevdiği gibi sevin."

"Öyleyse sizi karşılık beklemeden, mutlak bir bağlılıkla seveceğim. İnsan Tanrı için ne yaparsa, ben de sizin için onu yapacağım. İstediğiniz bu değil mi? Bir papaz okuluna girip rahip olacağım, sonra da oğlunuzu eğiteceğim. Jacques kendi bedeni içinde beni taşıyacak; benim siyasi görüşlerimi, fikirlerimi, enerjimi, sabrımı. Ona her şeyimi vereceğim. Böylece kristal bir çerçeve içine kapatılmış gümüşi bir imge misali dinin içine kapatılmış aşkımın temizliğine leke düşürmeden yanınızda olmuş olacağım. Erkekleri avucuna düşüren ve beni de bir defasında yakalamış olan o uygunsuz ateşlenmelerden korkmayın. Kendimi alevlerin içinde tüketecek ve sizi sadece saf bir sevgiyle seveceğim.

Sarardı ve acelesi varmış gibi "Félix" dedi, "İleride mutluluğunuza engel olabilecek türden ilişkilere bağlamayın kendinizi. Böylesi bir intihara sebep olan kişi ben olursam, kederimden ölürüm. Çocuk, ümitsiz bir aşk amaç olabilir mi? Yaşam hakkında karar vermeden önce yaşamın getireceği deneyimleri bekleyin. Sizden istediğim şey budur. Buyruğum bu yönde. Ne Kiliseyle ne de bir kadınla evlenmeyin. Hatta hiçbir şeyle evlenmeyin, size bunu yasaklıyorum. Özgür olun. Yirmi bir yaşındasınız. Gelecekte sizi nelerin beklediği hakkında hiçbir fikriniz yok. Yoksa sizi yanlış mı değerlendiriyorum? Oysa bazı ruhları tanımak için iki ayın gayet yeterli bir süre olduğunu düşünmüştüm."

"Ne umuyorsunuz ki?" diye sordum ona gözlerimden şimşekler fırlatarak.

"Dostum, yardımımı kabul edin, geliştirin kendinizi, bir servet edinin, o zaman anlarsınız ne umduğumu." Sonra yanlışlıkla ağzından bir sır kaçırıyormuş gibi ekledi: "Kısacası Madeleine'in şu anda tutmakta olduğunuz elini asla bırakmayın."

Geleceğimi ne kadar önemsediğini kanıtlayan bu sözleri söylerken kulağıma doğru eğilmişti.

"Madeleine'in elini asla bırakmam!" diye yanıtladım.

Bu sözlerimiz bizi türlü duygularla çarpıştığımız derin bir sessizliğe sürükledi. Ruhlarımız, ilelebet kalacak silinmez izler bırakan iç sarsıntılara maruz kalıyordu. Frapesle'in bahçesine girilen tahta kapıya doğru yürüyorduk. Kapının, sarmaşık, yosun, ot ve böğürtlenlerin bürüdüğü harap hâldeki gömme ayaklarını bugün bile anımsıyorum. Sonra aniden aklımdan mızrak gibi bir fikir geçti. Kont'un ölmesi ihtimali... Bunun üzerine "Sizi anlıyorum" dedim.

"Buna sevindim" diye yanıtladı. Öyle bir ses tonu vardı ki, asla aklından bile geçiremeyeceği bir şeyi düşündüğünü varsayarak hata yapmış olduğumu fark ettirdi bana.

Tertemiz saflığı benden, tutkumun kendini beğenmişliğiyle acılaşan bir hayranlık gözyaşı dökülmesine sebep oldu. Yeniden kendi düşüncelerime dönünce, kendini özgürlüğe kavuşturmak için bile beni gereğinden fazla sevmeye yanaşmadığını fark ettim. Eğer aşk bir suçun karşısında geri adım atıyorsa, oldukça kısıtlı sınırları var demektir. Oysa aşk sınırsız olmalıdır. Bunun üzerine, yüreğimde korkunç bir kasılmaya maruz kaldım.

"Beni sevmiyor" diye düşündüm.

Ruhumda olan bitenleri okuyamasın diye Madeleine'in üzerine eğildim ve saçlarından öptüm.

Konuyu değiştirerek doğrulurken, Kontes'e "Anneniz beni biraz korkutuyor" dedim.

"Beni de" diye yanıtladı çocuksu bir muzırlık ifadesiyle. "Ona düşes demeyi ve üçüncü şahıs kipiyle hitap etmeyi unutmayın sakın. Günümüz gençleri bu nezaket kurallarını çoktan unuttular ama siz öğrenmelisiniz, benim hatırım için öğrenin. Ayrıca kaç yaşında olurlarsa olsunlar kadınlara saygı göstermek ve tartışma meselesi hâline getirmeden toplumsal

ayrımları kabullenmek güzel karakterden gelir. Üstünüzdekilere ihsan ettiğiniz mutluluklar, sizinkilerin de teminatıdır neticede, öyle değil mi? Toplumsal yaşamda her şey dayanışma mantığıyla işler. Kardinal Rovère ve Raphael d'Urbin bir zamanlar eşit derecede hürmet edilen iki önemli isimdi. Oysa siz lise yaşamınız boyunca Devrim'in sütünden emdiniz ve siyasi fikirleriniz de o yönde gelişti fakat hayat yolunda ilerledikçe, iyi tanımlanmamış özgürlük ilkelerinin halkların mutluluğunu yaratmakta nasıl da başarısız olacağını kendiniz göreceksiniz. Aristokrasinin ne olması gerektiğini bir Lenoncourt olarak düşünmüyorum ama içimdeki köylü sağduyusu hiyerarşi olmadan Toplumların da var olamayacağını söylüyor. Yaşamınızın bir noktasında seçim yapmak zorunda kalacaksınız! Tarafınızı seçin." Sonra gülerek ekledi, "Özellikle de zafer kazandığı sırada."

Sevgisinin sıcaklığı altında siyasi bir derinlik barındıran bu kelimelerden oldukça etkilenmiştim. Kadınlara böylesi bir baştan çıkarıcılık kudreti veren de bu iki niteliğin birleşimidir zaten. Kadınlar en aykırı mantıksal çıkarımları dahi duygusal bir yapı içinde sunmayı bilirler. Anladığım kadarıyla, Henriette ileride Kont'un dalkavukça davranışlarına tanık olduğumda ruhumda ortaya çıkması muhtemel eleştirel bakışı önceden sezmiş ve şimdiden kocasının davranışlarını haklı çıkarmaya çalışıyordu. Kendi konağının sınırları içinde bir kral olan ve başının etrafında geçmişindeki başarılardan ötürü bir hâle taşıyan Mösyö Mortsauf gözümde belli oranda bir saygı kazanmıştı, o yüzden itiraf ediyorum Düşes ile arasına, en iyi ihtimalle aşırı saygı gösteren bir tavırla diyebileceğimiz bir şekilde, mesafe koymasına oldukça şaşırmıştım. Köle kibri diye bir şey vardır, zorbaların en büyüğüne olmadıkça kimseye itaat etmez. Aşkımın üzerindeki kudreti sebebiyle önüne saygıyla titrediğim bu adamın Düşes'in karşısında kendini bu derece

alçalttığını gördükçe, ben de kendimi alçalmış hissediyordum. İçimde uyanan bu duygulanma, yüce gönüllerini aşağı bir adama bağlayan kadınların duyduğu azabı anlamamı sağlamıştı, bayağılıklarını örtmek için her gün çaba harcamak zorunda kaldıkları bir adama. Saygı hem büyüğü hem de küçüğü eşit oranda koruyan bir güvenlik duvarıdır, böylece her biri kendi köşesinden diğerinin yüzüne bakabilir. Genç olduğum için Düşes'e karşı sagılıydım ama başkalarının bir düşes gördüğü kadında ben Henriette'imin annesini görüyor ve hürmetime biraz da dinsel bir karakter katıyordum.

Frapesle'in avlusuna girip diğerleriyle buluştuk. Kont beni Düşes'e oldukça zarif bir şekilde takdim etti. O da beni soğuk ve ihtiyatlı gözlerle inceledi. Madam Lenoncourt elli altı yaşında, yaşına göre genç gösteren ve hareketlerinden asalet okunan bir kadındı. Haşin mavi gözlerini, oyuk şakaklarını, zayıf ve kemikli yüzünü, dimdik heybetli duruşunu, ağır ve ihtişamlı hareketlerini, kızında büyüleyici bir şekilde ışıldadığı hâlde kendi teninde çiğ duran beyazlığını görünce, bir maden bilimcinin İsveç çeliğini bir bakışta tanıması gibi kendi annemin de ait olduğu o soğuk ırkı hemen tanıdım. Eski saray erkânına ait bir dil kullanıyor, "oit" leri "ait" şeklinde telaffuz ediyordu. Mesela "Froid" yerine "Frait", "Porteurs" yerine "Porteux" diyordu. Ne dalkavukluğa ne de kabalığa kaçmadan kendimi gayet kıvamında idare ettim, öyle ki akşam duası için kiliseye dönerken Kontes kulağıma "Mükemmeldiniz!" diye fısıldadı.

Kont yanıma gelip elimi tuttu ve "Kırgın değiliz, değil mi Félix?" diye sordu. "Eğer bazı taşkınlıklarım olduysa, eski dostunuzun bu hatalarını affediniz. Muhtemelen burada akşam yemeğine kalacağız ve sizi de Düşes'in yola çıkışının ertesi günü, yani Perşembe günü için bize davet edeceğiz. Birkaç işle ilgilenmek üzere Tours'a gidiyorum. Clochegourde'u ihmal etmeyin. Sizi tanıştırmış olduğum kayınvalidem

bereketli bir topraktır, ne kadar ekip biçerseniz o kadar iyi. Salonu Saint-Germain varoşlarına renk katıyor. Aristokratik gelenekleri devam ettiriyor ve cemiyet hayatına dair inanılmaz bilgisi var. Avrupa'nın ilk soylu ailesinden sonuncusuna dek hepsinin armasını bilir."

Kontun karakterinin asil tarafı, belki evcil perisinin de tavsiyeleriyle, davasını zaferle sonuçlandıran yeni koşullar altında kendini göstermeye başlamıştı. Ne kibirli ne de incitici derecede kibardı, kesinlikle gösteriş meraklısı tavırları yoktu ve Düşes de patronluk taslamıyordu. Mösyö ve Madam Chessel önümüzdeki Perşembe gecesi için akşam yemeği davetini kabul ettiler. Ayrıca Düşes benden hoşlanmıştı, bana yönelttiği bakışlarından anladığım kadarıyla belli ki bende, kızının bahsettiği adamı görmeye çalışıyordu. Akşam duası için kiliseye vardığımızda, beni ailem hakkında sorguya çekti ve daha şimdiden bakanlığa girmiş olan Vandenesse'in benim ebeveynim olup olmadığını sordu. "Kendisi abimdir" diye yanıtladım. Bunu duyunca beni biraz daha sevdi sanki. Bana tanımadığım büyük teyzemi anlattı, ihtiyar Listomère markizi bir Grandlieu'ymüş. Tavırları, Mösyö Mortsauf'un beni ilk gördüğü günkü gibi oldukça kibardı. Prenslerin size bakarken aranızdaki mesafeyi unutturmayan o yüksekten bakışlarına sahipti fakat benimle sohbet ederken bu ifadesi silinmişti. Ailem hakkında neredeyse hiçbir şey bilmiyordum. Düşes bana büyük amcamın, ismini bile bilmediğim bir piskopos olduğunu, gizli konsey üyesi olduğunu, abimin terfi aldığını ve ayrıca bugün bile fikrim olmayan bir imtiyaz yasası uyarınca babamın yeniden Vandenesse markisi unvanı elde ettiğini anlattı.

"Oysa benim sahip olduğum tek unvan Clochegourde'un kulu olmak" dedim Kontes'e kısık sesle.

Restorasyonun sopa darbesi gibi yarattığı etki, imparatorluk rejimi altında yetişmiş çocukları aptallaştıran bir hızla

tamamlanıyordu. Bu devrimin benim için hiçbir anlamı yoktu. Önem verdiğim tek şey, Madam Mortsauf'un tek bir kelimesi ya da göz açıp kapayıncaya dek geçip giden bir yüz ifadesiydi. Şu gizli konseyin ne olduğunu bilmiyordum. Ne siyaset ne de dünyaya ait konular hakkında hiçbir fikrim yoktu. Henriette'i, Petrark'ın Laura'yı sevdiğinden daha fazla sevebilmekten başka hiçbir ihtirasım kalmamıştı. Bu kaygısızlığım yüzünden Düşes beni bir çocuk gibi görüyordu. O akşam tüm dünya Frapesle'deydi. Akşam yemeği için otuz kişi kadar toplanmıştık. Genç bir adam için sevdiği kadının salondaki en güzel kişi olduğunu görmek nasıl da sarhoş edici bir duygu! Tutkulu bakışların nesnesi olduğunu görmek ve iffetli bir ihtiyata sahip gözlerinin aydınlığına girmeye izni olan tek kişinin kendisi olduğunu bilmek! Görünüşte alaycı ya da basit gibi gelse de aslında kelimelerinin altında yatan güçlü fikirleri bulabilmek için ses tonunun tüm nüanslarını yeterince tanıyor olmak! Ama yine de dünyanın dikkat dağıtıcı etkisine karşı yüreğinde her şeyi kavuran bir kıskançlık duymayı da engelleyememek!

Kont, ilgi odağı olmaktan dolayı mutluydu, neredeyse gençleşmişti. Karısı, bu sayede mizacı da iyileşir diye umuyordu. Ben Madeleine'le birlikte gülüyordum. Bedeni ruhunun baskısı altında ezilen çocuklara benzeyen Madeleine art niyet taşımadan ama hiç kimseyi de atlamadan esprileriyle ve şaşırtıcı gözlemleriyle beni güldürüyordu. Güzel bir gündü. Sabahleyin bir kelime, bir umut doğdu ve doğayı ışıkla yıkadı. Bu kadar neşeli olduğumu gören Henriette de neşelenmişti.

"Gri ve sisli yaşamının üstüne doğan bu mutluluk ona iyi geldi" dedi bana ertesi gün. O günü doğal olarak Clochegourde'da geçirdim. Beş gün boyunca gelmem yasak edilmişti, oradaki yaşamıma susamıştım. Kont saat sabah altıyı vurur vurmaz Tours'daki mülklerin sözleşmelerini tamam-

lamak üzere yola koyuldu. Bu sırada, anne ve kız arasında ciddi bir anlaşmazlık yaşanıyordu. Düşes, Kontes'in onunla birlikte Paris'e gelmesini istiyordu, böylece sarayda kendisine bir yer edinebilirdi ve Kont da önceki itirazından vazgeçerek önemli vazifelere gelebilirdi. Mutlu bir kadın olarak tanınan Henriette hiç kimseye, hatta bir annenin yüreğine dahi çektiği korkunç ıstırapları açık etmek istemiyor, kocasının elinden hiçbir iş gelmediğini ifşa ederse ona ihanet etmiş olacağını düşünüyordu. Mösyö Mortsauf'u Tours'a annesi, çiftliği onun çekip çevirdiğini anlamasın diye yollamıştı. Kaldı ki Kont da orada noterle kavga edip işi halledemeyecekti zaten. Onun da dediği gibi, Clochegourde'un sırlarına vâkıf olan tek kişi bendim. Bu vadideki temiz havanın, mavi gökyüzünün ruhtaki sıkıntıları nasıl da yatıştırdığını ve hastalıktan ileri gelen acıları nasıl da dindirdiğini deneyimlemiş, dahası Clochegourde'daki ikametin çocuklarının sağlığına nasıl da iyi geldiğini görmüş biri olarak, işine burnunu sokan inatçı annesinin ısrarlarına karşı çıkıyordu. Kızının kötü evliliğinden dolayı üzülmek yerine aşağılanmış hisseden annesinin... Henriette, annesinin ne Jacques ne de Madeleine için pek de endişelenmediğini fark etti. Acı verici bir keşifti bu! Küçük bir kızken yaptıkları gibi evlendikten sonra da kızlarının üstünde hâkimiyetlerini devam ettirmeyi arzulayan tüm baskıcı anneler gibi, Düşes de itiraz kabul etmiyor, kimi zaman kızını ikna etmek için tatlı bir dille sevimlilik yapıyor kimi zaman da yumuşaklık işe yaramayınca korku salabilmek için yürek burkan bir soğukluk gösteriyordu. Çabalarının nafile olduğunu gördüğündeyse, annemde defalarca tanık olduğum o iğneli alaycılığa bürünerek hamle ediyordu.

Sonraki on gün, Henriette'in, genç kızların bağımsızlıklarını kazanabilmek için ihtiyaç duydukları tüm o iç parçalayıcı isyanları en baştan deneyimlemek zorunda kalışıyla

geçti. Anneleri, dünyanın en iyi annesi olan siz mutlu insanlar bu tür şeyleri anlamakta zorlanabilirsiniz. Yüreği kurumuş, soğuk, hesapçı ve hırslı bir kadın ile yüreği asla şaşmaz bir yumuşaklık ve ferahlık ihsan eden türde bir iyilikle dolu kızı arasındaki mücadele hakkında bir fikir sahibi olabilmeniz için yüreğimin istemsizce kıyaslayıp durduğu şu zambağı hayal etmelisiniz. Cilalı dişleri olan bir makinenin çarkları arasında ezilip kalmış bir zambak getirin gözünüzün önüne. Bu anne kızını hiçbir zaman hiçbir konuda onaylamamıştı. Onu, Restorasyon'un avantajlarından yararlanmayı reddetmek ve yaşamını bir başına geçirmek zorunda bırakan gerçek güçlükleri tahmin etmesine olanak yoktu. Kızıyla benim aramda geçici bir gönül ilişkisi yaşandığına inandı. Kuşkularını ifade etmek için kullandığı bu *gönül ilişkisi* tabiri iki kadın arasında bir daha asla kapanmayacak bir uçurumun doğmasına sebep oldu. Her ne kadar aileler böyle tahammül edilemez anlaşmazlıkları itinayla halının altına süpürürse de biraz kurcaladınız mı hemen hepsinde doğal duyguları körelten derin yaralar bulursunuz. Ya da belki de bu karakterler arasındaki uyumun ebediyet kazandığı ölüme karşı darbe vuran, yürek sızlatan gerçek tutkudur. Ya da yüreğin giderek buz tutmasına ve gözyaşlarının kurumasına sebep olan ve sonsuza dek birbirlerine elveda diyecekleri güne dek devam eden gizli bir nefrettir. Dün acı çekmiş olan, bugün hâlâ acı çeken, herkesten darbe yiyen... Hatta ne maruz kaldıkları kötülüğün suç ortağı ne de yaratıcısı olan şu azap içindeki iki küçük melekten bile darbe yemiş olan bu kadın... Şu biçare ruh, kendisine hiç vurmamış olan ve onu tüm incitici şeylerden, tüm temaslardan, tüm fırtınalardan koruyabilmek için üç misli dikenli çitle çevirmek isteyen kişiyi nasıl olacaktı da sevmeyecekti? Bu tartışmalardan bunaldıysam da benim yüreğime sahip olmaktan güç aldığını hissettiğim bazı anlarda mutlu oluyordum çünkü Hen-

riette bu yeni acılarını gelip bana anlatıyordu. Istırap içindeyken sakin kalışını, istese saldırmak için kullanabileceği enerjisine rağmen sabredişini takdir ediyordum. Her geçen gün şu kelimelerin manasını daha iyi kavrıyordum: "Beni, teyzemin beni sevdiği gibi sev."

Akşam yemeğinde "İlerisi için hiçbir hırsınız yok mu?" diye sordu Düşes hırçın bir tonda.

En ciddi bakışımla karşılık vererek "Madam" dedim, "İçimde tüm dünyayı fethetmeye yetecek kadar hırs var ama henüz yirmi bir yaşındayım ve bir başımayım."

Şaşkınlık içinde kızına baktı. Belli ki kızının, beni yanında tutabilmek için içimdeki hırsı söndürüyor olduğunu düşünmüştü. Lenoncourt Düşesinin CLochegourde'daki misafirliği aralıksız bir işkenceydi. Kontes bana nezaketi elden bırakmamamı ve ihtiyatlı olmamı öğütlüyor, tatlılıkla söylenmiş bir kelimeden bile korkuyordu. Onu memnun edebilmek için ikiyüzlülüğün koşum takımlarını kuşanmak zorunda kaldım. Şu büyük Perşembe günü geldi. Gündelik yaşamları içinde her şeyi oluruna bırakmanın rahatlığına alışmış kocaların nefret ettikleri türde can sıkıcı törensel havası olan bir gündü. Hani hep oturduğunuz sandalyenizi her zamanki yerinde görmek istersiniz ve evin kadını da hep başkalarıyla ilgilenir. Aşk, içinde aşk olmayan her şey karşısında dehşete düşer. Neyse ki Düşes sarayın gösterişli yaşamının keyfini sürmek üzere yanımızdan ayrıldı ve Clochegourde'daki düzen eski hâline döndü.

Kont'la aramdaki küçük sürtüşme beni eskisinden de fazla evin bir parçası hâline getirmişti. Artık ne zaman istersem gidebiliyordum ve bu kimseyi huzursuz etmiyordu. Bana karşılıklı duyguların büyülü dünyasının kapılarını açan o güzel ruhun içinde tırmanıcı bir bitki gibi yayılıp serpilmeye itiyordu beni geçmişteki sevgisiz yaşantım. Her geçen saat, her bir an, aramızdaki sırdaşlığa dayalı kardeşlik duygusu

giderek daha da sağlamlaşıyordu. Her ikimiz de pozisyonumuzu anlıyor ve kendimizi o yönde inşa ediyorduk. Kontes, annelere özgü bir aşkın beyaz çarşafları içinde beni besleyici bir himayeyle sarıp sarmalıyordu. Onun çevresindeyken serafimlere[27] yaraşır bir yüceliği olan benim aşkımsa, ondan uzak kaldığımda can yakıcı kızgın bir demire dönüyordu. Onu, aşılması imkânsız gökyüzünde kaybolsunlar diye arzunun bin bir okunu fırlatan iki başlı bir aşkla seviyordum. Genç ve ateşli arzularla dolu olduğum hâlde neden platonik aşkın ziyan verici sanrıları içinde kalmış olduğumu sorarsanız, itiraf etmeliyim ki çocuklarının başına bir felaket gelecek diye sürekli endişelenen, daima hiç beklemediği bir anda kocasının nöbetleriyle karşılaşma tedirginliği içinde yaşayan, Jacques'ın ya da Madeleine'in hastalıkları yüzünden yeterince kederlenmiyormuş gibi bir de kocasından darbe yiyen ve kocası sakinleşip de ona dinlenmesi için izin verdiğinde tüm vaktini çocuklarının başında oturup onları gözeterek geçirmek zorunda kalan bu kadına daha fazla işkence edebilmek için yeterince erkek değildim. Gereğinden biraz fazla vurgulu bir ses tonuyla edilen bir söz bile tüm varlığını sarsıyorken, öylesi bir arzu onu derinden yaralardı. Ona örtülü bir aşk lazımdı, şefkatle karışık bir kudret, kısacası başkalarına temin ettiği her şeyin kendisine de temin edilmesine ihtiyaç duyuyordu. Siz de bir kadınsınız, o yüzden muhtemelen size söylememe gerek yok ama bu üstü kapalı fedakârlıkları takiben tatlı yorgunluklar, ilahi sevecenlik ve memnuniyet anları da beraberinde geliyordu. Vicdanı bulaşıcıydı, dünyevi herhangi bir karşılık beklemeden kendini adayışı ve azmiyle ruhunuza nüfuz ediyordu. Öteki erdemleri arasındaki esas bağ olan bu diri içsel sofuluk, ruhani bir

27. Serafimler: *Eski Ahit*'te Yehova'nın en yüce melekleri, Hıristiyan melekler hiyerarşisinde en yüksek rütbeli göksel varlıklar.

esans misali havada etrafına yayılıyordu. Ayrıca gençtim o sıralar! Arada bir elinin üstüne kondurduğum öpücükle kendimi kaybedecek denli genç. Kaldı ki yalnızca elinin üstünü öpmeme izin verirdi, avuç içini asla sunmazdı. Belki de onun için şehvani duyguların başladığı sınır burasıydı. Hiçbir çağda iki ayrı ruhun birbirini bu kadar büyük bir coşkuyla kucakladığı ve aynı zamanda bedenin ihtiyaçlarının bu kadar korkusuzca alt edildiği görülmemiştir! Bu sade mutluluğun sebebini ancak yaşım ilerlediğinde anlayabildim. Genç yaşımdayken yüreğimi yolundan saptıran hiçbir dünyevi çıkar mevcut değildi, hiçbir hırs içimde taşan sevgi selinin yolunu tıkamıyordu. Evet, ileriki yaşlarda, bir kadının içindeki kadını severiz ama sevdiğimiz ilk kadını... Her şeyiyle severiz. Onun çocukları bizim de çocuklarımız olur, evi bizim evimiz, çıkarları bizim çıkarlarımız, mutsuzlukları bizim en büyük kederimiz. Onun geceliğini ve mobilyalarını severiz. Onun buğdaylarının dökülüp israf olduğunu görmek bizi öyle perişan eder ki çuvallar dolusu paramız çalınsa bu kadar üzülmeyiz. Hatta şöminenin üstündeki bibloların yerini değiştiren ziyaretçileri paylamaya bile hazır hâle geliriz. Bu kutsal aşk bizi bir başkasının içinde yaşayan bir varlığa dönüştürür. Oysa yaş ilerleyince, heyhat! Yaşımızı alınca artık biz, başkalarını kendi yaşamımızın içine sokan taraf oluruz ve kadından, hâlâ genç olan duygularıyla bizim çoktan yoksullaşmış melekelerimizi tazeleyip, zenginleştirmesini talep ederiz.

Çok geçmeden evin bir demirbaşı oldum ve hayatımda ilk kez acı içindeki bir ruh için sonsuz lezzetler ihsan eden o duyguyu tattım, yorgun bir vücudun duş alması gibiydi, ruhumun tüm katmanları tazelenmiş, en derin kıvrımlarına dek teselli edilmişti. Tasvir ettiğim duyguyu anlamayabilirsiniz çünkü siz kadınsınız, burada sizin tarafınızdan verilen ve asla ona denk bir karşılığını alamadığınız türde bir mut-

luluk söz konusu. Yabancı bir evin orta yerinde, sahibesinin gözbebeği olarak, şefkatinin gizli merkezi olarak var olmanın bu enfes hazzını yalnızca bir erkek tanıyabilir. Köpekler artık siz avluya girdiğinizde arkanızdan havlamıyordur, köpekler de evin hizmetkârları da artık sizin gelişinizi haber veren belirtilere aşinadır. İçlerinde hiçbir eğrilik bulunmayan, asla kendi konumlarını kaybetmekten endişelenmeyen ve sizin varlığınızı yaşamlarının aydınlığına katılmış iyi bir şey olarak gören çocuklardaysa ileriyi gören bir ruh hüküm sürer. Sadece sevenlerle sevilenler arasında ortaya çıkan o arkadaşça tiranlıklarıyla kedi gibi sokulurlar yanınıza. İhtiyatlı bir tabiatları vardır bu masum suç ortaklarının. Parmaklarının ucunda yanaşırlar size, tebessüm ederler ve yine geldikleri gibi hiç ses çıkarmadan uzaklaşırlar. Herkes sizi hoş tutmaya özen gösterir, herkes seviyordur sizi ve sizi görünce tebessüm ederler.

Yetiştikleri toprak ne kadar nankör olursa hakiki tutkular çiçek açmayı başardığında o derece güzelleşirler. Ama her ne kadar gönlüme uygun ebeveynler bulduğum bir ailenin içine karışabilmiş olmaktan muazzam bir keyif alıyorduysam da bunun bedelini de ödemiyor değildim.

O zamana dek Mösyö Mortsauf benim yanımdayken kendini dizginlemişti. Bir düzine kusurunu görmüş ve çok daha fazlasını göreceğimi de sezmekteydim. Kontes'in aralarındaki günlük tartışmaları bana anlatırken yüce gönlüyle nasıl da olaylarını yumuşattığını anlamıştım artık çünkü çekilmez karakterini tüm açılarıyla tanıyordum şimdi. Hiç önemi olmayan meselelerde kopardığı tükenmek bilmeyen yaygaralarını dinlemiş, o yönde hiçbir belirti olmadığı hâlde başına gelebilecek felaketlerden yakındığına tanık olmuştum. Yaradılışındaki bu memnuniyetsizlik yaşama sevincinin ırzına geçiyor, her yıl yeni kurbanlar talep eden türde sürekli bir tiranlık ihtiyacı duyuyordu. Akşam gezintisine çıktığı-

mız zamanlar, öne çıkarak gezintinin idaresini eline alıyordu ama aslında gerçekte olan şey, her nerede olursa olsun orada bulunuyor olmaktan sıkılıyor olmasıydı. Konağa döndüğümüzdeyse yorgunluğunun suçunu diğerlerine atıyordu. Bizi dolandırıp yürütenin kendisi olduğunu unutuyordu ve istemediği hâlde o kadar yolu yürümesine sebep olan kişi karısı oluyordu bir anda. Hayatın en küçük detaylarında dahi karısı tarafından idare edildiğinden yakınıyor, artık kendi iradesini gösterebileceği en ufak bir alanın kalmamış olduğuna dair söyleniyor, kendi evinde sıfır hâline geldiğinden şikâyet ediyordu. Bu sert çıkışlarına sabır gösterip sessiz kalarak karşılık verilirse, kudretinin sınırlarına ulaşmış olduğunu görüp öfkeleniyordu. Sivri bir dil kuşanarak dinin kocasını memnun etmesini kadına emredip etmediğini, çocukların kendi babalarını küçümsemelerinin uygun olup olmadığını soruyordu. Her seferinde karısının hassas bir telini çekmeyi eninde sonunda becerir ve telden ses çıkarabildiğini görerek bu hiçbir işe yaramayan hâkimiyetinden zevk alırdı. Bazen de sessiz bir yas havasına girer, karısının ilgi gösteren temasını elde edebilmek için onu korkutarak hastalıklı bir dermansızlığa bürünürdü. Annelerinin ne kadar kaygılandığını umursamadan onun üzerinde kuvvetlerini deneyen şımarık çocuklara benziyordu. Jacques ve Madeleine'in sahip olduğu ilgiyi kıskanıyor, karısına nazlandıkça nazlanıyordu.

Neden sonra en küçük meselelerden en büyüklerine kadar her konuda hizmetçilerine de, çocuklarına da, karısına da bana tavlada davrandığı gibi muamele ettiğini keşfettim. Ailenin hareket alanını kısıtlayıp boğarak soluğunu kesen sarmaşıklara benzeyen, konağın idaresini zorlaştıran ve atılması gereken en basit adımları dahi karmaşıklaştırıp aile servetinin artmasını geciktiren tüm o güçlüklerin dallarının ve köklerinin uzandığı mesafeyi kavradığım gün, tüm bun-

ları idare edebilen kişiye, aşkımın sahibi olup onu yüreğime kapattıran kişiye korkuyla karışık bir hayranlık duydum. Onun yanında ben kimdim ki, Tanrım? İçmiş olduğum gözyaşları içimde ilahi bir sarhoşluk yaratmıştı ve mutluluğu artık bu kadının ıstıraplarına ortak olmakta buluyordum. Kont'un despotluğuna, önceleri, gümrükte yakalandığı için para cezası ödeyen bir kaçakçının ruh hâliyle boyun eğiyordum, oysa şimdi sırf Henriette'e daha yakın olabilmek için yüreğimi onun zalim darbelerinin menziline gönüllü olarak sokuyordum. Kontes bunu anlıyor, bana yanı başında bir konum bahşediyor ve beni acılarına ortak ederek ödüllendiriyordu. Durumum, din kardeşleriyle göğe yükselmeyi arzulayan bir zamanların tövbekâr bir havarisinin ölmek üzere arenaya kabul edilme lütfunu elde etmesi gibiydi.

Kont'un sinek gibi ısırdığı, her zamankinden daha sivri, daha acı ve daha değişken bir mizaçta olduğu, büyük sıcakların bastırdığı bir günün akşamında "Sizden önce, bu hayatın altında eziliyordum" dedi bana Henriette.

Kont yatmıştı. Akşamın geri kalanını Henriette'le akasyaların altında geçirdik. Çocuklar etrafımızda oynuyor batmakta olan güneşin ışığıyla yıkanıyorlardı. Nadiren konuştuğumuzda sözcüklerimiz düşüncelerimizin karşılıklı olduğunu açığa vuruyor ve bu sayede ortak acımızdan biraz uzaklaşıp istirahat edebiliyorduk. Sözcükler yetersiz kaldığındaysa, sessizlik, öpücüklerle olmasa da hiçbir engele takılmadan birbirine sarılan ruhlarımıza sadakatle hizmet ediyordu. Ruhlarımız düşünceli bir rehavetin çekiciliğine kapılmış, aynı rüyanın sularında yüzüyor, iki nimfa[28] misali birlikte ırmağa dalıp kıskanılacak bir şekilde dünyevi olmayan bağlarla tek vücut olmuşçasına kusursuz bir birleşmeyle tazelenerek çıkıyorlardı. Dibi olmayan bir gir-

28. Nymph: Yunan Mitolojisinde su perileri.

daba dalmıştık ve elimiz boş bir şekilde yeniden yüzeye döndüğümüzde bakışlarımızla birbirimize sorduk: "Dünyanın tüm günleri içinden yalnızca bize ait tek bir günümüz bile olmayacak mı?" Şehvet bizim için kök salamadan doğmuş çiçekler toplarken, tenimiz neden sayıklayıp durur? Tırabzanın tuğlalarına vuran turuncu tonlarıyla günbatımının sarhoş edici şiirine rağmen, çocukların tantanasını kulaklarımıza yumuşatarak ulaştıran ve içimize huzur veren o dinsel havaya rağmen, arzu, damarlarımda coşku ateşini haber verircesine yılan gibi kıvrılarak ilerliyordu. Üç ayın ardından, başlangıçta tayin edilmiş olan rolüm artık bana yetmemeye başlamıştı. Beni sımsıkı kavramış olan şehveti aktarabilmek üzere Henriette'in elini usulca okşadım. Henriette yeniden Madam Mortsauf'a dönüştü ve elini geri çekti. Gözlerimden birkaç damla yaş aktı. Bunu fark edince bana ılık gözlerle bakıp elini dudaklarıma götürdü.

"Bunun beni üzdüğünü bilmenizi istiyorum" dedi. "Bu kadar talepkâr bir arkadaşlık tehlikelidir."

Kendimi tutamadım ve iyice yanına sokularak içimi açtım. Istırabımdan bahsettim ve bir parça da olsa teselli istedim. Hatta ona, benim yaşımdayken duygular tamamen ruha ait bırakılırsa, ruhun ta kendisinin cinsiyet geliştireceğini söylemeye bile cüret ettim. Ölümü bile kabullenebileceğimi ama dudaklarım kapalı ölmeyeceğimi söyledim. En gururlu bakışını takınarak beni sessiz kalmaya zorladı. Öyle ki bakışlarıyla, bir Kızılderili deyişi olan "Sen ıstırap içindesin de sanki ben gül dökülmüş yataklarda mı yatıyorum?" der gibiydi. Belki de kendimi aldatıyordum. Frapesle'in kapıları önünde onunla karşılaştığım günden beri bir mezara ait olan mutluluğumuzu doğuran düşüncelerimle belki de yok yere ümitlenmiştim. O günden beri vahşi bir tutkunun arzu izleriyle onun ruhunu kirletmekten korkmuş, utanmıştım.

Tatlı bir dille konuşmaya başladı ve tamamen bana ait olamayacağını, bunu anlamış olmam gerektiğini söyledi. Bunu söyler söylemez anladım ki bu arzusuna itaat ettiğim müddetçe aramızda derin bir uçurum kazmaya devam ediyor olacaktım. Başımı salladım. Devam etti. Ne Tanrıyı ne de insanları gücendirmeden dinsel bir uygunluk içinde beni ancak bir erkek kardeşi sever gibi sevebileceğini söyledi. Bunun ilahi aşk kültünün gerçek yaşamdaki yansıması olduğunu ve pek muhterem Saint-Martin'in dediğine göre bunun dünyadaki yaşamın kaynağı olduğunu söyledi. Eğer onun için, günah çıkarmaya gittiği o ihtiyar rahip gibi olamayacaksam, bir sevgiliden daha azı ama bir erkek kardeşten fazlası olamayacaksam, öyleyse artık görüşmememiz daha iyi olacaktı. Gözyaşlarına malolan ve yüreğini parçalayan bu haddinden fazla canlı ıstırapları Tanrı'ya teslim etmek için ölebilirdi.

Konuşmasını "Sana verebileceğim hiçbir şey olmadığı hâlde zaten sana vermem gerekenden fazlasını vermiştim ve şimdi de bunun için cezalandırılıyorum" diyerek tamamladı.

Bir daha asla onu üzmeyeceğime söz vererek onu sakinleştirmek zorunda kaldım ve onu ihtiyarların çocuklarını sevdikleri gibi seveceğimi söyledim.

Ertesi gün erken bir saatte çaldım kapılarını. Salonda, vazodaki çiçekler yerinde değildi. Bir koşu ekim alanlarına, üzüm bağlarına baktım, vazosu için ona iki buket hazırlamak üzere çiçekler aradım ama hepsini özenle tek tek topladım, saplarıyla birlikte koparıp hayranlıkla baktım onlara. Renkleri ve yeşil yaprakları uyum içinde bir şiir meydana getiriyor gibiydi, büyülenmişçesine seyrederken bir şeyleri anlamınızı sağlıyordu, seven ve sevilen yüreklerdeki sayısız anıyı uyandıran bir müzik cümlesi gibiydi. Renk, ışığın özel bir düzeninden meydana geliyorsa, her rengin bir anlamı olması gerekmez mi, tıpkı havanın farklı biçimlerde bir araya

gelişinin farklı anlamlar doğurması gibi? Jacques ve Madeleine'in de katkısıyla, üçümüz de sevdiğimiz kişiye küçük bir sürpriz hazırlamaktan ötürü mutluyduk. Çiçeklerimizi istiflediğimiz ana karargâhımız olan merdivenin son basamağına duygularımın bir resmini yapmaya çalışarak dizdiğim iki buket çiçek yerleştirmiştim. Bir çiçek pınarı düşünün ki vazolarından köpürerek fışkırsınlar, belli belirsiz püsküller hâlinde vazoların kenarlarından sarksınlar, tam ortalarından da dileklerimi taşıyan beyaz güller, gümüş taçyapraklı zambaklar yükselsin. Bu canlı halı üzerinde mavi peygamber ve unutmabeni çiçekleri, engerekler, gökyüzünün tüm tonlarını taşıyan mavi çiçekler zambakların beyazıyla evlenerek parlıyordu. Mavi ve beyaz, hiçbir şey bilmeyenle her şeyi bilen, bir çocuk imgesi ve bir şehit imgesi, bunlar masumiyetin en saf iki biçimi değil miydi? Aşkın kendine has göstergeleri vardır ve Kontes bir bakışta bunların farkına varmıştı. Bana, yarasına dokunulunca bağıran hastanın o keskin bakışlarından fırlattı. Hem utanmış hem de mest olmuştu. O bakış ne büyük bir ödüldü! Onu mutlu etmek, yüreğini tazeleyebilmek nasıl da cesaretlendiriyordu beni! Rahip Castel'in teorisini aşkın hizmetine soktum ve Doğu'nun rengârenk çiçek kokularıyla yazılmış sayfalarının yerini çiçek desenli yazı takımlarının aldığı Avrupa'ya yabancı olan bu bilimi onun uğruna yeniden icat ettim. Bu duyguları güneşin kızları, aşkın ışınları altında açan çiçeklerin kız kardeşleri aracılığıyla ifade etmek nasıl da olağanüstüydü! Kısa süre içinde kır florasının nimetleriyle iyi anlaşır hâle gelmiştim, tıpkı sonraları Grandlieu'de tanışacağım bir adamın arılarla iyi anlaşıyor olması gibi.

Frapesle'deki ikametim süresince haftada iki defa bu şiirsel eser üstünde uzun uzun çalışmaya devam ettim, tamamlanması için bir botanikçiden ziyade şair tavrıyla, şeklinden ziyade karakterini derinlemesine araştırdığım buğdaygillerin

her çeşidinden gerekiyordu. Bir çiçeği bulabilmek için sık sık onun bulunduğu doğal ortama, inanılmaz uzak mesafelere, ırmakların kenarına, vadilerin derinliklerine, kayalıkların tepesine, engin çayırlara gidiyor; sazlıklardan ve fundalıklardan bile hercaimenekşe gibi toplayacak bir şeyler buluyordum. Bu gezintilerim sırasında, tarımda uzmanlaşan tefekküre dalmış bilginlerin ya da şehirden dışarı adımını atmamış zanaatkârların ya da muhasebe defterinin ötesini göremeyen tüccarların tanımadığı türden hazların dünyasına girdim, yalnızca bazı korucuların, oduncuların ve bir de hayalperestlerin tanıyabileceği hazların dünyasına. Doğada öyle şeyler vardı ki yarattıkları etkinin ucu bucağı yoktu, en yüce manevi tasavvurun en yüksek zirvelerine dek erişiyordu etkileri. Üstüne çiy düşmüş elmas damlalarla örtülü çiçeklenmiş bir fundalık, güneş ışınlarının oynaştığı, kendisine yöneltilecek tek bir bakış için süslenmiş bir enginlik mesela... Ya da sivri kayalıklarla çevrili bir ormanın kumla kaplı, yosun tutmuş ardıç ağaçlarını takıp takıştırmış bir köşesi; insanı yabani, incinmiş, kartalların çığlıkları arasında tüyler ürperten bir duyguyla yakalayıveren bölgesi... Çöldekine benzer bir ufuk çizgisi olan, bitki örtüsünden mahrum taşlı, sert ve oldukça sıcak bir arazide rastladığım, erkek organlarını ortaya çıkarmak için perdelerini açtığı mor ipekten cibinliğiyle bir başına ve oldukça asil bir anemone pulsatilla...[29] Beyaz tanrıçamın yürek sızlatan imgesi... Böylesi yalnızca onun vadisinde bulunur! Ya da doğanın, bitkiden hayvana geçiş anlamına gelen şu yeşil beneklerden serpiştirdiği devasa bir su birikintisi, yaşamın birkaç gün içinde türediği kaynak, sanki eter içinde yüzen bir dünya gibi bitkiler ve böcekler dalgalanır durur üstünde... Ya da lahana dolu bahçesiyle, üzüm bağı ve bostanlarıyla topraktaki bir

29. Manisa Lalesi.

yarığın üstünde asılı kalmış ve birkaç küçük çavdar tarlasıyla kuşatılmış kerpiç bir kır evi... Mütevazı varlıkların hakiki çehresi... Katedral neflerine[30] benzeyen, ormanın içlerine uzanan bir patika, ağaçlar kilisenin sütunlarını ve dallar da tavandaki tonozun kemerlerini meydana getirmekte, ormanın uzaktaki bir köşesinde ağaçsız bir alan, güneş ışığı yaprakların arasından kırmızının tonlarıyla ve gölgelerle karışarak sızıyor, şarkı söylemekte olan bir koronun tepesinde parlayan renkli vitraylar gibi görünüyor... Bu serin ve sık ağaçlı ormandan çıkınca ekinsiz kalmış kireçtaşından bir zeminle karşılaşılıyor, üstünde yel vurdukça çınlayıp duran köpüksü oyuklar var ve oyuklardan zarif başlarını çıkarıp kayarak inlerine geri giren karayılanlar... Bu manzaraya bir de kutsal su misali güneş ışığından bir sel ekleyin, hatta bir ihtiyarın alnındaki kırışıklıklar gibi hizaya girmiş gri bir bulut kümesi ekleyin ya da belli belirsiz kızarmış, soğuk mavi şeritten ibaret bir gökyüzünün soğuk tonlarını fırlatın bu resmin içine ve sonra dinleyin... Hepsini kendi içine soğuran bir sessizliğin orta yerinde tarifi imkânsız armoniler işiteceksiniz.

Eylül ve ekim ayları boyunca bana üç saatten daha az süren bir araştırmaya malolan tek bir çiçek demeti toplamadım. Benim için insan ömrünün en zıt dönemlerini resmeden bu kaçamak alegorileri, şimdi hafızamın hatıralarımı kazıp çıkardığı bu devasa temsilleri bir şairin tatlı tatlı kendinden geçişiyle hayranlık duyarak seyretmiştim. Bugün artık sıklıkla o zamanlar doğaya açılmış olan ruhumun anılarını o görkemli sahnelerle birleştiriyorum aklımda. Sanki hâlâ sahibemle birlikte yürüyorum o resimlerin içinde, beyaz geceliği çalıları süpürüyor, çimenlere değiyor ve vaat edilmiş çiçek misali erkek organları aşkla dolu her çiçek çanağından onun varlığı uyanıyor.

30. Nef: Kiliselerde apsise uzanan, müritlerin oturduğu dikdörtgen koridor.

Hiçbir ilanı aşk, hiçbir dizginlenemez tutku yemini çiçeklerden yarattığım şu senfonilerdeki kadar güçlü aktarılamazdı, hani Beethoven'ın notalarla pek güzel ifade ettiği, hedefi tutturamayan arzularımın beni uğruna çaba harcamaya zorladığı çiçek demetlerindeki kadar. Madam Mortsauf, çiçekler söz konusu olduğunda Henriette'e dönüşüyordu. Gidip gelip onları kokluyor, onlardan besleniyor, onlara yüklediğim tüm anlamları içine çekiyordu ve koklamak için başını eğdiği her seferinde "Ah Tanrım, bu çok güzel!" diyordu. Bir çiçek buketinin detayları aracılığıyla ne kadar enfes bir iletişim geliştirdiğimizi anlayabilirsiniz, tıpkı şiirinden bir mısra okuyunca Sadi'nin kim olduğunu anlamak gibi. Mayıs ayında tarlalardaki kokuyu duydunuz mu hiç? Tüm yaratıklarla yeni gelmekte olan bereketin o sarhoş edici farkındalığını veren kokuyu? Sandalda giderken uzanıp elinizi suya sokma dürtüsü duymanıza sebep olan, saçlarınızın bağını çözüp rüzgârda savurtturan, aklınızdaki düşünceleri ormanlar gibi yeşillendiren o kokuyu? İşte bu gizli ahengin en güçlü öğelerinden biri de küçücük bir bitki olan kokulu yoncadır. Öyle ki bedelini ödemeksizin onu yanında alıkoyabilecek hiç kimse yoktur. Beyaz yeşil çizgili bir gece elbisesi gibi üzerinde oynaşan parlak ışık şeritleriyle bu çiçekten bir buket hazırlayın, göreceksiniz ki karşı konulmaz kokularla yüreğinizin derinliklerinde tüm utangaçlığınızı bir çırpıda fetheden gül goncaları kıpırdanmaya başlayacak.

Porselenin geniş ağzına, Touraine'in üzüm bağlarına özgü sedum spuriumlardan[31] beyaz bir demetle çerçeve yapın. Elde etmeniz gereken biçim, boyun eğmiş bir köleninki gibi vazonun kenarından selam veren çiçeklerdir. Bu şekilde hazırladığınız ana zeminin üzerinden beyaz gündüzsefaları ve pembe kayışkıranlar birkaç eğrelti otuyla birlikte spiraller

31. Kırmızı Damkoruğu.

çizerek yükselsin, incecik dallar veren çiçekli meşe yapraklarıyla da renklendirip cilalayın. Hepsi de çekingen ve dua edercesine yalvarır pozisyondaki söğüt salkımları gibi secdeye kapanarak uzanan bir mütevazılık içindedir. Bir üst katmanda, bahar aşkıyla hop oturup hop kalkarak sarımsı başçıklar döken zembilotları tel gibi incecik çiçekler açar. Dere kenarları ve tarlalardan toplanan çayır otlarıyla oluşturulan bir piramit buketin üstüne kar yağmış görüntüsü verir. Püsküllü bromun yeşil saçları, rüzgâr başağı denilen ayrıkotlarının ince uzun sorguçları, çiçeklerde parıldayan güneş ışınlarının düştüğü gri pamuksu zeminden ayrılan morumsu umutlar; hepsi de ilk düşlerimizi taçlandırır gibidir. Daha da üst katmana çıkınca, Daucus'ların[32] çılgın dantelleri arasında ışıldayan birkaç Bengal gülü, pamukotlarının tüyleri, keçisakalının iplikçikleri, şemsiye biçimindeki yabani frenkmaydanozu, meyveli filbaharın sarı saçları, sütbeyazı Cruciata laevipes'in[33] çıtı pıtı gerdanlığı, civanperçemi salkımları, pembe siyah çiçekleriyle şahtere otundan yayılan saplar, asma filizinin bıyıkları, hanımelinin kıvrımlı filizleri... Kısacası en girift biçimlere sahip tüm zarif yaratıklar... En nazlı ve üç başlı mızrak misali en dik başlı, en ateşli olanlar... Kenarı tırtıllı mızraksı yapraklar, birtakım arzular tarafından ele geçirilmiş gibi ruhu azaplar içinde bükülmüş saplar... Bu uzun uzadıya vuran aşk yağmurunun orta yerindense olağanüstü güzellikte püskülleri açılmaya hazır kıpkırmızı bir afyon çiçeği[34] içindeki yangının kıvılcımlarını sergileyerek fışkırır ve yıldız misali tepeden bakan yaseminlere dek püskürür, gün ışığını en küçük parçacıklarına dek yansıtarak

32. Çiçeği dantel gibi görünen bir bitki.
33. Kökboyasıgiller ailesinden bir çiçek.
34. Klasik mitolojide afyon çiçeğinin parlak kırmızısı ölümden sonra yaşam vaadini sembolize eder.

havada kanat çırpan yumuşacık rayihaya ve polenlerden bir yağmura hükmeder! Yoncalarda saklı ilkbahara ait o şehvet duygusunun kokusuyla sarhoş olan hangi kadın boyun eğilen arzuların bereketini anlamaz? Ehlileştirilemez kıpırtıların musallat olduğu bu tertemiz sevgi ihtiyacını anlamaz? Yüzlerce kez yeniden girişilen mücadelelerde reddedilmiş bir mutluluğu talep eden aşkın kıpkırmızı arzusunu, içeriğindeki güçten düşürülemez sonsuz tutkuyu?

Çiçeklerin konuştuğu bu dilin körpe detaylarını, lezzetli zıtlıklarını, arabeskliklerini görünür kılmak için onları bir pencere önüne koyun ve kraliçenizin, içinde uyanan heyecanla daha da güzelleşmiş olan çiçekleri görüp gözyaşı dökmesini bekleyin. Kendinden vazgeçmeye öyle yaklaşacaktır ki onu uçurumun kenarından geri döndürebilmek için bir melek ya da bir çocuk sesi gerekecektir. Kokular, ışıklar, şarkılar gibi tabiatımızın en temiz ifadelerinden başka ne verebiliriz ki Tanrı'ya? Eh işte Tanrı'ya sunabildiğimiz her şey aynı zamanda aşka da sunulmuyor mu bu parıltılı çiçeklerden oluşturulmuş şiirin içinde? Durmaksızın yüreğe kendi ezgilerini fısıldayan, onu saklı şehvetlerle okşayan, itiraf edilmemiş umutlarını, sıcak bir gecede bakirenin oğullar doğurmayı düşlemesi gibi bir parıldayıp bir sönen sanrılarını besleyen bu şiirin içinde?

Bu zararsız hazlar, sevilen kişiyi uzun uzadıya seyretmenin yol açtığı kızışmış tabiatımızı yatıştırmada ve yöneldiği biçimlerin içine işlercesine seyretmekten keyif alan bakışlarımız yüzünden acı çeken ruhumuzu teskin etmekte oldukça kullanışlıdır. Onun için demeye dilim varmıyor ama benim için bu olup bitenler aşılamaz bir barajın, içinden sular fışkıran hazne kapakları ve savakları gibiydi, gerilimi azaltarak felaketleri önlemeye hizmet ediyordu. Et orucu, ancak çöle

düşen kudret helvası[35] gibi tek tek cennetten düşen ekmek kırıntılarıyla önüne geçilebilecek türde ölümcül bir bitkinliğe sebep olur. Öte yandan, sık sık Henriette'i bu çiçek demetlerinin yanında kolları sarkık bir hâlde fırtınalı düşlerin içinde kaybolurken buluyordum. İçine daldığı düşünceler göğsünü kabartıyor, alnında kıpırtılara yol açıyor, dalgalar hâlinde köpürüp taşarak geliyor, tehditleriyle sarsıyor ve ardında hâlsizlik bırakarak çekip gidiyorlardı. O günden sonra bir daha asla hiç kimse için çiçek buketi hazırlamadım! Aramızda sözsüz anlaşabilmemizi sağlayan bu uhrevi dili icat ettiğimizde, efendisini aldatabildiği için mest olan köleninkine benzer bir tatmin deneyimlemiştik.

O ayın geri kalanı boyunca, bahçelerden geçip gelirken arada bir pencerenin camına yapışmış yolumu gözleyen çehresini görüyordum ama salona girdiğimde onu yine dokuma tezgâhının başında buluyordum. Aslında hiçbir zaman kararlaştırmamış olsak da gelmemin beklendiği vakitte gelmezsem, o beyaz silueti taraçaya çıkıp dolanmaya başlıyordu. Onu beklemediği bir anda taraçada yakaladığım bir seferinde bana "Sizi karşılamaya geldim" demişti, "Son çocuğumu bir parça şımartmamın ne mahsuru var?"

Kont'la aramızdaki acımasız tavla seansları son bulmuştu. Elde ettiği şu mülkler bir çuval sorumluluğu beraberinde getirmiş, onu yapılması gereken koşuşturmalarla, öğrenilmesi gereken detaylarla, arazi ölçüm ve sınır tespitleriyle yükümlü kılmıştı. Verilecek emirlerle ve mülk sahibinin varlığını zorunlu kılan ama karar alırken karısıyla birlikte hareket ettikleri taşra meseleleriyle meşguldü. Sık sık Kontes ve ben çocukları da alıp onunla yeni arazilerinde buluşmaya

35. Kudret Helvası: *Manne, Manna.* İsrailoğullarının Mısır'dan kaçtıktan sonraki çölde geçen kırk yıllık hicreti sırasında açlıktan ölmesinler diye gökten yeryüzüne yağan yenilebilir maddeler.

gidiyorduk. Çocuklar yol boyunca haşerelerin, geyik böceklerinin, yusufçukların peşinden koşturuyor ve kendi çiçek demetlerini topluyorlardı. Sevdiğiniz bir kadınla yürüyüşe çıkmak, onun koluna girmek, yürüdüğü yolda adımlarına yön vermek! Bu sınırsız sevinçler bir ömre bedel! Artık sohbetimizde güven duygusu vardı! Baş başa gidiyor, generalle birlikte dönüyorduk. Tatlı bir alaycılıkla Kont'a keyfi yerinde olduğu bir zamanda takmış olduğumuz lakaptı bu. Aynı yolu böyle iki farklı şekilde gidip geliyor oluşumuz, sırrını yalnızca kaygılı yüreklerin bildiği zıtlıklar aracılığıyla duyduğumuz sevincin aydınlık ve karanlık noktalarını belirginleştiriyordu. Bir bakış ya da bir el teması gibi aynı mutluluklar dönüş yoluna geçtiğimizde endişeli bir ruh hâliyle karışıyordu. Giderken alabildiğine bir özgürlük içinde geçen sohbetimiz dönüş yolunda gizemli göstergelerin arkasına saklanıyordu. İkimizden biri, yöneltilen tuzaklı sorulara kısa bir duraksamanın ardından yanıt verirken mesela ya da çıkan bir tartışma, kadınların büyük bir ustalıkla icat ettiği türden bilmeceli bir tarzda devam ederken. Kalabalıkların arasında ayrı düşen ruhların avama ait kurallardan sıyrılıp yeniden birleşebilmenin bir yolunu bulduğu yabancı topraklarda bu şekilde iletişim kurabiliyor olmanın tadını tatmamış biri var mıdır? Günün birinde Kont'un nelerden konuştuğumuza dair bir sorusu üzerine Henriette iki farklı anlama çekilebilecek bir yanıt verince aniden çılgınca bir ümide kapıldım. Masumca yapılmış bu şaka Madeleine pek bir eğlendirmişse de annesi ne söylediğini fark edince kıpkırmızı kesildi ve bana haşin bir bakış fırlattı. Geçenlerde elini benden sakınmış olması gibi şimdi de ruhunu sakınıyor ve kusursuz bir eş olarak kalacağını söylüyordu bu bakış. Yine de tamamen maneviyata dayalı olan birlikteliğimiz o kadar çekiciydi ki ertesi gün yine aynı şekilde kaldığı yerden devam etti.

Bu yeniden uyanan mutluluklarla saatler, günler, haftalar geçti. Touraine'de büyük şölenlerle kutlanan hasat mevsimi geldi çattı. Eylülün sonuna doğru güneşin sıcaklığı azaldığından, güneş çarpmasından ya da güneş yanığından korkmadan tüm gün tarlada kalmak mümkündü. Buğdayları biçmektense üzümleri toplamak daha kolaydır. Meyvelerin hepsi olgunlaşmıştır. Hasat toplanır. Ekmeğin pazardaki fiyatı düşer ve bu bereket sayesinde mutlu bir yaşama kavuşulur. Dökülen ter kadar harcanan paranın da fazla olduğu taşra işlerinin iyi bir sonuca varıp varmayacağına dair tüm korkular, ağzına kadar dolan tahıl ambarlarını ve şarap mahzenlerini görünce yok olur. Bağ bozumu yemekten sonra yenen tatlının neşesi gibidir, gökyüzü Touraine'e gülümsemektedir, sonbahar orada büyüleyicidir. Bu misafirperver topraklarda bağ bozumu için gelen işçiler konukseverlikle barındırılır ve beslenir. Bu garibanlar tüm yıl boyunca yalnızca burada besin değeri yüksek ve iyi pişirilmiş öğünler yeme imkânı bulurlar. O yüzden de ataerkil ailelerde, çocukların yıldönümlerine büyük önem vermeleri gibi onlar da bağ bozumuna aynı coşkuyla sarılırlar. Hep birlikte, sahipleri cimrilik etmeyen evlere koştururlar. Evlerde misafir ve erzak eksik olmaz. Cendere her daim çalışır. Şarap fıçıcılarını, neşeli kızları ve yılın geri kalanına nazaran en iyi maaşı alan insanları taşıyan arabaların hareketiyle capcanlıdır tüm şehir. Ayrıca tüm bu mutluluğun diğer bir sebebi de toplumsal sınıfların birbiriyle kaynaşıyor oluşudur: Kadınlar, çocuklar, efendiler; herkes bu kutsal hasadın bir parçası olmaktadır. Çeşitli şartların böylesi bir araya gelişi, sonbaharın şu son günlerinde ortaya çıkan, çağdan çağa aktarılarak devam etmiş olan o kahkahayı açıklayabilir, o kahkaha

ki Rabelais'ye[36] dionizyak[37] bir üslubu olan büyük eseri için esin kaynağı olmuştu zamanında. Jacques ve Madeleine hep hasta olduklarından bağ bozumuna daha önce hiç katılmamışlardı. Ben de onlar gibiydim, o yüzden şölene katılma konusunda onlarla aynı duygular içinde olduğumu görünce çocuksu bir sevinç duydular. Anneleri de bize eşlik edeceğine söz verdi. Ekin toplamak için en güzel olanından satın almak üzere sepet imalatıyla ünlü Villaines'e gittik. Bir yandan da hiçbirimizin fazla üzüm yemeyeceğine dair aramızda anlaştık. Touraine'in "co" denilen şişman üzümlerinden yemek gözümüze o kadar güzel göründü ki yemek sofrasındaki en yüksek kalite üzümleri bile reddettik. Jacques Clochegourde'unkiler dışında hiçbir üzüm bağına gitmeyeceğime dair bana yemin ettirdi. Genelde acı içinde ve solgun görünen bu iki küçük varlık daha önce hiç o sabahki kadar tazelenmiş, hareketli ve yüzlerine renk gelmiş bir hâlde olmamışlardı. Çene çalıyor, gidip belli bir sebep olmaksızın dörtnala koşuyor ve geri geliyorlardı, tüm diğer çocuklar gibi ihtiyaçları olandan fazla yaşamla doluymuş gibi görünüyorlardı. Mösyö ve Madam Mortsauf da onları daha önce hiç böyle görmemişlerdi. Ben de çocuklarla çocuk oldum, hatta onlardan daha fazla çocuklaştım belki de çünkü ben de hasada çıkıyordum. Bağlara vardığımızda hava çok güzeldi ve günün yarısını orada geçirdik. En güzel üzümleri kimin bulduğu ve kimin sepetini en hızlı doldurduğu üzerine tartışıyorduk. Önce tarlalara sonra annelerine koşuluyor, ona gösterilmeyen tek bir üzüm tanesi bile olmuyordu. Kızının peşi sıra

36. François Rabelais: Rönesans dönemi Fransız yazar. Hümanizmin temel prensiplerini belirlemiştir. Neşeyi ve kahkahayı Hümanizmin temel şartı sayan Gargantua adında bir devin satirik öğelerle panayır havasında geçen grotesk serüvenlerini yazmıştır.

37. Dionysus, Bacchus: Hasat ve şarap tanrısı. Antik Roma'da Bacchus adına Bacchanalia şenlikleri düzenlenir. Bereket ve sarhoşluk kültü.

koşturup Madeleine gibi ben de "Benimkilere de bak anne!" diye seslendiğimde gençliğine dönmüşçesine neşeli bir kahkaha patlattı ve bana "Sevgili çocuğum, dikkat et başına güneş geçmesin" dedi. Sonra saçımın arasından elini geçirip boynumu sardı ve yanağımdan makas alıp "Ter içinde kalmışsın" diye ekledi. İlk defa bana sevgililerin birbirlerine seslendiği şekilde "sen" diye hitap ederek şefkat göstermişti. Kırmızı meyvelerle, akdiken meyveleriyle ve böğürtlenlerle kaplı güzel bahçelere baktım, çocukların seslerini dinledim, hasada çıkan gündelikçi kızları, fıçıların istiflendiği ve sepetli erkekleri taşıyan arabaları seyrettim. Ah, her şeyi hafızama kazıdım, hatta Henriette'in gölgelik işlevi gören şemsiyesiyle hayat dolu, renkli ve neşeli bir hâlde, altında oturmakta olduğu genç badem ağacını bile. Sonra sepetimi doldurmak için üzüm toplamaya koyuldum. Sepetimi doldukça götürüp bedensel bir çaba harcayarak sessizce hasat fıçılarına dolduruyordum. Ruhumu özgür kılan ağır ve ölçülü adımlarla hareket ediyordum. Açık havada çalışmanın o dile gelmez tadına vardım. Tutkuları bir düzene koyarak yaşamın devamlılığını sağlayan yegâne çalışma biçimi! O mekanik hareket olmasaydı, tüm yeryüzü yangın yerine dönerdi. İşçi üniformasının ne büyük bir bilgelik barındırdığını ve manastırların düzenini anladım.

Uzun zamandır ilk defa Kont huysuzlanmadı ya da bir tatsızlık çıkarmadı. Oğlu, geleceğin Lenoncourt-Mortsauf dükünün bu kadar sağlıklı, yanaklarını renk gelmiş ve baştan aşağı üzüm suyuna bulanmış bir hâlde olduğunu görmek neşesini yerine getirmişti. O gün, generalin, akşam Clochegourde'un önünde Bourbonların dönüşü şerefine dans edeceğine söz verdiği bağ bozumunun son günüydü. Böylece bayram herkes için tamamlanmış oluyordu. Dönüş yolunda Kontes koluma girdi, kalbimin çarpışını göğsünde hissedecek biçimde bana dayanıyordu. Sevincini paylaşmak

isteyen bir anne tavrıyla kulağıma "Bize mutluluk getirdiniz!" dedi.

Uykusuz geçen gecelerini, kaygılarını, Tanrı'nın desteğine dayanan ama bunun yanında kurak ve yorgun olan manevi yaşamını bilen biri olarak, bana, neşeli bir tınıyla vurguladığı bu cümle, dünyadaki başka hiçbir kadının veremeyeceği sevinçler ihsan etti.

Kısa bir duraksamanın ardından "Ömrümün ümitsiz tekdüzeliği kırıldı, hayat umutlarla dolu güzel bir şeye dönüştü" dedi. "Ah, terk etmeyin beni! Masum batıl inançlarıma ihanet etmeyin! Kardeşlerinin koruyucusu olan büyük çocuğum olun benim!"

Natalie, bu anlattıklarımın romanesk bir tarafı yok. Buradaki derin duyguların sonsuzluğunu keşfedebilmek için kişinin gençliğinde, derinliğini ölçmek amacıyla kendini kıyısında yaşadığı derin göllere atmış olması gerekir. Birçokları için tutku, kurumuş ırmakların arasından akıp taşan lav selleri gibiyse de, baş edilemez güçlükler barındıran bir tutkunun yanardağın kraterini saf suyla doldurduğu türden farklı ruhlar da yok mudur?

Kutlayacak bir bayramımız daha vardı. Madam Mortsauf, çocuklarını yaşamın gerekliliklerine alıştırmak ve para kazanmak için gereken ağır çalışma şartlarını anlamalarını istiyordu. O yüzden tarımdan elde edilen gelirin bir kısmını onlara bağladı. Jacques cevizlerden sorumluydu, Madeleine de kestane ağaçlarından. Birkaç gün sonra ceviz ve kestaneleri topladık. Madeleine'in ağaçları sırıkla dövdük, düşen kestanelerin, kurak ve sert kısır toprakta sekerken çıkardıkları sesi dinledik. Küçük kız büyük bir ciddiyetle yerçekiminin etkisini gözlemledi ve yığılan kestanelerin değeri hakkında fikir sahibi olmaya çalıştı. Elinde olmaksızın bir haz duydu tüm bunlardan. Çocukların gözünde annelerinin yerini tutan tek kişi olan evin hizmetçisi Manette onları

tebrik etti. Anneleri onlara, en küçükleri dahil olmak üzere tüm ekinleri toplayabilmek için çok yoğun çalışmak gerektiğini çünkü ani iklim değişiklikleri yüzünden çoğu zaman ekinin pert olduğunu anlattı. Henüz başlamış olan sonbaharın ciddi renkleri arasında tüm bu çocuksu mutluluk büyüleyici gözüküyordu.

Madeleine'in kendine ait küçük bir ambarı vardı artık. Kahverengi hazinesi oraya istiflenirken yanında olup mutluluğunu paylaşmak istiyordum. Doğrusu, açılan her kestane çuvalının toz toprakla karışık bir hâlde tahta döşeme üzerine dökülürken çıkardığı sesi hatırladıkça bugün bile tüylerim ürperir. Kont, kestanelerin bir kısmını eve ayırmıştı. Çiftçiler, gündelikçiler, Clochegourde çevresindeki hemen herkes *Ufaklığın* müşterisiydi. *Ufaklık* kelimesi yöredeki köylülerin yabancılara dahi hitap ederken kullandıkları bir tabirdi ama sanki yalnızca Madeleine için kullanılıyormuş gibiydi.

Cevizlere gelince, Jacques pek de mutlu değildi, birkaç gün boyunca ağladı ama daha sonra satmak üzere cevizlerini muhafaza etmesini önererek onu teselli ettim. Mösyö de Chessel'den cevizlerin Brehémont'da, Amboise'da ve Vouvray'de pek ürün vermediğini öğrendim. Ceviz yağına Touraine'de büyük talep olur. Jacques'ın her cevizinden en azından kırk sous kazanması gerekirdi, iki yüz ağacı olduğuna göre, toplam meblağ yine de fena sayılmazdı. Ata binmek için gerekli donanımları satın almak istiyordu. Bu arzusu büyük bir tartışmayı tetikledi. Babası gelirinde istikrar sağlamak için ağaçların verimsiz olduğu yıllarda kullanmak üzere kenara bir miktar ayırması gerektiğini, böylelikle ortalama bir geliri olacağında diretiyordu. Kontes'in sessiz kalışından ruhunu okuyabiliyordum. Jacques'ın babasını dinleyişini görmekten büyük bir neşe duyuyordu. Ayrıca Kont'un, kendisinde eksik olan babalık niteliklerini

Kontes'in alttan alta işlediği beyaz yalanlar sayesinde kazanıp rolüne yaraşır davranmaya başlaması da mutluluk vericiydi. Size daha en başında bu kadının dehasını ve yeteneklerini tasvir edebilmek yeryüzü dillerinin yetersiz kalacağını söylememiş miydim? Bu tür sahnelerle karşılaşınca ruhum onları analiz etmeye çalışmaksızın yalnızca sahnenin tadını çıkarırdı. Öte yandan sonradan dönüp bakınca belalı ömrümün karanlıklarından nasıl da keskin bir şekilde ayrıldıklarını görüyordum. Tıpkı bilinçsiz mutlulukların anısında erimiş pişmanlıklarla parlayan elmaslar gibi! Mesela neden Madam ve Mösyö Mortsauf'un o sıralar yeni satın almış oldukları iki arazinin isimleri, Cassine ve Rhétorière, beni Yunanistan'ın ya da Kutsal Topraklar'ın çok daha güzel olan isimlerinden daha fazla heyecanlandırıyor? "Seven, söyler" demiş La Fontaine. Çağrışımlarımdaki ve anılarımdaki yıldızlı sözlerden gelen tılsımlı erdemleri barındırır bu isimler. Bana efsunkâr olanı hissettirirler. İçimde uyumakta olan figürleri uyandırır ve benimle konuşmalarını sağlarlar. Beni o mutluluk vadisine geri götürürler. Bir gökyüzü ve peyzaj yaratırlar gözlerim önünde. Ama çağrışımlar manevi dünyamızın topraklarında geçmez mi daima? Öyleyse size bu kadar hususi sahnelerden bahsettiğim için şaşırmayın. Bu sade ve hemen herkesinki gibi olan yaşamın en küçük ayrıntıları bile görünüşte zayıf olsa da beni Kontes'e sımsıkı bağlayan düğümlerin ta kendileridir.

Çocukların çıkarları en az sağlıkları kadar üzüyordu Kontes'i. Ailenin idaresindeki gizli rolüne dair bana dolaylı yoldan çıtlatmış olduğu hakikati kendi gözlerimle görmem uzun sürmedi. Ülkesi hakkındaki ayrıntılara her geçen gün daha fazla vâkıf olan bir devlet adamı gibiydim. Madam Mortsauf arazisinin ekim biçimini değiştirmeyi ancak on yıllık bir çabanın ardından başarabilmişti. Çiftçilere "Dörde Ayırmak" adı verilen yeni bir yöntemi uygulatmıştı. Toprağın her yıl

ürün vermesini sağlayabilmek için, dörde ayrılan her parçaya dört yılda bir buğday ekiliyordu. Çiftçilerin inadını kırmak için kira sözleşmelerini feshetmesi ve araziyi dört küçük çiftliğe bölüp sözleşmeleri yenileyerek onları önceden aldıkları ürünün yarısını almaya razı etmesi gerekmişti, Touraine ve çevresinde yaygın bir yöntemdi bu. Arazi sahibi iyi niyetli kiracılara ev, ambar ve tohumluk verir, yetiştirme maliyetini ve hasattan elde edilen geliri de onlarla paylaşır. Bu paylaşım, görevi mal sahibinin payını teslim almak olan bir memur tarafından denetlenir. Pahalı bir yöntemdir bu, ayrıca her an paylaşımın şeklini değiştiren çeşitli hesaplardan ötürü de oldukça karmaşıktır. Kontes, Mösyö Mortsauf'u da Clochegourde'un etrafındaki aileye ait özel mülklerden oluşan beşinci bir araziyi ekip biçmekle görevlendirmişti. Böylelikle hem Kont'a meşgul olacak bir uğraş vermiş oluyordu hem de "Yarı ürün" almaları için ikna etmeye çalıştığı çiftçilere yeni yöntemin mükemmel işlediğini uygulayarak gösteriyordu. Ekim işinin gerçek idarecisi kendisi olduğu için Kontes, zaman içinde ve bir kadın ısrarıyla, çiftlik binalarından ikisini Artois ve Flandre çiftliklerinin planına uygun olarak yeniden inşa ettirmişti. Böyle yapmaktaki amacını tahmin etmek hiç de zor değildi açıkçası. Clochegourde'un gelir kaynaklarını daha sade bir hâle getirmek için yarıya indirilmiş kira sözleşmelerinin vadesi dolduğunda dörde bölünmüş iki güzel çiftliğini yeniden birleştirmek ve etkin ve zeki kimselere para karşılığı kiralamak istiyordu. Kocasından önce ölmekten korktuğu için ona toplanması daha kolay olacak bir gelir kaynağı ve çocuklara da herhangi bir beceriksizlik sonucu kaybedilmesi riski olmayan mülkler bırakmayı kendine görev edinmişti. On yıl önce diktikleri ağaçlar artık meyve veriyordu. Arazi sınırlarını gelecekteki olası anlaşmazlıklara karşı koruyan çitler dikilmişti. Kavaklar ve akağaçlar pek güzel yükselmişlerdi. Yeni katılan top-

raklarla ve uygulanan yeni ekim yöntemiyle Clochegourde arazisi, ikisi gerekli çiftlik binalarının tamamlanmasını bekleyen dört büyük çiftliğe ayrılmış ve çiftlik başına dört bin franktan, toplam on altı bin frank gelir toplayabiliyordu. Hususi üzüm bağını, yanındaki iki yüz dönümlük koruluğu ve numune çiftliği saymıyorum bile. Bu dört çiftlikten çıkan patikalar, Clochegourde'dan Chinon yoluna uzanan büyük bir anacaddeye bağlanıyordu. Bu caddeyle Tours arasındaki mesafe beş fersahtan fazla değildi. Hâliyle çiftçi bulmak zor olmuyordu, bilhassa herkes Kont'un getirdiği yeniliklerden, elde ettiği başarılardan ve toprağı nasıl da bereketli kıldığından bahsederken. Kontes, satın alınan iki çiftliğe on beş bin franklık iki bina dikerek arazide yapılacak bir iki senelik ekimin ardından buraları daha iyi fiyatlara kiraya vermek istiyordu. Buralara idareci olarak çiftçi aileler arasındaki en düzgün işçiler olan Martineau'lardan birini göndermeyi düşünüyordu çünkü yarı yarıya mutabık kalınan ve araziyi dörde bölen kira sözleşmeleri sona erince adam işsiz kalacaktı. Aslında gayet basit olan planı, yapılması gereken bin küsur franklık harcamalar yüzünden meseleyi karmaşık kılıyor ve Kont'la aralarında uzun tartışmalara sebep oluyordu. Korkunç tartışmalardı bunlar ama Kontes, her şeye iki çocuğunun çıkarları için katlandığı fikrinde teselli buluyordu.

Şu düşünce yüreğine ağırlık veriyordu: "Yarın ölüp kalsam, onlara ne olacak?" Yalnızca içlerindeki manevi dinginlik etraflarına yayılan, öfke nedir bilmeyen yumuşak ve sessiz ruhlar, bu tür mücadeleler için ne kadar büyük bir kuvvet gerektiğini bilirler. Yalnızca onlar savaştan hemen önce bedendeki tüm kanın dalgalar hâlinde yüreğe hücum ettiğini bilir ve savaştan eli boş dönünce tüm benliği ele geçiren o bıkkınlığı tanırlar. Bereket mevsiminin etkisiyle çocuklar daha az solgun, daha az zayıf ve daha hareketli görünüyor-

lardı. Oyun oynarlarken onları nemli gözleriyle takip ettiği, gücünü kuvvetini tazeleyen ve yüreğini ferahlatan bir memnuniyet duyduğu sırada zavallı kadın incitici iğnemelere ve acı saldırılara maruz kalıyordu. Alıştığı düzeni değiştiren bu yeni düzenlemelerden panikleyen Kont dik kafalı bir biçimde bunların kazançlı, hatta yapılabilir olduklarını reddediyordu. İkna edici akıl yürütmelere karşı, yaz mevsiminde güneşin varlığını sorgulayan bir çocuğun itirazlarıyla karşı çıkıyordu. Yine de muzaffer taraf Kontes oldu. Sağduyunun delilik karşısındaki zaferi yaralarını sardı, melallerini unutturdu. Kontes'in, inşa edilecek yapılar hakkında karar vermesi için Cassine ve Rhétorière'e gezmeye gittiğimiz gün, Kont önden tek başına yürüyordu, ardından çocuklar takip ediyor, biz ikimiz de ağır ağır en arkadan gidiyorduk. Çünkü inci kumlu sahile dalgalar hâlinde vuran denizin hışırtılı cümlelerini anımsatan o yumuşak ve kısık ses tonuyla bana bir şeyler anlatıyordu.

Başarıya ulaşacağından emin olduğunu söylüyordu bana. Tours ve Chinon arasına posta hizmeti için yeni bir hat kurulacaktı. Manette'in kuzeni olan, postacılık yapan faal bir adam, hat üzerindeki arazide büyük bir çiftlik kurmak istiyordu. Kalabalık bir ailesi vardı adamın. Büyük oğul arabaları sürecek, ikincisi nakliyeyle ilgilenecek ve kendi de yol üstündeki La Rabelaye'ı kiralayıp bir çiftlik kuracak ve oraya yerleşecekti, böylece hem mola yeri gibi kullanılacak olan konağın bakımıyla ilgilenecek hem de ahırlarından gelen gübreyle verimini artırarak toprağı ekecekti. İkinci çiftliğe gelince, Clochegourde'un iki adım ilerisinde bulunan la Baude, dörde ayrılmış topraklardaki kendi adamlarımızdan biriydi, dürüst, zeki ve faal bir adam; yeni ekim yönteminin getirilerini görebilmiş ve çoktan dört paydan birine talip olmuştu. Cassine ve Rhétorière'e gelince, bu araziler bölgenin en iyi topraklarıydı; çiftlikler bir kez kurulup ekinler değerini buldu

mu, arazinin tutulması için Tours'da kiralık ilanı vermek yeter de artardı bile. İki yıl içinde Clochegourde yaklaşık yirmi dört bin franklık kira geliri getiriyor olacaktı. Mösyö Mortsauf'un sürgün dönüşü Maine'de geri aldığı Gravelotte çiftliğiyse, dokuz yıllığına yedi bin franga tutulalı çok olmuyordu. Bunun dört bin frangı Kont'a bağlanmıştı. Her ne kadar bu gelirler büyük bir servet anlamına gelmese de, büyük bir huzur içinde yaşamayı mümkün kılıyordu. Sonradan belki de durumları daha da iyiye gidecek ve böylece günün birinde, muhtemelen iki yıl içinde sağlığı düzeldiğinde Jacques'ın eğitimi için Paris'e gitmek mümkün olacaktı.

"Paris" derken nasıl da titriyordu sesi! Beni de planına dahil etmişti, olabildiğince az ayrı kalmak istiyordu dostundan. Bunu dile getirdiğinde, ateşim başıma vurdu. Ona beni hiç tanımadığını söyledim. Kendisine haber bile vermeden, Jacques'ın eğitmeni olacak seviyeye gelebilmek için nasıl da gece gündüz çalıştığımı çünkü bu iş için başka bir gencin evlerine girmesi fikrine dahi tahammül edemediğimi anlattım. Bu sözlerim üzerine ciddileşti:

"Hayır, Félix. Papazlığa niyetlendiğiniz zamanki gibi bu da gerçek olamayacak bir hayal. Anne yüreğimin derinliklerine nüfuz etmiş olsanız da, kadın yüreğim bu bağlılığınızın kurbanı olmanıza izin veremeyecek kadar samimiyetle seviyor sizi. Böyle bir fedakârlıkta bulunmanız toplumsal yaşamdaki değerinizi düşürür ve bunun geri dönüşü yoktur, o durumda size ben bile yardım edemem. Başınıza böyle bir bela açmanıza izin verecek değilim! Siz, Vikont de Vandenesse'siniz; kalkıp da çocuk bakıcılığı mı yapacaksınız? Soyluluk sloganı "Asla Satın Alınamaz!" olan bir aileye aitsiniz siz! Bir Richelieu[38] bile olsanız, böyle bir davranış geleceği-

38. Kardinal Richelieu, Fransa tarihindeki en önemli siyasi kişiliklerden bi ridir. XIII. Louis'nin baş danışmanı olan Richelieu Fransa'da merkezileşme

nizi kısıtlayacaktır. Ailenize üzüntülerin en büyüğünü vermiş olacaksınız. Dostum, annem gibi kadınların sözde koruyup kollayan bakışlarıyla sizi nasıl da aşağılayabileceğini, sıradan bir kelimeyle nasıl da değerinizi düşürebileceğini, verdikleri bir selamın ardına nasıl bir horgörü katabileceklerini tahmin bile edemezsiniz."

"Siz beni sevdikten sonra dünya bana ne yapabilir ki?" diye araya girdim. Bunu duymamış gibi yaparak devam etti.

"Her ne kadar babam çok iyi bir insan olsa ve her isteğimi gerçekleştirmeye hazır olsa da, kendinizi bu şekilde alçaltıcı bir pozisyona sokmanızı anlamayacak ve size hamilik etmeyi reddedecektir. Açıkçası eğitmenlik yapacağınız kişi tahtın vârisi bile olsa, sizi bakıcı pozisyonunda görmek istemem. Toplumsal yapıyı olduğu gibi kabul edin ve hata yapmaktan kaçının. Dostum, teklif ettiğiniz şey akıl kârı değil. Teklif ettiğiniz bu..."

"Aşk" diye fısıldadım.

"Hayır, iyilik" diye düzeltti gözyaşlarını tutarak. "Bu çılgın fikriniz, karakterinizi daha iyi anlamamı sağladı. Görünen o ki, gönlünüz sizin felaketiniz olacak. Şu andan itibaren size bazı şeyleri öğretme hakkını bana vermenizi talep ediyorum. İzin verin neyin sizin iyiliğiniz için olduğuna arada bir benim kadın gözlerim baksın. Clochegourde'umdan size destek olmak, başarılarınızı işitip sessizce mutlu olmak istiyorum."

"Eğitmenliğe gelince, endişelenmeyin, ihtiyar bir rahip ya da eski bir Cizvit bilgini bulacağız. Ayrıca babam ismini taşıyacak çocuğun eğitimi için kayda değer bir meblağı gönülden verecektir. Jacques benim gururum..." dedi. Duraksadı. Sonra "On bir yaşında" diye devam etti. "O da sizin gibi.

---

hareketini başlatmış, Academie Française gibi en önemli milli kurumların temelini atmış ve çabaları, Kral XIV. Louis döneminde mutlak monarşinin başarıya ulaşmasına zemin hazırlamıştır.

Sizi ilk gördüğümde on üç yaşından büyük olmadığınızı düşünmüştüm."

Cassine'e vardık. Jacques, Madeleine ve ben, annelerinin ardından giden yavrular gibi sürekli peşindeydik onun. Gerçi böyle yaparak rahatsız ediyorduk onu. Bir süreliğine yanından ayrılıp Martineau ailesinin büyük oğlunun asmaları incelemekte olduğu üzüm bağına girdim. Kardeşiyle ağaçların kesilmesinin gerekip gerekmediğini tartışıyordu. Söz konusu olan kendi mülkleriymiş gibi bir havaları vardı. Kontes'in herkesçe ne kadar çok sevildiğini fark ettim. Bu düşüncemden orada, ayağını küreğin demirine, dirseğini de sapına dayamış zavallı bir gündelikçiye bahsettim, o sırada iki tarımbilimcisini dinlemekteydi.

"Elbette Mösyö, iyi bir kadındır kendisi. Mezar satın almamız için bize üç kuruş bahşetmektense hepimizin köpekler gibi sokakta öldüğünü görmeyi yeğleyen şu Azay'daki maymun kılıklı aşüfteler gibi burnu havada değildir. O kadının bu toprakları terk ettiği gün sadece biz değil, Meryem Ana bile ağlayacak. Ona olan borcumuzu, gelirin ona düşen payını takip eder ama bizim harcadığımız emeği de daima hesaba katar."

Bu adama cebimdeki tüm parayı verdim, hem de büyük bir mutluluk duyarak!

Birkaç gün sonra Jacques'a bir midilli geldi. Babası usta bir biniciydi ve oğlunu da biniciliğin yorgunluklarına şimdiden alıştırmak istiyordu. Cevizlerin satışından elde edilen parayla çocuğa şahane bir binici kıyafeti alındı. Heyecandan zıplayıp duran Madeleine'in çığlıkları eşliğinde babasının gözetiminde ilk dersini aldığı sabah, Kontes'in analık gururu ilk defa bayram etmişti. Jacques, annesinin ördüğü işleme bir yakalık takıyordu, parlak deri kemerle sıkılmış gök mavisi kumaştan küçük bir redingotu, çizgili beyaz bir pantolonu ve altından külrengi saçlarının büyük buklelerinin göründüğü

bir İskoç başlığı vardı. Gerçekten harika görünüyordu. Evin tüm ahalisi bu aile tablosunun mutluluğunu paylaşmak üzere toplanmışlardı. Dükün küçük vârisi, önünden her geçişinde annesine gülümsüyor, atın üstünde dimdik korkusuzca duruyordu. Kaç defa ölümün kıyısından dönmüş olan bu çocuğun ilk erkeklik girişimiydi bu ve atın üzerinde böylesi güzel, böylesi şahane, böylesi canlılıkla kendini göstermesi güzel bir gelecek vaat ediyordu. Onu hayatta tutmak için harcanan tüm o çabalar düşünülünce, ne harika bir ödüldü bu! Babası neşeyle yeniden gençleşmiş ve uzun zamandır ilk defa tebessüm ediyordu. Mutluluk ev ahalisinin tamamının gözlerinde ışıldıyordu. Tours'dan dönen Lenoncourt'ların ihtiyar seyisinin "Bravo, Mösyö de Vikont" diyen sesi geliyordu, çocuğun dizginleri tutuşunu beğenmişti anlaşılan. Tüm bunlar Madam Mortsauf'a biraz fazla gelmişti, öyle ki gözyaşlarını tutamıyordu. Acı içinde olduğu zamanlarda alabildiğine soğukkanlı olan Kontes, bir zamanlar gözyaşları içinde ağlayarak dolaşmaya çıkardığı çocuğunun şimdi aynı kumların üstünde dörtnala at koşturduğunu görünce, onu hayranlıkla seyretmenin mutluluğu karşısında yenik düşmüştü. O sırada pişmanlık duymadan koluma dayandı ve bana şöyle dedi: "Aslında hiçbir zaman acı çekmemiş olduğuma inanıyorum artık. Bugün yanımızdan ayrılmayın."

Ders sona erdi, Jacques kendini aşırı bir arzuyla sarıp sarmalayan annesinin kollarına attı. Öpücükler ve okşayışların sonu gelmiyordu. Ben, Madeleine'i de alıp binicinin şerefine sofrayı süslemek için iki muhteşem çiçek demeti hazırlamaya gittim. Salona döndüğümüzde, Kontes bana "Ekimin on beşi benim için çok önemli bir gün olacak!" dedi. "Bugün Jacques ilk binicilik dersini aldı ve ben de dokumalarımın son dikişlerini tamamladım."

"Gel bakalım Blanche" dedi Kont gülerek, "Size bunun bedelini ödemek istiyorum." Sonra kolunu sundu ve onu alıp

birinci avluya çıkardı. Kontes, babasının vermiş olduğu dört tekerli gezinti arabasını gördü orada. Kont, İngiltere'den iki yeni at satın almış ve onları Lenoncourt'unkilerle birlikte getirip arabaya bağlamıştı. Jacques'ın dersi sırasında, ihtiyar seyis birinci avluya geçip her şeyi hazır etmişti. Arabaya bindik ve Clochegourde Chinon arasına yaptıkları yeni caddeyi görmeye gittik. Kontes, dönüş yolunda bana hüzünlü bir edayla "Çok mutluyum" dedi. "Benim için mutluluk bir hastalık gibidir. Beni bunaltan büyük bir yük bu çünkü bir düş gibi her an silinip yok olacağından korkuyorum."

Onu kıskanmayacak kadar büyük bir tutkuyla seviyordum ama iyi hissetmesini sağlamak için elimden hiçbir şey gelmiyordu! Azgın bir telaş içindeydim, onun uğruna ölebilmenin bir yolunu arıyordum. Hangi düşünceler içinde gözlerimin dalıp gittiğini sordu. Ona hiçbir şey saklamadan her şeyi anlattım. Hiçbir hediye onu bu kadar duygulandıramazdı. Beni merdivenlere doğru götürdükten sonra kulağıma yüreğimi teselli edecek şeyler söyledi:

"Teyzemin beni sevdiği gibi sevin beni, başlıbaşına bu benim uğruma hayatınızı vermek olmayacak mı? Ve eğer ben de hayatınızı almayı bu şekilde kabul edersem, bu da beni hayatımın her ânında size minnettar kılmayacak mı?"

Salona dönerken "Dikiş işini bitirmenin zamanı gelmişti" diye tekrar sözü aldı. Ettiğim yeminleri yenilercesine ellerine sarılıp öptüm. "Félix, belki de bu kadar uzun süren bu dokumayı kendime neden görev edindiğimi merak ediyorsunuzdur. Erkeklerin, yaşamlarındaki çeşitli uğraşlar sayesinde üzüntülere karşı tutunacak kaynakları vardır, iş yapmanın hareketliliği dikkatlerini kederlerinden uzaklaştırır ama biz ötekiler, kadınlar, acılara karşı ruhumuzda tutunabileceğimiz hiçbir şeyimiz yok bizim. Üzüntü verici fikirlerimle boğuştuğum sırada çocuklarıma ve kocama tebessüm etmeye devam edebilmek için yinelenen fiziksel bir

hareket aracılığıyla ıstırabımı idarem altına alma ihtiyacı duydum. Böylece hem büyük kuvvet harcamayı gerektiren durumları takiben ortaya çıkan o güçten düşmüş ruh hâlinden hem de abartılı öfke patlamalarından kaçınabiliyordum. Eşit bir ritimle kolumu indirip kaldırma eylemi sanki bir beşikte sallanırmışçasına zihnimi rahatlatıyor ve duygularımı düzene sokarak kasırgaların gürlediği ruhuma kıyıya bir vurup bir geri çekilen dalgaların huzurunu veriyordu. Attığım her ilmek ruhuma sırdaşlık ediyordu, anlıyor musunuz? Ah, bilhassa şu son diktiğim koltuk kılıfı! Onu yaparken sizi o kadar çok düşündüm ki! Evet, dostum, hem de o kadar çok ki! Sizin çiçek demetlerinize koyduğunuzu, ben işlediğim desenlere söylüyordum.

Akşam yemeği keyifliydi. İlgi gösterilince tüm çocukların yaptığı gibi Jacques da tebrik niyetine topladığım çiçekleri görünce boynuma sarıldı. Annesi çiçeklerimi başkasıyla paylaşma sadakatsizliğimi görünce bana surat yaptı. Gerçi bu hayırlı evlat kıskanılan o çiçek demetini annesine öyle bir zarafetle sundu ki, görmeliydiniz! Akşam olunca, Madam ve Mösyö Mortsauf'a karşı ben tek, üç kişilik bir tavla oyunu döndürdük. Kont oldukça iyi huyluydu. Hava tamamen kararınca bana Frapesle yoluna dek eşlik ettiler. Duygularımızın ateşlilikleri içinde kaybettikleri derinliği doğanın ahenkleri içinde yeniden kazandığı o huzur verici akşamlardan biriydi. O gün, bu zavallı kadının ömründeki eşsiz bir pırlanta gibiydi, zor zamanlarında sık sık geri dönüp hatırasını okşayacağı parlak bir nokta.

Binicilik dersleri çok geçmeden bir anlaşmazlığa sebep oldu. Kontes, haklı olarak, babasının oğlana sert çıkışlarından korkuyordu. Jacques şimdiden biraz zayıflamıştı. Güzel mavi gözlerinin çevresi koyulaşmıştı. Annesinin üzülmesine sebep olmamak için sessizce acı çekmeyi tercih ediyordu. Derdine bir deva buldum ve babası öfkelendiği zamanlarda,

yorulduğunu söyleyerek sıyrılmasını tembihleyerek onu avuttum. Ama geçici bir çözüm olan bu yöntem yeterli değildi. İhtiyar seyisin babayla yer değiştirmesini sağlamak lazımdı ama Kont öğrencisini mücadele etmeden bırakmadı. Bağırışmalar ve tartışmalar geri döndü. Kont, kadınların nasıl da az minnet duygusuna sahip olduğuna dair süregiden şikâyetlerine bahane bulmuştu. Günde yirmi kere arabayı, atları ve binicilik kıyafetlerini karısının başına kakıyordu. Neyse ki sonunda bu tip insanların ve hatta bu türdeki hastaların tüm ilgisini kendine çekebilecek nitelikteki olaylardan biri gerçekleşti. Özensiz yapılan bazı duvarların ve tavanların çöktüğü Cassine ve Rhétorière çiftliklerindeki inşaatların masrafları tahmin edileni yarı yarıya aşmıştı. İşçilerden biri önce Kontes'e gelmek yerine ahmaklık edip olup biteni Mösyö Mortsauf'a anlatmıştı. Usulca başlayan tartışma giderek şiddetlendi ve Kont'un birkaç gündür sütliman olan hastalık hastası tabiatı, tüm birikmişliğiyle zavallı Henriette'e patladı.

O gün kahvaltının ardından saat on buçukta, Madeleine'le birlikte çiçek demeti hazırlamak için Clochegourde'a gitmek üzere Frapesle'den çıktım. Çocuk, taraçanın korkuluğuna benim için iki vazo getirmişti ve ben de sonbaharın nadir olduğu kadar da güzel olan çiçeklerinin peşinde etraftaki bahçelere gidip dönüyordum. Son bahçeden dönüşümde, dantelli pelerin giyen pembe kuşaklı komutanımı bıraktığım yerde bulamadım. Derken Clochegourde'dan gelen çığlıkları işittim.

Madeleine gözyaşları içinde çıkageldi ve "General" dedi. Bu kelimeyi kullanması babasına kızdığı anlamına geliyordu. "General annemize bağırıp duruyor, gidip kurtarın onu."

Merdivenleri uçarak tırmandım ve ne Kont ne de karısı tarafından fark edilmeden salona daldım. Deli herifin öfkeli bağırışlarını duyunca gidip tüm kapıları kapayıp geri dön-

düm ve Henriette'in benzinin attığını, çehresinin giydiği elbise kadar beyaz olduğunu gördüm.

Kont beni görünce "Asla evlenmeyin, Félix" dedi. "Kadınları şeytan yönetir, eğer henüz kötülük diye bir şey bilinmiyor olsaydı, onu kadınların en erdemlisi icat ederdi. Hepsi de vahşi hayvandan ibaret."

Başı sonu olmayan argümanlarını dinlemek zorunda kaldım. Önceki tartışmalara geri dönüyor ve yeni tarım yöntemlerini reddeden köylülerin saçma iddialarını tekrarlayıp duruyordu. Bir ara eğer Clochegourde'un idaresi onun elinde olsaydı, servetlerini ikiye katlamış olacağını iddia etti. Ağır küfürler ve incitici sözler ediyor, bir mobilyadan diğerine sıçrıyor, yerlerini değiştiriyor, tekmeliyordu. Sonra tam bir şey anlatırken cümlenin ortasında durup tıpkı akıp giden paracıkları gibi beyninin de akıp gittiğini dile getiriyordu. Karısı onun iliğini kurutuyormuş, öyle diyordu. Oysa sahip olduğu otuz bin küsurluk kira gelirinin yirmi bininden fazlasını karısına borçluydu. Dük ve Düşesin mülklerinin de elli binden fazla kira değeri vardı ve ileride Jacques'In olacaklardı.

Kontes sıradışı bir tebessümle pencerenin ötesinden göğe bakıyordu.

"Evet, Blanche" diye bağırdı Kont, "Siz benim cellatımsınız, öldürüyorsunuz beni. Ben size yük oluyorum, siz de benden kurtulmak istiyorsunuz, ikiyüzlü bir canavarsınız siz. Gülüyor! Félix, neden gülüyor bu şimdi?"

Sessizliğimi korudum ve bilmediğimi gösterecek şekilde başımı salladım.

"Bu kadın" diye devam etti kendi sorusunu yanıtlayarak, "Beni her tür mutluluktan mahrum bırakıyor. Sözde benim karım olacak ama bana ne kadar aitse size de o kadar ait bir kadın o! Benim adımı taşıyor ama ne insanların yasalarının ne de ilahi yasaların emrettiği ödevleri yerine getiriyor, hem

insanlara hem de Tanrı'ya yalan söylemiş oluyor. Beni oraya buraya koşturup yorgun düşürüyor, böylece onu yalnız başına rahat bırakmamı sağlıyor. Benden hoşlanmıyor, nefret ediyor hatta genç kız olarak kalmak adına elinden geleni yapıyor. Beni birçok şeyden mahrum bırakıyor ki, sonunda keçileri kaçırayım. Zavallı aklıma sokuşturduğu şeylerle yavaş yavaş öldürüyor beni. Sonra da kendini bir azize gibi görüyor, her ay gidip komünyona katılıyor.

Bu sırada Kontes ılık gözyaşlarıyla ağlıyor, bu adamın küçüklüğü karşısında o da kendini aşağılanmış hissediyor ve ona verebildiği tek yanıt "Mösyö! Mösyö! Mösyö!" oluyordu.

Her ne kadar Kont'un sözlerini işitirken ikisi adına da yüzüm kızarmışsa da, bu sözler aynı zamanda yüreğimde birtakım kıpırtıların da uyanmasına sebep oluyordu çünkü nasıl desem, bu sözler ilk aşkların hammaddesi olan incelik ve iffeti gün yüzüne çıkarıyordu.

"Bana yazıklar olsun ki, o hâlâ bakire" dedi Kont.

Bu söz üzerine "Mösyö" diye bağırdı Kontes.

"Ne var" dedi Kont, "Ne diye o buyurucu tavrınızla mösyö diyorsunuz? Bu evin efendisi ben değil miyim? Bunu öğrenemediniz mi hâlâ?"

Sararmış gözlerinde orman kaçkını bir hayvanı çağrıştıran türde bir ifadeyle çirkinleşmiş görünen beyaz kurt başını öne doğru uzatarak kadının üstüne yürüdü. Henriette inmeyen tokadı bekleyerek oturduğu koltukta aşağı doğru kaydı, tamamen dağılmış bir hâlde bilincini kaybederek parkelerin üstünde yığılıp kaldı. Kont, kurbanının kanı kendi yüzüne sıçrayan bir katilmişçesine sersemledi. Zavallı kadını kollarıma aldım. Kont kendini onu taşımaya layık hissetmiyor olacak ki benim taşımama sesini çıkarmadı ama bana o güne dek hiç girmediğim, salonun bitişiğindeki o kutsal odanın kapısını açmak için önümden yürüdü. Kontes'i ayak

ları üzerinde duracak konuma getirip bir kolumla omzundan diğeriyle de belinden tuttum, bu sırada Mösyö Mortsauf yorganı, pufla tüyünden çarşafı kaldırıyordu. Sonra onu kaldırıp giyinik hâlde yatağa yatırdık. Kendine gelince Henriette bana kemerini çözmemi işaret etti. Mösyö Mortsauf bir makas bulup kemeri kesti, ben de ona tuz koklattım. Gözlerini açtı. Kont üzüntüden çok utanç duygusu yüzünden odayı terk etti. Sonraki iki saat derin bir sessizlik içinde geçti. Henriette elini benimkinin üstüne koymuştu ve tek kelime etmeden sıkıyordu. Arada bir doğrulup gözlerini bana dikiyor ve bakışlarıyla bana gürültü patırtı olmadan burada sessizlik içinde kalmak istediğini söylüyordu. Sonra kendini daha iyi hissedince dirseği üstünde doğruldu ve kulağıma fısıldadı: "Öyle mutsuz ki! Tahmin bile edemezsiniz..."

Yeniden başını yastığa koydu. Geçmiş acılarının anıları şimdikilere karışıyor ve sevginin büyüsüyle teskin etmiş olduğum sinirsel kasılmaları tekrar uyandırıyordu. Sevginin bu etkisini henüz tanımasam da dürtüsel olarak uygulamıştım. Şefkatle yumuşamış bir kuvvetle onu tuttum. Bastıran son krizi boyunca ağlamama sebep olan bakışlarla baktı bana. Kasılmaları son bulduğunda, hayatımda ilk ve son defa saçlarını okşadım. Sonra yeniden elini tuttum ve uzunca bir süre aynı anda hem kahverengi hem de gri olan bu odayı, sade cibinlikli yatağı, eski moda tuvalet masasını ve üstüne pike serilmiş kanepeyi seyre daldım. Ne kadar da şiirseldi her şey! Kendi için en ufak bir lükse dahi tenezzül etmiyordu! Onun tek lüksü titiz bir düzenlilikti. Dünyevi şeylerden kutsal bir el çekişle evlenmiş bir rahibenin, tek süsü yatak ucundaki haç olan soylu hücresi... Hemen üstünde teyzesinin bir portresi... Kutsal su kâsesinin iki yanında iki çocuğunun karakalemle kendi yaptığı resimleri ve küçüklüklerinden kalma saç bukleleri... İstese yüksek sosyetede yalnızca görünmesiyle bile en güzel kadınları solda sıfır bırakacak bir

kadın için bir inziva yeri! Acı içinde olan ve onu teselli edecek bir aşkı reddeden, önemli bir aileye ait olan kızın ağlamak için geldiği özel odaydı burası. Kimseyle paylaşılmayan ve onarılamaz bir mutsuzluk! Kurban, cellatı için gözyaşı dökü yor, cellat da kurbanı için. Çocuklar ve hizmetçi kadın gelince, çıktım. Kont beni bekliyordu. Çoktan benim karısıyla arasını düzeltecek tek kuvvet olduğuma karar vermişti ve beni elimden yakalayıp "Gitmeyin kalın, Félix" diye bağırdı.

"Maalesef" dedim, "Mösyö Chessel herkesi davet etmiş, neden misafirlerin arasında olmadığımı açıklamak için bahaneler uydurmam uygun olmayacaktır ama akşam yemeğinden sonra geri döneceğim."

Benle birlikte çıktı, tek kelime etmeden aşağıdaki kapıya kadar beni geçirdi, sonra ne yaptığına dikkat etmeden Frapesle'in önüne dek bana eşlik etmeye devam etti. Sonunda dayanamadım ve ona oracıkta "Tanrı aşkına, Mösyö, eğer onu mutlu ediyorsa, izin verin de evin idaresini o yönetsin, ona daha fazla işkence etmeyin."

Ciddi bir ses tonuyla "Fazla ömrüm kalmadı" diye yanıtladı. "Bana uzun süre katlanması gerekmeyecek. Başımın içinde şimşekler çakıyor."

İstemsiz bir kendine acıma nöbeti geçirerek yanımdan ayrıldı.

Yemekten sonra Madam Mortsauf'un durumunu öğrenmek üzere geri döndüğümde onu çok daha iyi buldum. Eğer evliliğinde bulabildiği tek sevinç bunlarsa, buna benzer sahneler sık sık tekrarlıyorsa, yaşamayı nasıl beceriyordu? Ceza almadan ağır ağır işlenen bir cinayetti bu! O akşam, Kont'un akla hayale gelmez işkencelerle karısını nasıl da bunalttığını daha iyi anladım. Böyle bir davaya hangi mahkeme bakardı ki? Düşüncelerim arasında öyle sersemlemiştim ki Henriette'e iki çift söz edemedim ama tüm geceyi ona mektup yaza

rak geçirdim. Yazdığım üç dört mektuptan elimde yalnızca pek de tatmin olmadığım başlangıç satırları kaldı. Gerçi kayda değer hiçbir şey ifade etmemişim ve ondan ziyade kendimden bahsetmişim ama o sıralar nasıl bir ruh hâlinde olduğumu anlamanızı sağlayacaktır.

madam mortsauf'a

"Yolda gelirken size söylemek istediğim ne de çok şeyim vardı ama sizi görünce hepsini unuttum! Evet, sizi gördüğüm anda, sevgili Henriette, sözlerimin ruhunuzdan yayılan ve sizi daha da güzelleştiren o ışıkla artık uyum içinde olmadığını fark ettim. Sonra yanınızda öyle sınırsız bir mutluluk duyuyorum ki mevcut hislerim hayatımın o ânından öncekilerin hepsini bir çırpıda siliveriyor. Her seferinde daha geniş bir yaşama doğuyorum ve büyük kayalıklara tırmanan bir gezgin gibi her defasında çok daha uzaktaki yeni bir ufku keşfediyorum. Her sohbetimizde hazinelerime bir yenisi daha ekleniyor. Uzun ve dayanıklı bağlılıkların sırrının da bunda saklı olduğuna inanıyorum. Tam da bu sebepten, size sizden bahsedebilmek için sizden uzakta olmak zorundayım. Huzurunuzdayken net göremeyecek kadar sersemliyor, mutluluğumu sorgulayamayacak denli sevinç dolu oluyorum; kendim olamayacak kadar siz oluyorum, etkiniz altındayken sizinle konuşamayacak ölçüde çenem düşüyor, daha az önce neler düşündüğümü hatırlayamayacak kadar tutkuyla sarılıyorum mevcut ânın mutluluğuna.

Şunu bilin ki sürekli bir sarhoşluk içindeyim, o yüzden bir kusur işleyecek olursam bağışlayın. Yakınınızdayken, hissetmek dışında hiçbir şey yapamaz hâle geliyorum. Yine de, sevgili Henriette'im, ihsan ettiğiniz sayısız sevincin içinde dün ruhumu doldurmuş olan o tatlılığın keyfine benzer bir ikincisi olmadığını söylemeye cüret edeceğim; hani in-

sanüstü bir yüreklilikle kötülüğe karşı mücadele verdiğiniz o korkunç fırtınadan sonra, odanızın loşluğu içinde ayılıp benimle yalnız kaldığınız sırada beliren tatlılık. Ölüm kapısından yaşam kapısına vardığında bir kadının çehresinde ışıltıların nasıl da parladığını ve yeniden doğuşunun şafağında, ifadesinde beliren farkları bir ben öğrendim. Sesiniz nasıl da ahenkle doluydu! Hayran olunası sesinizin tınısı, bana gizli düşüncelerinizi açarak huzur veren ilahi tesellilerle karışan geçmiş bir acının belli belirsiz sıkıntılarını içimde yeniden uyandırdığı sırada, kelimeler bana nasıl da küçük görünüyordu, hatta sizinkiler bile. İnsani görkemin tüm haşmetiyle pırıl pırıl bilirdim sizi ama dün, şayet Tanrı arzu ederse, bana ait olabilecek yeni bir Henriette'le karşılaştım. Ruhun ateşini onurlandırmamızı engelleyen bedensel prangalardan azat olmuş bilmem hangi yaratıktı dün karşılaştığım! Dermansız hâlinle ne kadar güzel, zayıf düşmüşlüğünle ne kadar muhteşemdin! Dün, güzelliğinden daha güzel, sesinden daha tatlı, gözlerinde ışıldayan aydınlığın kıvılcımlarından daha aydınlık bir şey, kelimelerin ifade etmeye yetmediği kokular buldum. Dün ruhun görünür hâle gelmiş, sanki cismani bir nitelik kazanmış gibiydi. Ah! Seni yeniden yaşatmak amacıyla sana içimi açamadığım için ne acılar çektim bugüne dek. Ama nihayet dün, bana salmış olduğun o saygı dolu korkudan sıyrıldım. Zaten yakınlaşmamızı sağlayan da bu zayıf düşmüşlük değil miydi? Sonra yeniden bizimle aynı havayı solumaya başladığında, seninle tek vücut hâlinde nefes almanın ne demek olduğunu öğrendim. O yegâne anda kim bilir kaç dua yükseldi göklere! Tanrı'dan seni bana nasip etmesini dilemek için fersahlar aştığım hâlde hâlâ ölmemiş olduğuma göre, demek ki insan ne sevinçten ne de acıdan ölebilirmiş. O andan bana ruhuma gömülü hatıralar kaldı, gözlerimi yaşlarla ıslatmadan hatırlayamayacağım hatıralar... Artık tadacağım her sevinç o izleri artı-

racak ve her acı onları derinleştirecek. Evet, dün ruhumu tedirgin etmiş olan korkular, bundan sonraki yaşamımda tadacağım acıları karşılaştıracağım bir referans noktası olacak, tıpkı bana şimdiye dek esinlediğin mutlulukların, ömrümün en değerli, sonsuz ideali olacağı ve Tanrı'nın bana bahşetmeye lütfedeceği gelecek sevinçlerin hepsinden üstün olacağı gibi! Sen, bana ilahi aşkı öğrettin, kuvvetiyle ve dayanıklılığıyla sonsuz olan ve ne kuşkuyu ne de kıskançlığı tanıyan aşkı."

Derin bir melankoli kemiriyordu ruhumu, içsel yaşamın böylesi, toplumsal yaşamın duygu durumlarıyla yeni tanışan genç bir kalp için ezici bir etki yaratıyordu. Daha dünyaya yeni adım atarken kapının önünde bu koca uçurumla karşılaşmak... Dibi olmayan bir uçurumla... Ölü bir denizle... Uğursuzluğun bu korkunç senfonisi aklımda sınırsız fikirler doğuruyordu. Toplumsal hayata attığım daha ilk adımda çıtayı öyle yüksek tutmuştum ki bundan sonra karşılaşacağım sahneler küçücük kalacaktı. Kederli hâlim Mösyö ve Madam Chessel'in şu yargıya varmasına sebep oldu: Aşk bana yaramıyordu. Oysa ben tutkumun şiddetiyle değerli Henriette'imi lekeleyecek hiçbir şeye sebep olmamanın mutluluğunu yaşıyordum.

Ertesi gün, salona girdiğimde, orada yalnız başınaydı. Bana elini uzatarak bir an gözlerini üzerime dikti ve "Dostum" dedi, "Hep böyle fazla duygusal şeyler mi yapacaksınız?" Gözleri nemliydi. Kalktı ve çaresizlik içinde yalvaran bir ses tonuyla "Bana böyle şeyler yazmayın artık" dedi.

Mösyö Mortsauf oldukça kibardı. Kontes cesaretini geri kazanmış ve alnı açıktı, yine de soluk benzi önceki günün acılarını ele veriyordu. Akşam, ayaklarımız altında çıtırdayan kurumuş sonbahar yaprakları arasında gezintiye çıktığımızda bana "Acılar sonsuz, sevinçler sınırlı oluyor" dedi. Ettiği

bu söz acılarını kaçamak mutluluklarıyla karşılaştırdığını gösteriyordu.

"Hayatı kötülemeyin" dedim, "Aşkı görmezden geliyorsunuz. Onun göklere dek ışıldayan mutlulukları vardır."

"Susun lütfen" dedi. "Bu mutlulukların hiçbirini tanımak istemiyorum. Bir Grönlandlı İtalya'ya gelirse ölür! Yanınızda huzurlu ve mutluyum, size aklımdan geçen her şeyi anlatabiliyorum. Bozmayın bu sırdaşlığı. Hem bir rahibin erdemliliğini ve özgür bir adamın cazibesini neden aynı anda taşıyamayasınız ki?

"Siz insana kadehler dolusu baldıran zehri içirirsiniz" dedim elini hızla çarpan kalbime götürerek.

"Yine mi" diye bağırdı elini ateş değmişçesine aniden çekerek. "Yaralarımdan akan kanı dost bir elle dindirmenin hüzünlü hazzından mahrum mu bırakmak istiyorsunuz beni? Acılarıma yenilerini eklemeyin, henüz hepsini görmediniz! En gizli olanlar, hazmetmesi en zor olanlardır. Eğer bir kadın olsaydınız, tüm sorunları çözeceğine inandığımız ama aslında hiçbir şeyi düzeltmeyen boş bir ilginin nesnesi konumunda olduğunu fark eden kadının gururlu ruhunu dolduran bıkkınlıkla karışık melankoliyi anlardınız. Önümüzdeki birkaç gün pohpohlanıp okşanacağım, işlenmiş olan kabahati affetmem için çaba harcanacak. Bu süre zarfında en akıldışı isteklerde bile bulunsam kabul ettirebilirim. Ama gerçekte olan şey tüm bu aşağı davranışlarla, yapılanları unuttuğum gün duracak olan tüm bu okşayışlarla küçük düşürülüyor olduğumdur. Efendisinin lütfunu elde edebilmesinin tek yolu öncelikle onun hatalarına maruz kalmak olan bir köle misali...

"Onun zulmüne" diyerek araya girdim.

Kederli bir tebessüm eşliğinde "Var olmak için korkunç bir yol, öyle değil mi?" dedi. "Dahası elimdeki bu geçici kudretten istifade etmeyi de beceremiyorum. Şu anda, düş-

müş rakibine son darbeyi indirmeyi beceremeyen şövalyeler gibiyim. Gurur duymamız gereken kişiyi yerlerde görmek, yeniden vursun diye onu yerden kaldırmak... Onun düşüşünden dolayı onun bile duymadığı kadar büyük bir acı duymak ve faydalı bir amaç uğruna olsa bile onun üzerinde elde edilmiş geçici bir üstünlükten faydalanmayı onursuzluk gibi görmek.. Yüreğin kudretini, ruhun zenginliklerini böyle bayağı çatışmalar içinde harcayıp tüketmek.. Yalnızca ölümcül yaralar alınca hükmedebilmek... Ölüm bile daha iyidir. Çocuklarım olmasaydı, kendimi bu hayatın akışına bırakırdım ama kaynağı belirsiz bu cesaretim olmasaydı, onların hâli ne olurdu? Hayat ne kadar acı verici olursa olsun onlar için yaşamak zorundayım. Bana aşktan bahsediyorsunuz, değil mi? Ah dostum, bütün zayıf insanlar gibi merhametsiz olan bu yaratığa beni hor görebilme hakkını verirsem, o zaman nasıl bir cehenneme düşerim bir düşünün? Şüphe uyandıracak hiçbir şey yapabilme lüksüm yok! Bana gücümü veren tek şey idaremin dürüstlüğüdür. Erdem, sevgili çocuğum, içince yeniden güç kazandığımız, Tanrı aşkımızı tazeleyen kutsal sular barındırır içinde.

"Dinleyin, sevgili Henriette, tatilimin bitmesine yalnızca bir hafta kaldı. İstiyorum ki..."

"Ah! Bizi bırakacaksınız..." diye sözümü kesti.

"Babamın benim için planlarını bildiğimi sanıyorum. Yani yakında üç ay olacak.."

"Günleri saymadım" diye yanıtladı duygulanan bir kadının vazgeçişiyle. Sonra kendini toparladı ve "Hadi, Frapesle'e gidelim" dedi.

Kont'u ve çocukları çağırdı, şalını istedi, sonra da her şey hazır olunca, o kadar ağır ve sakin bir karakteri olan bu kadın aniden bir Parislinin ruh hâliyle canlandı. Kontes'in böyle bir misafirlik borcu olmasa da topluca çıkıp Frapesle'i ziyarete gittik. Madam Chessel'le sohbet etmek için çabaladı,

neyse ki o da yanıt verirken sözü oldukça uzatıyordu. Kont'la Mösyö Chessel işleriyle alakalı bir sohbete daldılar. Mösyö Mortsauf sahip olduğu at arabaları ve koşum takımlarıyla övünecek diye korktum bir an ama gayet olgun davrandı. Komşusu ona Cassine ve Rhétorière'de yürüttüğü işler hakkında sorular sordu. Yanıtı beklerken, kötü anıları hâlâ oldukça canlı olan bu konuya girmekten çekineceğini düşünerek Kont'a baktım ama o tam aksine bölgedeki üretim seviyesinin artırılmasının, sıhhatli ve güzel çiftlik binalarının inşa edilmesinin ne kadar büyük bir aciliyet teşkil ettiğini anlattı. En sonunda da karısının tüm fikirlerini övünerek kendine maletti. Yüzüm kızararak Kontes'e baktım. Bazı durumlarda büyük nezaket gösterebilen bir adamın bu incelikten yoksun tavrı, o korkunç tartışma sahnesini unutmuş olması, önceden o kadar karşı çıktığı fikirleri şimdi sahipleniyor oluşu, kendine duyduğu sarsılmaz inanç, tüm bunların karşısında donup kalmıştım.

Mösyö Chessel ona "Masraflarınızı geri kazanabileceğinizi düşünüyor musunuz?" diye sorduğunda "Daha bile fazlasını kazanacağız" diye yanıtladı kendinden emin bir tavırla.

Benzer krizler ancak tek bir kelimeyle açıklanabilir: Bunaklık! Bu sırada o göklere layık varlık Henriette neşeyle parıldıyordu. Sonuçta Kont sağduyulu bir insan değil miydi, iyi bir yönetici, mükemmel bir tarımbilimci değil miydi? Kontes hayranlıkla Jacques'ın saçlarını okşuyordu, kendi için de oğlu içinde mutluluk duyuyordu. Ne kadar komik bir korku hikâyesi, ne kadar alaycı bir dram! Dehşet içinde kalmıştım. Sonradan yeryüzü sahnesinin perdeleri önümde açılmaya başladığında başka Mösyö Mortsauf'larla da karşılaşacaktım, hem de bu birincisindeki sadakat ve dinsel inançtan bile mahrum olan çeşitleriyle. Bu ne çeşit garip ve alaycı bir irade ki melekleri daima çılgınların kollarına atıyor;

samimiyetle seven şairane erkekleri huyu bozuk kadınlara, büyük yüreklileri küçük insanlara, güzel ve ilahi bir yaratığı da şu bostan korkuluğuna? Soylu Juana de Mancini hikâyesini size Bordeaux'dayken anlatmış olduğum kaptan Diard'a, Madam de Bauséant'ı bir Ajuda'ya, Madam Aiglemont'u kocasına, Marki Espard'ı da karısına? İtiraf ediyorum bu bilmecenin anlamını çözmek için çok uzun zaman harcadım. Çok sayıda gizemin esrarını çözdüm, birçok doğa yasasının nedenlerini keşfettim, bazı ilahi hiyerogliflerin anlamına vâkıf oldum ama bu bahsettiğim gizem hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Bir Hint silahını, sırrını yalnızca Brahmanların bildiği sembolik bir yapıyı incelermişçesine bu gizemi anlamaya çalışıyorum. Bu yazgıya açıkça kötülüğün dehası hükmediyor gibi ama Tanrı'yı suçlamaya da cüret edemiyorum. Şifası olmayan kötülükler, sizi başımıza musallat etmekten zevk alan kim? Henriette ve onun o ne idiği belirsiz filozofu haklı olabilir mi? İnsanlığın anlamı onların gizemci felsefesinde mi saklı?

Vadide geçirdiğim son günler sonbaharın yaprak dökümüne denk geldi. Arada bir ortaya çıkan bulutlar bu güzel mevsimde daima sıcak ve duru bir göğe sahip olan Touraine'i karanlığa boğuyordu. Yola çıkışıma bir gün kala, Madam Mortsauf beni akşam yemeği öncesi taraçaya çıkardı.

Yapraksız ağaçların etrafında sessizce dolandığımız sırada "Sevgili Félix" dedi bana, "Gerçek hayata adım atmak üzeresiniz ve ben de düşüncelerimle de olsa orada sizinle olmak istiyorum. Çok acı çekmiş olanlar çok fazla yaşamış olanlardır, o yüzden yalnız ruhların dünya hakkında hiçbir şey bilmediği yanılgısına düşmeyin, aksine onu gayet güzel yargılayabilirler. Mademki dostum sayesinde yaşayacağım, öyleyse ben de onun hem gönlünde hem de aklında en ufak bir huzursuzluk kalmasın isterim. Kavga ateşine girdikten sonra oyunun kurallarını hatırlamak zordur. İzin verin size

tıpkı bir annenin oğluna vereceği türden birkaç nasihat edeyim. Bizden ayrılacağınız gün size oldukça uzun bir mektup vereceğim. İçinde dünya üzerine, insanlar üzerine, o büyük çıkarlar çatışmasının içinde güçlüklere nasıl yaklaşmak gerektiği üzerine kadınca görüşlerimi bulacaksınız. Lakin mektubu Paris'e varmadan önce okumayacağınıza dair bana söz verin lütfen! Bunu istiyorum çünkü bu mektupta ifade edilenler arasında kadınlara ait önemli bir sır da bulunuyor. Aslında öğrenmesi imkânsız bir sır değil ama bu sırrımızın öğrenildiğini bilmek biz kadınları kederlendirebilir. Bir kadın olarak yalnız başıma yürümem gereken bu patikaları bana bağışlayın.

"Elbette, size söz veriyorum, öyle yapacağım" dedim elini öperek.

"Ah! Aslında sizden isteyeceğim bir yemin daha var" dedi. "Ama ne olduğunu açıklamadan önce kabul edeceğinize söz vermelisiniz."

Bu defa sadakat yemini etmemi isteyeceğini düşünerek "Evet, elbette" diye haykırdım.

"Söz konusu olan ben değilim" diye devam etti, imalı bir tebessüm eşliğinde. "Félix, hiçbir salonda asla kumar oynamayacaksınız, kimin salonu olursa olsun asla!"

"Asla oynamayacağım" diye yanıtladım.

"Çok güzel" dedi. "Kumar oyunlarında israf edilen zamanı çok daha iyi değerlendirebileceğiniz bir uğraş buldum size. Göreceksiniz, ötekilerin er ya da geç kaybettiği yerde siz daima kazanacaksınız.

"Nasıl?"

"Onu size mektupta yazanlar açıklayacak" diye yanıtladı verdiği nasihatin ciddi karakterini silip süpüren muzır bir tebessümle.

Kontes yaklaşık üç saat benimle konuşmaya devam etti. Şu geçtiğimiz üç ay boyunca beni nasıl da titizlikle incelemiş

olduğunu anlattı ki aslında bu bana duyduğu sevginin derinliğinin de kanıtıydı. Yüreğimin en gizli derinliklerine nüfuz etti ve oraya kendi yüreğinin izini bıraktı. Sesinin tonu çeşitli renklere bürünüyor ve ikna edici oluyordu; sözleri bir annenin dudaklarından dökülür gibiydi ve ses tonuyla olsun, içeriğiyle olsun bizi birbirimize bağlayan düğümlerin ne kadar güçlü olduğunu gösteriyorlardı.

"Ah bir bilseniz.." dedi konuşmasını bitirirken, "... yürüdüğünüz yolda sizi nasıl da kaygılanarak takip edeceğim, şayet doğru adımlar atarsanız, çok mutlu olacağım ve duvarlara çarparsanız nasıl da üzüleceğim! İnanın bana, size olan sevgimin bir eşi daha yok. Hem isteğim dışında var olmaktadır, hem de bizzat benim seçimimdir. Ah! Sizi mutlu, kuvvetli, saygın bir konumda görmeyi ne kadar çok isterim. Siz benim için yaşayan bir düş olacaksınız."

Gözyaşlarımı tutamadım. Hem alabildiğine tatlıydı hem de bir o kadar dehşet verici. Duyguları alabildiğine cüretkârca çıkıyordu yüzeye. İfadesi, hazlara susamış bu genç adama ümit vermeyecek kadar saflıkla doluydu. Ateşler içinde lime lime olmuş tenime karşılık, o ruhumun kadehine durmaksızın ışıldayan ve asla yozlaştırılamaz olan ilahi aşkın şarabından dolduruyordu. Bir keresinde beni o güzel omuzları yalayıp yutmaya itmiş olan aşkın alacalı kanatlarının beni taşıyamayacağı kadar yükseklere tırmanıyordu. Onun seviyesine erişebilmek için bir erkeğin Serafimlerin kanatlarına sahip olması gerekirdi.

"Daima.." dedim, "... bir işe kalkışmadan önce Henriette'im ne derdi diye düşüneceğim."

"Çok güzel, sizin rehber yıldızınız ve mabediniz olmak isterim" dedi çocukluk düşlerime atıfta bulunup arzularımın yönünü değiştirmeye çalışarak.

"Benim dinim olacaksınız, ışığım olacaksınız, benim her şeyim olacaksınız" diye parladım.

"Hayır" diye yanıtladı, "Sizin için zevk kaynağı olamam."

İç geçirdi. Sonra bana gizli acılarıyla dolu bir tebessüm fırlattı. Bir anlığına başkaldırmış bir kölenin tebessümüydü bu. O gün bugündür, benim için sevilen kadın değil, en çok sevilen kadın oldu. Yüreğimde kendine bir yer arayan ve kendini oraya sadakatiyle ya da verdiği zevklerin şiddetiyle kazıyan bir kadın olmadı. Hayır, o kalbimin ta kendisi oldu, kasların hareketi için gerekli olan ana madde oldu. Floransalı şair için Beatrix neyse, Venedikli şair için lekesiz Laure neyse o da benim için öyle oldu, en büyük düşüncelerin anası, kurtarıcı çözümlerin gizemli ilham kaynağı, geleceğimin itici gücü, solmuş yapraklar arasındaki zambak gibi karanlıkta parlayan ışığım oldu. Evet, yangınların içinden geçebilen ve uçurumun kenarındaki şeyleri kurtarmayı sağlayan o yüksek yargı gücünü bana o esinledi. Fatihleri fetheden, yenilse bile küllerinden yeniden doğan, en güçlü savaşçıları dahi bıktıran Coligny[39] azmi verdi bana.

Ertesi gün Frapesle'de öğle yemeğimi yiyip aşkıma düşkünlüğümü hoş gören kibar ev sahiplerime hoşça kal dedikten sonra kendimi Clochegourde'a attım. Mösyö ve Madam Mortsauf beni Tours'a arabayla bırakmaya niyetlenmişlerdi, akşamına da oradan Paris'e yola çıkacaktım. Yol boyunca Kontes sevecen bir sessizlik içindeydi. Migreni tutmuş gibi yapacak oldu ama söylediği bu yalandan dolayı kızardı ve kusurunu örtme çabasıyla bir anda gidişime üzülmemiş gibi yapamayacağını söyledi. Kont, Chessel'ler evde olmadığı zamanlarda Indre vadisini yeniden görme arzusu duyarsam ne zaman istersem onlara kalmaya gelebileceğimi söyledi. Görünürde tek bir gözyaşı dahi olmadan kahramanca ayrıldık ama tüm hassas tabiatlı çocuklar gibi Jacques da birkaç gözyaşı dökmesine sebep olan bir duygusallığa tutuldu; şim-

39. Coligny: 16. yüzyılda Fransız komutan.

diden genç bir kadın olan Madeleine ise yüm gücüyle annesinin elini sıkmakla yetindi.

"Canım benim!" dedi Kontes Jacques'ı tutkuyla öperken.

Akşam yemeğinin ardından Tours'da tek başıma kaldığımda, sadece genç yaşlarda deneyimlenen o açıklanamaz taşkınca duygulardan birine kapıldım. Bir at kiraladım ve Tours ile Pont-de-Ruan arasındaki mesafeyi bir saat on beş dakikada aştım. Giriştiğim deliliğin görülmesinden utandığım için oradan sonra yola koşarak devam ettim ve tıpkı bir casus gibi kurt adımlarıyla taraçanın altına ulaştım. Kontes orada değildi. Hasta olabileceğini düşündüm. Önceden cebimde saklamış olduğum küçük kapının anahtarıyla içeri girdim. O sırada Kontes iki çocuğuyla birlikte, üzgün bir hâlde, günbatımında vadi manzarasına yayılan o tatlı melankoliyi solumak üzere ağır ağır taraçanın merdivenlerinden iniyordu.

"Anne bak, Félix burada" dedi Madeleine.

"Evet, benim" diye fısıldadım. "Sizi görebilmek için hâlâ vaktim varken, Tours'da ne işim var dedim kendi kendime. Sekiz gün sonra artık istesem de mümkün olmayacak bu arzuyu hazır imkân varken neden gerçekleştirmeyeyim?"

"Bizi bırakmıyor anne" diye bağırdı Jacques zıp zıp zıplayarak.

"Sussana sen" dedi Madeleine, "General duyup gelecek şimdi!"

"Bu hiç de akıllıca değil" dedi Kontes, "Ne delilik!"

Sesinin tınısındaki gözyaşlarını işitebiliyordum. Muhasebeci diliyle konuşacak olursak aşkın faiziyle geri ödenişiydi bu!

"Bu anahtarı geri vermeyi unutmuşum" dedim sırıtarak.

"Öyleyse bir daha geri gelmeyeceksiniz, değil mi?" dedi.

"Biz ayrılabilir miyiz ki?" diye sordum. Ona yönelttiğim bakışlarım karşısında dile getiremediği yanıtını gizlemek için gözkapaklarını indirdi.

Coşkunun çılgınca bir esrikliğe dönüştüğü noktaya ulaşınca ortaya çıkan o sersemletici mutluluk ânından sonra oradan ayrıldım. Ağır adımlarla durmadan ardıma bakarak yürüdüm. Düzlüğün tırmandığı zirveye ulaşınca dönüp son bir kez vadiyi seyrettim. Vadinin o sırada bana sunduğu manzaranın oraya ilk geldiğim günküyle arasındaki zıtlık beni oldukça etkiledi. O dönemde vadi tıpkı benim arzu ve ümitlerim gibi daha yeni yeşeriyor, yeni tutuşuyordu. Şimdiyse bir ailenin karanlık ve melankolik sırlarına dalmış, Hıristiyan bir Niobe'nin[40] ıstıraplarını paylaşmış, tıpkı onun gibi hüzünlü, onun gibi ruhu koyulaşmış biri olarak vadiyi ruh hâlimin tonlarında bulmaktaydım.

Artık tarlalar çırılçıplaktı, kavaklar yaprak döküyordu ve henüz dökülmemiş olanların da rengi pas tutmuştu, asma sapları yanmış, koruların üst bölgeleri eskiden kral cüppelerinde kullanılan, keder belirten kahverenginin altında iktidarın sembolü moru saklayan o kavruk rengin ağır tonlarındaydı. Vadi bugüne dek daima ruh hâlimle ahenk içinde olmuştu, öyle ki şu anda da ılık bir güneşin düşerken giderek solan sarı ışınları altında yine bana ruhumun sadık bir yansımasının resmini çiziyordu. Sevilen bir kadından ayrılmak kişinin mizacına göre çok korkunç ya da çok basit bir mesele olabilir. Benim içinse, aniden dilini bilmediğim yabancı bir ülkede yalnız başıma kalakalmaktı. Ruhum, gözlerimin gördüğü hiçbir şeye yakınlık hissetmiyordu artık; hiçbir şeye ilgi duyamıyordum. Öyle olunca aşkımın enginliği giderek arttı ve yalnızca onun hatırası sayesinde katlanabildiğim bu çölün ortasında sevgili Henriette'im tüm haşmetiyle yükseldi. Çehresi öyle tapılasıydı ki gizli tanrıçamın huzurunda lekesiz kalmaya karar verdim. Baştan aşağı

40. Niobe: Çocuklarının ölümü üzerine ağlamaktan taş kesilen ve Spil dağındaki Ağlayan Kaya'ya dönüşen mitolojik figür.

beyazlar kuşanmadan Laure de Noves'un karşısına çıkmayan Petrark'ın izinden gidip Levi Yahudileri gibi beyaz cüppelere girdim.

Baba evine dönüp mektubu okuyabileceğim o ilk geceyi nasıl bir sabırsızlıkla bekledim anlatamam; üstünde taşımak zorunda kaldığı para tomarlarını yoklamaktan kendini alamayan evhamlı bir cimri gibi yol boyunca ona dokunup durmuştum. Akşam olunca, içinde Henriette'in talimatlarının yazılı olduğu kâğıdı çıkardım ve yazarken elinden kaçan gizemli kokuları yakalamayı umarak öptüm, varlığımın içinde yankılanan sesinin tonlamalarını anımsamaya çalıştım. O zamandan beri bana yazdığı tüm mektupları bu ilk mektubunu okuduğum gibi yatakta, mutlak bir sessizliğin ortasında okudum daima. Sevilen kişi tarafından yazılan mektuplar başka nasıl okunabilir ki zaten? Öte yandan, mektubunu okuma işini gün ortasında sıradan işlerinin arasına sokuşturan, sevilmeye layık olmayan adamlar da var, rezil bir kayıtsızlık içinde mektubunu yarısında bırakıp keyfî gelince yeniden başlayan adamlar.

İşte, Natalie, gecenin sessizliğinde aniden çınlayan o tapılası ses, kıyısına vardığım hayat kavşağında bana parmağıyla doğru yolu işaret eden o yüce çehrenin sahibi:

Dostum, içinden ustalıkla sağ salim geçebilmeniz için dünyanın tehlikelerine karşı sizi silahlandırmak üzere hayat deneyimlerimi bir araya getirip size aktarmak ne büyük bir mutluluk! Geceler boyu sizin için bunları yazarken anne sevgisinin müsaade ettiği zevkleri tattım. Sürdüreceğiniz hayata dair görüşlerimi cümle cümle aktardığım bu mektubu yazarken sık sık kalkıp pencere kenarına gidiyorum. Frapesle'in ay ışığıyla aydınlanan kulelerini görüp sürekli kendime şöyle diyorum: "O şimdi uyuyor, onun yerine ben uyanık kalıyorum!" Bana yaşamımın ilk mutluluklarını anımsatan tatlı duygular

uyanıyor içimde. Mesela ona sütümden vermek için uyanmasını beklerken beşiğinde uyumakta olan Jacques'ı seyrettiğimi hatırlıyorum. Hem siz de ruhu birtakım öğretilerle güçlendirilmesi gereken o çocuk-adamlardan biri değil misiniz? Çok acılar çektiğiniz o korkunç okul hayatınızda mahrum kaldığınız türden öğretilere ihtiyaç duymuyor musunuz, size yalnızca biz kadınların sunabileceği türden öğretilere? Bu bilgiler başarınızı artıracak, oraya giden yolu hazırlayacaktır. Size, sayesinde yaşamınızdaki eylemleri yargılayabileceğiniz bir araç vererek aslında size manevi annelik yapmış olmuyor muyum? Sevgili Félix, yine de burada bazı hatalar işleyecek olursam, müsaade edin, en azından dostluğumuzu, çıkar düşünmeme temeline oturduğunu ilan ederek takdis edeyim: Sizi dünya hayatına hazırlayıp teslim etmek, aynı zamanda sizden vazgeçmek anlamına gelmeyecek mi? Ben sizi, size güzel bir gelecek sağlama adına kendi mutluluğumdan geçecek kadar seviyorum. Neredeyse dört aydır, çağımıza hükmeden ahlak kuralları ve yasalar üzerine tuhaf bir biçimde kafa patlatmaya ittiniz beni. Bir zamanlar teyzemle, sonra da sizinle yaptığım ve içeriğini gayet iyi bildiğiniz tüm o sohbetler! Mösyö Mortsauf'un bana anlattığı kadarıyla başından geçen tüm o olaylar olsun, saray yaşantısına aşina olan babamın sözleri olsun, en büyüğünden en küçüğüne kadar tüm olasılıklar, hepsi de hafızamda insanların ortasına neredeyse bir başına atılmak üzere olan manevi çocuğum için birer birer yeniden uyandılar. Bazılarının zamanından önce düşüncesizce sergiledikleri iyi erdemleri yüzünden yok olup gittikleri, bazılarının da kötü huylarına rağmen iyi ayarlanmış bir zamanlamayla başarıya ulaştıkları türden bir dünyada nasıl yapacağını anlatan kimsesi olmadan kendini idare etmek zorunda kalacak olan manevi oğlum için.

Her şeyden önce, toplumun bütünü üzerine ifade etmiş olduğum görüşe kafa yorun, kısaca bahsettiklerim dahi sizin çabucak kavramanız için yeterli olacaktır. Toplumların özü

ilahi bir kaynağa mı dayanır yoksa insan eliyle mi icat edilmiştir bilmiyorum. Aynı şekilde hareketinin hangi yöne doğru olduğunu da bilmiyorum ama kesin olan bir şey var, o da toplumun var olduğudur. O yüzden inzivada bir başınıza yaşamak yerine topluma karışmayı seçtiğiniz andan itibaren onu yaratan şartların da iyi olduğunu ve yazılı olmayan bir sözleşmeyle kurallarının bağlayıcılığını da kabul etmişsiniz demektir. Günümüz toplumu insana verdiklerinden çok insandan alan bir toplum mudur? Bence öyledir, yine de insanın orada kazançtan çok sorumluluk buluyor olması ya da orada elde etmeye çalıştığı nimetlerin ona çok pahalıya malolması yasa koyucuları ilgilendiren bir meseledir, bireyi değil. Kanımca esas mesele, sizin çıkarlarınıza fayda mı sağlıyor zarar mı veriyor bakmaksızın toplumun genel kurallarına her yönüyle uyum sağlamaktır. Belki bu ilke size biraz basit görünebilir ama uygulaması çok zordur. Bu ilke tıpkı ağacı canlandırıp yeşilliğini koruyabilmek için, ona çiçekler açtırıp üzerinde herkesi hayran bırakacak olağanüstü meyveler olgunlaştırmak için en ince kılcal damara dahi sızmak zorunda olan besisuyu gibidir. Bir tanem, toplum yasalarının hepsi bir kitapta yazılı olarak bulunmaz, geleneklerin ve kültürel değerlerin yarattığı yasalar da vardır ve en önemlileri en az bilinenlerdir. Eylemlerinizi, konuşmalarınızı, dışarıdaki yaşantınızı yöneten yasalar üzerine, kendinizi dünyaya sunma biçiminiz ya da başarının kıyılarına nasıl ulaşacağınız üzerine ne bir profesör ne bir ders kitabı ne de okul bulabilirsiniz. Bu gizli yasalara uymaktaki başarısızlığınız ise, toplumsal düzene yön veren olmak yerine dibinde kalıp yön verilen olmanızla sonuçlanır. Her ne kadar bu mektup sizin zaten bildiğiniz şeyleri tekrar etmekten öteye geçmese de izin verin en azından size bir kadın olarak izlediğim politikayı açıklayayım.

Toplumu, toplumun diğer üyelerine zarar vermek pahasına elde edilen bireysel mutluluk teorisiyle açıklamak, ağır

sonuçları olan ölümcül bir yaklaşımdır. Verdiği zarar yasa, toplum ya da bireyler tarafından fark edilmediği müddetçe, insanın, arzularına gizli yollardan erişmeyi doğru bir şey olarak algılamasıyla ve bu biçimde elde ettiklerini de hak görmesiyle sonuçlanır. Bu zihniyete göre bir hırsız yakalanmayacak kadar becerikliyse, suç işlememiş demektir, bir kadın evine sadakatsizliğini kimseye fark ettirmiyorsa mutlu ve bilge bir kadın demektir. Adalet karşısında hiçbir kanıt bırakmadan bir adam öldürebiliyor ve sonucunda Macbeth gibi hükümdarlık tacını fethedebiliyorsanız, bilgece hareket etmişsiniz demektir. Tek yüce yasa sizin kendi çıkarınız hâline gelir, artık bütün mesele toplumsal değer yargılarının ve yasaların arzularınıza giden yolda önünüze çıkardığı güçlükleri tanık ve kanıt bırakmadan aşmaktan ibarettir. Toplumu böyle gören biri için, bir yerlere nasıl geleceği sorusunun cevabı, ucunda milyonlar kazanmak ya da zindanı boylamak, kendine iyi bir mevki edinmek ya da herkesin gözünde şerefini kaybetmek olan bir kumar masasındadır. Ayrıca yeşil masa örtüleri, tüm oyuncuları dahil etmeye yetecek kadar uzun değildir ve oyundaki hamlelere karar vermek bir çeşit deha gerektirir. Size ne dinsel inançlardan ne de duygusal sebeplerden bahsediyorum; dişlileri altın ve demirden olan bir makinenin çarklarıdır söz konusu olan ve insanların yaşamları üzerindeki sonuçları. Yüreğimin sevgili çocuğu, şayet kanun kaçaklarına yakışan bu teoriye karşı duyduğum dehşeti paylaşıyorsanız, toplum sağlıklı bir sağduyuya sahip olan herkese nasıl görünüyorsa sizin gözlerinize de öyle görünecektir, sorumluluklar teorisi diyebilirsiniz buna. Evet, sizler kendinizi birbirinize borçlusunuz, hem de bin bir çeşit biçimde. Bana göre, zanaatçıyla yoksulun soylulara olan borcundan çok daha fazlasını soylular, zanaatçıyla yoksula borçludur. Toplumun bireye sunduğu kazançlar arttıkça, bireyin sırtlanması gereken yükümlülükler de artar. *Politikada olduğu gibi ticarette de geçerli olan bu*

ilkeye göre sorumluluğun büyüklüğü daima kazancın büyüklüğüyle doğru orantılıdır. Herkesin borcunu ödemek için yürüyeceği yol farklıdır. Rhétorière'deki zavallı çalışanımız evine yatmaya, ağır bir işgününün ardından yorgun düşmüş bir hâlde döner. Borçlarını ödemiş olduğunu düşünmüyor musunuz? Kuşku yok ki o kendi borçlarını yüksek mevkilerdeki birçoklarına kıyasla çok daha iyi ödüyor. İçinde, zekânız ve yeteneklerinize uygun bir konum edinmek istediğiniz topluma bu gözle yaklaşacaksanız kendinize temel bir ilke olarak şu deyişi benimsemelisiniz: Hiçbir zaman ne kendi vicdanına ne de toplumun vicdanına ters bir davranışta bulunmamak! Bu konuda gereğinden fazla ısrar ettiğimi düşünseniz de yalvarıyorum size, evet Henriette'iniz ettiği şu sözlerin anlamını etraflıca tartmanız için yalvarıyor size. Görünüşte basit fikirlere benzerler fakat aslında söyledikleri şey başarıya giden en kesin ve kestirme yolun doğruluk, dürüstlük, sadakat ve nezaketten başkası olmadığıdır. Şu bencil dünyada yığınla insan size, böyle duygusal davranarak yolunuzu bulamayacağınızı ve ahlaki değerlere gösterdiğiniz bu aşırı hassasiyetin yaşamdaki ilerleyişinizi geciktireceğini söyleyecektir. Oysa durum böyle değil. Göreceksiniz ki insanlar ya kötü yetiştirildikleri için, ya öğrenme güçlüğü çektikleri için ya da ileri görüşlülükten mahrum oldukları için böyle söylerler. Onlara bir faydası dokunmadığı bahanesiyle küçük bir çocuğu ezerler, yaşlı bir kadına kaba davranırlar, bilge bir ihtiyarla birkaç dakika geçirmeyi can sıkıcı bulurlar. Sonradan bu aynı kişilerin ezip geçmeyi beceremedikleri dikenlere takılıp kaldığını ve bir hiç uğruna geleceklerinden olduklarını göreceksiniz, öte yandan kendini daha işin başında sorumluluk teorisine adamış olan kişi hiçbir engele takılmayacaktır; belki yürüdüğü yolda daha yavaş ilerleyecek ama ötekilerin başarısı ufalanıp giderken onunki sağlam ve kalıcı olacaktır!

Size bu öğretinin her şeyden önce görgülü olma bilimine sahip olmayı gerektirdiğini söylersem, belki de bakış açımı bir parça saraylı tadında bulacaksınız ve bunu Lenoncourt ailesindeki yetiştiriliş tarzıma bağlayacaksınız. Ah dostum! Önemsiz gibi görünse de görgüye büyük ehemmiyet veriyorum. Sahip olduğunuz çeşitli engin bilgiler sizin için ne kadar gerekliyse, emin olun yüksek çevrelerin âdetleri de o kadar gerekli, hatta çoğu zaman daha belirleyicidir. Gerçekte kör cahil olup da doğuştan doğal bir mizacı olan ve fikirlerini tutarlı sunmaya alışmış ne adamlar gelip geçti, onlardan daha fazla hak edenlerin erişemediği yüksekliklere ulaştılar. Kolejde her kesimden insanla topluca almış olduğunuz eğitimin karakterinizi bozup bozmadığını anlamak için iyice gözlemledim sizi, Félix. Sizde eksik olan o küçücük parçayı da kolayca edinebileceğinizi fark ettiğimde nasıl mutlu olduğumu bir tek Tanrı bilir! Bu eğitim sisteminde yetişen okumuş kişilerin çoğunda, görgü tamamen göstermelik bir şarlatanlıktan öteye geçmiyor. Oysa gerçek nezaket, iyi huyluluk yürekten ve içsel bir asalet duygusundan gelir. Tam da bu yüzden, aldıkları eğitime rağmen bazı soyluların karakterinde bozuk bir ton vardır, buna karşılık orta sınıftan çıkıp gelmiş birçokları da içgüdüsel bir şekilde zevk sahibidir ve patavatsız bir taklitçi gibi görünmeden kusursuz bir görgüye kavuşabilmek için yalnızca birkaç ders almaları yeter de artar bile. Vadisinden asla ayrılmayacak olan şu zavallı kadına güvenin bu konuda; sözlerde, jestlerde, kılık kıyafette, hatta evin kendisinde dahi ayırt edilebilen şu asil ton, şu zarif sadelik daima karşı konulmaz bir fiziksel şiir meydana getirir. Bir de bu asaletin dış görünüşten ibaret olmayıp gücünü yürekten aldığını düşünün? Nezaket, ötekiler için kendinden vazgeçmiş görünmektir. Birçok insanda işin içine kişisel çıkarlar dahil olur olmaz kendini yalanlayacak olan sosyal bir ikiyüzlülük şeklinde ortaya çıkar, öyle ki soylu bir kimse bir anda aşağılık bir soysuza dönüşüverir. Ama

benim sizden istediğim Félix, gerçek bir nezaket geliştirmeniz. Gerçek nezaket, Hıristiyan bir bakış açısı barındırır. Merhametin çiçeği gibidir ve gerçek bir kendinden vazgeçiş söz konusudur. Henriette'in anısına, suyu akmayan bir çeşme olmayın, hem içeriğe hem de biçime sahip olun! Bu toplumsal erdeminiz yüzünden sıklıkla kurban konumuna düşmekten korkmayın, er ya da geç rüzgârda savrulmuş görünen tohumların meyvelerini toplayacaksınız. Babam eskiden derdi ki, yanlış kavranmış nezaketin en incitici özelliklerinden biri vaatlerin suistimalidir. Elinizden gelmeyen bir iş yapmanız istendiğinde, hiçbir yanlış ümide mahal vermeyecek şekilde net olarak reddedin ve sonra, elinizden gelen bir lütuf varsa, hemen onu sunun. Vermeyi kabul ettikleriniz kadar vermeyi reddettikleriniz de sevilmenizi sağlayacaktır, karakterinizi ışıldatacak olan iki katlı sadakattir bu. Hangisinin üzerimizdeki etkisi daha büyüktür bilmiyorum; bize verilip de tutulmamış sözlerin hayal kırıklığı mı yoksa bize yapılan bir iyiliğin minnet duygusu mu?

Dostum, bilhassa bu küçük şeylerden çok iyi anlarım, o yüzden biraz daha üzerinde duracağım. Ne kendinize güvenin ne bayağılaşın ne de hevesli olun; geminizi batıracak üç kayalık bunlardır! Aşırı bir kendine güven size gösterilen saygıyı kaybetmenize ve bayağılık hor görülmenize yol açar, aşırı heves ise sizi sömürülecek mükemmel bir kurban hâline getirir. Ayrıca sevgili dostum, ömrünüz boyunca iki, bilemedin üç arkadaşınız olacak, daha fazla değil. Tek servetleriyse sizin sırdaşlığınız ve onlara duyduğunuz güven olacak. Öyleyse bu güveni başkalarına da duymanız, arkadaşlarınıza ihanet etmek olmaz mı? Mesela bazı kişilerle başkalarına kıyasla daha fazla yakınlaştınız diyelim, kendinizle ilgili her şeyi anlatmayın onlara, günün birinde karşınıza rakip, hatta düşman olarak çıkacaklarmışçasına ihtiyatlı olun, hayatın rastlantısal doğası bunu gerektirir. Ne fazla soğuk ne de fazla sıcak bir tavrınız

olsun, insanın kendini tehlikeye atmadan durabileceği o orta çizgiyi tutturmaya bakın. İnanın ki, düzgün bir insan, Alceste'in erdemli sertliğinden de Philinte'in korkak itaatkârlığından da aynı ölçüde uzak durur. Komedi yazarının dehası bu yegâne aracı ne kadar gösterebildiğinde yatar. İnsanlar, yüksekten bakan bir gözün kendi hâlindeki küçük bencilliklere yönelttiği horgörü yüklü alaycılıktan çok erdemin gülünçlüklerini seyrederken daha çok güleceklerdir. Öte yandan, kendilerini ikisinin de aşırılığından sakınmayı da bileceklerdir.

Bayağılıklara gelince, bazı budalaların sizi eğlenceli bulmasını sağlasa da, bu kusurunuz, insanları derinlemesine gözlemlemeye alışkın ötekilerin gözünde saygınlığınızı yitirmenize sebep olacaktır çünkü bayağılık, aciz insanların tutunduğu daldır, bundan dolayı da bireyleri yalnızca kendi organları olarak değerlendiren toplumun gözünde zayıf kişiler maalesef küçümsenirler. Dahası toplumun bu tavrı haklıdır belki de, sonuçta doğa da kusurlu varlıkları ölüme mahkûm ediyor. Zaten kadının koruyucu içgüdüleri de zayıf olanı korumak için kör bir kuvvete karşı mücadele etmenin hazzından doğmuyor mu? Maddenin hoyratlığına karşı yüreğin zekâsının zaferi için mücadele etmenin hazzı? Ama gerçek bir anneden ziyade bir üvey anne olan toplum, gururunu okşayan çocuklarını daha çok sever.

Aşırı hevese gelince... Kudretini sergilemekten mutluluk duyan gençliğin ilk ve en büyük hatasıdır bu. Başkalarından önce kendi kendinin kurbanı olur insan böyle yaparak. Bu kudreti sizinle aynı heyecanı paylaşanlara saklayın, kadına saklayın ve Tanrı'ya saklayın. Karşılığında yalnızca incik boncuk verecekleri hazinelerinizi ne pazar yerinde ne de siyaset sahnesinde sergilemeyin. Size her konuda asaletle hareket etmenizi buyuran ve dehanızı çarçur etmemeniz için yalvaran sese kulak vermelisiniz çünkü maalesef insanlar size sağladığınız fayda ölçüsünde değer verirler, gerçek değerinizi hesaba

katmazlar. Şair ruhunuzun ihtiyaç duyduğu bir imgeleme başvurarak diyeceğim ki, bir rakamın kâğıt üzerindeki boyutu ne kadar büyük olursa olsun, ister altın yaldızlı bir şekilde yazılsın ister kurşunkalemle, olup olacağı tek şey yine kendi ifade ettiği rakamdan ibarettir. Çağımızın bir deyişi der ki: "Asla hevesiniz yüzünden çabalayıp durmayın!" Heves, aldatılmaya giden yoldur, hayal kırıklıklarıyla sonuçlanır. Sizinkine denk bir çabayı, başkalarından asla görmeyeceksiniz. Krallar da, tıpkı kadınlar gibi, onlar için yaptığınız her şeyi, zaten yapılması gereken şeyler olarak görürler. Karamsar bir ilkedir bu, doğru, fakat ruhun masumiyetini lekelemez. Temiz duygularınızı, hayranlık uyandırıcı meyveler verebilecekleri erişilemez yerlere konumlandırın, öyle ki içinizdeki sanatçı başyapıtını aşkla hayal edebilsin. Ödevler, dostum, duygularla aynı şey değildir. Yapmamız gerekeni yaparız, hoşumuza gideni değil. Adam vardır, bir kadın için seve seve canını verebilecekken, soğuk bir şekilde vatanı için ölmeye gider. Görgü biliminin en önemli kurallarından biri, iş kendi iç dünyamızın sergilenişine gelince, neredeyse mutlak bir sessizliği kabullenmemizdir.

Birkaç günlüğüne bir oyun oynayın, az tanıdığınız insanlara kendinizden bahsedin, ıstıraplarınızı, mutluluklarınızı ve işlerinizi anlatın onlara; baştaki sahte ilginin yerini kayıtsızlığın aldığını görmeniz uzun sürmeyecek, derken canları sıkılacak ve eğer ev sahibi kibar bir şekilde sözünüzü kesip sizi durdurmazsa, konukların hepsinin ustaca uydurulmuş bahanelerle bir bir ayrıldığını göreceksiniz. Öte yandan, odadaki tüm ilgiyi kendi etrafınızda mı toplamak istiyorsunuz, sevilen ve hoşsohbet bir adam mı olmak istiyorsunuz? O zaman onlara kendilerinden bahsettirin, görünüşte alakasız olan sorularla konuyu onlara getirmenin bir yolunu bulun. Çehreleri canlanacak ve ağızlarının kenarında bir tebessüm oluşacaktır

ve odadan ayrıldığımızda herkes arkanızdan methiyeler düzecektir.

Aklınız ve yüreğinizin sesi size sohbete ait nezaketin nerede bittiğini ve yağcılığın bayağı tavrının nerede başladığını söyleyecektir. Topluluk içindeki davranışlara dair biriki kelam daha etmek gerek. Dostum, insan gençken, tuhaf bir şekilde, yargılarında daima aceleci davranmaya meyillidir, bunun faydaları varsa da zararları daha büyüktür. Eskiden büyüklerinin yanında hayatı gözlemleyerek yetişen gençler sessiz kalmanın önemini anlardı çünkü Sanat gibi Asalette de çıraklık vardı, onları besleyen efendilerine bağlı hizmetkârlar vardı. Bugünkü gençlikse sıcak bir serada yetiştiği için ekşi bir tada sahip; eylemler, düşünceler ve metinler üzerine sertlikle çok katı hükümler veriyorlar. Henüz hiç denenmemiş usturalarla kesiyorlar her şeyi. O yoldan gitmeyin. Düşünüp taşınmadan vereceğiniz ivedi hükümler eleştirel karakteriyle çevrenizdeki birçok insanı incitebilir ve insanlar çoğu zaman açıkça işlediğiniz bir kabahati bağışlarlar da gizlice açtığınız bir yarayı asla unutmazlar. Genç insanlar merhametsizdir çünkü henüz hayat hakkında hiçbir şey bilmiyorlar, onun güçlüklerinden bir haberler. İhtiyar eleştirmenler iyi ve yumuşaktır, genç olanlarıysa dizginsiz. İkincisi hiçbir şey bilmez, birincisiyse her şeyi bilir. Kaldı ki, insanın tüm eylemlerinin kökeninde her şeyi belirleyen bir nedenler labirenti yatar ve onlar üzerine verilecek son hüküm yalnız Tanrı'ya aittir.

Kendinize karşı acımasız olmayın. Kaderiniz önünüzde sizi bekliyor ama bu dünyadaki hiç kimse yardım almadan kendisininkine ulaşamaz. O yüzden babamın evinden faydalanın, kapıları size açıktır, onun çatısı altında kuracağınız bağlantılar size binlerce durumda fayda sağlayacaktır. Ama annemin etki alanına girmekten bilhassa sakının, ona boyun eğenleri ezip geçmekten zevk alır o, öte yandan ona direnç gösterenlerin gururuna da hayran kalır. O, ateşte dövüldü-

günde başka bir demirle birleşebilen ama soğuk olduğu sırada kendinden zayıf olan her şeyi paramparça eden bir demir parçasına benzer. Anneme yatırım yapın. Eğer sizi beğenirse, toplum hayatının o hayati öneme sahip inceliklerini öğrenebileceğiniz salonlara sokacaktır sizi; dinleme, konuşma, yanıtlama, kendinizi sunma ve ayrılma sanatını öğrenirsiniz oralarda; dilin incelikli kullanımını öğrenirsiniz ve ayrıca şu şeyi kazanırsınız... nasıl desem... Tıpkı giyim kuşam gibi, dehanın sebebi olmayan ama en büyük yeteneğin dahi onsuz kabul görmeyeceği o tılsımı...

Sizi görmek istediğim şekilde görmek gibi bir sanrıya kapılmadığımdan emin olacak kadar tanıyorum sizi. Yumuşak tonlarda sade tavırlar, kendini beğenmişliğe kaçmayan bir gurur, büyüklerin yanında saygılı bir duruş, köleliğe kaçmayan bir hoşa gitme eğilimi ve bilhassa da ihtiyat. Hoşsohbetinizi sergileyin ama başkalarını eğlendirmeye çalışmayın çünkü emin olun ki zekice bir esprinizle ortalama bir adamı inciterek üzerinde üstünlük kurarsanız, orada susacaktır ama sonra her yerde sizin hakkınızda "Gerçekten çok matrak biri" diyecektir, tabii horgörü yüklü bir tını eşliğinde. O yüzden, kuracağınız üstünlük daima aslan yürekli bir üstünlük olsun. Ayrıca erkeklerleyken, onları eğlendirmenin yollarını aramayın. Onlarla ilişkilerinizde, kayıtsız kalamayacakları bir küstahlığa dek varabilen belli bir soğukluğu tavsiye ediyorum size. Herkes, kendisini küçümseyene saygı duyar. Aynı küçümseme size kadınların ilgisini de kazandıracaktır çünkü kadınlar sizi değerlendirirken, diğer erkeklere gösterdiğiniz tavrı eksen alırlar. İtibarlarını yitirmiş kimselerin yanında görünmeyin sakın, onlar bu şöhretlerini hak etmemiş olsalar da bu böyledir çünkü dünya bizden hesap sorarken, kurduğumuz düşmanlıklara baktığı kadar dostluklarımıza da bakar. O yüzden, bu konularda fikriniz yeterince olgunlaştıktan sonra uzun vadeli kararlar vermeli ve verdiğiniz kararları geri almamalısınız.

Kendinizden uzak tuttuğunuz insanlar, bu kararınızı haklı çıkaracak bir şey yaptıklarında, değeriniz anlaşılacak ve etrafınızda, kişiyi insanlar arasında yücelten o sözsüz saygıyı uyandıracaksınız. İşte, gönül çelen bir gençlik, baştan çıkaran bir zarafet ve fetihlere gebe bir bilgelikle silahlandınız artık. Tüm bu anlattıklarım aslında şu eski deyişle özetlenebilir: "Asalet, sorumluluktur!"

Şimdi bu kuralları yaşamınızın idaresinde uygulayın. Birçoklarının, başarının anahtarı olarak kurnazlığı öne sürdüğünü, toplumda kendine yer edinebilmenin yolunun kalabalığı yarıp insanları bölmek olduğunu söylediklerini işiteceksiniz. Dostum, bu ilkeler, düşman birlikleri yok etmek için onları birbirine kırdırtan prenslerin yaşadığı ortaçağda faydalı olmuş olabilir ama günümüzde her şey herkesin gözü önünde, dolayısıyla bu mantık size zarar verir. İşin doğrusu, karşınızdaki kişi dürüst ve hakiki biri de olabilir, arkanızdan konuşan, iftiracı ve düzenbaz, hain bir düşman da olabilir. Şunu iyi bilin ki, böyle bir kişiye karşı en güçlü silahınız o kişinin kendisidir, o kendi kendinin düşmanıdır, böylelerine karşı dürüstlük silahıyla savaşın, er ya da geç küçük düşeceklerdir. Dürüst olan ötekilere gelince, samimiyetiniz onların gözünde size değer katacaktır ve çıkarlarınız kesiştiğinde (çünkü her konuda uzlaşmaya varılabilir), bu tür kişiler çok işinize yarayacaktır.

Düşman kazanmaktan da korkmayın hiç, öyle bir dünyaya adım atıyorsunuz ki orada hiç düşmanı olmayanın vay hâline! Lakin gülünç ve küçük düşürücü davranışlara meyletmekten kaçınmaya çalışmalısınız. Çalışmalısınız diyorum çünkü Paris'te yaşayan birinin aldığı kararlar hiçbir zaman tamamen kendine ait değildir, çoğu zaman ölümcül koşulların merhametine kalacaksınız, ne geçmeniz gereken bataklığın çamurundan ne de kafanıza düşen kiremitlerden kaçınabileceksiniz. Ahlaki değerlerin de bataklıkları vardır ve bu batak-

lıklara düşenler, içinde boğuldukları çamuru en soylu insanlara sıçratmaya çalışırlar. Ama siz verdiğiniz kararlar sayesinde en acımasız katmanlarda dahi size saygı gösterilmesini sağlayabilirsiniz. Arapsaçına dönmüş güçlüklerin ortasındaki bu çıkarlar çatışmasında daima dosdoğru sorunların çözümüne doğru yürüyün ve tüm kudretinizi daima tek bir nokta üzerinde savaşmaya adayın. Mösyö Mortsauf'un, Napoléon'dan nasıl ne fret ettiğini bilirsiniz, oldu olası ona lanet etmiştir, kanun kaçağını köşe bucak her yerde kovalayan adalet gibi o da Napoléon'un her hareketini her an tetikte takip eder ve her akşam şu talihsiz Enghien Dükü'nün ölümünün hesabını sorar ondan gözyaşları içinde. Öte yandan, en gözü pek kumandan olduğu için ona hayranlık da duyar, bana sık sık Napoléon'un savaş taktiklerini anlatıp dururdu. Aynı strateji, toplumsal yaşamın çıkarlar savaşına da uygulanamaz mı? Napoléon'un yerden ve insandan tasarruf etme taktiği burada da uygulanamaz mı? Bunun üzerine bir düşünün. İçgüdü ve duygularla hüküm verdiğimiz için biz kadınlar bu tür konularda sık sık hata yaparız. Lakin bir konuda ısrar etmek zorundayım: Her kurnazlık, her düzenbazlık er ya da geç gün yüzüne çıkar ve büyük bir lekeyle sonuçlanır ama dürüstlüğün topraklarında kendine yer edinmiş olan kişinin karşısına çıkacak durumlar daima daha az tehlikeli olacaktır. Şayet müsaadeniz olursa kendi pozisyonumu örnek vermek isterim. Mösyö Mortsauf'un karakteri yüzünden olası tüm çatışmaları daha başlamadan engellemek ve uğruna kendini yıpratmaktan hastalıklı bir keyif alacağı olası rekabetleri daha doğar doğmaz bir hükme bağlamak zorunda olduğum için her seferinde daima soruna kendim müdahale edip doğrudan düğümün çözüm noktasına gitmiş ve rakibine şöyle diyerek konuyu kapatmışımdır: "Ya uzlaşalım ya da ayrılalım!"

Çoğu zaman başkalarına hizmetinizi sunup faydalı olduğunuz durumlar olacak ve hatta sizi layığıyla mükâfatlandır-

mayacaklar da ama insanlardan şikâyet edip hayatları boyunca yalnızca nankörlerle karşılaştıklarını söyleyerek böbürlenenleri taklit etmeyin. Kendini putlaştırmak değil midir bu? Dahası dünyayı aslında ne kadar az tanımış olduğunu itiraf etmek, dolayısıyla da bir parça budala olduğunu ifşa etmek değil midir bu? Hem iyiliklerinizi, karşılığını fazlasıyla almak için veren bir tefeci gibi mi sunacaksınız? Yaptığınız iyilikleri, yalnızca iyilik etmek için yapmayacak mısınız? "Asalet Sorumluluktur!" Yine de, insanların nankörce karşılık vermek zorunda kalacakları hizmetlerde bulunmayın çünkü böyle yaparak onları en büyük düşmanlarınız hâline getirirsiniz. Çaresizlik yalnızca dibe vurmaktan doğmaz, minnet duygusunun yükü yüzünden ortaya çıkan bir çaresizlik türü de vardır ve kişiye ölçüsüz bir kudret verir bu. Size gelince, başkalarından gelen iyilikleri olabildiğince az kabul edin. Kimsenin tebaası konumuna düşmeyin, kendiniz dışında kimsenin mandası olmayın.

Dostum, size yalnızca hayattaki küçük meselelerden bahsediyorum. Oysa siyaset dünyası söz konusu olunca bakış açısı değişir, kişiliğinize biçim veren kurallar işin içine bütünün çıkarları girince boyun eğerler. Ama büyük adamların devindiği katmana ulaşmayı becerebilirseniz, Tanrı gibi sizin de verdiğiniz kararların tek ölçütü kendinizden başkası olmayacaktır. Artık bir insan olmayacaksınız, yasanın kanlı canlı somut hâli olacaksınız; artık bir birey olmayacak, koca bir ulusun vücut bulmuş hâli olacaksınız. Fakat insanları yargılarsanız, insanlar da sizi yargılayacaktır. Gün gelecek, yargılanmak üzere yüzyılların huzuruna çıkacaksınız, kaldı ki gerçek büyüklüğü doğuran eylem ve duyguları kavrayabilmek için yeterince tarih bilginiz de var.

Asıl meseleye şimdi geliyorum, kadınların yanında nasıl davranacağınıza. Gireceğiniz salonlarda beğenilme merakına kapılıp da kendinizi ucuza satmamayı ilke edinin. Geçen

yüzyılın toplum hayatındaki en başarılı adamlarından biri, katıldığı salon buluşmalarında, asla bir gecede birden fazla kadınla ilgilenmemek ve dikkatini yalnızca ihmal edilip kenarda kalmış olanlara yöneltmek gibi alışkanlık geliştirmişti. Bu adam, sevgili çocuğum, kendi çağındaki toplumsal yaşamın hükümdarıydı. Büyük bir bilgelikle, belli bir süre sonra herkes tarafından övülür hâle geleceğini önceden hesaplamıştı. Gençlerin çoğu en değerli servetleri olan zamanlarını, toplum yaşamının yarısı demek olan ilişkiler kurmak için gerekli olan zamanlarını çarçur ediyorlar çünkü hâllerinden memnunlar, zaten genç oldukları için ilgi görüyorlar, o yüzden de çıkarlarını korumak için hiçbir şey yapmıyorlar ama bu bahar geçicidir, onu iyi kullanmasını bilin. Nüfuzlu kadınlara yatırım yapın. Nüfuzlu kadınlarsa yaşlı kadınlardır ve size tüm ailelerin sırlarını, hangileri arasında ittifak olduğunu, amacınıza giden yolları öğretirler. Dahası size yürekten bağlanırlar. Sofu bir tip olmadıkça, böyle bir kadının elinde kalan son aşk hamilikle mümkündür. Size büyük yardımları dokunur. Salonlarda överek sizi göklere çıkarır ve her yerde arzulanan kişi olmanızı sağlarlar. Genç kadınlardan uzak durun! Bunu size kendi kişisel çıkarım için söylediğimi düşünmezsiniz, değil mi? Elli yaşındaki kadın sizin için her şeyi yapar, yirmi yaşındakiyse hiçbir şey yapmaz. Biri sizden tüm hayatınızı talep ederken, diğeri yalnızca birkaç dakikalık ilginize minnettar kalır. Genç kadınlara şakalar yapıp eğlendirin; onlar ciddi düşüncelere sahip olma kapasitesinden mahrumlar. Dostum, genç kadınlar bencildir, boştur, gerçek arkadaşlık nedir bilmezler, kendilerinden başka hiçbir şeyi sevmez ve sizi ufacık bir kişisel başarı uğruna feda ederler. Üstelik hepsi de sizden mutlak bağlılık talep eder, oysa sizin durumunuz da başkalarının size bağlanmasını gerektirmektedir, uzlaşması mümkün olmayan iki gereklilik! Hiçbiri sizin çıkarlarınızı anlamaya çalışmayacak, hepsi de sizinkileri değil, kendi çıkarlarını düşünecektir.

Bağlılıklarıyla size hizmet etmekten çok kibirleriyle sizi mahvedeceklerdir. Vicdansızca zamanınızı kemirecek, sizi malınızdan mülkünüzden edecek, olup olabilecek en zarif biçimde sizi yok edeceklerdir. Şikâyet edecek olsanız, içlerinden en aptal olanı bile size kendi eldiveninin dünyadaki her şeyden daha değerli olduğunu kanıtlayacak ve sizin için, başka hiçbir şeyin ona hizmet etmekten daha gurur verici olmaması gerektiğini söyleyecektir. Her biri de size mutluluk verdiklerini söyleyecek ve size, sizi bekleyen parlak geleceği unutturacaklardır. Onların vereceği mutluluk kaygan bir tabiata sahiptir, oysa sizin erişeceğiniz yücelik kalıcı olacaktır. Onların, fantezilerini gerçekleştirmek ve geçici bir hevesi yeryüzünde başlayıp cennete dek devam edecek bir aşka dönüştürmek için nasıl hain bir sanata başvurdukları hakkında en ufak bir fikriniz yok. Nasıl ki sizi kazanmak ve aşklarını mazur göstermek için başlangıçta bahane olarak "seviyorum" dedilerse, sizi terk edecekleri gün de aşkın iradeden bağımsız olduğu bahanesiyle yalnızca "artık sevmiyorum" diyerek sizi terk ediyor olmalarını haklı çıkaracaklar. Bu doktrin saçmalıktır, dostum! İnanın bana, gerçek aşk ölümsüzdür, sonsuzdur ve asla değişmez, başı sonu aynıdır ve temizdir, aşırı sevgi gösterilerinden arınmıştır; saçlarına aklar düşebilir ama yüreği daima gençtir. Meydana çıkıp bir komedi oynayan sosyetik kadınlarda bu niteliklerin hiçbiri bulunmaz. Bu kadınlardan bir tanesi mutsuz yazgısıyla ilginizi yakalayacaktır, kadınların en yumuşak ve en az talepkâr olanıdır o, ama bir kez sizin için vazgeçilmez bir ihtiyaç hâline geldi mi, yavaş yavaş dizginleri eline almaya başlayacak ve sizi kendi iradesine tabi kılacaktır. Diplomat olmak, yolculuklar etmek, insanları, çıkar ilişkilerini ve memleketleri mi gözlemlemek istiyorsunuz? Hayır, Paris'te ya da onun taşra konağında kalacaksınız, ustalıkla sizi kendi eteğinin ucuna dikecek. Üstelik ne kadar çok bağlılık gösterirseniz, o kadar çok nankörleşecek. Bir diğeri itaatkârlığıyla kazanacak

sizi, kul köle olacak size, roman misali dünyanın ucuna dek sizi takip edecek, sizi elinde tutabilmek için gerekirse kendini tehlikeye atacak ve hatta boynunuza taktığınız bir kolye gibi olacak. Sonra günün birinde siz boğulacaksınız ve o yüzeyde kalacak. Kadınların kurnazlıktan hiç anlamayanında dahi sınırsız tuzak bulunur. Mesela en aptal olanı, kuşku uyandırmayacak kadar aptal oluşu sayesinde muzaffer olur. İçlerinde en az tehlikeli olanı bile, sizi sebepsiz yere sevecek ama sonra yine sebepsiz yere terk edip sırf kibrinden yeniden sizi kazanmaya çalışacak olan hafifmeşrep kadındır. Ama tüm bu kadınlar, bugün de yarın da sizin için yıkımdan ibarettir. Sosyetenin içine karışıp haz ve kibrin tatminiyle yaşayan her genç kadın yarı yarıya yozlaşmıştır ve sizi de yozlaştıracaktır. Ruhunda sonsuza dek hüküm süreceğiniz temiz ve derin varlığı orada bulamayacaksınız. Sizi sevecek olan kadın yalnız başına olacak. Onun en güzel şölenleri sizin bakışlarınız olacak, sizin sözlerinizle yaşayacak. Tüm dünyanız işte bu kadın olsun çünkü siz onun her şeyi olacaksınız. Onu layığıyla sevin, ona ne keder verin ne de karşısına rakipler çıkarıp kıskançlığa mahkûm edin. Dostum, sevilmek ve anlaşılmak yeryüzündeki en büyük mutluluktur. Bunu tadabilirsiniz umarım. Yine de, ruhunuzun çiçeğini tehlikeye atacak işler yapmayın. Sevginizi vereceğiniz yüreğin doğru yürek olduğundan emin olun. Bu kadın hiçbir zaman kendi için yaşamayacaktır, hiçbir zaman kendini düşünmeyecek, sizi düşünecektir. Sizinle asla çekişmeyecek, şahsi çıkarlarının peşinden gitmeyecek ve sizin için tehlikeli olan şeyi siz göremediğinizde sizin için görecektir. Dahası bunlardan dolayı başına acı verici bir şey gelse bile onu şikâyet ederken göremeyeceksiniz. Onun kişisel kibirleri, kendini beğenmişliği yoktur ama sizin onda sevdiğiniz şey her neyse, işte kendindeki bu niteliğe yönelik beslediği bir saygı olacaktır. Böylesi bir aşka, daha da büyük bir aşkla karşılık verin. Eğer bu zavallı arkadaşınızın hep mahrum kalmış ol-

duğu şeyi, paylaşılan ve karşılıklı duygulara dayanan bir aşkı bulduğunuz zaman yeterince mutlu olursanız, bulacağınız bu aşk ne kadar kusursuz olursa olsun, hatırlayın, bir vadide yüreği sizin için çarpan bir anne yaşamaktadır... İçi sizin oyup doldurduğunuz duygularla dolu olan yüreği... Dibini asla bulamayacağınız kadar derin olan yüreği... Evet, enginliğini asla bilemeyeceğiniz bir sevgi besliyorum size, kendini olduğu gibi gösterebilmesi için öncelikle sizin o güzel zekânızı kaybetmeniz gerekirdi ama bu sefer de size duyduğum bağlılığın ulaştığı noktayı göremezdiniz. Hepsi de az ya da çok kurnazlık peşinde koşan, alaycı, kibirli, boş ve müsrif olan genç kadınlardan kaçınıp sizi arkanızdan yapılan suçlamalara karşı savunacak, sizin hakkınızda sizin söyleyemeyeceğiniz şeyleri söyleyecek teyzem gibi sağduyulu, size faydası dokunacak nüfuz sahibi dulları dost edinmenizi tembihlememin başka bir açıklaması olabilir mi? Başka bir deyişle, içinizdeki tüm sevgiyi o temiz yürekli melekle karşılaşacağınız güne dek kimseyle paylaşmamanızı öğütleyerek yeterince cömertlik göstermiş olmuyor muyum? Şayet "Asalet Sorumluluktur" ifadesi, nasihatlerimin büyük bir bölümünü özetliyorsa, kadınlarla kuracağınız ilişkilere dair fikirlerimi de şu şövalyelere özgü ifade özetleyecektir: "Hepsine hizmet et, yalnızca birini sev."

Bilgi birikiminiz oldukça büyük, erken acılara göğüs germesi sayesinde gönlünüz lekesiz kalmış, sizdeki her şey güzel ve iyi, "iradenizi" gösterin öyleyse! Geleceğiniz yalnızca bu kelimede saklı, büyük adamların kelimesidir bu. Sevgili çocuğum, Henriette'inize kulak verecek ve hem sizin hakkınızda hem de dünyayla kuracağınız ilişkiler hakkında fikirlerini anlatmaya devam etmesine izin vereceksiniz, değil mi? Çocuklarım için olduğu gibi sizin için de geleceği görmemi sağlayan bir gözüm var ruhumda. Müsaade edin bu yeteneğimi, zayıflamak şöyle dursun yalnızlık ve sessizlik içinde gelişip serpilen ve yaşamıma huzur getiren bu gizemli tanrı vergisini

sizin için de kullanayım. Karşılığında sizden tek isteğim bana büyük bir mutluluk vermenizdir. Sizi büyük adamların arasında görmek istiyorum ama başarılarınızdan teki bile alınmada kırışıklık yaratmamalı, isminizin yüceleceği bir geleceği dürüst yollardan kazanmanızı istiyorum ve kendime şunu diyebilmek istiyorum: Onun yükselmesini yalnızca istemekle kalmadım, katkıda da bulundum. Bu gizli işbirliğimiz duyup duyabileceğim en büyük hazdır benim için. Bekleyeceğim.

Size elveda demiyorum. Ayrılıyoruz ve artık elimi dudaklarınızda bulamayacaksınız ama kalbimdeki yerinizi biliyor olmalısınız.

Henriette'iniz.

Mektubu bitirdiğimde, parmaklarımın arasında bir anne yüreğinin çarptığını duyuyordum, öyle ki kendi annem beni yüzündeki sert ifadeyle karşıladığında hâlâ donmuş bir hâldeydim. Kontes'in, mektubu neden Touraine'de okumamı yasakladığını anlamıştım, kuşkusuz ki ayaklarına kapanıp onları gözyaşlarımla ıslattığımı görmekten korkmuştu.

O güne dek benim için bir yabancı olmuş olan abim Charles'la nihayet tanıştım fakat o, aramıza iki kardeşin sevgi bağı kurmasını imkânsız kılan bir mesafe koyarak en küçük meselede bile bana tepeden baktı. Sevgi kökenli tüm duygular ruhların eşitliğine dayanır, o yüzden de aramızda en ufak bir bağ kurulamadı. Yüreğin ya da zekânın kolayca kavrayabileceği en önemsiz şeyler hakkında dahi çokbilmiş bir edayla bana ahkâm kesiyor, her defasında bana itimat etmediğini gösteriyordu. Aşkımın bana duyduğu inanç olmasaydı, abimin tavırlarının etkisinde kalıp hayat hakkında hiçbir şey bilmeyen biri olduğuma inanmaya başlar ve beceriksiz bir budalaya dönüşürdüm. Diğer yandan, beni sosyeteye soktu, böylece benim toyluğum onun niteliklerinin

değerinin anlaşılmasını sağlayacağını düşünüyordu. Çocukluğumun acıları olmasa, onun bana hamilik etmekten duyduğu kibri kardeşçe bir dostluk zannedebilirdim ama manevi yalnızlık da fiziksel yalnızlıkla aynı etkiyi yaratır, ruhumuzdaki sessizlik oradaki en hafif bir yankıyı dahi işitebilmemizi sağlar ve başka hiç kimsesi olmadığı için kendi kendine sığınmayı alışkanlık hâline getirmek, bize temas eden çeşitli sevgi tipleri arasındaki en küçük farkı dahi ayırt edebilecek bir hassasiyet geliştirmemizle sonuçlanır. Madam Mortsauf'u tanımadan önce, bir bakış beni yaralar, kaba bir vurguyla söylenmiş bir söz yüreğimi yaralar, acıyla inletirdi beni, hayatın okşayıcı tatlı yönlerini bilmezdim çünkü. Oysa Clochegourde'dan döndüm döneli, erken gelişmiş aklımı kusursuzlaştıran bir kıyaslama yeteneği geliştirmiştim. Etkisi hâlâ hissedilen acılar üzerinden yapılan gözlem tam değildir. Hesaba katılması gereken bir de mutluluğun ışığı vardır. O yüzden, beni kandıramadığı ölçüde yaşça büyük olmasından ileri gelen bir üstünlük hakkıyla beni ezmesine gönüllü olarak izin verdim. Beni aptal yerine koyup kendine inandıramamıştı sonuçta, Charles'ın köpeği olmamıştım.

Lenoncourt Düşesinin evine yalnız başıma gittim. Kimsenin Henriette'le ilgili tek kelime dahi ettiğini duymadım orada, bir tek sadelik timsali iyi kalpli ihtiyar dük biraz bahsetti ondan. Öte yandan beni karşılama şekline bakarsak, belli ki kızı ona gizli birtakım nasihatler vermişti. Sosyete yeni adım atmış herkeste bulunan o toy şaşkınlığı yeni yeni üstümden attığım, bu yeni dünyanın ihtiraslı kişilere sunduğu kaynakları görüp keyiflendiğim ve Henriette'in formüllerini, gerçek derinliklerini her geçen gün daha fazla takdir ederek uygulamaktan zevk almaya başladığım sırada 20 Mart olayları[41] patlak verdi. Kardeşim saray erkânının

41. Elbe adasındaki sürgünden kaçan Napoléon'un bin küsur askerden oluşan

peşine takılıp Gand'a gitti, bense hiç durmadan mektuplar gönderdiğim Kontes'in tavsiyesine uyup oraya Lenoncourt Dükünün eşliğinde gittim.

Dükün herkese gösterdiği genel iyilikseverliği, Bourbonlara yürekten bağlı olduğumu gördüğünde samimi bir hamiliğe dönüştü; beni Kral'a bizzat takdim etti. Saray erkânından kötü günde kralına sadakat göstereni çok azdır; gençlerin kral sevgisi toy bir hayranlıktan ibarettir, hesapsız bir bağlılıktır onlarınki ama kral, insan sarrafıydı. Tuileries'de kimsenin ilgisini çekmemiş olan delikanlı, Gand'da ilginin merkezindeydi. Böylece XVIII. Louis'nin beğenisini kazanmak mutluluğunu tatmış oluyordum. Vendée bölgesinden bir elçiyle, Madam Mortsauf'tan babasına yazılmış ve aceleyle gönderilmiş bir mektup geldi. İçinde benim için de birkaç kelime edilmiş bu mektuptan Jacques'ın hastalanmış olduğunu öğrendim. Mösyö Mortsauf, en az oğlanın sağlık durumu kadar ikinci bir sürgün görme ihtimali yüzünden de ağır bir umutsuzluğa kapılmıştı ve sevgilimin ne durumda olduğunu tahmin etmemi sağlayan birkaç satır eklemişti. Gece gündüz demeden, dinlenmeye fırsat bulamadan tüm vaktini Jacques'ın başucunda geçirdiği sırada, bir yandan da Kont'un çilesini çekiyor olmalıydı. Sürtüşmelere tenezzül etmeyecek kadar yüce gönüllüydü ama hem ruhundaki tüm kudreti oğlunu iyileştirmeye ayırıp hem de kavga gürültüye güç yetirmesi mümkün olmayan Henriette, ona yaşamı daha az ağır kılmış bir dostun yardımına ihtiyaç duyuyordu. Hiçbir şey için değilse, en azından Mösyö Mortsauf'u oyalamak için birine ihtiyacı vardı. Kim bilir kaç defa, ona işkence etmeye başladığını fark edip Kont'u dışarı çıkarmak için bir bahane bulmuşumdur. Âşık kişinin, içinde vaatler göreceği

---

birlikler toplayıp anayasal monarşi kurma iddiasıyla Paris'e yürüyüşü dolayısıyla çıkan "Yüz Gün Dönemi" denilen olaylar dizisinin başlangıcı.

o güçlü minnet yüklü bakışlardan birine mazhar olabilmek uğruna başardığım masum kurnazlıklardı bunlar. Her ne kadar geçtiğimiz günlerde Viyana Kongresine resmî görevli olarak gönderilmiş olan Charles'ın ayak izlerini takip etmek için sabırsızlanıyor olsam da, her ne kadar hayatım pahasına Henriette'in geleceğime dair öngörülerini haklı çıkarmak ve kardeşimin uydusu olmaktan kurtulmayı, özgürlük arzuma ulaşmayı istiyor olsam da ve her ne kadar çıkarlarıma en fazla hizmet edecek olan şey Kral'ın yanında kalmaya devam etmek olsa da, Madam Mortsauf'un aklımda uyanan acı içindeki görüntüsü karşısında tüm bunlar solup gittiler. Gand sarayından ayrılıp gerçek hükümdarımın hizmetine dönmeye karar verdim. Tanrı beni ödüllendirdi. Vendée bölgesinden gelen elçi Fransa'ya geri dönemiyordu ve kralın, buyruklarını oraya götürmeye kendini adayacak cesur birine ihtiyacı vardı. Lenoncourt dükü, bu tehlikeli görevi üstlenecek olan kişiyi kralın asla unutmayacağını biliyordu. Bana sorma gereği bile duymadan bu görev için beni önermişti. Ben de hem Clochegourde'a geri dönebileceğim için hem de bunu haklı bir sebeple yapıyor olacağım için büyük bir mutlulukla görevi kabul ettim. Yirmi bir yaşında kralın huzuruna çıkmış biri olarak Fransa'ya döndüm ve hem Paris'te hem de Vendée'de Majestelerinin verdiği görevleri layığıyla tamamlamanın mutluluğuna erdim. Mayıs sonuna doğru hakkımda istihbarat almış olan Bonapartist[42] otoritelerin beni takip ettiğini fark edince, kendi çiftliğine dönmeye çalışan bir adam havası verebilmek için gerek şehirden şehre, ormandan ormana yürümek, gerekse yukarı Vendée, Bocage ve Poitou'dan geçerek sıklıkla rotamı değiştirmek zorunda kaldım. Saumur'a ulaştım. Saumur'dan Chinon'a geldim, oradan da yalnızca tek bir gecede, at üstünde beni

42. Napoléon Bonapart yanlıları.

karşılayacak olan Kont'la buluşacağım Nueil korularına vardım. Beni eyerin üstüne aldı ve beni tanıyabilecek hiç kimseye görünmeden evine götürdü.

Ağzından çıkan ilk söz "Jacques daha iyi" oldu.

Ona vahşi bir hayvan gibi izimi sürdüklerinden ve diplomatik elçilik pozisyonumdan söz ettim. Sonradan Mösyö Chessel'le beni evinde barındırmasının tehlikelerinden bahsedip kralcı görüşünü savunmak için bir bahanesi olmuş oldu. Clochegourde'u görünce, oradan uzakta geçen sekiz ay bir rüyaymış gibi göründü.

Kont önden giderek karısına "Bilin bakalım size kimi getirdim?" diye sordu. "... Félix."

Kolları iki yanından sarkan Kontes sersemlemiş bir ifadeyle "Mümkün mü bu!" dedi.

Tam o anda öne çıktım, ikimiz de donup kaldık. O, koltuğuna yapışmış gibiydi ve ben de kapının eşiğinde kalakalmıştım. Tek bir bakışla kaybedilmiş olan tüm zamanı telafi etmek isteyen iki sevgili gibi gözlerimiz açgözlülükle birbirine sabitlenmişti ama gönlünün perdesini kaldırıp içindekileri ifşa eden bu beklenmedik andan utanarak oturduğu yerden kalktı. Ona yaklaştım.

Öpmem için elini uzatıp "Sizin için çok dua ettim" dedi.

Babasının durumunu sordu, ardından yorgun olabileceğimi düşünüp bana yatak hazırlamaya gitti. O sırada Kont bana yiyecek bir şeyler çıkarmıştı çünkü açlıktan ölüyordum. Kendikinin hemen üstündeki, eskiden teyzesinin olan odayı hazırlamıştı bana. Beni odama kadar çıkarma görevini Kont'a bıraktı, oysa merdivenin ilk basamağına adımını atmış ama sonra, belli ki bana odama kadar eşlik edip etmemek üzerine kendiyle tartışmış ve vazgeçmişti. Arkamı döndüm, kızardı, bana iyi uykular diledi ve aceleyle uzaklaştı.

Akşam yemeği için aşağı indiğimde haberleri aldım; Waterloo'yu, Napoléon'un kaçışını, birliklerin Paris'e yürüyüşü-

nü ve Bourbonların muhtemelen dönüşünü öğrendim. Bu olup bitenler size hiçbir şey ifade etmese de Kont için hayattaki her şey demekti. Çocukları öpüp okşadıktan sonra benim için en büyük haber ne oldu biliyor musunuz? Elbette Kontes'in renginin attığını ve zayıflamış olduğunu görünce duyduğum kaygıyı hesaba katmıyorum, bu hâline üzüldüğümü göstermedim ona çünkü bunun onu daha da incitebileceğini biliyordum, onun yerine onu her gördüğümde yalnızca onu görmekten duyduğum mutluluğu ifade ettim. Bizim için en önemli haberin ne olduğuna dönersek: "Bu defa buzunuz olacak!"

Başka şey içmediğimden suyu buzlu içmeyi severim ve Kontes geçen yıl bana buzlu su ikram edemediği için sık sık söylenmişti. Buzluk yaptırmak için ne sıkıntılara katlandığını Tanrı bilir! Âşık olan biri için bir kelimenin, bir bakışın, sesteki özel bir tınının, önemsizmiş gibi görünen bir ilgi gösterisinin ne anlama geldiğini siz herkesten daha iyi bilirsiniz. Aşkın en güzel ayrıcalığı kendini kendi aracılığıyla kanıtlamasıdır. Yani nasıl ki ben bir zamanlar tavla oyunundaki tutumumla ona kendi duygularımı açık ettiysem, şimdi o da bana sözleriyle, bakışlarıyla ve sevinciyle kendi duygularını tüm enginliğiyle anlatıyordu. Ama sevgisinin bu tertemiz kanıtları öyle az buz değildi. Geri dönüşümün yedinci gününde artık sağlığına kavuşmuş, neşesi ve gençliği yerine gelmiş, yeniden tazelenmişti. Gönül hazinelerimi artmış bulduğum gibi sevgili zambağımı da daha bir güzelleşmiş, çiçeklerini daha iyice açmış buldum. Ayrılık, yalnızca küçük ruhlarda, bayağı yüreklerde azaltabilir sevgiyi, ruhun niteliklerini unutturur, sevilenin güzelliğini siler. Oysa ateşli bir hayal gücüne sahip olanlar için, kanında kızıl nehir gibi arzu akan varlıklar için, tutku kendisinde kalıcılaşmış olanlar için ayrılığın yarattığı etki, ilk Hıristiyanların inancını sağlamlaştıran ve onlara Tanrı'yı görünür kılan işken-

celerin etkisiyle aynı değil midir? Aşkla dolu bir yürekte, arzu nesnesini hayallerin ateşiyle renklendiren bitmek tükenmez arzular vücut bulmaz mı? Hayranlık duyulanın vücut hatlarına güzellik idealini yükleyen düşüncelerle dolu esinlere maruz kalınmaz mı? Bir hatıradan diğerine geçerek büyüyen geçmişin anıları geleceği umutla doldurur. Elektrik yüklü bulutlarla dolup taşan iki yürek arasında gerçekleşen ilk karşılaşma, şimşeklerin ışığıyla aydınlanan ve toprağa hayat veren bereketli bir fırtına gibidir. Bu duygu ve düşüncelerin ikimizde de karşılıklı olarak bulunduğunu gördüğümde nasıl leziz hazları tattım! Henriette'in mutluluğunun giderek artışını nasıl da büyülenmiş gözlerle takip ettim! Kendisini sevenin bakışları altında yeniden hayat bulan bir kadının sunacak daha büyük bir sevgisi vardır elbet, bir kuşku yüzünden ölen ya da besisuyu eksikliğinden kuruyup giden bir filize kıyasla (bunlardan hangisi daha üzücüdür bilemiyorum). Mayıs ayının çayır ve kırlardaki etkisi gibi ya da güneş ve suyun solmuş çiçekler üzerindeki etkisi gibi doğal bir biçimde gelişmişti Madam Mortsauf'un yeniden doğuşu. Aşk vadimiz gibi, Henriette de kış mevsiminden geçmişti ve yine vadiye bahar gelmesi gibi o da şimdi yeniden doğuyordu. Yemekten önce güzel taraçamıza çıktık. Orada, yine hastalanmak üzereymiş gibi görünen, sessizce annesinin yamacında yürüyen ve daha önce hiç görmediğim kadar dermansız bir hâli olan zavallı çocuğunun başını okşamaya kendini tümüyle vermiş olan Henriette bana hastanın yatak ucunda geçirdiği geceleri anlattı.

Şu son üç ay boyunca tamamen içine kapanık bir hayat sürdüğünü söyledi. Sanki karanlık bir sarayda yaşamıştı tüm o süre zarfında; şamdanların parıldadığı şatafatlı dairelerine girmekten korkarak, kendisine yasaklanmış neşeli şölenlerin verildiği, bir gözü oğlunda diğeri muğlak bir sureti takip etmek zorunda kalarak kapısında dikildiği, bir kulağıyla

acıları dinlerken diğeriyle bir sesi işitmeye çalıştığı karanlık bir sarayda. Yalnızlığın etkisiyle değeri büyümüş şiirler okudu bana, daha önce hiçbir şairin okumadığı şekilde ama masumca, ne en ufak bir aşk kalıntısı, ne şehvetli herhangi bir düşüncenin belirtisi, ne de Doğu şiirinin Frangistan gülüne benzeyen lezzeti olmaksızın. Kont gelip aramıza katıldığında, kocasına gururlu bir bakış fırlatabilen ve yüzü kızarmadan oğlunun alnına öpücük kondurabilen kendinden emin, gururlu bir kadın olarak aynı tonda devam etti anlatmaya. Çok dua etmişti, ölmesinden korkarak, ellerini kavuşturup geceler boyu, sabahlara kadar Jacques'ın üstünde tutmuştu.

"Mabedin kapılarına kadar gidip hayatını bağışlaması için Tanrı'ya yalvarıyordum" dedi. Görmüş olduğu birtakım düşlerden bahsetti bana ama ne zaman ki o meleklere özgü sesiyle şu olağanüstü cümleyi kurdu "Uyuduğum sırada, yüreğim onu gözetiyordu!" işte tam o anda Kont "Desenize, neredeyse keçileri kaçırmışsınız" diyerek sözünü kesti.

Kontes sustu, keskin bir acının pençesindeydi, sanki ilk defa yaralanmışçasına şaşkındı, bu adamın on üç yıldır oklarıyla onu kalbinden vurmak için hiçbir fırsatı kaçırmamış olduğunu unutmuş gibiydi. Uçtuğu sırada adi bir kurşunla vurulan bu kutsal kuş ağır bir dermansızlığa düştü.

"Nasıl olur Mösyö?" dedi kısa bir duraksamanı ardından. "Ağzımdan çıkan hiçbir söz hiçbir zaman takdirinize layık olamayacak mı yani? Hiçbir zaman benim bir zayıflığıma karşı hoşgörü duymayacak ya da benim kadınca fikirlerime anlayışla yaklaşmayacak mısınız?"

Durdu. Daha şimdiden bu sözlerinden pişmanlık duymaya başlamıştı bile. Geçmişi ve geleceği tek bir bakışla hesap ediyordu. Sözlerinin anlaşılacağını nasıl düşünebilmişti sanki? Yaptığı tek şey karşı tarafı saldırmaya teşvik etmek değil miydi? Şakaklarında mavi damarlar atıyordu, ağlamadı ama gözlerinin yeşili solmuştu. Sonra benim gözlerimde

kendi acısının arttığını, duygularının anlaşıldığını, ruhunun benim ruhumda okşandığını görmemek için bakışlarını yere indirdi; en çok da sadık bir köpek gibi sahibesini inciten kişiyi gücünü ya da konumunu umursamadan ısırmaya hazır olan genç âşığın öfkeli sempatisini görmemek için. Bu çekilmez anlarda Kont'un takındığı burnu havada edayı görmeliydiniz. Karısına karşı zafer kazanmışçasına kasım kasım kasılıyor ve her vuruşta aynı sesi çıkaran balta darbeleri misali aynı fikri tekrarlayıp duran bir cümleler yığınıyla onu bunaltmaya devam ediyordu.

Kont, onunla konuşmaya gelmiş olan seyisle görüşmek için yanımızdan ayrıldığında "Demek hâlâ aynı" dedim.

"Hâlâ aynı" diye yanıtladı Jacques.

"Hâlâ mükemmel" dedi Kontes oğluna, çocuklarının Mösyö Mortsauf'u eleştirmesini istemiyordu. "Yalnızca şimdiki hâlini görüyorsunuz onun, geçmişini bilmiyorsunuz, o yüzden de ona haksızlık etmeden babanızı yargılamanız mümkün değil. Kaldı ki babanızın bir hatasına tanık olup bundan acı duysanız bile, aile onuru bu tür sırları en derin sessizliğin içine gömmenizi gerektirir.

"Cassine ve Rhétorière çiftliklerinde son durum nedir?" diye sordum aklını bu sıkıntılı düşüncelerden uzaklaştırmak için.

"Umduğumdan daha iyi" dedi. "Binalar tamamlandı, artık birini, vergileri düşersek, dört bin beş yüz franga, diğerini de beş bine kiraladığımız iki harika çiftliğimiz var ve kira sözleşmesi de on beş yıl olarak imzalandı. İkisine de şimdiden üç bin fidan diktik bile. Manette'in kuzeni Rabelaye'ı tuttuğu için çok mutlu. Martineau da Baude çiftliğini. Çiftçilerimizin dördünün de arazisi çimenlik ve ormanlık alan ve bazı vicdansız çiftçiler gibi bizim toprağımıza ekilmesi gereken gübreyi de başka yere götürmüyorlar. Böylece çabalarımız en büyük başarıya ulaştı. Şato arazisi dediğimiz, konak için ay-

rılan bahçe ve koruluklar hariç Clochegourde on dokuz bin frank getiriyor, ayrıca fidanlıklar da bize güzel bir yıllık getirmeye gebe. Konağa ayrılmış olan topraklarımızı da yakında yerini oğluna devredecek olan emektarımız Martineau'ya bıraktırmak için çabalıyorum. Mösyö Mortsauf, ona Commanderie'de bir çiftlik inşa etmeye razı gelirse, üç bin frank teklif ediyor. Bu olursa, Clochegourde'un yakın çevresini temizleyebilir, Chinon yoluna dek uzanmasını istediğimiz caddeyi tamamlayabiliriz. Ondan sonra bakımıyla uğraşmamız gereken yalnızca kendi bağlarımız ve koruluklarımız olacak. Eğer kral dönerse, gazi aylığımızı da yeniden almaya başlayacağız, karısının sağduyusuna karşı birkaç günlük bir karşı çıkıştan sonra Kont buna razı gelecektir. İşte o zaman Jacques'ın serveti yok edilemez olacak. Elde edilen bu sonuçlardan sonra bırakacağım Mösyö Mortsauf, Madeleine'in çeyizi için para biriktirsin, gerçi âdet olduğu üzere kral, çeyizi için ona bir gelir vakfedecektir. Vicdanım huzur içinde, ödevlerim tamamlanıyor. Ya siz ne âlemdesiniz?"

Ona kralın bana verdiği görevi anlattım ve bana verdiği öğütlerin nasıl da bilgece yararlarının dokunduğunu açıkladım. Olacakları böylesi bir kesinlikle önceden görmesini sağlayan ikinci bir görüş mü bahşedilmiş ona?

"Mektubumda size bahsetmemiş miydim?" diye sordu. "Sadece sizin için geçerli olan sıradışı bir melekeye sahibim. Bu konudan yalnızca günah çıkardığım rahip Mösyö Berge'e bahsettim ve o da bunu ilahi bir müdehale olarak açıkladı. Çoğu zaman çocuklarıma dair kaygılarımın tetiklediği, dalıp gittiğim derin düşüncelerin ardından gözlerim dünyevi meseleleri görmez olur ve başka bir âlemi görmeye başlardı. Orada Jacques ve Madeleine'i her ne zaman ışıklar içinde görsem, gerçek hayatta bir süre boyunca hep sağlıklı oluyorlardı. Eğer bir sis bulutunun ortasında görmüşsem, bu sefer de yatak döşek hasta oluyorlardı. Ama sizi yalnızca daima

ışıklar içinde görmekle kalmıyorum, aynı zamanda kelimelerle değil ama zihinsel bir iletişim aracılığıyla benimle konuşan tatlı bir ses işitiyorum, bana ne yapmanız gerektiğini anlatıyor. Bana bahşedilen bu mucizevi yeteneği çocuklarım ve sizin için kullanmaktan beni alıkoyacak herhangi bir yasa var mı?" dedi düşüncelere dalıp giderken. "Belki de Tanrı onlara bizzat kendi babalık etmek istiyordur?"

"izin verin, itaat ettiğim sözlerin sahibinin sizden başkası olmadığına inanmaya devam edeyim!" dedim ona.

Bana büyük bir yürek sarhoşluğu ihsan eden o tümüyle latif tebessümlerinden birini fırlattı. Öyle ki tam o anda cellat boynuma ölümcül darbeyi indirseydi bile, ben bunu hissetmezdim.

"Kral Paris'e döner dönmez Clochegourde'dan ayrılıp onun yanına gidin" diye tekrar sözü aldı. Nasıl ki mevki ve lütuf dilenmek küçük düşürücü bir şeyse, hâlihazırda verilmeye niyet edileni alamayacak kadar uzakta olmak da bir o kadar budalalıktır. Büyük değişimler yaşanacak. Krala yetenekli ve güvenilir insanlar gerekecek, onu bundan mahrum etmeyin. Devlet işlerine genç yaşta gireceksiniz ve bunun da faydasını göreceksiniz çünkü aktörler kadar devlet adamları için de zekânın yetersiz kalıp deneyimin gerekli olacağı, öğrenilmesi pek mühim, ustalık gerektiren şeyler vardır. Babam bunları Choiseul Dükünden öğrenmiş."

"Beni düşünün" dedi kısa bir duraksamanın ardından. "Tümüyle bana ait bir ruhun başarıya yükselmesinin hazzını tattırın bana. Ne de olsa benim oğlum değil misiniz?"

Suratım düştü. "Oğlunuz mu?" diye mırıldandım.

Alay eder gibi "Yalnızca oğlum" dedi, "Başka hiçbir şey değil. Yüreğimde sahip olmak için yeterince güzel bir mevki değil mi yoksa bu?"

Akşam yemeği vaktini haber veren çanı işittik. Koluma girdi, hatta oldukça memnun bir edayla üstüme yaslandı.

Merdivenleri tırmanırken "Büyümüşsünüz" dedi. Sahanlığa vardığımızda, sanki bakışlarımı fazla açgözlü bulmuşçasına kolumu sıktırdı. Gözlerini yere doğrultmuş olsa da ona baktığımın gayet farkındaydı. Sahte bir sabırsızlık, zarafet ve cilveyle bana "Hadi" dedi, "Madem öyle sevgili vadimizi seyredin biraz da!" Dönüp Jacques'ı kendine doğru çekerek beyaz ipekten şemsiyesini başlarımızın üstüne tuttu. Bir baş hareketiyle bana Indre'i, sandalı ve kırları gösterdi, belli ki eski gezintilerimizden bu yana şu puslu ufuklarla ve yılankavi patikalarla derin bir dostluk geliştirmişti. Doğa, düşüncelerine sığınak olan bir mantoydu. Artık gece boyunca bülbülün iç çekişini ya da sazlıkların ozanının acılarla dolu ilahilerini tanıyordu.

Akşam sekizde yüreğime dokunan bir sahneye tanık oldum, bu sahneyle daha önce hiç karşılaşmamıştım çünkü Henriette çocukları yatırmadan önce yemek odasında olduğu sırada ben Mösyö Mortsauf'la kalıp tavla oynuyor olurdum. Çan iki kez çaldığında ev halkı toplandı.

Kontes "Bizim konuğumuz olduğunuza göre manastırın kurallarına uyacak mısınız?" dedi dindar kadınlara has masum alaycılıkla elimden tutup çekerek. Kont peşimizden geldi. Efendiler, çocuklar, hizmetçiler; herkes diz çöktü, başlar açık, herkes kendi yerini almıştı. Duaları okuma sırası Madeleine'indi. Sevgili küçük, duaları taşranın ahenkli sessizliğinde tüm berraklığıyla çınlayan o temiz yürekli, o çocuksu ses tonuyla okuyor ve cümleleri masumiyetin kutsal açıkyürekliliğiyle meleksi bir zarafetle telaffuz ediyordu. En dokunaklı okuyan oydu. Çocuğun kelimelerine doğa, hafifçe temas edilmiş bir org gibi akşam saatlerinin bin bir fısıltısıyla eşlik ediyordu. Madeleine, Kontes'in sağında; Jacques da solundaydı. Bu iki zarif başın arasında annelerinin örülmüş saçları yükseliyor ve Mösyö Mortsauf'un yer yer sararmış beyaz saçlarını da katınca, renkleri dua ezgileriyle

uyanan manevi fikirleri tekrarlayan bir tablo ortaya çıkıyordu. Kutsalın birlik ödevini tamamlamak üzere toplanan bu insanlar günbatımının yumuşak ışıklarıyla kuşatılmıştı. Işıklar odayı kızıla boyamıştı. Şiirsel ya da batıl inançlı ruhlar, göğün ateşinin Kilisenin eşitlik ilkesi uyarınca sınıf farkı gözetmeksizin diz çökmüş olan Tanrı'nın bu sadık kullarını ziyarete geldiğine inanabilirdi. Eski ataerkil zamanları düşününce tüm sadeliğiyle bu sahne daha da önemli geliyordu. Çocuklar babalarına iyi geceler diledi, hizmetkârlar bizi selamladılar, Kontes çocuklarını ellerinden tutarak gitti, ben de Kont'la birlikte salona döndüm.

Bana tavla takımını işaret ederek "Size orada cennetten bir sahne sunduk, buradaysa cehennemden sunacağız" dedi.

Yarım saat sonra Kontes geri geldi ve gergefini alıp masamıza yaklaştı. Kanvasın katlarını açarak "Bu sizin için" dedi. "Üç aydır bununla uğraşıyorum, bitmek bilmedi. Şu karanfilden şu kırmızı güle geçtiğim sırada zavallı çocuğum hasta olmuştu.

"Hadi, hadi" dedi Mösyö Mortsauf, "Bunlardan bahsetmeyin. Altı beş! Hadi bakalım sayın kral elçisi."

Yatmak üzere odama çıktığımda nefesimi tutup odasında gidip gelişlerini işitmeye çalıştım. O sakin ve tertemizdiyse de ben katlanılmaz arzuların ihsan ettiği çılgın fikirlerle boğuşuyordum. "Neden ona sahip olamayacakmışım ki?" diyordum kendi kendime. "Hem belki o da benim gibi duyuların sersemleten kıpırtılarına dalmıştı."

Saat birde kalkıp aşağı indim. Çıt çıkarmadan kapısının önüne yürüdüm, orada yere yatıp kulağımı kapının altındaki boşluğa yaklaştırdım ve onun çocuk gibi yumuşacık ve düzenli soluğunu dinledim. Üşümeye başlayınca odama geri çıkıp sabaha dek mışıl mışıl uyudum. Hangi yazgıdan, hangi mizaçtan dolayı bilmiyorum ama uçurumların kenarına dek ilerleyip, kötülüğün dipsiz girdaplarına dalmaktan, derinli-

ğini ölçüp, soğuğunu hissetmekten baştan aşağı zevk alıyordum. Kapısının eşiğinde geçirdiğim o gece arzumun hiddetinden ağlamıştım ve o, ertesi gün benim gözyaşlarım ve öpücüklerimin üzerinden yürüyüp geçtiğini bilmiyordu bile. Çoğu kişinin gözünde ahmaklık olarak değerlendirilebilecek olan o geceki davranışım bana askerleri harekete geçiren türde gizemli bir duygu esinliyordu. Öyle ki birçok asker yaşamlarını bu duygunun yönettiğinden bahseder, vurulup vurulmayacaklarını görmek için kendilerini top ateşinin önüne atarlar, olasılıklar dehlizine doğru dörtnala koşturmaktan mutludurlar, Jean Bart gibi barut fıçısının yanında sigara tüttürürler.

Ertesi gün çiçek toplamaya gittim ve iki buket hazırladım. Hiçbir şey karşısında duygulanmayan ve Champcenetz'nin "İspanya'da zindanlar inşa ediyor" deyişi sanki kendisi için söylenmiş olan Kont bile buketlerime hayran kaldı.

Clochegourde'da birkaç gün daha kaldım, Frapesle'eyse yalnızca birkaç kısa ziyaret gerçekleştirdim, yine de üç defa akşam yemeğini orada yedim. Fransız ordusu Tours'u işgal etti. Varlığım Madam Mortsauf'un hayatı ve sağlığının ayrılmaz bir parçası olduğu hâlde beni Chateauroux'ya gitmem için ısrar etti, oradan da Issoudun ve Orléans üzerinden bir an evvel Paris'e dönmemi söyledi. Bu kararına direnmek istediysem de daha önce sözünü ettiği koruyucu meleğinin onunla konuştuğunu belirterek üsteledi, ben de itaat ettim. Ayrılığımızda bu defa gözyaşları da vardı, yaşamaya gittiğim hayatın ayartılarına kapılmamdan korkuyordu. Paris'i iffetli aşklar kadar temiz bir vicdan için de tehlikeli bir deniz hâline getiren o devasa zevkler, tutkular ve çıkarlar savaşının kasırgası içine dalmak ciddi bir şey değil miydi? Her akşam o günün olaylarını ve düşüncelerimi, en uçarı olanlarını bile ona yazacağıma dair söz verdim. Bu sözüm üzerine, yorgun

başını omzuma koydu ve "Hiçbir şeyi atlamayın, en ufak bir detay dahi benim için önemli olacak" dedi.

Dük ve Düşese yazılmış birtakım mektuplar verdi bana, Paris'e dönüşümün ikinci günü mektupları teslim ettim. "Talihiniz dönüyor" dedi dük bana, "Akşam yemeğine kalın, sonra birlikte saraya gideriz. İstikbaliniz kesinleşti. Kral bu sabah sizden bahsederken "Yetenekli ve sadık bir genç adam" dedi. Ayrıca görevinizi layığıyla tamamladıktan sonra olayların sizi nereye sürüklediğini ve hâlâ hayatta olup olmadığınızı bilmediği için üzgündü."

Akşam, Danıştay evrak kayıt amiri oldum. Böylece XVIII. Louis 'nin erkânında, hükümdarlığı boyunca sürecek olan kalıcı ve özel bir göreve de tayin edilmiş oldum. Fazla gösterişli bir iş değildi ama tehlikeleri de yoktu ve beni hükümetin tam kalbine sokuyordu, öyle ki sonraki tüm başarılarımın da kaynağı olacaktı. Madam Mortsauf'un ileri görüşlülüğü haklı çıkmıştı, güç ve zenginlik, mutluluk ve bilgi; her şeyi ona borçluydum. Bana rehberlik ediyor, yüreklendiriyordu; yüreğimi yanılgılardan arındırıyor ve arzularıma, eksikliğinde gençliğin yaşam kudretinin israf olacağı bir birlik veriyordu. İlerleyen zamanlarda bir de meslektaş edindim. İkimiz de altı aydır hizmetteydik. Lazım olunca birbirimizin yerine bakabiliyorduk. Sarayda bir odamız, bir arabamız ve iş seyahatleri için kullanabileceğimiz bir de şişkin bir ödeneğimiz vardı. Muhteşem bir konum! Düşmanlarının dahi adaletine hayran kaldığı bir kralın gizli çıraklarıydık, hem iç hem dış meselelerde verdiği tüm hükümleri işitiyorduk, kayda değer bir etkimiz olmasa da Molière'in Laforêt'ye[43] akıl danışması gibi bizim fikrimizi de alıyor, yılların deneyimi tereddütte kaldığı meseleleri gençliğin vicdanına onaylatıyordu.

---

43. Laforêt: Molière'in uşağı. Piyesleri i ilk ona okurdu.

Geleceğimiz, yükselme hırsımızı tatmin edecek bir biçimde sağlama alınmıştı. Danıştay bütçesinden ödenen evrak kayıt amirliği maaşım dışında, kral bana kendi cebinden aylık bin frank veriyor, hatta sık sık ilave lütuflarda bulunduğu da oluyordu. Kral, yüklendiğim işin ağırlığına yirmi üç yaşındaki bir delikanlının uzun süre dayanamayacağını biliyor olsa da, bana yardımcı olması için bugün artık bir meclis üyesi olan meslektaşımı 1817 Ağustos'una dek yanıma vermemişti. Bu yardımcı seçimi o kadar güçtü, görevlerimiz o kadar çok yeteneğe sahip olmayı gerektiriyordu ki, kral uzunca bir süre kararsız kalmıştı. Aralarında seçim yapmakta tereddüt ettiği gençlerden hangisinin benimle çalışmak için daha uygun olduğunu sorarak onurlandırdı beni. İçlerinden biri Lepître pansiyonundaki yatılı arkadaşlarımdan biriydi ve benim onu seçmediğimi görünce Majesteleri bunun sebebini sordu. "Majesteleri sadakatlari eşit ama kapasiteleri farklı seviyede adaylar seçmişler. Ben de en yetenekli olduğuna inandığım ve daima iyi geçinebileceğimi düşündüğüm kişiyi seçtim."

Kararım, kralınkiyle örtüşüyordu ve tanıdığım dostumu seçmeyerek yaptığım fedakârlık onu memnun etti. "Siz onun üstü olacaksınız" dedi. Bu şart meslektaşıma da bildirildi ve onu seçtiğim için o da bana dostluğunu sundu. Lenoncourt Dükünün bana gösterdiği ilgi çevremdekilerin göstereceği ilginin de ölçüsü oldu. "Kral bu genç adamla yakından ilgileniyor, bu gencin parlak bir geleceği var, kral onu seviyor" ve benzeri sözler bile tek başlarına yeteneğin yerine geçebilirdi ama gençlere gösterilen latif ilgiye bir de yalnızca iktidara gösterilen bir saygı da eklenmişti. Lenoncourt konağında olsun, yaşlı ebeveynlerini Saint-Louis adasında ziyarete gittiğim kuzenimiz Listomère Markisiyle evlenmiş olan kız kardeşimin evinde olsun, Saint-Germain mahallesinin en nüfuzlu şahsiyetleriyle tanışıyordum.

Çok geçmeden Henriette beni kocasının yeğen kızı Prenses Blamont-Chauvry aracılığıyla Petit-Château sosyetesine soktu. Prensese benimle ilgili olarak o kadar sıcak bir mektup yazdı ki, Prenses derhal kendisini gidip görmem için beni çağırttı. Onunla ilişkime özen gösterdim, hoşuna gitmeyi başardım ve koruyucum olmasa da bana karşı annelik duyguları taşıyan bir dostum oldu. Prenses, modanın meşalesini sırayla taşıyan kadınlar olan, kızı Madam d'Espard ile Langeais Düşesiyle, Vikontes Beauséant ile ve Maufrigneuse Düşesiyle yakın ilişkiler kurabilmem için yürekten çabaladı ve onlar da bana karşı oldukça lütufkâr davrandılar çünkü hiçbir konuda herhangi bir hak iddiasında bulunmuyor ve daima emirlerine amade bekliyordum. Ağabeyim Charles, benden utanmak şöyle dursun, sırtını bana dayamağa başlamıştı artık ama bu hızlı yükselişim onda, sonradan bana pahalıya malolacak bir kıskançlık uyandırdı. Bu beklenmedik zaferim annemle babamı da şaşırtmıştı, kibirlerinin okşandığını hissetmiş ve nihayet beni oğulları olarak kabullenmişlerdi. Yine de, duyguları, ikiyüzlü dememek için şöyle diyelim, yapay olduğu için bu ani değişimleri, usanmış gönlümde hiçbir etki yaratmadı. Kaldı ki, bencillikle lekelenmiş sevgiler gönle pek de temas edemezler çünkü yürek her türden hesapçılıktan, çıkarcılıktan iğrenir.

Sevgili Henriette'ime istikrarlı bir şekilde yazıyordum, o da ayda bir, bilemedin iki mektubuma cevap veriyordu. Sanki ruhu üzerimde süzülüyor, düşünceleri mesafeler aşıp içinde yaşayabileceğim temiz bir atmosfer yaratıyordu. Hiçbir kadın beni kendine tutsak edemiyordu. Kral, kendimi saklıyor oluşumu öğrendi, kendisi bu konularda XV. Louis ekolünden geliyordu ve bana Matmazel Vandenesse diyerek eğleniyordu, yine de davranışlarımdaki bilgelik oldukça hoşuna gidiyordu. Kanımca, bana karşı daima kibar olan kralın sevgisini kazanmamda en büyük payı olan şey, çocukluğum

boyunca ve bilhassa Clochegourde'da geliştirdiğim sabırdı. Kuşkusuz mektuplarımı okumaktan keyif alıyor olmalıydı çünkü yaşantımı bekâr kızlarınkine benzeten alaycılığı çok uzun süre devam etmedi. Dükün sarayda hizmette olduğu bir gün kralın dikte ettiği buyrukları yazmakla meşguldüm, derken Lenoncourt Dükünün salona girdiğini gören kral muzır bir bakışla ikimizi de süzdükten sonra "Ee, şu şeytan kılıklı Mortsauf hâlâ yaşamakta ısrar mı ediyor?" dedi istediği zaman iğneleyici bir nüktedanlık katabildiği o güzel kurşuni sesiyle.

"Aynen öyle" diye yanıtladı Dük.

"Öte yandan, Kontes Mortsauf tam bir melektir, onu burada sarayımda görmek isterdim doğrusu ama bunu beceremiyor oluşum..." dedi aniden bana dönerek, "danışmanımın daha çok işine gelecektir. Altı aylığına izinlisiniz. Geçen gün bahsettiğimiz şu genç adamı yerinize bakması için meslektaşınız olarak atamaya karar verdim. Clochegourde'un keyfini çıkarın Mösyö Cato!"[44] Gülümsedi ve işaretiyle hizmetkârların ittiği tekerli tahtarevanı üzerinde odadan çıktı.[45]

Touraine'e dek bir kırlangıç gibi uçup gittim. İlk defa sevdiğim kadının karşısına yalnızca daha az beceriksiz biri olarak değil, aynı zamanda tavırları en seçkin salonlarda şekillenmiş, eğitimi en zarif kadınlar tarafından tamamlanmış, nihayet çektiklerinin meyvesini toplamış ve bekçilik etsin diye Tanrı tarafından bir çocuğa emanet edilen en güzel meleğin deneyimlerinden faydalanmış şık bir genç adam olarak çıkacaktım. Frapesle'e ilk gelişimdeki o üç ay boyunca kılık kıyafetimin ne hâlde olduğunu biliyorsunuz. Vendée görevimi tamamladıktan sonraki Clochegourde ziyaretim-

44. Marcus Porcius Cato: Hitabetteki yeteneğiyle kısa sürede hızla yükselmiş Romalı devlet adamı. Cato Maior, yani Bilge Cato da denir.

45. XVIII. Louis'nin bel kemiği ve bacakları obezite, gut ve kangrenden ötürü sakattı.

deyse bir avcı gibi giyinmiştim; beyaz düğmeli yeşil bir ceket, çizgili pantolon, deri tozluklar ve çizmeler. Haşin bitki örtüsü içindeki o uzun yürüyüşten dolayı her yanım batmıştı, öyle ki Kont bana kendi çamaşırlarından ödünç vermek zorunda kalmıştı. Ama iki yıllık Paris hayatının ardından bu defa farklı olacaktı. Sarayda edinilen alışkanlıklar, başarının getirdiği eda, tamamlanmış olan erginleşme süreci, Clochegourde'dan yayılıp üzerimde ışıyan o tertemiz ruha doğru mıknatıslanmışçasına çekilen bir ruhun dinginliğiyle açıklanamaz bir ihtişam kazanmış olan genç bir çehre, artık farklı biriydim.

Kibirden azade bir kendime güven içindeydim, genç yaşıma rağmen devlet mekanizmasının zirvesinde olmaktan ötürü içsel bir memnuniyet duyuyordum. Ayrıca yeryüzünün en hayran olunası kadınının gizli desteği, itiraf edilmemiş umudu olduğumun da farkındaydım. Sürücülerin kırbaç seslerinin yükseldiği, Chinon'dan Clochegourde'a uzanan yeni caddeden geçip de çitlere vardığımda ve daha önce hiç görmediğim, yeni yapılmış bahçe kapısı açıldığında, belki ufak da olsa bir kibir kıpırtısı hissetmiş olabilirim. Ziyaretimi Kontes'e haber vermemiş, ona sürpriz yapmak istemiştim. Çifte hata! Birincisi, aniden beni karşısında gören Henriette, ne zamandır özlediği ama gerçekleşmesinin mümkün olmadığını düşündüğü bir haz dalgasına yakalandı ve eli ayağına dolandı. İkincisi, hesaplanarak yapılan tüm sürprizlerin ağızda ekşi bir tat bıraktığını deneyimledim.

O güne dek yalnızca bir çocuk olarak gördüğü kişiyi aniden karşısında genç bir adam olarak bulan Henriette, tragedyalara özgü bir şekilde yavaşça bakışlarını kaçırıp yere indirdi. Elini öpmeme izin verdi fakat bir zamanlar elini öptüğüm sırada duygulanarak ürperdiğini hissettiğim o içsel zevki duymuyordu artık. Yeniden bana bakmak için başını kaldırdığında beti benzi atmıştı.

Hiç değişmemiş ve yaşlanmamış olan Mösyö Mortsauf "Demek eski dostlarınızı unutmadınız" dedi.

Çocukların ikisi de boynuma sarıldılar. Jacques'ın eğitmeni olan Papaz Dominis'in vakur çehresiyle kapıda belirdiğini gördüm.

"Unutmadım" dedim Kont'a, "Artık her yıl altı aylık bir iznim olacak ve bunu da sizinle geçireceğim."

Destek olmak üzere kolumu herkesin gözü önünde Kontes'in beline dolayarak "Ama neyiniz var böyle?" diye sordum.

Aniden sıçrayarak "Bırakın beni" dedi, "Bir şeyim yok."

Ruhunu okuyabiliyordum ve dile getirmediği düşüncelerine yanıt vererek "Artık sadık kulunuz değil miyim yoksa?" diye sordum.

Koluma girdi. Kont'u, çocukları, rahibi ve ev ahalisinin geri kalanını arkada bırakarak beni çimenliklere doğru herkesten uzağa götürdü ama görüş alanlarından çıkmamaya da özen gösteriyordu. Sesinin ötekiler tarafından işitilmeyeceğinden emin olduktan sonra "Félix" dedi, "Dostum, yeraltı labirentlerinde yolunu bulmak için bir iplik parçasından başka bir aracı olmayan ve bu ipliğin de her an kopabileceği fikriyle tir tir titreyen birinin korkusunu hoş görün. Bana her zamankinden bile daha fazla sizin Henriette'iniz olduğumu söyleyin, beni asla terk etmeyeceğinizi, hiçbir şeyin sizi bana karşı çeviremeyeceğini ve daima sadık bir dostum olarak kalacağınızı usanmadan tekrar edin bana. Gözlerimi kapadığımda gelecekten bir sahne belirdi aklımda; artık eskisi gibi orada değildiniz, bakışlarınız eskisi gibi ışıldamıyor, gözleriniz bana bakmıyordu, bana sırtınızı dönmüştünüz."

"Henriette, Tanrı'dan bile daha çok taptığım dinin putu, zambağım, hayatımın çiçeği! Vicdanımın ta kendisi olduğunuzu, yüreğinizle bütünleştiğimi, öyle ki bedenim Paris'teyken ruhumun burada olduğunu nasıl bilmezsiniz? Buraya gelmek için yaptığım on yedi saatlik yolculuk boyunca te-

kerleklerin her dönüşünde içimde düşünce ve arzularla dolu yeni dünyalar uyandığını ve şimdi sizi karşımda görünce tüm bu duyguların bir fırtına misali patlak verdiğini dile getirmeye gerek var mı gerçekten?"

"Dile getirin, evet, anlatın bana! Kendimden eminim, günaha meyletmeden dinleyebilirim sizi. Tanrı ölmemi istemiyor, o yüzden de sizi bana yolladı, nasıl ki yaratıklarına soluğuyla ruh üflüyorsa, çorak toprakların üstüne yağmur bulutlarını nasıl boşaltıyorsa, sizi de bana öyle yolladı işte. Konuşun! Söyleyin, beni kutsal bir aşkla mı seviyorsunuz?"

"Kutsal bir aşkla."

"Sonsuza dek mi?"

"Sonsuza dek."

"Daima başında beyaz tacıyla peçesinin ardına gizlenmek zorunda olan kutsal bir Bakire Meryem gibi mi seviyorsunuz?"

"Gözle görülebilen Bakire Meryem gibi."

"Bir kız kardeş gibi mi?"

"Fazlasıyla sevilen bir kız kardeş gibi."

"Bir anne gibi mi?"

"Gizlice arzulanan bir anne gibi."

"Şövalyelere yaraşırcasına, umutsuzca mı?"

"Şövalyelere yaraşırcasına ama umutla."

"Yani sanki hâlâ yalnızca yirmi yaşındaymışsınız da, o şölendeki pasaklı mavi kıyafeti giyiyormuşsunuz gibi mi?"

"Ah, ondan çok daha fazlasıyla. Hem o şekilde seviyorum sizi hem de..." Büyük bir endişeyle yüzüme bakıyordu. "... hem de teyzenizin sizi sevdiği şekilde."

Gizli kapaklı görüşmemize şaşıran ötekilerin yanına dönerken "Mutlu hissediyorum, tüm endişelerimi defettiniz" dedi, "Ama siz yine de çocuk olun burada! Çünkü aslında hâlâ bir çocuksunuz. Her ne kadar kralın yanındaki işleriniz büyük adam olmanızı gerektirse de, buradaki pozisyonunuz

da çocuk olarak kalmanızı gerektiriyor. Çocuk olduğunuz müddetçe, burada sevileceksiniz! Bir adamın kuvvetine karşı koyabilirim ama bir çocuğun hiçbir dileğini reddedemem. Kaldı ki o da veremeyeceğim hiçbir şey istemez benden."

Gençliğine ait ilkel bir tabiatın izlerini taşıyan yaramaz kız bakışıyla Kont'u süzerek "Sırlarımızdan bahsettik" dedi. "Sizi biraz yalnız bırakacağım, gidip giyinmem lazım."

Üç yıldır bir kez olsun sesinin tınısında bu tür bir mutluluk işitmemiştim. O tatlı kırlangıç sesleriyle, o sözünü ettiğim çocuksu tınılarla ilk defa karşılaşıyordum. Jacques'a bir avcılık takımı, Madeleine'e de annesininkine benzer bir nakış kutusu getirmiştim. Bir zamanlar annemin pintiliği yüzünden mahkûm olduğum zorunlu tutumluluğumu telafi ediyordum nihayet. Aldıkları hediyeleri hayranlıkla birbirlerine gösteren çocukların mutluluğu, kendisine ilgi gösterilmeyince daima bunalıma giren Kont'un canını sıkmış gibiydi. Madeleine'e anlamlı bir bakışla işaret verdim, sonra bana kendisinden bahsetmek için sabırsızlanan Kont'un peşine takıldım. Beni taraçaya doğru götürüyordu ama bahsettiği her önemli olayda merdivenin basamaklarında duralıyorduk.

"Ah Zavallı Félix'im" dedi bana, "Görüyorsunuz, nasıl da mutlu ve iyi durumdalar ama ben, ben bu tabloya gölge düşürüyorum, onlara musallat olan tüm hastalıkları ben devraldım ve onlardan alıp bana verdiği için de Tanrı'ya duacıyım. Eskiden hastalığımın farkında değildim ama bugün biliyorum. Mide ağzımda yara oluşmuş, artık yediklerimi hazmedemiyorum."

"Neyse ki bir tıp profesörü kadar bilgi sahibisiniz bu konularda" dedim gülümseyerek. Ya da doktorunuz hastalığınızı size söyleyecek kadar patavatsız biri..."

"Tanrı beni doktorlara danışmak zorunda bırakmasın" dedi hastalık hastalarının doktorlara karşı beslediği tiksintiyi açıkça göstererek.

Anlattığı akıldışı şeyleri dinlemek zorunda kaldım. Bana en abes konularda itiraflarda bulunuyor; karısından, çocuklarından ve hayattan yakınıyordu. Gündelik hayatlarına ait olan bu meseleler hakkında hiçbir fikri olmayan ve yalnızca nezaket gereği ilgi göstermek zorunda kalan bir dostuna aynı şeyleri evirip çevirip yeniden anlatmaktan büyük bir zevk alıyordu. Dinleyicisinden memnun kalmış olmalıydı çünkü kavranması güç karakterini tahlil etmeye çalışıyor ve karısına neler çektirdiğini anlamak için sözleriyle derinden ilgileniyordum. Henriette'in merdiven başında belirmesiyle bu monolog sona erdi. Kont onu fark edince başını salladı ve bana "Siz beni gerçekten dinliyorsunuz Félix ama aynı şeyi buradaki hiç kimse için söyleyemem!" dedi. Henriette'le münasebetime gölge düşereceğini fark etmişçesine yanımızdan ayrıldı, belki de bizi yalnız bırakırsa karısının memnun olacağını bildiği için şövalyelere özgü bir cömertlik gösteriyordu. Mizacı açıklaması mümkün olmayan zıtlıklar barındırıyordu. Tüm zayıf insanlar gibi kıskançtı, yine de karısının mukaddes karakterine beslediği güven sınırsızdı. Hatta belki de annelerine ve öğretmenlerine diklenen çocuklar gibi Kontes'in kararlarına sürekli karşı çıkıyor olması da karısının yüksek erdemlerinin üstünlüğü altında eziliyor oluşundan, yaralanan kendine saygısının canını yakıyor oluşundandı. Jacques ders alıyordu, Madeleine de giyinmekle meşguldü, böylece yaklaşık bir saat boyunca Kontes'le taraçada baş başa yürüyüş yapabildim.

"Sevgili meleğim" dedim, "Zincir daha bir ağırlaştı, kumlar daha bir ısındı ve dikenler de hızla çoğalıyor."

"Susun" dedi Kont'la aramdaki sohbetten ileri gelen düşünceleri tahmin ederek. "Siz artık buradasınız, artık her şeyi unutuldu! Artık acı çekmiyorum. Sanki geçmiş acılarımın hiçbirini de çekmemiş gibiyim!"

Karbeyazı dantelli tüllerini, süzülen kollarını, tatlı kurdelelerini, pelerinini ve Sévigné usulü toplanmış saçlarının akışkan buklelerini akşam meltemine teslim etmek istermişçesine beyaz elbisesini havada salındırarak birkaç hafif adım attı. Onu ilk defa böyle görüyordum, bir çocuk gibi oyun oynamaya hazır, doğal neşesi içindeki bir genç kız. Mutluluk gözyaşlarının ve bir başkasına mutluluk vermenin nasıl bir his olduğunu ilk kez o zaman anladım.

"Ruhumla öpüp kokladığım, düşüncelerimde okşadığım insan suretindeki güzel çiçek! Zambağım benim! Daima eldeğmemiş ve daima sapı üzerinde dimdik! Daima beyaz, gururlu, güzel kokulu ve daima yapayalnız!"

"Mösyö, yeter" dedi gülümseyerek. "Bana kendinizden bahsedin biraz, olup biten her şeyi anlatın."

Meltemle titreşen yapraklardan bir oluşmuş bir tonoz altında bitmek bilmez detaylarla dolu uzun bir sohbete daldık. Ona yaşamımdaki gelişmelerden ve meşguliyetlerimden bahsediyordum. Paris'te kaldığım dairemi betimledim çünkü her şeyi bilmek istedi ve benim de ondan saklayacak hiçbir şeyim yoktu zaten. O sıralar değerini tam olarak bilmediğim bir mutluluk! Böylece zahmetli işlerle dolu yaşantımın tüm detaylarını öğrenmiş ve ruhumu bütünüyle tanımış oluyordu. Namuslu kalmak için özen gösterilmediği takdirde dalalete düşüp hileyle zenginleşmenin işten bile olmadığı türdeki sorumluluklarımın ne kadar geniş bir alanı kapsadığını ama benim namuslu kalmak için ısrarla çaba harcadığımı, hatta sırf bu yüzden kralın bana "Matmazel Vandenesse" lakabını taktığını duyunca elimi tutup sevinç gözyaşları dökerek öptü.

Aramızdaki bu ani rol değişiminin ve gösterdiği bu olağanüstü hürmetin bilincine ancak şu sözleri telaffuz ettiğinde vardım: "İşte aradığım efendi, işte hayallerimin vücut

bulmuş hâli!" Davranışlarındaki bütün o teslim olmuş itiraflar, sunduğu teslimiyetin aslında yüceliğinden ileri gelişi, beslediği aşkın, yalnızca duyuların müdehalesine izin verilmeyen bir aşamada kendini ifşa edişi; tüm bu uhrevi göstergeler fırtınası yüreğimin üzerine çöküp beni ağırlığı altında eziyordu. Kendimi öyle küçük hissediyordum ki ayaklarına kapanıp ölmek istedim.

"Ah" dedim, "Her konuda bizlere üstün çıkmanız şart mı? Nasıl olur da benden şüphe edersiniz? Çünkü tam da şu an yaptığınız şey bu, Henriette."

Yalnızca benim için olan ve gözlerinin ışıltısını gölgeleyen tarifsiz bir şefkatle bakarak "Şu anda yaptığım şey bu değil" dedi. "Bu derece yakışıklı hâle geldiğiniz görünce endişelendim biraz. Kadının biri çıkar da yüreğinizde saklı bulunan hazineleri fark eder, size âşık olur, Félix'imizi bizden çalıp her şeyi mahveder, Madeleine için tasarladığımız gelecek planlarımızı bozarsa ne olacak diye düşündüm."

"Yine Madeleine'den bahsediyorsunuz!" dediğimde biraz olsun şaşırmadı. "Benim sadakatimin sahibi Madeleine mi?"

Mösyö Mortsauf gelip de uygunsuz bir biçimde bozuncaya dek devam eden bir sessizliğe gömüldük. Yüreğim sıkışmış bir hâlde, katlanması güç bir sohbete göğüs germek zorunda kaldım. Kralın izlediği politikaya dair sorularına verdiğim yanıtlar Kont'un fikirlerine ters düşmüştü, öyle ki beni Majestelerinin niyetlerini detaylıca açıklamaya zorladı. Atları ve tarım işlerinin durumu hakkında, çiftliklerindeki gidişattan memnun olup olmadığı ya da eski caddedeki ağaçların kesilmesinin gerekli olup olmadığı hakkındaki sorularıma rağmen çocukça bir huysuzluk ve evde kalmış bir kız huysuzluğuyla dönüp dolaşıp lafı politikaya getiriyordu. Çünkü bu karakterdeki zihinler güneşin ışıldadığı aydınlık mekânlarda bilinçli olarak kendilerini incitir ve kayda değer hiçbir şeye temas edemeden homurdanarak geri

dönerler. Pencerenin camına çarptıkça vızıldayan koca bir sinek gibi insanı ruhen yorarlar.

Henriette sessiz kalıyordu. Gençlik çağının hararetli heyecanıyla birleşse koca bir yangına dönüşebilecek olan bu konuşmayı sonlandırabilmek için gereksiz tartışmalara girmeyerek alevi beslemekten kaçındım ve söylediği şeyleri onaylayan tek heceli kısa yanıtlar verdim. Ne var ki Mösyö Mortsauf nezaketimin altında yatan onur kırıcı ilgisizliği fark edebilecek zekâdaydı. Her dediği şeyin haklı bulunmasından işkillenince isyan bayrağını çekti, kaşlarını çattı, alnında kırışıklıklar belirdi, sarı gözlerinde kıvılcımlar çakmaya başladı ve kan toplanmış burnu giderek daha da kızardı; tıpkı onu ilk kez nöbet geçirirken gördüğüm günkü gibiydi. Henriette, çocuklarını savunmak ve haklı çıkarmak için kullandığı otoriteye benim için başvuramayacağını anlatan bir yüz ifadesiyle yalvaran bakışlar atıyordu bana. Hâl böyle olunca, Kont'a anlattıklarını ciddiye alan cevaplar vermek zorunda kaldım ve karanlık ruhunu idare etmek için en büyük özeni gösterdim.

Henriette arada bir "Zavallı dostum! Zavallı dostum!" diye mırıldanıyor, bu iki sözcük kulaklarımı meltem misali okşuyordu. Biraz sonra, başarılı bir etki yaratabileceğini hissedince söze karıştı: "Bu muhabbetin ne kadar sıkıcı olduğunun farkındasınız, değil mi beyler?"

Bu söz üzerine, kadınlara centilmenlik göstermeyi gerektiren şövalyelik damarı kabaran Kont politikadan bahsetmeye son verdi. Sıra bize gelince, biz de alabildiğine sıradan şeylerden konuşarak onun canını sıktık, böylece sürekli aynı alanda dolanıp durduğumuz için başının döndüğü bahanesiyle yanımızdan ayrılarak bizi rahat bıraktı.

Acı tahminlerimde haklı çıkmıştım. Vadinin yumuşak manzarası, ılık havası, güzel göğü, baş döndüren şiiri bile on beş yıldan beri bu hasta adamın ateşli kuruntularını yatıştı-

ramamış ve artık tümden kudretsiz kalmıştı. Başka insanlarda kusur ve pürüzlerin hafifleyip azaldığı bir yaşta bu adamın huysuzluğu eskisine göre daha da saldırganlaşmıştı. Birkaç aydır, alternatif bir fikir sunma gereği bile duymadan, sebepsiz yere her şeye itiraz edip karşı çıkıyor, herhangi bir eylem ya da bir gecikmeden işkillenip kaygılanıyor, her türden işletmelerin idaresiyle ilgili her şeye karışıyor, en lüzumsuz ev işlerine dahi burnunu sokuyor ve karısıyla çalışanları, onlara eylemlerinde hiçbir özgürlük bırakmayacak şekilde bezdiriyordu. Eskiden özel bir sebep olmadıkça kendini kaybetmezdi, oysa öfkesi artık sürekli hâle gelmişti. Belki de önceleri, aile servetiyle ilgilenme gerekliliği, tarım işlerine ayırdığı vakit, ev dışında geçen hareketli yaşam tarzı, ona, huzursuzluğunu geçirecek otlaklar sunarak ve ruhunu sürekli etkin tutarak asabi mizacını dizginlemişti. Belki de bugün artık dışarıda vakit geçirmesini gerektiren hiçbir meşguliyeti kalmadığı için kendini hastalığın kollarına bırakıyordu ve hastalık da kendini birtakım katı ve sabit fikirlerle gösteriyordu. Manevi benliği, maddi benliğini ele geçirmişti. Kendi kendinin doktoru olmuştu. Tıbbi kitapları inceliyor, okuduğu hastalık tanımlarının hepsinin kendinde bulunduğuna kanaat getiriyor ve iyileşmek için daha önce hiç denenmemiş ve dolayısıyla sonucu kestirilemez çeşitli yöntemlere başvuruyor ve hiçbir zaman da tatmin edici bir sonuca ulaşamıyordu. Bazen gürültüden şikâyet ediyor, Kontes mutlak bir sessizlik sağlayınca, bu sefer de ortamın mezara döndüğünden yakınıyor; gürültü ile Trappist'lerin[46] ölüm sessizliği arasında orta bir nokta olması gerektiğini söylüyordu. Bazen de dünyevi her şeye karşı son derece kayıtsız kalıyor ve bütün ev halkı bu sayede rahat bir nefes alıyordu. Çocuklar oyun oynuyor, ev işleri hiçbir eleştiriye

46. La Trappe tarikatı.

maruz kalmaksızın güzelce tamamlanıyor, derken evin tüm bu gürültüsü içinde aniden Kont'un haykıran sesi duyuluyordu: "Beni öldürmek istiyorlar! Sevgili eşim, söz konusu çocuklarınız olsaydı, onlara musallat olan belayı hiç vakit kaybetmeden tespit ederdiniz" diyordu karısına, sözlerindeki adaletsizlik duygusunu sesindeki soğuk ve buruk tınıyla daha da kızıştırıyordu.

Giyiniyor, sonra havadaki en ufak değişimde soyunup tekrar giyiniyor ve barometreye bakmadan şuradan şuraya gitmiyordu. Karısı sanki annesiymişçesine özen göstermese de ona hiçbir yiyeceği beğendiremiyordu çünkü midesinde yara varmış gibi davranıyor ve uykusuz geceler boyunca sancılı bir hazımsızlık çektiğini iddia ediyordu. Bir yandan da en bilge hekimleri dahi hayran bırakacak şekilde yiyip içip sindiriyor, sonra da mükemmel bir uyku çekiyordu. Verdiği kararları sürekli değiştirdiği için, yaptıkları ev işlerinde belli bir rutine alışmış olan tüm hizmetçileri birbirine zıt talepleriyle tüketiyor, hiçbir işe yetemez hâle gelmelerine sebep oluyordu. Mesela açık havanın sağlığına iyi geldiği bahanesiyle pencerelerin açık tutulmasını emrediyor, sonra aradan birkaç gün geçmeden fazla nem ya da fazla ısıdan ötürü katlanılmaz hâle gelen havaya sövüyor, evin içinde kavga çıkarıyor ve haklı çıkmak için de öyle bir emir vermiş olduğunu inkâr ediyordu. Karısı ona kendiyle çeliştiğini açıklamaya kalkınca da ya unutkanlığa ya da art niyetli bir inkâra başvuruyordu.

Clochegourde'daki hayat o kadar katlanılmaz hâle gelmişti ki, alabildiğine eğitimli bir adam olan Rahip Dominis kurtuluşu kendini kitaplarına vermekte ve bazı bilimsel sorunlar üzerine düşünürken dalıp gidiyormuş gibi yapmakta bulmuştu. Kontes, bu delice öfke nöbetlerini eskiden olduğu gibi aile içinde saklı tutabilme ümidini yitirmişti artık çünkü hizmetçiler, erken yaşlanmış bu adamın hiddetinin sebepsiz

yere sınırı aştığı türden sahnelere daha şimdiden birçok defa tanık olmuşlardı zaten. Kontes'e öyle bağlıydılar ki dışarıya bu konuda tek bir söz dahi çıkmasına izin vermezlerdi, yine de Kontes, başkalarının ne düşüneceği korkusunun artık dizginleyemediği bu öfke nöbetlerinin günün birinde herkesin içindeyken patlak vereceğinden endişeleniyordu. Sonradan, Kont'un karısına yönelik davranışlarındaki bazı korkunç detayları öğrendim. Çocukların hasta olduğu dönemde onu teselli etmesi gerekirken, aksine onu uğursuz kehanetlerle daha da bunaltıyor ve başlarına gelecek olan tüm belalardan da onu sorumlu tutuyormuş, sırf onun istediği ipe sapa gelmez ilaçları çocuklara vermeyi reddetti diye. Kontes, Jacques ve Madeleine'i alıp dolaşmaya çıkacak olduğunda, Kont müdehale edip havada tek bir bulut olmadığı hâlde kötü bir fırtınanın yaklaştığında diretiyormuş, üstüne bir de şans eseri tahminleri doğru çıkacak olursa, kendi haklılığından aldığı tatmin, çocuklar olduğu için hissetmesi gereken kaygıdan çok daha büyük oluyormuş. Çocuklardan biri rahatsızlandığında, Kont zekâsının tüm gücünü, çocukların bakımında karısının uyguladığı yöntemin kusurlarını bulmaya adıyor, en önemsiz ayrıntıları dahi konu hâline getirip vardığı çıkarımı daima şu acımasız sözlerle ifade ediyordu: "Eğer çocuklar yeniden hastalanırlarsa, bunun tek sorumlusu sizsiniz!"

Evin idaresindeki en lüzumsuz meselelerde bile aynen böyle davranıyor, ihtiyar seyisinin dediği gibi "şeytanın avukatlığına" soyunup her şeyde daima en kötü ihtimalleri görüyordu. Kontes çocukların yemek vaktini kendilerininkinden farklı bir saatte olacak şekilde ayarlamıştı, böylece tüm şimşekleri kendi üzerine çekmek vasıtasıyla onları Kont'un hastalığının dehşetlerine maruz kalmaktan korumuş oluyordu Madeleine ve Jacques babalarını nadiren görüyorlardı. Bencil kimselere özgü sanrılar yüzünden Kont,

kendi sebep olduğu kötülüklerden ötürü en ufak bir vicdan muhasebesi yapamaz hâle gelmişti. Hatta bana içini döktüğü bir seferinde, aile bireylerine karşı gereğinden fazla yumuşak davranıyor oluşundan özellikle yakınmıştı. Öyle olunca da asıp kesip kıyameti koparıyor, bir maymunun yapacağı şeyleri yapıp etrafındaki her şeyi kırıp bozuyordu. Dahası, kurbanını yaraladıktan sonra da ona parmağının ucuyla bile dokunmadığını iddia ediyordu. Son ziyaretimde Kontesin alnında, bıçakla kesilmiş gibi görünen kırışıklıklar belirdiğini fark etmiştim, artık onların nereden geldiğini anlıyordum. Soylu ruhlarda, kişisel ıstırapları hakkında konuşmalarını engelleyen bir utangaçlık bulunur. Kederlerinin enginliğini bilhassa da kendilerini seven kişilerden gururlu bir duyguyla saklarlar, bu onların merhamet gösterme biçimleridir, arzu ettikleri bir duygudur. Öyle ki, tüm ısrarlarıma rağmen Henriette'in ağzından bu konuda tek bir kelime dahi çekip alamadım. Beni üzmekten korkuyor, kimi zaman tam içini dökmeye başlamışken aniden kızararak sözünü yarım bırakıyordu ama ben Kont'un başıboşluğunun Clochegourde hanesine çıkardığı güçlüğün giderek artmakta olduğunu açıkça görebiliyordum.

Birkaç gün sonra yeni acılarının bütünüyle farkında olduğumu gösterircesine "Henriette" dedim, "Çiftlik işlerini ayarlarken, bunu Kont'a meşgul olacak hiçbir şey bırakmayacak şekilde yapmanız biraz kötü olmamış mı?"

"Bir tanem" dedi gülümseyerek, "Tüm dikkatimi vermek zorunda olduğum hassas bir pozisyondayım. İnanın bana, eldeki imkânları en iyi şekilde değerlendirdim ama hepsi tükenmiş durumda. Aramızdaki ağız dalaşı giderek artıyor. Mösyö Mortsauf'la sürekli aynı ortamda olduğum için artık dikkatini başka şeylere yoğunlaştırarak bu münakaşaları azaltma imkânım da yok, gerçi her halükârda benim için aynı derecede sıkıntı verici durum. Mösyö Mortsauf'a meşguliyet

olsun diye ipekböceği yetiştirme çiftliği kurmasını önermeyi düşünmüştüm ki Clochegourde'da zaten birçok dut ağacı var, Touraine'deki eski sanayiden kalma ağaçlar. Sonradan fark ettim ki, o yine evin içindeki zorba tavırlarından vazgeçmeyecekti ve ben de yeni bir sektöre girmenin getirdiği binlerce yeni sıkıntıyla uğraşmak zorunda kalacaktım. Şunu iyi anlamalısınız, gözlemci bey, bir adamın kötü huyları gençliğinde toplumun varlığı sayesinde bastırılmış hâlde kalır, arzularına ulaşma oyunu içinde başkalarının ne düşüneceği korkusu, bu kötü huyların şahlanışını engeller ama sonraları, yaşlanıp da yalnızlığa çekilince, bu küçük kusurlar ne kadar uzun süre bastırılmışlarsa o derece korkunç biçimlerde kendilerini gösterirler. İnsanın zaafları temelde aşağı şeylerdir, ne huzura ne de uzlaşmaya boyun eğerler. Dün onlara bahşettiğiniz bir lütfu bugün de isterler, yarın da, öbür gün de. Verilen imtiyazlarla beslenir ve onları genişletmenin yollarını ararlar. Kudret merhametlidir, kanıtlara itimat eder, adaletli ve barış yanlısıdır. Oysa zaaftan gelen tutkular acımasızdır; sofrada önüne konan meyveyi yemektense bahçeden çaldığı meyveleri tercih eden bir çocuk gibi hareket etmekten sevinç duyar. Aynı şekilde Mösyö Mortsauf da bir kusurumu bulup benden üstün çıkmaktan muazzam bir sevinç duyuyor, dahası aslında hiç kimseyi aldatmaya tenezzül etmeyecek biri olduğu hâlde, vicdanı dışında kimse hilesini fark etmedikçe beni aldatmaktan keyif alıyor.

Clochegourde'a gelişimden yaklaşık bir ay sonra bir sabah kahvaltı sofrasından kalkarken Kontes koluma girdi, beni bağlara açılan demir bir kapıdan geçirip asmaların yanına sürükledi.

"Beni öldürecek!" dedi. "Oysa sırf çocuklarım için bile olsa yaşamak istiyorum! Tek bir gün bile rahat bir nefes alamıyorum! Sürekli dikenlerin arasında yürümek, her an tökezleyip düşme tehlikesi içinde tüm gücünü dengede kal-

mak için kullan. Hiçbir yaratık böylesi bir kudret israfına dayanamaz. Eğer çabalarımın meyve vereceği bir toprak bulabilseydim ve böylece direncim sağlam bir dayanak bulmuş olsaydı, o zaman tüm ruhumla bu toprağı işlerdim ama hayır, maruz kaldığım saldırıların karakteri her gün değişiyor ve beni savunmasız yakalıyor, derdim bir değil, iki değil, bin bir türlü dert var başımda. Félix, zorbalığının nasıl iğrenç bir hâle büründüğünü, tıp kitaplarından devşirdiği ne akıldışı isteklerde bulunduğunu tahmin bile edemezsiniz. "Ah dostum" dedi başını omzuma yaslayarak ve içini dökmeye devam etti, "Ne olacak böyle? Ne yapmalıyım?" İfade edemediği düşüncelerle boğuşarak sözlerini sürdürdü. "Nasıl katlanırım? Beni öldürecek. Hayır, ben kendimi öldüreceğim, bu da bir cinayet değil midir? Kaçmak? Ya çocuklarım ne olacak! Boşansam? Ama nasıl? On beş yıllık evliliğin ardından babama artık Mösyö Mortsauf'la kalmayacağımı nasıl söylerim? Hem babamla annem kalkıp gelecek olsa, onlara bilge, kibar ve duygulu adam rolü oynayacaktır. Kaldı ki, evli bir kadının annesi babası mı olurmuş? Onların bedeni de malvarlıkları da kocalarına aittir. Mutlu olmasada huzurlu bir hayatım vardı, itiraf ediyorum, iffetli yalnızlığımda bana güç veren bir şeyler buluyordum fakat eğer bu yarım yamalak mutluluktan da yoksun kalırsam, sonunda ben de delireceğim. Sahip olduğum direncin kaynağı benim dışımdaki bazı güçlü nedenlere bağlı. Daha baştan kalıcı ıstıraplara mahkûm edilmiş zayıf yaratıklara yaşam vermek de bir suç değil midir? Öte yandan, içinde bulunduğum durum, hem yargıç hem de taraflardan biri olduğum için kendi başıma karar veremeyeceğim türden ciddi sorular doğuruyor. Yarın yeni günah çıkarıcım olan Rahip Birroteau'ya danışmak üzere Tours'a gideceğim çünkü önceki günah çıkarıcım olan o çok değerli, erdemli Rahip Berge öldü." Bir süre sessiz kaldı. "Bir parça sert biriydi ama üzerimdeki dinsel etkisini daima öz-

leyeceğim. Halefi ise azarlaması gereken yerde duygulanan yumuşacık bir melek. Yine de, dinin yüreğinde bütün bir cesaret yenilenir. Kutsal Ruh'un sesini duyan hangi ruh kuvvet kazanmaz?"

Gözyaşlarını silip bakışlarını göğe çevirdi.

"Tanrım, ne suç işledim de cezalandırıyorsun beni?"

Sonra parmaklarıyla koluma bastırarak "Ama inanmak gerek" diye ekledi. "Evet, şuna inanın Félix, yüceliğin katlarına kusursuz aziz ve azizeler olarak varabilmemiz için önce ateş kazanından geçmek zorundayız. Sessizliğimi korumalı mıyım acaba? Bir dostun omzunda ağlamama da mı izin yok Tanrım? Onu biraz fazla mı seviyorum?"

Sanki kaybetmekten korkuyormuşçasına beni yüreğine bastırdı: "Kim çözecek bu kuşkularımı? Vicdanım rahat. Yıldızlar insanların üstünde ışıldıyor, öyleyse neden yıldızların insani biçimi olan ruh, ışıltısıyla sadece temiz duygularla sevilen bir dostu aydınlatmasın?"

Terli elini daha da terli olan kendi elimde tutarak bu kadının korkunç ıstırabını sessizlik içinde dinliyordum ve o da elini sıkışıma aynı güçle sıkarak yanıt veriyordu.

"Neredesiniz?" diye bağırdı başında şapka olmadan bize doğru gelmekte olan Kont.

Bu son ziyaretim boyunca ısrarla tüm sohbetlerimize musallat olmuştu; ya çomak sokmaktan zevk alıyordu, ya Kontes'in bana içini döküp acılarını anlattığını tahmin ettiği için böyle yapıyordu ya da kendisinin dahil olamadığı bir hazzı benden kıskanıyordu.

"Nasıl da peşimi bırakmıyor!" dedi Henriette umutsuzluk dolu bir sesle. "Hadi ondan kaçıp tarlalara gidelim. Bizi görmemesi için çitler boyunca eğiliriz."

Çitleri kendimize siper ederek tarlalara dek koştuk ve çok geçmeden badem ağaçlarıyla çevrili bir patikada Kont'tan uzaktaydık.

"Sevgili Henriette" dedim kolunu göğsüme bastırıp acı içindeki hâlini seyretmek için durarak, "Siz bana toplum hayatının tehlikeli yollarında bilgece rehberlik ettiniz, izin verin ben de aranızdaki bu şahitsiz düelloyu sonlandırmanıza yarayacak birkaç öneride bulunayım çünkü müdehale etmezsem, eşit silahlarla çarpışmadığınız için eninde sonunda sizin zararınıza sonuçlanacak. Bir deliyle uzun süre mücadele etmemelisiniz..."

"Yeter!" dedi gözlerinde toplanan yaşları tutmaya çalışarak.

"Dinleyin bir tanem! Sırf sizin aşkınız uğruna katlandığım o saatlerce süren sohbetlerden birine maruz kaldığım her seferinde mantığım dumura uğruyor, başım ağırlaşıyor. Kont beni kendi zekâmdan bile kuşku duyduğum bir hâle sokuyor. Mütemadiyen tekrar ettiği o saçma fikirler bana rağmen aklımın içinde yeşermeyi başarıyorlar. Ne kadar ustaca şekil verilse de katı fikirler bulaşıcı değillerdir aslında ama işin içine delilik karışıp da her şeyi çarpık bir açıdan göstermeye ve sürekli tekrarlanan tartışmaların ardında gizlenmeye başlayınca etrafında yaşayan herkesi kırıp geçirir. Yüce bir sabır gösteriyorsunuz ama aynı sabır en sonunda çökmenize sebep olmayacak mı? O yüzden, hem kendiniz hem de çocuklarınız için Kont'la aranızdaki ilişki biçimini değiştirin lütfen. Ona sunduğunuz yumuşakbaşlılık onun bencilliğini semirtmekten başka bir işe yaramadı, oğlunun her isteğini yapıp şımartan bir anne gibi davranıyorsunuz ona ama madem yaşamak istiyorsunuz... Öyleyse onun üzerindeki hâkimiyetinizi ona hissettirmelisiniz. Biliyorsunuz, o sizi sevdiği ölçüde sizden korkuyor da. Daha da fazla korksun. Onun kararsız iradesine karşı siz kaya gibi bir iradeyle karşı koyun. Nasıl ki o sizden kopardığı imtiyazların çeperini genişletiyorsa, siz de kendi egemenliğinizi genişletin. Tıpkı delileri

bir hücreye kapamaları gibi, siz de onun hastalığını manevi bir katmana hapsedin."

"Sevgili çocuk" dedi acı bir tebessümle, "Bu rolü ancak kalpsiz bir kadın oynayabilir. Ben anneyim, benden beceriksiz bir cellat olur. Nasıl acı çekileceğini bilirim ama başkalarına acı veremem! Soylu ya da büyük bir sonuç uğruna olsa bile yapamam bunu. Ayrıca bu dediğinizi yapacak olursam, yüreğime yalan konuşmasını buyurmam gerekmeyecek mi, sesimin tonunu değiştirmem, kaşlarımı çatıp alnıma karanlık bir eda vermem ve davranışlarımı yozlaştırmam gerekmeyecek mi? Benden böyle yalanlar söylememi istemeyin. Mösyö Mortsauf'la çocukların arasına girip onlara gelmesin diye darbeleri kendim göğüsleyebilirim ve işte böylesine zıt çıkarları uzlaştırabilmek için elimden gelenin hepsi bundan ibaret."

"İzin ver tapınayım sana! Azize! Kutsal kadın! dedim dizlerim üstüne çöküp giysisini öper, gözyaşlarımı onunla kurularken. Sonra "Peki ya sizi öldürürse?" diye sordum.

Sarardı. Gözlerini göğe kaldırdı. "Yazılı olan neyse, olacak olan odur!"

"Kralın, babanızla sizin hakkınızda konuşurken ne dediğini biliyor musunuz? Şu şeytan kılıklı Mortsauf hâlâ yaşamakta ısrar mı ediyor, demişti."

"Kralın ağzında şaka olan, burada cinayet sebebidir" diye yanıtladı.

İhtiyatlı önlemlerimize rağmen Kont izimizi takip etmişti. Kontes'in bana bu mühim sözü etmek için durduğu ceviz ağacının altında, yüzü gözü ter içinde bize yetişti. Onu görünce hasattan söz etmeye başladım. Yersiz kuşkulara kapılmış mıydı bilmiyorum ama bir süre tek kelime etmeden bizi inceledi, ter içindeyken cevizlerin serin gölgesinde üşütebileceği ihtimalini bile umursamadı. Gayet anlamlı duraksamalarla birkaç anlamsız söz ettikten sonra kalbinin

sıkıştığını ve başının ağrıdığını söyledi. Abartılı tasvirlerle acılarının bir resmini çizmeden ve ona merhamet göstermemizi beklemeden ağırbaşlılıkla şikâyet ediyordu. Sözlerine en ufak bir ilgi dahi göstermedik. Dönüş yolunda, giderek daha kötü oldu, odasına çekilip yatmaktan söz etti ve pek huyu olmayan bir doğallık içinde hiçbir olay çıkarmadan yatmaya gitti. Kont'un hastalık hastası mizacının bize sağladığı bu fırsatı değerlendirdik ve yanımıza Madeleine'i de alıp güzel taraçamıza indik.

"Hadi gidip sandalla dolaşalım" dedi Kontes taraçayı birkaç kez turladıktan sonra. "Hem korucu bugün balığa çıkacaktı, ona eşlik ederiz."

Küçük kapıdan çıkıp sandala ulaştık, içine atladık ve Indre'in sularında kürek çekmeye başladık. Ortada bir şey yokken eğlenebilen üç çocuk gibi kıyılardaki otlara, mavi ve yeşil yusufçuklara bakıyorduk. Başındaki bir dünya derde rağmen hayattan böylesi huzurlu bir tat alabildiği için Kontes şaşkınlık içindeydi. Elbette biz insanların savaşlarına kayıtsız kalarak akmaya devam eden doğadaki huzurun üzerimizde teselli edici bir etki yaratması gayet doğaldı. Bastırılmış arzularla dolu bir aşkın kıpırtıları, sudaki dalgalanmalarla ahenk içindeydi. İnsan temasıyla bozulmamış çiçekler, en gizli düşleri ifade ediyordu ve sandalın şehvetli sallantısı belli belirsiz de olsa ruhta süzülen düşüncelerin sallantısını taklit ediyordu. Bu çifte şiirin gevşetici etkisi altındaydık. Doğanın diyapazonuyla[47] akort edilmiş sözcükler gizemli bir zarafetle ağızdan çıkıyor ve güneşin rengârenk çayırlara boca ettiği aydınlıkla birleşerek daha da parlak ışıltılar saçıyordu bakışlar. Üzerinde kanatlandığımız bir patikaydı ırmak. Yürümek için gerekli olan bedensel hareketlerin dikkat dağıtıcı etki-

47 Diyapazon: Tabiattaki doğuşkan sesleri çıkararak enstrümanları akort etmeye yarayan müzik aleti.

sinden azat olduğumuz için ruhlarımız nihayet yaratılışın derinliklerine nüfuz edebiliyordu şimdi. Tavırları zarif, sözleri kışkırtıcı olan özgürlük içindeki küçük bir genç kızın coşkulu yaşama sevinci, aynı zamanda Platon'un hayalini kurduğu şu muhteşem bütün idealini meydana getirmekten mutluluk duyan iki özgür ruhun en canlı ifadesi değil midir? Gençliklerinde mutlu bir aşkı tatmış herkesin tanıdığı bir duygudur bu. Size o ânı layığıyla betimlemek için, tarifi imkânsız ayrıntılarıyla değil ama bir bütün olarak resmedebilmek için şöyle diyebilirim: Birbirimizi bütün yaratıklarda ve bizi çevreleyen her şeyde seviyorduk. İkimizin de arzuladığı o mutluluğu kendi benliklerimizden sıyrılarak hissediyorduk. Öyle derinden etkilenmiştik ki Kontes eldivenlerini çıkardı ve güzel ellerini görünmeyen bir ateşi söndürmek istercesine suya soktu. Gözleri konuşuyordu, oysa göğe doğru çiçek açmış bir güle benzeyen ağzı bir arzunun varlığında kapanırdı. Tiz ve pes seslerin mükemmel birliğinden doğan ezgiyi bilirsiniz; şimdi bile ne zaman bu ezgiyi işitsem, ruhlarımızın o andaki o mükemmel uyumunu hatırlarım, bir daha asla karşılaşmadığım o uyumu.

"Nerede balık tutuyorsunuz" dedim, "Yalnızca size ait olan kıyılarda mı?"

"Ruan köprüsünün orada" dedi, "Suyun Ruan köprüsünden Clochegourde'a kadar olan bölümü artık bize ait. Mösyö Mortsauf son iki yılın gelirlerine toptan ödenen maaşını da ekleyerek kırk dönüm arazi satın aldı. Şaşırdınız mı?"

"Bana sorarsanız, vadinin tamamı sizin olsun isterdim!" diye atıldım.

Yanıt olarak tebessüm etti. Ruan köprüsünün altında, Indre'in genişlediği bir noktaya ulaştık, orada balık tutuluyordu.

"Nasıl gidiyor Martineau?"

"Ah Madam, bugün şansımız kapalı. Üç saattir değirmenden buraya kadar olan alanda ağ atıyoruz, henüz hiçbir şey yok."

Son kez indirilen balık ağını seyretmek üzere karaya çıktık. Bir "huş"un gölgesine oturduk, beyaz kabuklu kavak cinsinden bir ağaç, Tuna ve Loire üzerinde, hatta muhtemelen tüm büyük ırmaklar üzerinde bulunabilir, baharda çiçeğiyle sarılı beyaz pamukçuklar verir. Kontes o görkemli dinginliğine yeniden kavuşmuştu; öyle ki bana acılarını açtığı için, Meryem gibi ağlamak yerine Eyüp gibi yakındığı için pişmanlık duyacaktı neredeyse. Balıkçıların ayakları önüne serdiği ağ balık doluydu; kiliz balığı, karakeçi balığı, turna balığı, levrek ve otların üstünde sıçrayıp duran koca bir sazan.

"Bu mümkün değil!" dedi korucu.

Tüm balıkçılar, değneğiyle dokunarak fileyi ağzına kadar balıkla doldurmuş bir periye benzeyen kadına şaşkınlık içinde bakakaldılar. Derken, atı üzerinde çayırlardan dörtnala çıkagelen seyisi görünce, Henriette'i bir korku sardı. Jacques bizimle birlikte değildi ve Virgilius'un şiir diliyle ifade ettiği gibi, en küçük tereddütte tüm annelerin ilk yapacağı şey çocuklarını sarıp kollamaktır.

"Jacques!" diye haykırdı. "Jacques nerede? Oğluma bir şey mi oldu?"

Beni sevmiyordu! Çünkü sevseydi, o sırada yüzünde belirmiş olan o çaresiz kalmış dişi aslan ifadesini benim acılarım için de gösterirdi.

"Madam, Mösyö Kont'un durumu ağırlaştı."

Tuttuğu soluğunu bıraktı ve koşmaya başladı, Madeleine'le ben de hemen ardından.

"Arkadan gelin siz, acele etmeyin" dedi bana. "Güzel kızım terlemesin. Görüyorsunuz, Mösyö Mortsauf koştuktan sonra

ceviz ağacının gölgesinde teri üstünde soğumuştu, o yüzden de hasta oldu."

Tüm bu gerginliğin ortasında bile bunları söyleyebilmek ruhunun saflığını gösteriyordu. Kont'un ölümü onun için bir felaket demekti! Duvardaki bir boşluktan geçip, bağları bahçeleri ardında bıraktı ve hızla Clochegourde'a vardı. Ben de yavaşça arkadan geldim. Henriette'in ifadesi zihnimi aydınlatmıştı ama bu aydınlanma, ambara depolanmış tahılları yok edecek olan yıldırımın aydınlığı gibiydi. Su üzerindeki gezintimiz boyunca beni tercih ettiğini sanmıştım, oysa şimdi sözlerinde ciddi olduğunu acı bir şekilde fark ediyordum. Bir sevgili, onu seven kişinin ya her şeyidir ya da hiçbir şeyi değildir. Demek ki yalnızca bendim tüm arzularının farkında olan bir aşkla seven, tadacağı umulan okşayışların hayaliyle beslenen ve gelecekte beni bekleyen şehvetlerin ümidi sayesinde yalnızca manevi bir şehvetle tatmin olan. Şayet Henriette beni seviyorduysa bile ne aşkın hazlarını ne de fırtınalarını tadıyordu. Bir rahibenin Tanrı'yı yaşaması gibi o da yalnızca duygunun kendisini yaşıyordu. Nasıl ki çiçek veren ağaçların dalları arıların kovan yapması için uygun bir ilgi merkeziyse, ben de yalnızca onun düşüncelerinin ve değeri bilinmemiş duygularının yönlendiği bir ilgi nesnesiydim. Asıl ilgilendiği ben değildim, ben yalnızca yaşamı onunkiyle kesişmiş bir rastlantıdan ibarettim, onun hayatının anlamı değildim. Tahtan indirilmiş bir kral gibi hissediyor ve krallığımı bana kimin yeniden bahşedebileceğini düşünerek yürüyordum. Delice bir kıskançlık içinde, hiçbir şeye cüret etmediğim için ve artık gerçekte olduğundan daha karmaşık görünen bir sevginin bağlarını fırsatım varken sahiplik hakkının zinciriyle sıkılaştırmadığım için kendimi suçluyordum.

Belki gerçekten de ceviz ağacının gölgesinde üşütmüş olan Kont'un hastalığı birkaç saat içinde ağırlaştı. Ünlü bir

hekim olan Mösyö Origet'yi bulup getirmek üzere Tours'a gittim ve ancak akşam dönebildim. Doktor bütün geceyi ve ertesi günü Clochegourde'da geçirdi. Seyisi çok sayıda sülük bulması için göndermişsek de, doktor durumun aciliyetinden ötürü kan akıtmak gerektiğine karar verdi fakat neşterini yanında getirmemişti. O kötü havada derhal koşup Azay'e gittim ve cerrah Mösyö Deslandes'ı uyandırdım ve bir kuş süratiyle uçarak gelmesi için onu ikna ettim. On dakika daha gecikseymişiz, Kont ölecekmiş, neyse ki kanını akıtmak onu kurtarmıştı. Bu ilk başarıya rağmen, doktor, ateşlerin en tehlikelisi olan iltihaplı hummaya yakalandığını düşünüyordu. Yirmi yıl gayet sağlıklı olan bir kişiyi aniden bu hâle düşürebilen hastalıklardan biriymiş. Kaygılar içindeki Kontes bu ölümcül hastalığa kendisinin sebep olduğuna inanıyordu. Yardımcı olmak için gösterdiğim çabalarıma minnettarlık gösterecek gücü dahi kalmamıştı. Bir seferinde elime öpücük kondururken sahip olduğu ifadeyle arada bir bana tebessüm ediyordu yalnızca. Aslında bakışlarında yasak bir aşkın pişmanlıklarını okumak isterdim ama yalnızca böylesi temiz bir yürekte bulunması insanın içini acıtan türde bir tövbe ifadesiydi okuyabildiğim ya da kendisini hatalı görüp uydurma suçlarla itham ederken, soylu biri olarak gördüğü bana gösterdiği şefkatin bir ifadesiydi. Elbette seviyordu beni ama Francesca da Rimini'nin Paolo'yu sevdiği gibi değil,[48] Laura'nın Petrark'ı sevdiği gibi seviyordu. Bu iki türdeki aşkın birlikte gerçekleşeceğini hayal eden biri için nasıl da hayal kırıklığı dolu bir keşif!

---

48. Francesca da Rimini: Dante'nin, İlahi Komedya'nın beşinci Kanto'sunda sözünü ettiği bir karakter. 13. yüzyılda barış yapmak isteyen babası Ravenna Lord'u Guido da Polenta tarafından Rimini beyinin oğluyla evlendirilir, sonra kocasının kardeşi Paolo'yla yasak aşk yaşarken yakalanıp öldürülür. Dönemin en büyük skandallarından biridir.

Kontes, yabandomuzu inini çağrıştıran bu odadaki kirli bir koltuğa yarı yığılmış, kolları sarkık bir hâlde kalmıştı. Ertesi akşam, ayrılmadan evvel doktor, tüm gece uyanık kalmış olan Kontes'e bir hastabakıcı tutmasını önerdi. Hastalık uzun sürecekti.

"Hasta bakıcı mı? Hayır, hayır, onunla biz ilgileneceğiz" diye atıldı göz ucuyla bana bakarak. "Onu kurtarmayı kendimize borçluyuz!"

Bu ani heyecanlanışı doktoru şaşırttı, şüphelenen doktor bizi dikkatlice süzdü. Bu kelimelerin ifade ediliş biçimi sanki başarısız bir cinayet girişiminde bulunmuşuz gibi görünmüş olmalıydı. Haftada iki defa kontrole geleceğine söz verdikten sonra Mösyö Deslandes'a uygulanması gereken tedaviyi açıkladı ve derhal Tours'a gidip acilen onu bulmamızı gerektirecek türdeki tehlikeli belirtileri betimledi. Kontes'e en azından bir geceliğine iyi bir uyku temin edebilmek için, onun yerine Kont'a benim göz kulak olmama izin vermesini istedim. Onu ancak üçüncü gece gidip yatmaya ikna edebildim. Herkes uyuduğu için eve derin bir sessizliğin hâkim olduğu ve Kont'un da sakinlediği bir sırada Henriette'in odasından acı dolu bir inilti geldiğini işittim. O kadar kaygılandım ki onu bulmaya gittim. Dua kürsüsünde diz çökmüş, gözyaşları içinde kalmıştı ve kendini suçluyordu: "Tanrım, küçücük bir fısıldaşmanın bedeli buysa" diye ağlıyordu, "Bir daha asla şikâyet etmeyeceğim."

Sonra beni gördü. "Onu yalnız mı bıraktınız!

"Ağladığınızı duydum, sizin için korktum."

"Ah ben mi" dedi, "Benim bir şeyim yok!"

Mösyö Mortsauf'un uyuduğundan emin olmak istedi, ikimiz de aşağı indik ve lambanın ışığı altında ona baktık. Kont, uyumaktan çok akıtılan aşırı kan yüzünden zayıf düşmüş gibiydi, titreyen elleriyle yorganı üstüne çekmeye çalışıyordu.

"Bu hareketi ölmek üzere olanların yaptığı söylenir"[49] dedi Henriette. "Ah! Eğer bizim yüzümüzden bu hastalık onu öldürürse, yemin ederim bir daha asla evlenmeyeceğim" diye ekledi dinsel bir edayla elini Kont'un başına koyarak.

"Onu kurtarmak için elimden gelen her şeyi yaptım" dedim.

"Oh, siz, siz çok iyiydiniz" dedi, "Ama ben, suçlanması gereken benim."

Saçlarıyla terini süpürerek, çözünmeye başlamış alnının üzerine doğru eğildi ve bir azize gibi öptü onu ama gizli bir mutluluk duyarak fark ettim ki bu öpücük bir sevgi gösterisinden ziyade bir kefaretin ödenişiydi.

"Blanche, susadım" dedi Kont sönmekte olan bir sesle.

Ona bir bardak su verirken "Gördünüz mü, benden başka kimseyi tanımıyor" dedi. Ses tonuyla, şefkatli hâliyle bizi birbirimize bağlayan duyguları küçültüyor ve onları hasta yatmakta olan Kont'un uğruna feda ediyordu.

"Henriette" dedim, "Yalvarırım, gidip dinlenin biraz."

"Artık Henriette yok" dedi buyurgan bir telaşla sözümü keserek.

"Gidip yatın yoksa hasta olacaksınız. Kendiniz için değilse bile çocuklarınız için kendinize bakmalısınız. Kendi çıkarını düşünmenin erdem olduğu durumlar da vardır."

"Doğru" dedi.

Kocasını bana emanet ederek gitti. Pişmanlık dolu, yalvarır hâldeki tavırlarında şu zarif çocuksuluk olmasaydı, hezeyanlar içinde olmakla itham edilebilirdi. Bu safderun ruhun genelde sahip olduğu ruh hâliyle kıyaslayınca şu karşımdaki sahne gerçekten korkunçtu, vicdan meselesini abartıp bir taşkınlık yapmasından korkmaya başlamıştım.

---

49. Sezar'ın ölmeden önce togasının eteklerini çekip yüzünü saklamaya çalışması kastediliyor olabilir.

Doktorun bir dahaki gelişinde, ona Henriette'imin vicdanını yaralayan dehşete verici endişelerden bahsettim. Ağzımın sıkılığına rağmen, bu anlattıklarım Mösyö Origet'nin önceki kuşkularını dağıttı ve Kont'un bu hastalığı geçirmesinin zaten er ya da geç gerçekleşeceğini, ceviz ağacının altında üşütmesininse hastalığın fark edilmesini sağladığı için zararlı değil, askine faydalı olduğunu söyleyerek onun güzel ruhunu yatıştırdı.

Kont'un yaşam ve ölüm arasında gidip gelişiyle geçen elli iki gün boyunca, Henriette ve ben sırayla nöbet tutarak yirmi altışar gece uykusuz kaldık. Mösyö Mortsauf'un sağlığına kavuşması kuşkusuz bizim, Mösyö Origet'nin talimatlarını titiz bir şekilde uygulamak için gösterdiğimiz özen sayesinde gerçekleşti. Ferasetli gözlem yetenekleri, hastalıkları iyileştirmek gibi soylu bir amaca hizmet ettiğinden ötürü kendilerine yanı başlarında olup biten her şeyden kuşkulanma hakkı veren tüm filozof hekimler gibi o da Kontes'le aramdaki fedakârlık yarışına tanık olunca, bu davranışımıza hayran olsa da, bunun altından başka bir şey çıkacağından alabildiğine korkarak bizi, derinlemesine sorgulayan bakışlarla incelemekten kendini alamamıştı.

"Bu tür hastalıklarda" demişti üçüncü ziyaretinde, "Ölümün gelişini hızlandıran şey hastanın manevi çöküntü içinde olmasıdır, bilhassa Kont'un deneyimlediği gibi ağır bir bunalım söz konusuysa. Hastanın yaşamı hekim, hastabakıcı ve hastanın etrafındakilerin elindedir çünkü tek bir sözcük, korku içeren tek bir yüz ifadesi hastada zehir etkisi yapabilir."

Bana bunları anlatırken Origet yüzümü ve tavırlarımı okumaya çalışıyordu ama gözlerimde berrak bir ruhun aydınlık ifadesinden başka bir şey göremedi. İşin aslı, bu acımasız hastalığın hiçbir aşamasında, bazen en masum vicdanlara dahi musallat olabilen o art niyetli fikirler bir kez olsun aklımın ucundan geçmedi. Doğayı bir bütün olarak

tasavvur eden kişiler için, orada her şey birbirinin içinde eriyip kaynaşma yoluyla bir tekilliğe varmaktadır. Manevi âlem de benzer bir ilkeyle şekilleniyor olsa gerek. Temiz bir katmanın içindeyken, her şey temizdir. Henriette'in yanındayken ciğerleriniz cennetin rayihasıyla doludur ve temiz olmayan bir arzu duyacak olsanız, ondan sonsuza dek uzak düşecekmiş gibi hissedersiniz. O yüzden, o yalnızca mutluluk kaynağı değil, aynı zamanda erdemin de kaynağıdır. Hastaya yönelik tutumlarımızda her daim tedbirli ve özenli olduğumuzu gören doktorun sözlerinde ve tavırlarında da sofuca bir çeşit saygı ve merhamet belirmeye başlamıştı. Sanki kendi kendine "İşte asıl hasta olanlar bunlar, yaralarını gizliyor ve unutuyorlar" diyordu. Saygıdeğer doktorumuza bakılırsa, böylesi parçalanmış kişiliklerde gayet olağan bir durum olan ani mizaç değişikliği sayesinde Mösyö Mortsauf hasta düşünce, tümüyle uysal bir adama dönüşmüştü, hiçbir şeyden şikâyet etmiyor ve mucizevi bir yumuşak başlılık gösteriyordu. O ki, sağlıklıyken en basit işi bile bin kere itiraz etmeden yapmazdı. Bir zamanlar katı bir şekilde eleştirdiği tıbbi bakıma şimdi karşı koymadan itaat edişinin sırrıysa derinlerde gizli kalmış bir ölüm korkusuydu, cesareti savaş alanında kanıtlanmış bir adam olduğu düşünülürse, diğer bir çelişki de buydu. Bu korku, başına gelen onca felaket yüzünden geliştirmiş olduğu yeni karakterindeki sayısız garipliği de gayet iyi açıklıyordu.

Natalie, size anlatmalı mıyım, bilmiyorum. Kaldı ki anlatsam inanacak mısınız? O elli gün ve takip eden ay yaşamımın en güzel günleriydi. Aşk, ruhun uhrevi mekânlarına ait değil midir? Tıpkı güzel bir vadideki yağmurlarla, derelerle ve sellerle tazelenen; çakıllı kıyılarında ağaçlar ve çiçekler yetişen büyük bir ırmak gibi. Huzurlu çeşmelerin sakin akan sularıyla olduğu kadar kasırgalarla da beslenip büyür. Evet, insan sevmeye görsün, tüm yollar aşka çıkar.

Kont, ilk hayati tehlikeyi atlatmıştı. Biz de hastalığın varlığına alışmıştık artık. Kont'a ihtiyaç duyduğu bakımı temin etmeye çalışırken tüm düzen aksamış ve odası savaş alanına dönmüştü, yine de önceden bu derece dağınık olan odaya çekidüzen vermeyi başarmış, hatta odaya zarafet katmıştık. Çok geçmeden ıssız bir adada mahsur kalmış iki kazazede misali yakınlaşmıştık çünkü felaketler insanı sadece dünyanın geri kalanından yalıtmakla kalmaz, aynı zamanda toplum hayatınının vasat kurallarını da gereksiz kılar. Kaldı ki hastanın çıkarı için, başka hiçbir şeyin yaptıramayacağı ölçüde yakınlaşmak zorunda kalıyorduk. Bir zamanlar öylesi çekingen olan ellerimiz, Kont'a hizmet etmek üzere kim bilir kaç defa birbirleriyle temas etmişti! Henriette'e yardım için orada değil miydim sonuçta! Sık sık nöbet tutan askerler gibi yemek yemeyi unutuyordu, ben de ona bir şeyler getiriyordum, özene bezene hazırlanmış olan yemeğini çoğu zaman aceleyle dizlerinin üstünde yiyordu. Açık bir mezarın yanı başında oynayan çocuklar gibiydik bu sahnede. Kont'un ağrılarını dindirmek için yapmam gerekenler konusunda bana sert emirler veriyor ve bin bir türlü ayak işi yaptırıyordu. Savaşlarda olduğu gibi yaşamın içinde de bir tehlikenin gerçek yüzüyle karşılaşmak günlük hayatın incelik gerektiren detaylarını arka plana iter. Öyle ki Henriette de tüm kadınların, hatta en rahat olanların bile ailesinin ya da başkalarının huzurundayken özen gösterdiği kelimelerine, bakışlarına ya da giyimine dikkat etmek gibi incelikleri ister istemez boş vermişti artık. Şafakta kuşlar ötmeye başlar başlamaz, üstünde sabahlığı, beni uyandırmaya geliyordu; böylece çılgın umutlarım içinde bana ait olduğunu hayal etmekten keyif aldığım o göz kamaştırıcı hazinelerini görmeme davetiye çıkarmış olmuyor muydu? İstediği kadar otoriter istediği kadar gururlu olsun, bu şartlar altında içlidışlı olmamak mümkün müydü? Ayrıca hastalığın ilk za-

manlarında hayati tehlikenin mevcudiyeti bizi öyle sarsmıştı ki, bir araya gelişlerimizdeki yakınlıkta en ufak bir tutku duymak aklımızın ucundan dahi geçmiyordu, o yüzden de Henriette bu yakınlıkta bir sakınca görmüyordu. Sonradan sağduyusunu geri kazandığındaysa tavırlarını değiştirmenin hem kendine hem de bana hakaret gibi olacağını düşünmüş olmalıydı. Farkında bile varmadan kendimizi sıkı fıkı bir yakınlık içinde bulduk böylece, yarı evli gibiydik. Asil bir ruh hâliyle bana itimat ediyordu, hem benden hem de kendinden emindi. Böylece yüreğinin daha derinlerine girdim. Kontes yeniden benim Henriette'im oldu, ruhunun ikinci parçası olmaya çabalayan adamı eskisinden de fazla sevmek zorunda kalan bir Henriette. Çok geçmemişti ki artık öpmek için elini beklememe gerek kalmamıştı, arzu dolu tek bir bakışımla birlikte elini teslim olmuş buluyordum. Artık kendini bakışlarımdan sakınmıyordu, hasta adamın uykusunda çıkardığı sesleri dinlediğimiz uzun saatler boyunca vücudunun güzel hatlarını sarhoşluk içinde seyrediyordum. Birbirimize bahşettiğimiz bu küçük zevkler, duygulu bakışlar, Kont'u uyandırmamak için kısık sesle telaffuz edilmiş sözcükler, mütemadiyen tekrarlanan korkular ve umutlar; kısacası uzun zaman ayrı kalmış iki yüreğin birleşip tek vücut olma sürecindeki her şey, bizi kuşatmış olan şu acıklı sahnenin karanlığından sıyrılmamızı sağlıyordu. Genelde sevgililerin saat başı birbirlerini görecek kadar yüz göz olmaları karşısında en tutkun aşklar bile yenik düşer, bu sürekli yapışkanlığın altında eziliriz ya da en iyi ihtimalle saat başı karşılaşmalarımız gözümüze sıradan ve önemsiz görünmeye başlar. Oysa biz tam aksine bu çetin sınavda birbirimizin ruhlarını derinlemesine tanıma fırsatı bulduk. Bir evin efendisinin hastalığı nasıl da süregiden düzeni altüst eder, işlerin aksamasına sebep olur bilirsiniz; onun hayatındaki en ufak bir tökezleme ailesinin ve ev hanesinin tümünün

tökezlemesine sebep olur. Her ne kadar asıl yük Madam Mortsauf'un sırtında olsa da dışişlerinde Kont'un hâlâ oynadığı önemli bir rol vardı. Çiftçilerle konuşmaya gider, resmî işlemleri halleder, kiraları toplamaya çıkardı. Karısı ruh, kendisi de bedendi. Öyle olunca, dışarıdaki işleri aksatmadan Kont'un bakımına devam edebilsin diye ben de kâhyalığını yapmaya başladım. Bu teklifimi herhangi bir minnettarlık göstermeden olması gereken bir durum olarak kabul etti. Ev işlerinde ona yardım etmek, onun adına emirler vermek tatlı bir hayat arkadaşlığına dönüştü. Akşamları genelde odasında işlerin idaresi ve çocuklar hakkında konuşuyorduk. Tüm bunlar geçici evliliğimizi gerçekmiş gibi hissettiriyordu. Henriette, kocası rolünü oynamamı, sofrada kocasının yerini almamı, gidip korucumuzu denetlememi büyük bir sevinçle teşvik ediyor ve tüm bunları tam anlamıyla masumca yapıyordu. Yine de ahlak kurallarının katı bir şekilde uygulanması ile itiraf edilmemiş arzuların tatminini birleştirebilmenin bir yolunu bulduğu için, dünyanın en erdemli kadını da olsa o mahrem hazzı duymadan edemiyordu. Hastalık yüzünden varlığı hissedilmeyen Kont artık ne karısı ne de hane halkı için bir yüktü. Hâliyle Kontes de artık kendi olabilmeye başladı ve bana zaman ayırıp ilgisini tüm yoğunluğuyla bana yöneltebilme lüksüne kavuştu. Bana kişiliğini tüm yönleriyle gösterme arzusu duymaya başladığını fark ettiğimde nasıl da mutlu oldum, belki belli belirsiz bir arzuydu bu ama layığıyla ifade buluyor ve kendisi tam olarak kavramamış olsa da yüreğinde süregiden değişimleri okumama olanak veriyordu! Ezelden beri ev işlerinin soğuk diyarında hapis hayatı yaşamış bu çiçek şimdi benim bakışlarım karşısında goncalar açıyordu, yalnızca benim bakışlarım için. Benim ona aşkın meraklı gözleriyle bakarken hissettiğim neşenin aynısını o da kendini bana tüm benliğiyle sergilerken hissediyordu. Aklından hiç çıkmadığımı

bana göstermek için en ufak bir fırsatı dahi kaçırmıyordu. Hasta başında beklediğim bir gecenin ardından sabaha karşı yattığım günlerde Henriette sabah herkesten önce kalkar ve rahat uyuyayım diye evin içinde mutlak bir sessizlik sağlardı. Jacques ve Madeleine, kimsenin uyarmasına gerek kalmadan yatak odamdan uzakta oynarlardı. Kahvaltımı kendi elleriyle yatağıma getirmek için bin çeşit bahaneler buluyor, bana hizmet ederken hareketlerindeki neşe açıkça görülüyordu. Yabani bir kırlangıç zarafeti, pembeleşmiş yanakları, sesindeki titremeler, vaşaklara özgü o keskin bakışları... Ruhunda meydana gelen bu değişimi resmetmek mümkün mü? Genelde yorgunluktan bitap düşmüş bir hâlde oluyordu, yine de bu yorgunluk anlarında bile tesadüfen benden söz açılacak olsa sanki söz konusu olan kendi çocuklarıymışçasına yeni bir kuvvetle canlanır, şevkle ayaklanır ve yaşama sevinciyle dolar taşardı. Şefkatini etrafına ışık huzmeleriymişçesine yaymayı nasıl da seviyordu! Ah, Natalie! Evet, şu dünyada bazı kadınlar Meleksi Varlıkların niteliklerine sahiptirler ve tıpkı onlar gibi, şu gizemli filozof Saint-Martin'in anlayış dolu, ahenkli ve hoş kokulu dediği o ışığı yayarlar etraflarına. Benim ağzı sıkılığıma itimat eden Henriette, gözlerimizden istikbali saklayan o kalın perdeyi büyük bir sevinçle çekip açıyor, bana ardında yatanı ifşa ediyor ve ruhunda ikamet eden iki farlı kadın bulunduğunu görmeme izin veriyordu. Katı mizacına rağmen beni kendine âşık eden, zincirlerine mahkûm olan kadın ve aşkımı baki kılan yumuşaklığıyla hür olan kadın! Ne büyük bir fark! Madam Mortsauf Bengal'den Avrupa'nın soğuğuna getirilmiş bir tarlakuşuydu; bir doğabilimci tarafından hapsedildiği kafesinin içinde yas içinde ve sessizce ölüyordu. Henriette ise Ganj kıyısındaki bir korulukta Doğulu şiirler şakıyan bir kuştu; baharda canlanmış bir çayırda daima tomurcuklanmış

hâlde olan Volkameria[50] bahçesindeki güller arasında uçup daldan dala konuyordu. Güzelliği daha bir artmış, ruhu hayata dönmüştü. Sürekli hâle gelmiş olan bu yaşama sevinci çılgınlığı ikimiz arasında bir sırdı çünkü toplumu temsilen aramızda bulunan Rahip Dominis'in bakışları Henriette'e göre Mösyö Mortsauf'un bakışlarından bile daha kuşku uyandırıcıydı. Ama benim gibi o da duygu ve düşüncelerini dâhice göstergelerin altına saklayarak ifade etmekten büyük bir keyif alıyordu. Memnuniyetini şakaların ardına saklıyor, şefkatini ise minnettarlık bayraklarıyla örtüyordu.

"Dostluğunuz ağır sınavlara maruz kaldı, Félix!" diyordu sofradayken, sonra rahibe dönüp "Jacques'a sunduğumuz ayrıcalıkları pek tabii ona da sunabiliriz, öyle değil mi Mösyö Dominis?" diye soruyordu. Katı bir mizacı olan rahip, yüreklerimizi okuyup orada temiz olmayan hiçbir şeye rastlamamış bir sofunun sevimli tebessümüyle yanıt veriyordu. Kaldı ki meleklerin ihsan ettiği hayranlıkla karışık bir saygı duyuyordu zaten Kontes'e. O elli gün içinde belki iki defa Kontes, sevgimizin aşmaması gereken sınırları aştı ama o iki olayda da sevgimiz ancak kıyamet günü üzeri açılacak bir peçeyle örtülü kaldı.

Kont'un hastalığının ilk günlerine rastlayan ve iffetli sevgimden dolayı bana tanımış olduğu ayrıcalıkları geri aldığı için pişmanlık duymaya başladığı bir sabah, hastanın başındaki nöbetimi teslim etmek üzere Kontes'i bekliyordum. Yorgunluktan başımı duvara dayayıp uyuyakalmışım. Alnımda gül temasına benzeyen adını koyamadığım serin bir hissiyatla aniden uyandım. Üç adım ötemdeki Kontes'i gördüm, "Geldim" dedi. Kalkıp ona günaydın dedim, elini tuttum ve ter içinde titrediğini hissettim.

"Hastalandınız mı?" diye sordum.

---

50. Volkameria: Mine çiçeğigiller ailesinden çiçekli bir ağaçsı.

"Neden böyle bir şey sordunuz?" dedi.

Yüzüm kızararak ona baktım ve şaşkınlık içinde "Hayal görmüşüm" dedim.

Bir akşam, Mösyö Origet'nin, Kont'un nekahet dönemine girdiğini bildiren son ziyaretlerinden birinde, yanımda Jacques ve Madeleine taraçadaki merdivenlerin önünde basamaklara uzanmış, tüm dikkatimizi saman çöpleri ve çengelliiğnelerle onchets oynamaya vermiştik. Mösyö Mortsauf uyuyordu. Mösyö Origet ise atların hazırlanmasını beklerken Kontes'le birlikte salonda kısık sesle sohbet ediyordu.

Mösyö Origet ben farkına varmadan gideli bir süre oluyordu. Henriette onu uğurladıktan sonra pencereye yaslanmış dışarı bakıyordu, kuşkusuz bir süre bizi seyretmişti oradan.

Gökyüzünün bakır tonlarına büründüğü ve kırlardan birbirine karışan bin bir sesin işitildiği sıcak akşamlardan biriydi. Güneşin son ışınları çatılarda ölüyor, bahçelerdeki çiçekler havaya kokularını serpiyor, ahırlara dönen ineklerin çanları uzaklardan çınlıyordu. Biz de Kont'u uyandırmamak için kısık sesle konuşarak bu ılık akşamın sessizliğine ayak uyduruyorduk. Aniden, bir elbise hışırtısı ve gırtlaktan gelen bir acı içinde bastırılmış bir iç çekiş duydum. Bir koşu salona gittim ve Kontes'i elindeki mendili yüzüne götürmüş bir hâlde pencerenin önünde buldum. Ayak seslerimden geldiğimi anladı ve bana onu yalnız bırakmamı emreden buyurgan bir hareket yaptı. Yüreğim kaygılarla bin parça yaklaştım ve yüzünü örttüğü mendili zorla çekip aldım. Yanakları gözyaşlarıyla ıslanmıştı, kaçıp odasına gitti ve akşam duasına dek de çıkmadı. Elli günden beri ilk defa onu taraçaya çıkardım ve bu hislerinin nedenini sordum ama en olmadık şekilde taşkın bir neşeye büründü ve bu davranışına da Origet'nin Kont'un sağlığıyla ilgili iyi haberler getirmiş olmasını bahane gösterdi.

"Henriette, Henriette, sizi ağlarken gördüğümde Kont'un durumundan haberdarınız zaten. Aramıza bir yalanın girmesi zalimlik olur. Neden gözyaşlarınızı kurulamama izin vermiyorsunuz? Yoksa konu benimle mi ilgili?

"Düşündüm ki" dedi, "Bu hastalık, ıstıraplarım arasında bir tatil gibi olmuştu. Artık Mösyö Mortsauf için üzülmeme gerek yok, kendim için üzülme vakti geldi."

Haklıydı. Sağlığıyla birlikte Kont'un uçuk kaçık mizacı da geri döndü. Çok geçmeden ne karısının, ne benim, ne de doktorun onu iyileştirmeyi bildiğine dair söylenmeye başladı; hiçbir şey bilmiyormuşuz; ne hastalığı, ne mizacı, ne acıları ne de uygun olan tedavi hakkında fikrimiz varmış. Sözde Origet kafayı saçma sapan doktrinlere taktığı için asıl yapması gereken yalnızca mide kapakçığını tedavi etmekken, o kalkıp akıl sağlığında bozulma görüyormuş. Bir gün aramızda olup bitenleri sezmişçesine karanlık bir ifadeyle baktı bize ve gülümseyerek karısına "Canım sevgilim" dedi, "Ölseydim kuşkusuz çok üzülecektiniz ama hadi itiraf edin, üzerinizden de bir yük kalkmış olacaktı..."

Kocasını susturmak için "Pembe ve siyahlara bürünüp saraylı usulünde yasınızı tutardım" diye yanıtladı gülümseyerek. Ama iş yemek kısıtlamalarına gelince öncekilerle kıyaslanamayacak türden öfke patlamalarına ve şiddet sahnelerine tanık olduk çünkü doktor henüz iyileşme aşamasında olan hastanın sofradan tam doymadan kalkması gerektiğine karar vermişti. Kont'un karakteri hastalık sırasında ne kadar uyumuşsa, şimdi de bir o kadar dehşet verici bir uyanış sergiliyordu. Doktorun talimatları ve hane halkının bağlılığından aldığı güçle ve bu savaşta kocası üzerinde hâkimiyet kurmayı öğrenmesi yönündeki teşviklerimle Kontes'in direnci artmış, nöbet anlarındaki taşkınlıklarına sakin bir yüz ifadesiyle karşı koyabilmeye başlamıştı. Onu olduğu gibi, yani bir çocuk olarak kabul etmeyi ve incitici

hakaretlerini ciddiye almamayı öğrendi. Sonunda, bu hastalıklı ruhu yola getirdiğini görme mutluluğuna eriştim.

Kont hâlâ bağırıp çağırıyordu ama hemen ardından da itaat ediyordu ve bilhassa ne kadar güçlü bağırmışsa, sonrasında itaati de o denli güçlü oluyordu. Aldığı iyi sonuçlara rağmen Kontes, şu güçten düşmüş, alnı güz yapraklarından daha sarı, elleri titrek, zavallı ihtiyara baktıkça ağlıyor ve ona sert davrandığı için kendini suçluyordu. Bazen doktorun talimatlarına uymayıp ona fazladan yemek verdiğinde Kont'un gözlerinde beliren neşe yüreğine dokunuyordu. Bana karşı ne kadar yumuşak ve lütufkârsa ona karşı da öyleydi, yine de beni mutlu eden bazı farklar da yok değildi. Sonuçta tükenmez bir güce sahip değildi ve Kont kapris yapıp kimsenin onu anlamadığından şikâyet etmeye başlayınca, ona hizmet etsinler diye hizmetçileri göndermeyi gayet iyi biliyordu.

Kontes, Mösyö Mortsauf iyileştiği için Tanrı'ya şükranlarını sunmak istiyordu. Ekmek şarap ayini düzenlettirmek için kiliseye kadar ona eşlik etmemi rica etti. Onu kapıya kadar götürdüm, ayine katılmayıp bu süre zarfında Mösyö ve Madam Chessel'i görmeye gittim. Kiliseye geri döndüğümde beni azarlayacak oldu.

"Henriette" dedim, "Ben sahte davranmayı beceremem. Düşmanım boğuluyorsa onu kurtarmak için nehre atlayabilirim, üşümesin diye ona mantomu da veririm, hatta onu bağışlarım bile ama bana ettiği hakareti asla unutmam."

Sessizliğini korudu. Kolumu tutup kalbine götürdü.

"Siz bir meleksiniz" diye devam ettim. "Tanrı'ya şükrederken de samimiydiniz muhakkak. Barış prensinin[51] annesi onu öldürmek isteyen öfkeli kalabalığın elinden kurtarılmıştı. Kraliçe 'Orada ne yapıyordunuz?' diye sordu-

51. Barış Prensi: İspanyol devlet adamı Don Manuel Godo.

ğunda 'Onlar için dua ediyordum' diye yanıtlamıştı. Kadınlar böyledir. Oysa ben bir erkeğim, tabiatım gereği kusurluyum."

"Kendinize iftira etmeyin" dedi kolumu çekerek, "Belki benden daha değerlisiniz."

"Tabii" dedim, "Çünkü ben bir günlük mutluluk uğruna tüm sonsuzluğu verirdim. Ve siz..."

"Ve ben?" dedi bana gururla bakarak.

Sustum ve bakışlarındaki şimşeklerden kaçınmak için gözlerimi indirdim.

"Ben!" diye tekrar etti. "Hangi benden bahsediyorsunuz? İçimde birden fazla ben olduğunu hissediyorum!" Madeleine ve Jacques'ı işaret ederek "Şu iki çocuk... Benimle bir bütün onlar, Félix" dedi dokunaklı bir vurguyla. "Bencil olduğumu mu düşünüyorsunuz? Hayatını bana adamış bir adam için sonsuzluğu feda mı etmeliyim? Bu korkunç bir düşünce, dinsel duyguları engelliyor. Böylesi düşmüş bir kadın bir daha belini doğrultabilir mi? Elde edeceği mutluluk onu aklayabilir mi? Bu sorulara yanıt vermek zorunda bırakıyorsunuz beni! Evet, madem öyle, size vicdanımın bir sırrını açayım: Bu fikrin aklımdan defalarca kez geçtiği oldu, o yüzden sık sık kendime ağır cezalar vererek kefaretimi ödedim. Geçen gün sorduğunuz gözyaşlarımın sebebi de buydu."

"Amiyane kadınların değer verdiği şeyleri biraz fazla önemsiyorsunuz..."

"Ah, siz daha az önemsiyorsunuz sanki" diye araya girdi.

Böyle bir argüman karşısında verecek cevabım yoktu.

"Madem öyle, şunu düşünün!" diye tekrar söze girdi. "Hayatı benden ibaret olan şu zavallı ihtiyarı terk edip gidecek alçaklığı göstersem bile, böylesi zayıf şu önümüzde duran iki küçük ne olacak? Madeleine ve Jacques'ın babalarıyla kalmaları gerekmeyecek mi? O zaman da, soruyorum size,

bu adamın çılgın idaresi altında üç aydan fazla yaşayabilirler mi? Eğer ödevime ihanet etmenin sonuçları benden başkasını bağlamıyor olsaydı..."

Muhteşem bir tebessümün yüzünde belirmesine engel olamadı.

"Ama bu çocuklarımı ölüme terk etmek anlamına gelmez mi? Çünkü olup olacağı budur." Sonra "Tanrım!" diye haykırdı, "Neden böyle şeylerden bahsediyoruz? Gidip evlenin de rahat bırakın beni. Bırakın öleyim!"

Bu sözleri öyle acı, öyle derin bir ifadeyle söyledi ki tutkumun ruhumdaki başkaldırışını doğar doğmaz boğdu.

"Siz yukarıda, ceviz ağacının altında içinizi döktünüz; ben de içimi dökmek için burayı, akağaçların altını seçtim ve hepsi bu işte. Bundan böyle tek kelime dahi etmeyeceğim."

Bakışlarını göğe çevirerek "Cömertliğiniz beni mahcup ediyor" dedi.

Taraçaya vardığımızda, Kont'u orada, güneşin altında bir koltukta otururken bulduk. Zayıf bir tebessümle güçbela canlanan bu solmuş çehreyi görünce, küllerimizden doğan son alevlerimiz de sönüverdi. Taraçanın küpeştesine dayandım. Bu öleyazmış adamla, hastalıklı iki çocuğu ve önceki gece nöbet tuttuğu için bitkin görünen ve tedirginlik içinde geçen ve belki sevinçli tarafları da olan şu son iki ay boyunca aşırı çalışmaktan yorgun düşmüş, yine de bu sahnenin duygusallığıyla yüzüne renk gelmiş karısı arasında oluşan tabloyu seyrettim. Ağaçların titreyen yaprakları arasından bulutlu bir güz göğünün kurşuni ışınları sızarken, acılar içindeki bu ailenin görüntüsü karşısında içimde ruhu bedene bağlayan düğümlerin koptuğunu duydum. Hani en güçlü savaşçıların, savaşın ortasında hissettikleri söylenen şu soğuk çılgınlık vardır ya... Hani en yiğit savaşçıyı dahi bir korkağa dönüştüren ve inançsız birini dahi imana getiren; dünyanın geri kalanına, hatta onur ve aşk gibi en hayati şeylere dahi

derin bir kayıtsızlık duymanıza sebep olan o kuşatıcı yeise hayatımda ilk defa maruz kalıyordum. Çünkü kuşku, insanın kendini bilme yetisini iptal eder ve hayata yönelik bir hınç esinler. Zengin kişilikleri yüzünden ne idüğü belirsiz ölümcül bir varlığa karşı savunmasız kalan zavallı endişeli ruhlar; nerede muadilleriniz, nerede adil yargıçlarınız? Fransız mareşallik rütbesini bile elde etmiş olan, gözü pek bir kumandan olduğu kadar kurnaz bir müzakereci de olan yiğit bir gencin nasıl olup da şu karşımdaki şuursuz katile dönüştüğünü anlayabiliyordum artık. Güne başlarken güllerle taçlanmış olan arzularım şimdi nasıl olmuştu da böyle bir sona varmıştı? Sebeplerden olduğu kadar sonuçlardan da dehşete düşmüş bir hâlde inançsız biri gibi soruyordum kendime: "Bu mu ilahi adalet?" İki damla gözyaşının yanaklarıma düşmesine engel olamadım.

"Neyin var, sevgili Félix?" diye sordu Madeleine çocuksu sesiyle.

Sonra Henriette ruhumu güneş gibi aydınlatan içten bir kaygıyla bana baktı ve ruhumdan yağmur bulutlarıyla karanlığı kovdu. Tam o sırada, ihtiyar seyis bana Tours'dan, daha görür görmez bir hayret nidası atmama sebep olan bir mektup getirdi, verdiğim tepki Madam Mortsauf'un titremesine sebep oldu. Sarayın mührünü gördüm, kral beni çağırıyordu. Mektubu uzattım, bir solukta okudu.

"Gidiyor!" dedi kocası.

İlk defa çölünün güneşsiz kaldığını fark eden Kontes "Bana ne olacak?" dedi.

Tüm ağırlığıyla üstümüze çöken bu farkındalığın etkisiyle sersemledik. Birbirimiz için bu derece vazgeçilmez hâle geldiğimizi daha önce hiç bu kadar açık ve net hissetmemiştik. Kontes'in benimle konuşurkern, hatta bana en önemsiz şeylerden bahsederken bile sesi farklı çıkıyordu artık; tellerinin bir kısmı kopmuş, geri kalanı da gevşemiş bir enstrüman

gibi. Edasında soğuk bir boşvermişlik vardı şimdi ve bakışlarındaki kıvılcım kaybolmuştu. Bana düşüncelerini açması için yalvardım.

"Düşünecek neyim kaldı ki?" diye yanıtladı. Beni odasına götürdü ve kanepeye oturttu; tuvalet çekmecesinden bir şeyler aldı ve önümde diz çöküp "İşte" dedi, "Bir yıldır dökülen saçlarım. Alın onları, artık size aitler, günün birinde nasılını nedenini anlayacaksınız."

Nazikçe alnına eğildiğimde, dudaklarımdan kaçınmak için başını çevirmedi. Yasak bir esrikliğe ya da iç gıdıklayan bir şehvete kapılmaksızın ağırbaşlı bir şefkatle azizlere yaraşır bir öpücük kondurdum. Her şeyi feda etmek mi istiyordu? Yoksa benim eskiden yaptığım gibi sadece sarp kayalıkların kıyısında dek gidip geri mi dönüyordu? Şayet aşk, onu teslimiyete sürüklemiş olsaydı, bu kadar derin bir sükûnet içinde olmaz, şu dindar bakışlarıyla bakmaz ve o masum sesiyle "Bana kızmadınız, değil mi?" diye sormazdı.

Gece başlarken yola çıktım. Bana Frapesle yoluna kadar eşlik etmek istedi. Ceviz ağacına gelince durduk. Dört yıl önce bu ağacın altından vadiyi ilk kez gördüğümde neler hissettiğimi anlattım ona. "Vadi o kadar güzeldi ki!" diye şakıdım.

"Ya şimdi?" diye araya girdi şevkle.

"Şimdi siz de cevizin altındasınız" dedim, "Vadi ikimizin!"

Başını eğdi, orada vedalaştık. Madeleine'le birlikte arabasına tırmandı, ben de kendiminkine, yapayalnız. Çok şükür ki Paris'e dönünce aklımı meşgul edecek ve yokluğumda beni unutmuş olan kalabalıkların gözünden uzakta kalmamı sağlayacak bir dolu iş yükünün altına girdim. Günlük tutup her hafta yolladığım Madam Mortsauf'la yazışmaya devam ettim, o da ayda iki defa yanıt veriyordu mektuplarıma. Çalışmayla geçen yalnız yaşamım, son iki haftadır çiçeklerden yeni şiirler yapmak amacıyla ormanın

derinliklerinde çıktığım gezintilerim sırasında rastladığım gözlerden uzak ve goncalar vermiş çiçeklerle dolu o ıssız mekânlara benziyordu.

Ah, siz seven kalpler! Böyle berceste yükümlülükler edininin kendinize; Kilise'nin Hıristiyanlara yüklediği gündelik sorumluluklar gibi siz de birtakım ödevleri tamamlamayı kendinize görev edinin. Roma dininin yarattığı sert usuller büyük zihinlerin ürünüdür, ümit ve korku uyandıran eylemlerin sistemli olarak tekrarlanması aracılığıyla yapılan şey, her şeyden önce ödev duygusunun izlerini, ruhta açtığı derin kanalları takip etmektir. Duygular, suyla dolan, akıntının tazelenmesini sağlayan ve mütemadiyen yürek ferahlığı veren bu derin dere yataklarında daha canlı hareket eder; böylece deruni bir inancın zengin hazineleri aracılığıyla yaşam bereket kazanır... Yegâne aşkın tekil imgesinin çoğul tezahürler kuşandığı o ilahi öz aracılığıyla.

Nasıl oldu bilmiyorum ama ortaçağa ve şövalyelere yaraşan aşkım öğrenildi. Belki kral ve Lenoncourt dükünün konuşmaları yüzünden açığa çıkmıştı. Kendisine tapacak hayranlardan mahrum, yalnızlığı içinde devasa, kurallara gerek kalmaksızın sadakat dolu güzel bir kadını perestişle seven genç bir adamın sade olduğu kadar romanesk de olan hikâyesi Saint-Germain mahallesinin dört bir yanına kuşkusuz bu yüksek çevrelerden yayılmıştı. Salonlarda can sıkıcı bir merakın ilgi odağı hâline gelmiştim. Mütevazı bir yaşamın kendine özgü lezzetleri vardır ve bir kez tadını alınca, toplum hayatının sahnesinde sürekli bir beğeni yarışı içinde yaşamak çekilmez bir yüke dönüşür. Nasıl ki yalnızca yumuşak renkleri görmeyi alışkanlık hâline getirmiş gözler gün ışığına çıkınca yanarsa, bazı ruhların da ölçüsüz tezatlar karşısında canı yanar. O zamanlar ben de öyleydim. Bugünden bakınca bu anlattıklarım size garip geliyor olabi-

lir ama sabırlı olun, Vandenesse'in acayipliklerinin kökeni açığa çıkmak üzere.

Kadınlar, bana karşı, daima yardımsever ve yüksek çevreler de genel olarak gayet kibar olmuştur. Berry dükünün evliliğinin ardından saray camiası eski görkemine yeniden kavuşmuş ve Fransız şölenleri de yeniden canlanmıştı. Yabancı birliklerin işgali sona ermişti ve ülke yeniden refaha kavuşuyordu; eğlence hayatı yeşermekteydi. Rütbeleriyle itibar sahibi olanlar ya da servetleriyle dikkat çekenler Avrupa'nın dört bir yanından entelektüelliğin başkentine gelmişlerdi; diğer ülkelerin iffetlerinin ve abartılmış günahlarının Fransız ruhunun incelikleriyle bileylendiği yere.

Clochegourde'dan ayrılalı beş ay olmuştu, kış ortasında sevgili meleğimden, oğlunun ağır bir hastalığa yakalandığına dair ümitsizlik dolu bir mektup aldım. Neyse ki oğlan hastalığı atlatmıştı ama bu hastalık, gelecekte daha kötü olabileceğine dair korkular bırakmıştı ardında. Doktor, çocuğun ciğerleriyle ilgili önlem alınması gerektiğini söylemişti. Bu korkunç ciğer sözü bir kez doktorun ağzından çıktı mı bir annenin tüm saatlerinin kararmasına sebep olurdu. Jacques daha yeni toparlanmaya başlamıştı ki daha doğru düzgün soluklanamamış olan Henriette, bu sefer de kızı yüzünden kaygılar içinde kalmıştı. Annesinin emeklerinin karşılığını layığıyla veren sevimli bir gonca olan Madeleine, önlem alınmış olduğu hâlde bu denli kırılgan bir metabolizma için endişe verici olan bir kriz geçiriyordu. Jacques'ın uzun hastalığı yüzünden yorgunluğa yenik düşmüş hâldeki Kontes bu yeni darbeyle birlikte mücadele edecek cesaretini kaybetmişti. Hayatındaki en değerli iki varlığın bu acı manzarasına tanık olmak, kocasının mizacından ötürü maruz kaldığı ve eskisine kıyasla ikiye katlanmış ıstıraplara bile kayıtsız kalmasına sebep oluyordu. Hâl böyle olunca, şidde-

ti giderek artan ve beraberinde devasa bir moloz yığını sürükleyen fırtınalar vurdukları her bir dalgayla yüreğinin en ulaşılamaz derinliklerine ektiği ümitlerini kökünden söküp parçalıyorlardı. Ayrıca savaşmaktan bıkıp, Kont'un üzerinde baskıyla kurduğu otoritesine de boşvermişti, öyle olunca o da kaybettiği toprakları bir bir geri kazanıyordu.

"Tüm kuvvetimi çocuklarımı sarıp sarmalamaya adamışken..." diye yazmıştı mektubunda, "... bir de Mösyö Mortsauf'a nasıl güç yetirecektim ki? Bir yanda ölüme karşı savaşırken diğer yanda onun feveranlarına karşı kendimi nasıl savunabilirdim? Bugün yalnız ve yenik düşmüş bir hâlde yürüdüğüm bu yolda bana eşlik eden şu iki genç varlığın keder verici yazgısını gördükçe, hayata yönelik bastıramadığım bir tiksintiye yakalanıyorum. Uğursuz bir önseziyle, Jacques'ı taraçada, yüksek zekâsıyla tezat içindeki bedensel bir dermansızlık içinde, ihtiyar birininkiler gibi zayıflıktan çökmüş güzel gözleri dışında başka hiçbir yaşam belirtisi göstermeksizin öylece hareketsiz dururken görüp de hâlâ nasıl bir şeyler hissedebileyim, nasıl herhangi bir sevgiye karşılık verebileyim? Bir zamanlar öylesine diri, öylesine sevgi dolu ve rengârenk olan güzel Madeleine'imi şimdi yanımda bir ceset gibi rengi atmış, saçları ve gözleri bile solmuş bir hâlde görmek! Bana sanki vedalaşmak istercesine yorgun gözlerle bakışına tanık olmak! Hiçbir şey ilgisini çekmiyor artık; nadiren yiyecek bir şeyler istediğindeyse, canı öyle tuhaf şeyler çekiyor ki bu beni korkutuyor; öyle temiz kalpli ki yüreğimin başköşesinde ikamet ettiği hâlde benden bir şeyler isterken kızarıyor. Tüm çabalarıma rağmen çocuklarımın yüzünü güldüremiyorum. İkisi de bana tebessüm ediyor ama cilvelerimle zorla koparıp aldığım bir tebessüm oluyor bu, yoksa onlardan gelmiyor. Benim sevip okşamalarıma eşlik edecek gücü bulamadıkları için ağlıyorlar. Istırap, ruhlarındaki her şeyi gevşetti, bizi

birbirimize düğümleyen bağları bile. Clochegourde'un nasıl bir yeis içinde olduğunu anlamışsınızdır. Mösyö Mortsauf hiçbir dirençle karşılaşmadan hüküm sürüyor artık."

İlerleyen satırlardaysa "Ah, dostum, tek zaferim sizsiniz!" diye yazmıştı. "Bu içine kapanık, meyve vermez, acılarla yüreği taş kesmiş kadını hâlâ sevdiğinize göre, onu gerçekten seviyor olmalısınız."

Kendimi daha önce hiç olmadığı kadar, ciğerlerime dek müptela hissettiğim, yegâne ikametgâhım olan o ruha al akşamların ümidini ve yürek ferahlatan sabah meltemlerini esinlemeyi kendime görev edindiğim bir sırada, Elysée-Bourbon salonlarında toplum hayatının hükümdarları olan o ünlü leydilerden biriyle tanıştım. Devasa bir servet, fetihten beri asalet dışı evliliklerden uzak durmuş soylu bir ailede doğmak, İngiliz lordlar kamarasındaki en seçkin ihtiyarlardan biriyle gerçekleştirilmiş bir evlilik; tüm bu imkânlar bu kadının güzelliğini, zarafetini, edasını, zekâsını ve kendisine hayranlık duymanıza fırsat bırakmadan başınızı döndüren ışıltısını parlatan bir ciladan ibaretti yalnızca. Döneminin idolüydü o ve elde ettiği başarıları için gerekli olan niteliklere, Bernadotte[52] deyişiyle kadife eldiven altında demirden ellere[53] sahip olduğu için Paris sosyetesi üzerinde başarıyla hüküm sürüyordu.

İngilizlerin alameti farikasını bilirsiniz, henüz kendilerine takdim edilmemiş kişilerle aralarına koydukları şu aşılmaz

---

52. Bernadotte: 1818 ve 1905 yılları arasında hüküm sürmüş İsveç Kraliyet Ailesi. Yazar, bu ailenin mensubu, İsveç Kralı XVI. Karl Johan'dan bahsediyor. Kendisi aynı zamanda Napoléon Bonaparte'ın da mareşaliydi.

53. Kadife eldiven altında demirden eller, yumuşak atın çiftesi pek olur ya da aba altından değnek göstermek benzeri bir deyim. Yazar, deyimi Bernadotte deyişi olarak tanımlamış ancak Latincede buna çok yakın anlamlı bir deyimin bulunduğu ve 16. yüzyılda Kutsal Roma İmparatoru V. Karl (Şarlken) tarafından kullanıldığı bilinmektedir.

Manche denizi gibi olan gururlarını, şu soğuk Saint-Georges kanalını. İnsanlık, üzerine basıp geçtikleri bir karınca tepesi gibi görünür onlara. Yalnızca aralarına kabul ettikleri kişilere insan muamelesi yaparlar; geri kalanların sözlerini işitmezler. Elbet onların da dudakları kımıldar ve gözleri görür ama ne o dudakların arasından çıkan ses ne de o gözlere ait bakışlar İngilizler'e temas edemez. Onların gözünde bu insanlar var olmuyorlar bile. İngilizler; her şeyin kendi sınıfı içinde tektip olduğu, erdemin hep aynı saatte dönmeye başlayan çarklar gibi şaşmaz şekilde uygulandığı kendi adalarının ideal bir imgesini karakterlerinde de yansıtırlar. Altın parmaklıklı ev işlerine kapatılmış bir İngiliz kadınının etrafında çelikten bir tahkimat yükselir; yem teknesi ve su yalağı olsun, yemekleri olsun muhteşemdir ve tüm bunlar ona karşı konulamaz bir çekicilik katarlar. Hiçbir ulus evli kadınları, her konuda ölümle toplumsal hayat arasına sıkıştırıp onları ikiyüzlülük geliştirmeye daha fazla teşvik etmemiştir. İngiliz kadını için utanç ve onur arasındaki tek fark; teşebbüs edilen suçun başarıyla tamamına erdirilmiş olup olmamasıyla alakalıdır. Söz konusu olan, "ya hep ya hiç" meselesidir; Hamlet'in "olmak ya da olmamak" demesi gibi. Bu iki seçenek arasında kalmak, ülkesindeki ahlaki değerlerin onu alıştırdığı kronikleşmiş horgörüsü de eklenince, İngiliz kadınını dünyanın geri kalanından apayrı bir varlığa dönüştürür. Zoraki erdemli ve ayartılmaya dünden razı, yüreğine gömdüğü müzmin yalanlarla yaşamaya mahkûm, öte yandan İngiliz toplumu için biçim her şey demek olduğundan, biçimsel olarak enfes görünen zavallı bir yaratık. Bu memleketin kadınlarına has o güzelliğin sırrı burada yatar. Tabii bir de zorunlu olarak hayatını onunla tanımladığı şu aşırı övülmüş şefkat var; kendilerine gösterdikleri abartılı bir özen, Shakespeare'in dehasıyla İngiliz kadınını tek bir fırça darbesiyle resmettiği *Romeo ve Juliette*'in o ünlü

sahnesinde tüm zarafetiyle betimlenen şu aşklarının inceliği.

Siz onlara birçok bakımdan özeniyorsunuz, o yüzden bu beyaz sirenler[54] hakkında size bilmediğiniz ne söyleyebilirim ki? Vâkıf olunamaz gibi görünseler de sığlıkları hemen fark edilir, aşk için âşık olmanın kâfi geldiğini zannederler, çeşitlenmeyen tekdüze zevkleriyle aşkta bıkkınlığa sebep olurlar, ruhlarında yalnızca tek bir nota tınlar ve seslerinde yalnızca tek bir hece. Aşk okyanusu diyorlar kendilerine, doğru ama içinde yüzmedikten sonra daima duyguların şiirinden bir şeyleri hiç tanımadan kalmış olacaklar, denizi hiç görmemiş bir kimsenin lirindeki tellerden birkaçının eksik kalacağı gibi. Bu sözlerin sebebini biliyorsunuz. Markiz Dudley'le olan serüvenimi duymayan kalmadı. Verdiğimiz kararlarda bedensel duyuların söz sahibi olduğu bir çağda, arzuları şiddettle bastırılmış genç bir adam olduğum dönemde, Clochegourde'da ıstıraplar içinde ağır ağır şehit olmaya doğru giden azizemin hayali beni öyle güçlü aydınlatmaktaydı ki her türlü ayartıya direnebiliyordum. Zaten Leydi Arabelle'in dikkatini üstüme çeken şey de benim bu sadakatimin parıltısıydı. Gösterdiğim direnç tutkusunu daha bir palazladı. İngiliz kadınlarının çoğu gibi onun da tek isteği parıldamak ve sıradışı olmaktı. İngilizler'in tat uyandırmak için acı baharatlar kullanmaları gibi o da gönlünün sofrasına karabiber ve kırmızıbiber eklemek istiyordu. Hayatları boyunca her konuda sürekli mükemmel olmaya çalıştıkları için bu kadınlarda görülen bıkkınlık, alışkanlıklarındaki sistemli düzenlilik onları romanesk ve elde edilmesi güç olanı arzulamaya itiyordu. Ben bu karakter niteliklerini yargılamaya muktedir değildim o zamanlar. Hâliyle ben aramıza soğuk bir mesafe

54. Sirenler Yunan mitolojisinde, şarkılarıyla denizcileri büyüleyerek gemilerini kayalıklara sürükleyen denizkızı benzeri kötücül yaratıklar.

koymaya çalıştıkça, Leydi Dudley giderek daha çok tutuşuyordu. Onun zaferiyle sonuçlanacak olan bu mücadele birçok salonda merak uyandırmış ve söylentilerden duyduğu bu ilk mutluluk, zafer kazanmayı onun için kaçınılmaz bir zorunluluk hâline getirmişti. Ah, benimle Madam Mortsauf hakkında yaydığı o acımasız dedikoduları bir dost gelip bana anlatmış olsaydı, elinden kurtulmuş olurdum.

"Kumrular gibi iç çekip durmalarından usandım!" demiş.

Kabahatimi haklı çıkarmaya çalışıyor değilim, Natalie, yalnızca bir erkeğin bir kadına direnmek için sahip olduğu kaynakların, siz kadınların bizim girişimlerimizden kaçınmak için sahip olduklarınızdan daha az olduğunu görmenizi istiyorum. Değer yargılarımız biz erkeklere, kendimizi sakınmak için kadınları terslemeyi yasaklamaktadır; oysa sizler için bizi terslemek oltaya yem takmak gibidir, dahası toplumun sizden beklediği davranış biçimi de budur. Biz erkeklerdeyse durum bunun tam tersidir. Bilmem hangi eril kendini beğenmişlik yasası gereğince, kendimizi saklamamız gülünç bir şey olarak görülür. Lütuflara kavuşma ayrıcalığına sahip olasınız diye mütevazı olma hakkının tekelini size bırakmışız. Çünkü rolleri değiştirdiğinizde, erkeğin alaylar altında ezildiğini görürsünüz. Her ne kadar sahip olduğum aşk beni koruyor olsa da; gurur, teslimiyet ve güzellik üçlüsünün ayartılarına karşı kayıtsız kalabilecek bir yaşta da değildim. Leydi Arabelle'in, kendisinin kraliçe olduğu bir şölenin ortasında, salonda topladığı tüm saygıyı benim ayaklarıma sermesi, elbisesini beğenip beğenmediğimi anlamak için bakışlarımı gözetmesi ve hoşuma gittiğini fark edince de şehvetle titremesi; tüm bunların sonucunda onun duyguları bana da geçmişti.

Ayrıca öyle bir konumdaydı ki, ondan kaçınmam mümkün değildi. Siyasi çevrelerin düzenlediği davetleri reddetmek benim açımdan hiç de kolay değildi. Yüksek mevkisi dola-

yısıyla tüm salonların kapılarıysa ona açık oluyordu ve kadınların hoşlarına giden bir şeyi elde etmek için gösterdikleri türden bir beceriklilikle ev sahibesini kafaya alarak sofrada yanımdaki sandelyeyi kendisi için ayırtıyor, sonra da kulağıma fısıldıyordu. "Eğer Madam Mortsauf'u sevdiğiniz kadar beni sevmiş olsaydınız, sizin için her şeyi feda edebilirdim." En alçaltıcı konumlara dahi tebessüm ederek boyun eğeceğine, ağzını sıkı tutacağına yeminler ediyor, hiç değilse beni seviyor oluşuna katlanmamı rica ediyordu. Günün birinde bana genç bir adamın dizginsiz arzularının ve ürkek yüreğinin reddedemeyeceği türden kapitülasyonlar vaat eden o sözleri söyledi: "Daima dostunuz, arzu ettiğiniz takdirde de metresinizim!" Sonunda karakterimdeki dürüstlüğü bana karşı kullanmaya niyetlenerek önce oda hizmetçimi kendi tarafına çekti, ardından arzularımı uyandıracağına emin olmak için kendini bakım yapıp güzelleştirdiği bir akşam davetinin dönüşünde onu odamda buldum. Skandalın yankısı İngiltere'ye dek ulaştı. İngiliz aristokrasisi, en güzel meleğinin düşüşüne ağlayan cennet[55] misali kedere boğuldu. Leydi Dudley Britanya göğündeki yüksek konumunu terk etti, servetinden vazgeçti ve erdemsizliği yüzünden o büyük yıkıma uğramış olan kadını, fedakârlıklarıyla gölgede bırakmak istedi. Leydi Arabelle, bana şehvet krallığının en zengin yörelerini göstermekten tapınağın sivri kulesinin tepesine oturmuş iblis misali keyif alıyordu.

Yalvarırım, anlattıklarımı hoşgörüyle okuyun. Söz konusu olan, insan yaşamının en ilginç sorunlarından biri; erkeklerin büyük çoğunluğunun maruz kaldığı bir bunalım! Ve ben, meseleyi açıklayarak bu saklı resifi bir deniz feneriyle aydınlatmak, böylece gelip geçen gemileri uyarmak istiyorum.

55. Cennetten düşen en güzel melek; Lucifer.

Bu güzel leydi; öylesi narin, öylesi kırılgan, bu sütbeyaz kadın; teslim olmaya öylesi meyilli, öylesi yumuşak, ayrıca zariflal rengi saçlarla taçlanmış çehresi öylesi şefkat dolu olan ve parıltısı su yüzeyine vuran geçici fosfor oyunlarını andıran bu yaratık aslında demirden bir kaleydi. Görünüşte yumuşak olup asla yorumlayan bir eli ve en hırçın atı dahi hükmü altına alabilecek sert bir bileği vardı. Tarifsiz zarif hatlarıyla kuru ve kaslı, ufacık ayakları maral ayağı gibiydi. Hiçbir mücadeleden çekinmeyecek ölçüde güçlüdür. Hiçbir erkek at üstünde ona yetişemez, sentorlara[56] karşı yarıştığı bir engelli koşuyu bile kazanabilir, atını durdurmaksızın geyik vurabilir. Vücudu ter nedir bilmez, atmosferdeki ateşi soğurur ve ölümü göze alarak suyun içinde yaşar. Onun aşkı, Afrikalı aşkıdır. Arzuları çöl rüzgârları gibi eser ve asla değişmeyen açık mavi göğüyle ve yıldızlı serin geceleriyle aşk dolu çölün o engin ateşi onun gözlerinde ikamet eder. Clochegourde'la arasında koca bir uçurum! Doğu ve Batı, biri beslenmek amacıyla içinde su bulunan en küçük varlıkları dahi ağına düşürüyor, diğeri himayesindekilere aydınlık bir dünya sağlayabilmek için kendi ruhunun özsuyunu dağıtıyordu; biri faal ve incecik; diğeri hareketsiz ve ağır.

Hiç İngiliz değer yargılarının genel anlamı üzerine düşündünüz mü? Maddeyi kutsallaştırmaları, düşünüp taşınılmış ve bilgece uygulamaya geçilmiş mutlak bir Epikürcülük örneği değil mi? Kendileri aksini iddia etseler de İngiliz dünyası materyalisttir; belki de öyle olduklarının farkında değillerdir. Uhrevi bir maneviyattan ve Katolik ruhundan mahrum bir din ve ahlak anlayışları vardır, oysa bunlardaki bereketli ruhsal besininin eksikliğini ne kadar ustaca sahneye konulursa konulsun hiçbir ikiyüzlülük dolduramaz. İngiltere; maddenin en ufak zerresine dahi güzellik katan

56. Üst gövdesi insan, alt tarafı at olan mitolojik figür.

türdeki bilimin en yüksek mertebesine sahiptir; terliğinizi dünyanın en seçkin terliğine dönüştürebilir, külotlarınızı tarifsiz bir incelikle dokuyabilir, mobilyalarınızı kokularla bezeyip sedirle kaplayabilir, günün o malum saatinde bardağınıza üstün bir teknikle demlenmiş enfes bir çay doldurabilir, tozu toprağı silip süpürür, evinizin ilk basamağından son basamağına en kıvrımlı köşelerine dek her yerini baştan aşağı halılarla döşeyebilir, kiler duvarlarını fırçalar, kapıların menteşelerini bile cilalar, at arabanızın zembereklerine esneklik kazandırır, maddenin her türünü parlak ve çekici bir hayvan yemine dönüştürür, öyle ki bu konfor ve rahatlık cümbüşünün yarattığı, doğaçlama hiçbir şeyin mümkün olmadığı, sizi makineleştiren bir hayatın dehşet verici tekdüzeliği içinde ruh solup gider.

Ve ben, tüm bu İngiliz lüksünün göbeğinde kendi cinsiyeti içinde bir eşi daha bulunmayan o yegâne kadını bulmuştum; benim kayıtsızlığımla beslenen bir aşkın ağlarına sardı beni, paylaşmaktan özellikle kaçındığım içsel hazinelerimin israfına sürükledi. Sizi sırtına alıp kanatlarıyla taşıyan ya da uykusuzluğun fildişi kapılarından geçirip cenneti tattıran türdeki bunaltıcı güzellikleri olan türde bir aşktı bu. Kurbanlarının kadavraları üzerinde kahkahalar atan dehşet verici, nankör bir aşk. Hafızasız bir aşk. Tüm erkeklerin içine düştüğü, İngiliz siyaseti gibi acımasız bir aşk. Sorunun ne olduğunu anlamışsınızdır. İnsan madde ve mânâdan meydana gelir. Hayvanın son bulup meleğin başladığı yerdir insan. Kendini şimdiden hissettiren gelecekte yazgılı olduğumuz hâlimizle, geçmişten içimizde kalmış olan ve tümüyle kopmakta zorlandığımız içgüdüsel belleğimiz arasındaki savaş: Tensel aşk ve ilahi aşk. Bazıları ikisini birleştirir, bazısıysa bundan kaçınır. Biri geçmişinden doğan iştahlarını doyurmanın yollarını aramak üzere cinsiyetinin köklerine iner, diğeriyse aşkını, evrenin özeti olan tek bir kadında

idealize eder. Bazıları maddenin ve ruhun arzuları arasında kararsız bir hâlde yüzüp dururken, diğerleri etin veremeyeceği tek şeyi talep ederek bedene manevi bir boyut katarlar. Aşkın bu genel yapısı üzerine düşünürseniz ve birbirlerini layığıyla deneyimlememiş kişiler arasındaki uzlaşmaları bozan kişilik farklılıklarından ileri gelen itici bulmaları ya da sempati duymaları hesaba katarsanız; buna bir de bilhassa ruhuyla, yüreğiyle, eylemleriyle yaşayan, düşünen, hisseden, eyleme geçen kişilerin ümitlenmelerinden doğan hataları da eklerseniz ki çoğu zaman bu ümitler yanılgıdan ibarettir ya da iki ayrı varlığın birlikteliğini gerektiren bir oluşumda yanlış anlaşılmalarla karşılaşır; işte o zaman toplumun acımasızca yargıladığı mutsuzluklara karşı büyük bir hoşgörü geliştirirsiniz.

Leydi Arabelle'e gelince, bizi meydana getiren maddenin erdemlerini ve ahlaksızlıklarını, içgüdülerini, organlarını ve iştahlarını bünyesinde fazlasıyla barındırıyordu; bedenin sevgilisiydi o. Madam Mortsauf ise ruhla evliydi. Metresin aşkının sınırları vardır, madde tükenir, varlığı sayılabilir bir niteliktedir ve doyma noktasına boyun eğeceği gün kaçınılmazdır. Paris'te Leydi Dudley'in yanındayken, çoğu zaman adını koyamadığım bir boşluk duygusu hissederdim. Oysa sınırları yoktu Clochegourde'daki aşkın, sonsuzdu yüreğin krallığı. Leydi Arabelle'i tutkulu bir şekilde seviyordum, kuşkusuz benliğindeki hayvan muazzamdı, ayrıca entelektüel bakımdan da oldukça üstündü, alaycı nükteleriyle her şeyi kuşatırdı. Öte yandan, Henriette'e tapıyordum. Geceleri mutluluktan, sabahları pişmanlıktan ağlıyordum.

Kıskançlıklarını en meleksi iyiliklerin altına saklayacak kadar zeki bazı kadınlar vardır; Leydi Dudley gibi otuzunu aşmış kadınlar genelde işte böyledir. Bu tür kadınlar ne hissedeceklerini, nasıl hesap kitap yapacaklarını ve bir yandan sinekten yağ çıkarırcasına şu ânın tadını çıkarırken bir

yandan da geleceği planlamayı bilirler. En meşru sızlanışları dahi avın harareti içinde aldıkları yarayı hissetmeden bir avcı çevikliğiyle boğup susturabilirler. Arabelle, Madam Mortsauf hakkında tek kelime etmese de onu yüreğimde öldürmeye çalışıyor, her seferinde orada yeniden onunla karşılaştıkça da, bu yenilmez aşkın nefesiyle onun tutkusu da alevleniyordu. Genç kızların çoğunun yaptığı gibi kendini üstün göstermek için kıyaslamara girmedi. Ne kuşku duydu ne yakındı ne de merak gösterdi ama yakaladığı kurbanı ağzında, kendine ziyafet çekmek üzere inine dönen dişi bir aslan gibi, mutluluğunu bozacak tüm tehditlere karşı etrafı gözetiyor ve beni henüz boyun eğmemiş bir köleymişim gibi herkesten saklıyordu. Onun gözü önünde Henriette'e mektup yazıyordum. Asla tek kelimesini bile okumadı. Asla zarfın üzerindeki adresi öğrenmenin bir yolunu bulmaya çalışmadı. Özgürlüğümü kaybetmemiştim. Sanki kendine "Onu kaybedecek olursam, bu yalnızca kendi hatam yüzündendir" der gibiydi. Eğer isteseydim benim için tereddüt bile etmeden hayatını vereceği türden fedakâr aşkıyla gurur duyuyordu. Öyle ki en sonunda, eğer onu terk edersem, kendini öldüreceğine inandırdı beni. Kocalarının mezarları üstünde kendilerini yakan dul kalmış Hint kadınlarının o ünlü geleneklerinden bahsedişini işitmeliydiniz. "Her ne kadar bu gelenek Hindistan'da sadece soylu sınıfa aitse de, nedense Avrupalılar bu ayrıcalığın yaşamı hor gören yüceliğini algılamaktan aciz kalıyorlar. Yine de, itiraf edin, bizim düz mantık modern değer yargılarımız içinde aristokrasiyi ayakta tutabilmek için elimizde kalan son aracın bu türden duygusal aşırılıklar olduğunu düşünmüyor musunuz? Burjuvaya, benim damarlarımda akan kanın onlarınkiyle aynı olmadığını kanıtlamanın tek yolu onlardan farklı bir şekilde ölmem değilse nedir? Doğuştan soylu olmayan kadınların da elmasları, kumaşları, atları, hatta yalnızca bize

ait olması gereken aile armaları olabilir çünkü isim dediğin, satın alınabilir! Ama sevmek, başın dik, yasalarla çelişmek pahasına sevmek, yatağın çarşaflarında kefen boyunu ölçerek seçtiğimiz bir put için ölmek, bir Tanrı yaratma hakkını Kadirimutlak'tan çalıp yeri ve göğü tek bir adama boyun eğdirmek, ona hiçbir şey için, hatta erdem için bile asla ihanet etmemek. Çünkü dinsel ödevler için de olsa kendimi ondan esirgemek, kendimi onun dışındaki bir şeye adamış olduğum anlamına gelmez mi? Bu, ister başka bir erkek isterse bir fikir olsun, her halükârda bunun adı ihanettir! İşte avam kadınların erişemeyecekleri yüceklik budur çünkü onlar yalnızca iki güzergâh tanırlar; erdemin parlak büyük caddesi ya da alüftenin çamurlu patikaları.

Gördüğünüz gibi gururumu kışkırtıyordu; her türden kibri övüyor, tanrılaştırıyordu. Beni o kadar devleştirmişti ki ancak dizlerimin dibinde yaşayabilirdi. Ayrıca karakterinin tüm baştan çıkarıcılığı aslında oynadığı şu köle rolüne dayanıyor; en iyi ifadesini sunduğu mutlak teslimiyette buluyordu. Tüm gün ayaklarımın dibinde sessizce oturup beni seyredebilir ve Doğulu bir harem kadını gibi zevk vaktinin yolunu gözleyebilirdi ya da becerikli cilveleriyle o saatin gelişini hızlandırabilirdi. Zevk bakımından bereketli, baş döndürücü sevinçlere maruz kaldığım o ilk altı ayı hangi kelimeler betimleyebilir? Deneyimim arttıkça zevkler çeşitleniyordu ve ben, bilgimin artışından duyduğum keyfi, tutkunun taşkınlıkları altında gizliyordum. Genç erkeklerin kendilerinden yaşlı kadınlara bağlanmasının sebebi, duyuların şiirinin beklenmedik tezahürü olan bu zevklerdir işte fakat bu zevkler, kürek mahkûmunun zincirleridir. İnsanın ruhunda silinmez izler bırakırlar. Öyle ki yontularak ilgi çekici bir şekil verilmiş ve tükenmez ateşlerle yanan mücevheratla süslenmiş altın kadehlerle içki servis etmeyi bilmiyorsa; tek süsü çiçekler olan, gönlü temiz ve taze aşklara karşı

daha başlamadan tiksinti geliştirmenizle sonuçlanır. Deneyimsiz olduğum dönemde hayallerini kurmuş olduğum ve yalnızca Clochegourde'daki *selam verişlerimle*[57] ifade edebilmiş olduğum şehvetleri, iki ruhun birleşmesiyle hayallarimdekinden bin kat daha ateşli hâle gelen o şehvetleri, şimdi gerçek hayatta tadıyor ve bu güzel kadehten içmekten zevk alıyor oluşumu kendi kendime haklı çıkarmak için de olmadık argümanlar bulmaktan geri kalmıyordum. Çoğu zaman kuvvetten düşmüş, sonsuz bir bitkinliğin içinde kaybolmuş bir hâldeyken, ruhum vücudumu terk edip yeryüzünden uzaklara uçuyordu ve ben de kendi kendime, bu zevklerin, beni maddeden azat edip ruhumu yüceliklere uçurduğunu söyleyip duruyordum. Leydi Dudley çoğu zaman, kadınların çoğunun yaptığı gibi, aşırı mutluluktan doğan taşkın duygusallık anlarını, beni yeminlerle kendine bağlamak için kullanıyor; güçlü bir arzunun etkisi altında olduğum sırada Clochegourde'daki melek hakkında hakaretler söküp alıyordu ağzımdan. Bir kez hain olunca, sahtekâr da oldum. Hâlâ onun o çok sevdiği, mavi renkli pespaye giysili aynı çocukmuşum gibi Madam Mortsauf'a yazmaya devam ediyordum, oysa itiraf ediyorum, onun o tanrı vergisi yeteneği, konuşulmayanı sezme gücü beni alabildiğine korkutuyor ve ağzımdan yanlışlıkla bir şey kaçıracak olsam, bunun ümitlerimin sevimli konağında yaratacağı felaketleri düşündürüyordu. Çoğu zaman sevinçlerimin ortasında ani bir acı buz kesmeme sebep oluyordu ve ben, *Kutsal Kitap*'ta gökyüzünden "Kabil, kardeşin Habil nerede?" diye seslenen o sesin bana Henriette'in adıyla seslendiğini işitiyordum.[58]

---

57. Yazar, *selam* kelimesini Türkçe olarak kullandığı için aynen korudum.

58. *Eski Ahit*'te yazıldığı üzere, Kabil, kardeşi Habil'i öldürdükten sonra cesedini kimse görmesin diye kumlara gömer fakat hemen ardından gökyüzünden gelen gür bir ses işitir: "Kabil, kardeşin Habil nerede?" Ne kadar

Mektuplarıma gelen cevaplar kesildiğinde, korkunç bir kaygıya tutuldum; Clochegourde'a gitmek istedim. Arabelle karşı çıkmadı ama doğal olarak Touraine'de bana eşlik etmek istedi. Zorluklar karşısında daha da taşkınlaşan hevesi, beklenmedik bir mutlulukla haklı çıktığını gördüğü sezgileri; tüm bunlar, eşi duyulmamış bir deneyime dönüştürmek istediği gerçek bir aşk doğurmuştu onda. Kadın kurnazlığıyla, bu yolculuğun beni Madam Mortsauf'tan koparmak için elindeki en iyi fırsat olduğunu fark etmişti. Bu sırada gerçek aşkımın naifliğinden ileri gelen bir korkuyla bakar köre dönmüş olan ben, içine yürümekte olduğum tuzağı göremedim. Leydi Dudley mütevazı davranıp birçok konuda ödün vererek benimle gelmesine yönelik tüm itirazlarımı daha dile getirmeden önlemiş oldu. Tours'a yakın bir yerde, taşranın pek bilinmeyen kenar kuytu bir köşesinde konaklamaya ve geceleri hiç kimseyle karşılaşmayacağımız vakitlerde buluşmak için olmadıkça gün içinde dışarı çıkmamaya razı oldu. Clochegourde'a gitmek için Tours'dan at üstünde yola koyuldum. Oraya bu şekilde gitmemim sebebi, sonradan gece buluşmalarımız için geri dönerken bir ata ihtiyacımın olacak olmasıydı. Leydi Esther Stanhope bu Arap atını Markiz'e yollamış, o da benimle takas etmişti; oldukça tuhaf bir biçimde elime geçmiş olan ve şimdi Markiz'in Londra'daki salonunda muhafaza ettiği Rembrandt'ın şu ünlü tablosu karşılığında. Altı yıl önce yaya olarak koştuğum yolun sonuna ulaşınca ceviz ağacının altında durdum. Oradan bakınca, uzakta, taraçanın kenarında beyaz elbisesi içindeki Madam Mortsauf'u gördüm. Derhal şaha kalktım ve alanı dolanmadan düz bir hat üzerinde yıldırım hızıyla yarışırcasına dosdoğru ona sürdüm atımı. Çöl kırlangıcının sıçra-

kaçmaya çalışırsa çalışsın bu ses onu her yerde takip eder ve en sonunda da üzerine lanet indirir.

yışlarını işitmişti. Aniden ortaya çıkıp taraçanın kenarında atımı durdurduğumda bana "Ah, işte geldiniz!" dedi.

Bu kelimeleri işitince yıldırım çarpmışa döndüm. Maceramdan haberi vardı. Kim anlatmıştı ona? Sonradan bana o iğrenç mektubu gösterdiğinde anlatanın annesi olduğunu anlayacaktım! Bir zamanlar öylesine yaşam dolu olan sesi, şimdi kayıtsızlık dolu ve dermansız çıkıyordu. Sesindeki donuk solgunluk çoktan olgunlaşmış bir acının göstergesiydi. Havada sanki yeniden açamayacak şekilde kırılmış çiçeklerin yaydığı türden bir koku duyuluyordu. Loire nehrinin taşıp toprağın çehresini sonsuza dek değiştirmesi gibi vefasızlık kasırgası da ardında, bir zamanlar bereketli çayırların yeşerdiği yerde koca bir çöl bırakarak onun ruhunun üzerinden geçip gitmişti. Atımı küçük kapıdan geçirip içeri soktum, komutum üzerine çimlerin üstüne çöküverdi. Kontes ağır adımlarla yaklaşırken " Ne güzel bir hayvan!" dedi. Öpmek için eline uzanırsam diye kollarını bağlayarak duruyordu, anlamını tahmin etmiştim.

"Gidip Mösyö Mortsauf'a geldiğinizi haber vereyim" diyerek uzaklaştı.

Şaşkınlık içinde öylece dikildim ve gitmesine engel olamadan arkasından bakakaldım. Her zamanki gibi asalet dolu, ağırbaşlı, gururlu, daha önce hiç görmediğim kadar beyazdı. Lakin en acı kederin mührü, alnında sarı bir leke bırakmıştı; yağmur altında fazla kalmış bir zambak misali bükülmüştü boynu.

Ölmek üzere olan bir adamın ateş gibi yakan ıstırabı içinde bağırdım: "Henriette!"

Ne arkasına baktı ne de duraksadı. Ona bu isimle hitap etme hakkını benden geri aldığını ve artık bu isme yanıt vermeyeceğini dile getirmeye bile tenezzül etmedi. Yalnızca yürümeye devam etti. Kim bilir kaç milyon insanın toprak altında yatıyor olduğu ve ruhlarıyla yüzeyi aydınlattıkları bu

tüyler ürpertici vadide, zaferleriyle ışıldayan tüm o ruhani ışık kalabalığı arasında ufacık kalmış olabilirim ama o bile sel sularının şehir sokaklarında yükselmesi misali ağır ağır Clochegourde konağının basamaklarını tırmanan şu beyaz noktanın, şu Hıristiyan Didon'un ıstırapları ve görkemi karşısındaki ezilişime denk bir küçüklük hissettiremezdi bana! Tek bir bedduayla Arabelle'e öyle bir lanet savurdum ki, bazılarının Tanrı uğruna yaptığı gibi her şeyini benim uğruma terk etmiş olan bu kadın, sözlerimi işitseydi oracıkta kahrından ölürdü. Ne yana baksam ıstırabın sonsuzluğundan başka bir şey göremiyor bir hâlde düşünceler dünyasında kaybolmuş, boğuluyordum. Derken, hep birlikte merdivenlerden indiklerini gördüm. Jacques yaşının verdiği naif neşeyle koşuyordu. Bakışları kederli, can çekişen ceylan Madeleine annesiyle yürüyordu. Jacques'a, annesinin reddettiği gözyaşlarımla birlikte ruhumda ne varsa üstüne dökercesine sarılıp onu bağrıma bastım. Mösyö Mortsauf bana doğru gelip kollarını uzattı ve sarılıp yanaklarımdan öperken "Félix" dedi, "Öğrendim ki size hayatımı borçluymuşum!"

O sırada Madam Mortsauf, şaşkınlık içindeki Madeleine'e atı gösterme bahanesiyle bize sırtını dönmüştü.

Bu duruma öfkelenen Kont "Hay lanet olasıca! Şu kadınlar böyle işte" diye bağırdı, "Atınızı inceliyorlar."

Madeleine dönüp yanıma geldi, elini alıp öperken göz ucuyla Kontes'e baktım, kızarmıştı.

"Madeleine'i daha iyi gördüm" dedim

"Zavallı çocuğum" dedi onu alnından öperken.

"Evet" dedi Kont, "Şimdilik hepsinin de durumu iyi. Bir tek ben, sevgili Félix, çökmek üzere bir kule gibi harap hâldeyim."

Madam Mortsauf'a bakarak "Görünen o ki generalin kara şeytanları hâlâ tepesinde" dedim.

"Hepimizin kendi "blues devils'ları[59] var" diye yanıtladı. İngilizcesi böyle değil mi?"

Hep birlikte, aramızda ciddi bir şeylerin yaşandığını hissederek bağlara doğru yürüdük. Benimle yalnız kalmaya yönelik en ufak bir istek göstermiyordu. Yine de, hâlâ onun konuğuydum.

"Atınız, atınızı unuttuk?" dedi Kont şatodan epeyce uzaklaştığımız sırada.

"Göreceksiniz" dedi Kontes. "Az önce atınızla ilgilendiğim için suçluydum, şimdi de ilgilenmediğim için suçlu olacağım."

"Ama öyle" dedi Kont, "Her şeyin bir yeri ve zamanı var."

Daha gelir gelmez karşılaştığım bu gerginliğe dayanamayıp "Ben gidip ilgilenirim" dedim. "Ona bir tek ben söz geçirebiliyorum zaten. *Groom*'um[60] arabayla Chinon'dan geliyor, gerisiyle de o ilgilenir."

"Demek *Groom*'unuz da İngiltere'den geliyor" dedi Kontes.

Karısının kederlendiğini gören Kont keyiflenerek araya girdi, "Başka nereden gelecek sanki!"

---

59. Blues Devils: Mavi şeytanlar. İç sıkıntısı, depresyon. Okyanusun rengi olan mavi, Batı kültüründe genelde derinlik ve melankoliyle ilişkilendirilir. Örneğin Avrupalı denizcilerin, gemide biri öldüğü zaman mavi bayrak çekmek şeklinde bir gelenekleri vardır. Batı Afrika kültürlerinde de ölünün yakınları yas tuttukları anlaşılsın diye giysilerini çivitotuyla maviye boyarlar. Bu geleneğin mavi renge yüklemiş olduğu anlam, Amerika'nın güneyinde, Missisipi deltası çevresindeki pamuk çiftliklerinde köle olarak çalıştırılan Afrikalıların özlem ve kederlerinden bahsettikleri Blues müziğin de kökenidir. Benzer şekilde İngilizce'de keyifsiz, mutsuz, morali düşük olmak anlamında *mavi hissetmek* şeklinde bir deyim de bulunur. Mavi kelimesini 1807 yılında ilk defa hüzün, keder anlamlarında kavramlaştırarak *the blues* şeklinde kullanan ismin, Amerikalı yazar Washington Irving olduğu düşünülür. Geçmişi Elizabeth dönemine tarihlenen ve o zamanlar, tehdit edici unsurlar anlamına gelen *blue devils* ifadesini *the blues* şeklinde kısaltmış ve kendi dönemine uyarlayarak anlam kayması yaratmıştır. Blues müziğinde üçlü ve yedilinin pesleşmesiyle elde edilen minör tını da yine sözü geçen melankolik çağrışımla uyum içindedir.

60. (İng.) Groom: Seyis, at bakıcısı. Yazar, kelimenin İngilizcesi i kullanmış.

Karısının soğuk tavrını görünce tam tersini yapmaya başlayan Kont bana aşırı bir dostluk gösterdi. Bir kocaya sahip olmanın ağırlığını orada fark ettim. Sanmayın ki, karıları, kanatlanmış öz varlıklarına benzer bir sevgiyi onlara bol keseden verdikleri sırada; kocalar, onların soylu ruhlarını öldüren türde bir ilgi gösterirler. Hayır! Onlar, aşk kanatlarıyla uçup onları terk ettiği zaman böyle iğrenç ve katlanılmaz adamlara dönüşürler. Bu gibi durumlarda birlikteliği devam ettirebilmenin temel şartı olan iyi huylu zekâ, ancak o zaman bir araç olarak belirir, yük olur insana, sonucun aracı haklı çıkaramadığı tüm araçlar gibi korkunç bir şeydir.

"Sevgili Félix" dedi Kont ellerimi tutup dostça sıkarak. "Madam Mortsauf'u bağışlayın, söylenip şikâyet etmek kadınlar için bir ihtiyaçtır, zayıf tabiatlarından dolayı hoş görmeliyiz onları, onlar bizim karakterimize kuvvet veren dengeli ruh hâlinden yoksundurlar. Madam sizi çok seviyor, bundan hiç kuşkum yok ama..."

Kont konuşmaya devam ederken, Madam Mortsauf yavaş yavaş bizden uzaklaşıyor ve bizi yalnız bırakıyordu.

İki çocuğuyla birlikte konağa geri tırmanan karısına bakarak, kısık sesle "Félix" dedi, "Madam Mortsauf'un ruhunda neler olup bittiğinden bir haberim ama şundan eminim ki, şu son altı haftadan beri karakteri tamamen değişti. Şimdiye dek o kadar yumuşak, o kadar fedakâr olan kadın, bir anda şu asabi kadına dönüştü!"

Sonradan Manette'ten öğrendim ki, Kontes, bir süredir Kont'un sataşmalarına dahi boşvermesine sebep olan ağır bir ümitsizliğe düşmüş. Artık oklarıyla vurmak için karısının yumuşak bir noktasını bulmakta zorlanan Kont da işkence ettiği zavallı böceğin artık hareket etmediğini gören bir çocuk gibi kaygılanmaya başlamış. Cellatın bir yardımcıya ihtiyaç duyması gibi, Kont da artık bir sırdaşa ihtiyaç duyuyordu.

"Madam Mortsauf'un ağzından laf almaya çalışın. Bir kadının kocasından sakladığı sırları vardır ama onu neyin üzdüğünü size anlatır belki. Kalan sayılı günlerimin ve servetimin yarısına malolsa da onun yeniden mutlu olması için her şeyimi feda ederdim. O bana öyle büyük bir gereklilik ki! Eğer ihtiyarlık günlerimde bu meleğin yanı başımda olduğunu hissedemezsem, insanların en mutsuzu olurum! Huzur içinde ölmek istiyorum. Şunun şurasında bana katlanacağı günlerin çok da fazla kalmadığını söyleyin ona. Félix, sevgili dostum, bir ayağım çukurda, biliyorum bunu. Ölümcül hakikati herkesten saklıyorum, ne diye zamanı gelmeden önce üzeyim onları? Ama biliyorsunuz, şu mide meselesi! Sonunda hastalığımın sebebini anladım, beni öldüren illetin adı duygusallık. Öyle ya, tüm duygusal değişimler mideye vuruyor..."

"Demek ki" dedim gülerek, "En temiz kalpli insanlar hep mideden gidiyorlar."

"Gülmeyin Félix, hiçbir şey bundan daha açık ve net olamaz. Fazla yoğun acılar sempatik sinir sistemini aşırı yoruyor. Bu yorgunluk da mide mukozasında kalıcı bir tahrişe yol açıyor ve eğer bu durum ısrarla devam edecek olursa, başlangıçta etkisi hissedilmeyen hazımsızlık sorunlarını tetikliyor. Salgıların dengesi bozuluyor, iştahsızlık baş gösteriyor ve sindirim işlevini yerine getiremez oluyor; zaten çok geçmeden de yakıcı ağrılar ortaya çıkıyor, giderek şiddetleniyor ve günden güne sıklaşıyorlar. Sonrasında yemeklere sanki yavaşça öldüren bir zehir katılmışçasına bütün bir sindirim sistemi düzensizliğin son kertesine varıyor. Mide mukozası kalınlaşıyor ve mide kapakçığı sertleşip şişerek ölümü kaçınılmaz kılan bir tümöre dönüşüyor. Eh, işte ben tam da o noktadayım! Tümör durdurulamaz bir şekilde ilerlemeye devam ediyor. Rengimin saman sarısına döndüğünü, gözlerimin kuruyup solduğunu, tığ gibi kaldığımı

görmüyor musunuz? Giderek kuruyorum. Yapacak bir şey yok, bu hastalığın tohumunu sürgündeyken kaptım, o kadar büyük acılar çektim ki! Sözde sürgün yıllarımı telafi edecek olan evlilik hayatımsa, ruhumdaki ülseri dindirmek bir yana yaralarımı daha da kabarttı. Ne geçti elime burada? Çocuklarım için sonu gelmez bir kaygı, aile hayatının kederleri, yeniden biriktirilmesi gereken bir servet, hem kendimi hem karımı maruz bıraktığım bin türlü yoksunluk. Ayrıca sizden başka kimseye anlatamayacağım bir de en büyük acım var. Her ne kadar Blanche bir melekse de, beni hiç mi hiç anlamıyor, çektiğim acılar hakkında en ufak bir fikri bile yok, ciddiye almıyor onları, yine de bağışlıyorum onu! Dinleyin, bunu dile getirmek korkunç bir şey ama dostum, daha az erdemli bir kadın, Blanche'ın hayal bile edemediği türden tatlı oyunlar yaparak beni çok daha mutlu bir adama dönüştürebilirdi, oysa Blanche bir çocuk kadar çiğ! Bunlara bir de çalışanlarımın bana çektirdiklerini ekleyin, hepsi de kuşbeyinli, ben Fransızca konuşurken, onlar Yunanca dinliyor. İyi kötü servetimiz yeniden toparlandı, artık sıkıntılarım azalacak derken, bu sefer de bu hastalık çıktı, bir iştahsızlıktır gidiyordu zaten. Sonrasında da Origet'nin yanlış bakımı yüzünden yataklara düştüğüm dönem geldi. Kısacası, artık altı aydan fazla ömrümün kaldığını sanmıyorum..."

Dehşet içinde kalarak dinledim Kont'u. Az sonra Kontes'i tekrar gördüğümde, gözlerinin kuru parlaklığı ve yüzünün samansarısı rengi karşısında yıldırım çarpmışa döndüm ve Kont'u kolundan tuttuğum gibi konağa sürükledim. Bu sırada, tıbbi zırvalıklarla karışık yakınmalarını dinler gibi yapıyordum fakat aklım yalnızca Henriette'ydi, ne durumda olduğunu görmek istiyordum. Onu, salonda, Jacques'a matematik dersi veren Rahip Dominis'yi seyrederken bulduk; bir yandan da Madeleine'e nakışın nasıl işlendiğini gösteriyordu. Bir zamanlar, gelişimin ilk gününde tüm vaktini bana

ayırabilmek için bütün işlerini pekâlâ ertelemesini bilirdi ama duyduğum aşk öyle derin, öyle gerçekti ki, geçmiş ile şimdi arasındaki bu tezatın yüreğime saldığı kederi bastırıyordum. İtalyan ressamların, aziz figürlerine yerleştirdikleri o ilahi ışıltılar taşıyan yansımalara benzeyen bu uhrevi çehrede ölümcül bir samansarısı renk görüyordum. Ansızın ölüm soğuğu getiren bir rüzgâr esti içimde. Sonra, eskiden bakışlarında yüzen o berrak cansuyunu artık yitirmiş olan gözlerinin kıvılcımlarını bana yöneltti; ürperdim. Ancak o zaman anladım ki, kederi yüzünden, az önce açık havada fark edememiş olduğum bazı değişimler geçirmişti. Son ziyaretimde alnındaki incecik izlerden ibaret olan zayıf çizgiler oldukça derinleşmişlerdi; maviye çalan şakakları korlar içinde çukurlaşmış gibiydi; gözleri çerçevesi içinde iyice gömülmüş ve etrafı morarmıştı. Üstünde oluşan ezik yerlerinden çürümeye başlamış bir meyve gibi sefil bir hâldeydi ve içini kemiren bir kurtçuk, vaktinden önce sararıp solmasına sebep olmuştu. Yaşamdaki tek amacım onun ruhunu mutluluğa boğmak değil miydi? Yine de cesaretini yeniden kazanmasını, gençliğine yeniden kavuşmasını sağlayan kaynak suyuna acılık karıştıran da yine ben olmamış mıydım? Gidip yanına oturdum ve ona pişmanlıktan ağlayan bir sesle "Sağlığınızla ilgili bir sıkıntınız yoktur umarım" dedim.

"Hayır" dedi gözleriyle gözlerime dalarken. "Sağlığım işte burada" diye devam etti Jacques ile Madeleine'i işaret ederek.

Doğaya karşı verdiği mücadeleden alnının akıyla çıkan, on beş yaşındaki Madeleine artık bir kadındı; büyümüştü, soluk yanaklarında artık Bengal gülleri açıyordu; herkese gözlerini dikip bakan, çocuklara özgü o kaygısızlık hâlini yitirmiş ve gözlerini kaçırmaya başlamıştı. Hareketleri, annesininkiler gibi ağırbaşlı ve zarif hâle geliyordu; beli incelmiş, korsesinin zarafeti çoktan çiçeklenmişti, İspanyol alnının üstüne kondurduğu saç bandıyla ayrılan büyüleyici

siyah saçlarını şimdiden işveli bir hava vererek düzleştirmişti. Dış hatları pek bir narin, kırılmasın diye insanın bakışlarıyla bile okşamaktan sakındığı sevimli bir ortaçağ biblosuna benziyordu ve nihayet sağlık, onca çabanın ardından toplanan bu meyve, yanaklarına kadifemsi bir şeftali yumuşaklığı vermişti. Annesindeki gibi, onun da ensesi boyunca güneş ışığı altında parlayan ipeksi tüyler uzanıyordu. Yaşayacaktı! Kesindi bu! İnsan suretindeki değerli çiçeklerin en güzel tomurcuğu! Gözkapaklarının uzun kirpikleri üzerine, annesininkiler gibi gelişip serpilme vaatleri sunan omuzlarının kıvrımları üzerine bizzat Tanrı yazmıştı bunu! Bu servi boylu esmer genç kız; on yedi yaşında sıska bir delikanlı olan Jacques'la tezat içindeydi. Oğlanın kafası gövdesine oranla fazla büyümüştü ve alnının genişliği kaygı uyandırıcıydı; ateşler içindeki yorgun gözleri derinlerden gelen dolgun sesiyle uyum içindeydi. Bakışlarının düşüncelerle dolup taşması gibi gırtlağı da geniş bir ses hacmine sahipti. Henriette'ten miras kalan zekâ, ruh ve yürek, oğlanın dayanıksız bedenini alevler içinde bırakıyor, büyük bir hızla tükenmesine sebep oluyordu çünkü Jacques, yanıltıcı bir şekilde sağlıklıymış gibi görünen oysa alınlarına sonu felakete varacak bir lanet yazılmış şu genç İngiliz kadınlarını ayırt edici kılan o sütbeyaz tene sahipti. Henriette'in parmağının işaret ettiği yönü bakışlarımla takip ettim; bana Madeleine'i gösterdikten sonra Rahip Dominis'nin önündeki kara tahtada yer alan cebirsel hesaplar ve geometrik biçimleri inceleyen Jacques'ı işaret etti. Çiçekler altına gizlenmiş bu ölüm manzarası karşısında ürperdim ve zavallı annenin kendi kendini aldatışına saygı duydum.

"Onları böyle görünce sevincimden tüm acılarım yok oluyor, hastayken görünce de sevincim yok oluyor. Dostum, diğer aşklarımızda ihanete uğrasak da, burada tüm duygular karşılığını buluyor, tamamlanan ve başarıyla taçlanan so-

rumluluklar başka alanlardaki yenilgileri telafi ediyor. Jacques tıpkı sizin gibi iyi eğitimli ve erdemlerle kuşanmış biri olacak; tıpkı sizin gibi vatanının gururu olacak, o zamana dek daha da yükselecek olduğunuz için belki de sizin yardımınız sayesinde onu yönetecek ama daima ilk sevgilerine sadık kalması için çaba harcayacağım. Ve Madeleine... Bu değerli varlığın daha şimdiden yüce bir gönlü var; Alplerin en yüksek zirvelerindeki kar tanesi kadar saf ve temiz; o kadınsı adanmışlık var onda ve nadir bulunan bir zekâ; Lenoncourt'ların gururu olacak! Anneleri bir zamanlar büyük acılar çekmişti ama artık çok daha mutlu, tüm yabancı maddelerden arınmış sınırsız bir mutluluğun çeşmesinden içiyor artık; evet, hayatım dopdolu, zengin bir ömür benimkisi. Görüyorsunuz, Tanrı müsaade ettiği türden bir sevginin içindeyken, çiçekler açtırıyor tüm sevinçlerimi; oysa tehlikeli bir dürtünün beni bir zamanlar sürüklemiş olduğu türden sevgilere daima acılık karıştırıyor..."

"Çok iyi" diye sevinçle haykırdı rahip. "Mösyö Vikont artık bu konuyu en az benim kadar iyi biliyor."

Soruyu başarıyla çözmüş olan Jacques hafifçe öksürdü.

"Bugünlük bu kadar yeter, muhterem peder" dedi heyecanlanan Kontes. "Bilhassa kimya dersine başlamayın artık." Sonra oğlunun şefkatle ve bir anneye yakışan türde bir hazla kendisine sarılıp öprmesine izin vererek "Gidip biraz at sürsenize Jacques" dedi. Bu sırada, anılarımızı hakir görürmüş gibi bakışlarını bana doğrultmuştu. "Hadi git, bir tanem ama dikkatli ol."

Jacques'ın arkasından uzun uzun baktığı sırada "Ama" dedim, "Soruma yanıt vermiş değilsiniz. Hiçbir ağrınız yok mu?"

"Var, bazen midem ağrıyor. Paris'te olsaydım, gastrit olma şerefine nail olurdum, cemiyet hastalığıdır bu."

"Annemin çok şiddetli ağrıları oluyor, hem de sıklıkla" dedi Madeleine.

"Demek, sağlığımla siz ilgileniyorsunuz artık?" dedi.

Bu sözlerin nükteli tınısı kafasını karıştırmış olan Madeleine sırayla ikimizin de yüzüne baktı. Ben gözlerimi salonu süsleyen yeşil gri divanın yastıklarına dikmiş, desenlerin üzerindeki gülleri inceliyordum. Eğilip kulağına fısıldadım: "Bu durum katlanılır gibi değil" dedim.

"Bu duruma sebep olan ben miyim?" dedi. Sonra kadınların intikamlarını alırken bile meseleye renk katan o acımasız neşesiyle "Sevgili çocuğum" diye ekledi yüksek sesle, "Modern tarihten bihaber misiniz yoksa? Fransa ve İngiltere oldu olası düşman değiller midir? Bunu Madeleine bile biliyor; iki ülkeyi soğuk bir denizin ayırdığını da biliyor, fırtınalı bir deniz."

Kuşkusuz beni içlerine çiçekler koyma zevkinden mahrum bırakmak için olacak, şöminenin üstündeki vazolar gitmiş, yerlerine büyük şamdanlar gelmişti; o vazoları daha sonraları odasında buldum. Uşağım gelince, ona gerekli komutları vermek üzere dışarı çıktım; odama koymak istediğim bazı şeyler getirmişti.

"Félix" dedi Kontes, "Yolunuzu şaşırmayın! Teyzemin odası artık Madeleine'in; siz Kont'un üstündeki odada kalacaksınız."

Kabahatli de olsam benim de bir kalbim vardı ve tüm bu sözcükler, belli ki bilinçli olarak hedef aldığı, ruhumun en hassas parçalarına soğukkanlılıkla vurulmuş hançer darbeleriydi. Manevi ıstıraplar sabit bir nitelik taşımazlar, verecekleri acı, ruhun ne kadar hassas olduğuna göre değişir ve tüm güçlüklerine rağmen bu acılar merdiveninin tüm basmaklarını tırmanmış olan Kontes, tam da bu sebepten, zamanında nasıl dünyanın en iyi kadını olmuşsa, şimdi de en acımasızı olacaktı. Ona baktım ama başını çevirdi. Beyaz ve

yeşillerle gayet hoş görünen yeni odama gittim ve gözyaşlarına boğuldum. Henriette, beni duymuş olacak, elinde bir demet çiçekle kalkıp geldi.

"Henriette" dedim, "En bağışlanabilir türden bir hatayı bağışlamayacak mısınız?"

"Henriette diye hitap etmeyin bana" dedi. "O artık yok, zavallı kadın... Öte yandan, Madam Mortsauf'u daima yanınızda bulacaksınız; kendisi sizi dinleyecek ve sevecek iyi bir dosttur. Félix, bunları sonra konuşalım. Şayet hâlâ bana karşı bir sevginiz kalmışsa, izin verin sizi görmeye alışayım. Sözcükler yüreğimi daha az yaralar hâle gelirse ve yeniden içimde bir parça cesaret bulabilirsem, işte o zaman, eh, işte yalnızca o zaman konuşalım. Şu vadiyi görüyor musunuz" dedi bana Indre'i işaret ederek, "Ona bakmak çok canımı yakıyor, yine de hâlâ seviyorum onu."

"Ah, İngiltere de, tüm kadınlar da uzak olsun! Krala istifamı vereceğim, burada öleceğim, bağışlanmış olarak."

"Hayır, sevin o kadını! Henriette artık yok, bu bir oyun değil, göreceksiniz."

Son sözlerinin tınısıyla yaralarının derinliğini fark etmemi sağlayarak odadan çıktı. Ben de hemen peşi sıra fırlayıp ona yetiştim: "Beni artık sevmiyor musunuz öyleyse?"

"Siz, diğer herkesin toplamından daha fazla yaktınız canımı! Şayet bugün acılarım azaldıysa, bunun tek bir anlamı olabilir, size olan sevgimin de azaldığı. Ne de olsa 'Asla' ve 'Daima' kelimelerinin kullanılmadığı tek ülke İngiltere'dir. Oysa biz burada hep 'Daima' deriz. Uslu durun, acılarımı artırmayın. Belki siz de acı çekiyorsunuzdur ama bir de benim yaşadıklarımı hayal edin, benim!"

Tutmakta olduğum soğuk, cansız ve nemli elini geri çekti ve gerçek bir tragedyaya sahne olan koridoru bir ok gibi geçip gitti. Akşam yemeğine indiğimde, Kont, bana aklımın ucundan dahi geçmeyen bir işkence hazırlamıştı.

"Markiz Dudley Paris'tedir şimdi, öyle değil mi?" diye sordu.

Baştan aşağı kıpkırmızı kesildim ve "Hayır" dedim.

"Ama Tours'da da değil" diye devam etti.

"Kocasından boşanmadı, belki İngiltere'ye gitmiştir. Eğer geri dönmek isterse, kocası mutlu olacaktır" dedim fazlaca bir heves göstererek.

"Kendisinin çocukları var mı?" diye sordu Madam Mortsauf çatlamış bir sesle.

"İki oğlu var" dedim.

"Neredeler?"

"İngiltere'de, babalarının yanında."

"Hadi ama Félix, dürüst olun. Söylendiği kadar güzel mi gerçekten?"

"Bu soruyu ona sormanız çok anlamsız değil mi?" diye atıldı Kontes, "Sevilen kadın daima tüm kadınların en güzelidir zaten."

"Kesinlikle öyle" dedim Henriette'e karşılıksız bıraktığı bir bakışla bakarak.

"Keyfiniz yerinde" diye tekrar sözü aldı Kont, "Evet, evet, çapkın ve mutlusunuz. Ah, ah ben gençliğimde böyle bir zafer kazanmış olsaydım, mutluluktan çılgına dönerdim."

"Yeter" dedi Madam Mortsauf, bakışlarıyla ona Madeleine'i işaret ederek.

"Ben çocuk değilim" dedi gençliğine dönmekten keyif alan Kont.

Yemekten sonra Kontes beni taraçaya çıkardı. "Bir kadın, bir erkek uğruna nasıl çocuklarından vazgeçer?" diye bağırdı. "Servetinden vazgeçse; toplumdaki yerinden, hatta ahiret hayatından vazgeçse anlarım. Ama çocuklar! Çocuklarından mahrum kalmak!"

"Evet, bu kadınlar sırf feda edebilmek için daha fazlasına sahip olmak isterler, her şeylerini verirler..."

Kontes için bu durum, dünyanın tersine dönmesi gibiydi; fikirleri birbirleriyle çarpışıyordu. Meselenin büyüklüğü onu sarsmıştı. Sonrasında kazanılan mutluluğun böylesi bir fedakârlığı haklı çıkardığına inanmıyordu. Ama şimdi kendi isyan eden teninin çığlıklarını dinleyerek, ömrünü boşa harcadığı düşüncesi karşısında sersemlemişti. Kendi değerlerinden kuşku duyduğu acı bir bunalım ânının ardından yeniden başı dik, heybetli ve kutsal olarak uyandı.

"Öyleyse o kadını layığıyla sevin, Félix" dedi gözleri yaşararak. "O benim mutlu ikizim olsun. Burada asla bulamayacağınız, artık benden alamayacağınız şeyi size verirse şayet, sebep olduğu acıdan ötürü onu affederim. Haklıydınız, size sizi sevdiğimi hiç söylemedim ve sizi asla bu dünyadaki insanların birbirlerini sevdiği gibi sevmedim. Öte yandan, eğer bir anne değilse, bir kadın nasıl herhangi bir şeyi sevebilir?"

"Sevgili azizem" diye söze girdim, "Duygularım bu kadar kabarmışken, senin ondan çok daha yüksekte olduğunu, onun yalnızca cennetten düşmüş bir yeryüzü mukimi olduğunu, oysa senin göğün kızı olduğunu, tapılan melek olduğunu; o yalnızca tenime sahipken, senin tüm yüreğime sahip olduğunu nasıl anlatabilirim. O da bunun farkında, o yüzden de umutsuzluğa kapılıyor; senin yerini alabileceğini bilse en büyük işkencelere bile razı gelirdi. Fakat hiçbir şey deva olamaz buna. Ruhum da fikrim de sana ait; tertemiz aşkım, gençliğim ve ihtiyarlığım; hepsi senin. O yalnızca geçici bir tutkunun arzu ve hazlarına sahip. Sana, sonsuz enginliği içinde anılarım, ona ise en derin unutuluş verilmiş."

"Söyleyin, söyleyin, madem öyle anlatın dostum!" Gidip bir banka oturdu ve gözyaşlarına boğuldu. "Erdem, Félix, yaşamın kutsallığı, anaç sevgi; bunların bir yanılgı olmadığını söyleyin. Ah! Sürün bu merhemi yaralarım üstüne! Bir zamanlar sizinle birlikte uçmak istediğim o cennete yeniden

girmemi sağlayacak o sözü tekrar söyleyin! Kutsal bir bakışla, kutsal bir sözle kutsayın beni, ben de iki aydır bana yaşattığınız acıları bağışlayayım."

"Henriette, hayatlarımızın bazı gizemli yanları var; sizin vâkıf olmadığınız gizemler. Yüreğimdeki duyguların, doğanın bana esinlediği arzulara baskın çıkabildiği bir yaşta rastladım size ama hatıraları beni ölüm döşeğindeyken bile ısıtacak olan birçok anımız var ki, size o küçük yaşlarımın bitmekte olduğunun ipuçlarını açıkça vermiş olmalı. Öyle ki bu arzularımı askıda bırakarak devam etmelerini sağlamaktan aldığınız sözsüz hazlar sizin en kalıcı zaferlerinizdi. Hedefine ulaşamayan aşk, arzuların taşkınlığı sayesinde ayakta kalmaya devam eder; sonra bir an gelir, hiçbir tarafı size benzemeyen biz erkeklerde içimizdeki tek şey acıdan ibaret kalır. Biz farklı bir kudrete sahibiz; bu kudreti reddedip tahttan feragat etmek, ancak erkek olmaktan da feragat etmekle mümkün. İhtiyaç duyduğu besinden mahrum kalan yürek, kendi kendini kemirmeye başlar; öyle bir tükenmişlik içindedir ki ölüm desen değildir, yine de ölüme götüren bir şeydir. Kısacası tabiatımızı aldatma çabalarımızın ömrü uzun değildir, en ufak fırsatta deliliğe benzer bir taşkınlıkla uyanacaktır. Hayır, ben hiçbir zaman sevmedim. Ama sonsuz bir çölün orta yerinde susuzluk çektim."

"Çöl!" dedi acı bir imayla vadiyi işaret ederek. Sonra devam etti. "Nasıl da ince eleyip sık dokuyan bir muhakeme örneği! Sadık insanlar bu kadar zeki olmazlar."

"Henriette" dedim, "Gelişigüzel edilmiş sözler yüzünden tartışmayalım. Hayır, ruhum hiç değişmedi ama duyularıma hâkim olamadım. Hem bu kadın yalnız seni sevdiğimi de bilmiyor değil. Hayatımda ikincil önemi olan bir rol oynuyor ve bunu da biliyor; kabulleniyor durumu; saray cariyelerinden ayrılır gibi ne zaman istersem ayrılabilirim ondan.

"Ya sonra?"

"Onu bırakırsam kendini öldüreceğini söylemişti bana" diye yanıtladım kadının bu kararının Henriette'i şaşırtacağını sanarak ama beni dinlerken o küçümseyici tebessümlerden birinin dudaklarında belirmesine engel olamadı; tercüman olduğu fikirlerden bile daha anlamlı bir tebessüm.

"Sevgili vicdanım benim" diye devam ettim, "Nasıl direndiğimi ve beni ayartmak için ne dolaplar çevirdiğini bir bilsen, anlardın bu ölüm kalım meselesinin..."

"Ah! Ölüm kalım meselesi!" dedi. "Size gereğinden fazla inanmışım! Rahiplerin tatbik ettiği türden bir erdemden yoksun olmadığınızı sanırdım..." Sesine iğneli bir alaycılık katarak ekledi, "Oysa Mösyö Mortsauf bile sizden daha erdemli çıktı."

Kısa bir sessizliğin ardından "Her şey bitti" dedi. "Size çok şey borçluyum dostum; tensel yaşamın içimdeki son alevlerini söndürdünüz. Yolun en zorlu patikalarını ardımda bırakmış oluyorum böylece. Yaş yaklaşıyor artık ve işte ağrılarım da var; çok geçmeden hastalıklar da başlayacak. Artık üzerinize iyilik yağmuru yağdıran ışıltılı bir peri olamam. Leydi Arabelle'e sadık kalın. Ama sizin için özene bezene yetiştirdiğim Madeleine ne olacak? Zavallı Madeleine, zavallı Madeleine!" Bu nakaratı acı içinde tekrar edip duruyordu. "Anne, Félix'e iyi davranmıyorsunuz, deyişini bir işitseydiniz! Bir tanem benim!"

Günbatımının, ağaçların yaprakları arasından sızan ılık ışınları altında baktı bana ve ikimiz birlikte, enkaz hâlindeki sevgimize yönelik bilmem nasıl bir şefkat duyarak, saf duygularla yaşadığımız geçmişimize dalıp gittik. Anılarımız canlanıyor, gözlerimiz vadiden bağlara, Clochegourde pencerelerinden Frapesle'e dek tüm alanı tarıyordu ve düşlerimiz, arzularımızın öyküleriyle, topladığımız çiçek demetlerinin rayihasıyla dolup taşıyordu. Onun Hıristiyan ruhunun yürek temizliğiyle tattığı son zevk bu oldu. Bizim için oldukça

önemli olan bu sahne, ikimizi de hüzünlendirmişti. Sözlerime inanmış, onu konumlandırdığım yerde yaşamaya başlamıştı; göklerde.

"Dostum" dedi bana, "Tanrı'ya boğun eğiyorum çünkü olan biten her şeyde onun parmağı var." Bu sözün derinliğini çok sonraları kavrayacaktım.

Ağır ağır taraçadan yukarı çıktık. Koluma girdi, teslim olmuş bir hâlde dayandı bana, ruhu kanamış ama yarasına bir merhem bulmuştu.

"İnsan hayatı böyle işte" dedi. "Mösyö Mortsauf böyle bir yazgıyı hak edecek ne yaptı sanki? Daha iyi bir dünyanın mümkün olduğunu ispatlıyor bize bu. Doğru yolda yürümüş oldukları için şikâyet edenlere ne yazık!"

Sonra yaşamı öyle güzel değerlendirmeye, çeşitli yönlerini öyle derinlemesine tahlil etmeye başladı ki, bu soğukkanlı analizlerinden yeryüzündeki her şeye karşı bir iğrenme duyduğunu fark ettim. Merdivene geldiğimizde kolumdan çıktı ve şu sonsözü söyledi:

"Madem Tanrı bize mutluluk duygusu ve arzusu vermiş, öyleyse bunun sorumluluğunu üstlenip yeryüzünde yürek yarasından başka şey bulamamış masum ruhları kurtarması gerekmez mi? Bu ya böyledir ya da Tanrı diye bir şey yoktur ve yaşamlarımız da acı bir şakadan başka bir şey değildir."

Bu sözlerin ardından aniden içeri girip gözden kayboldu. Onu kanepenin üstünde, Aziz Pavlus'u yere seren ilahi sesin şimşekleriyle vurulmuşçasına yatarken buldum.

"Neyiniz var" dedim.

"Artık erdemin ne olduğunu bilemiyorum" dedi, "Kendi erdemlerimden de emin değilim!"

İkimiz de taş kesilmiştik, bir kuyudan aşağı bırakılmış taş misali bu sözlerin yankılarını dinliyorduk.

"Eğer yaşamımdaki seçimlerimde yanılmışsam, o zaman 'o kadın' haklı demektir. O kadın" diye tekrar ediyordu.

Böylece son mutluluğunu takiben son mücadelesini verdi. Hiçbir zaman kendi sağlığından bahsetmeyen bu kadın, Kont odaya girdiği sırada ilk kez sağlığından dert yanıyordu. Ağrılarını daha açık olarak tasvir etmesini istedim ama açıklama yapmayı reddetti ve beni, birinin diğerini izlediği bin bir pişmanlık içinde bırakarak yatmaya gitti. Madeleine annesine refakat ediyordu. Ertesi gün öğrendim ki Kontes hastalanmış; Madeleine'in dediğine göre, gün içinde yaşadığı şiddetli duygular yüzünden gece boyu kusmuş. Bir zamanlar onun için hayatımı vermeyi dilerken, şimdi ölümüne sebep oluyordum.

"Sevgili Kont" dedim beni tavla oynamaya zorlayan Mösyö Mortsauf'a, "Kontes'in ciddi bir hastalığı olduğunu düşünüyorum, onu kurtarmak için hâlâ vakit var, Origet'yi çağırtın, tedaviyi kabul etmesi için gerekirse Madam'a yalvarın."

"Beni öldürmeye çalışan Origet'yi mi?" diyerek sözümü kesti. "Hayır, hayır, Carbonneau'ya danışacağım."

O hafta boyunca, bilhassa ilk günlerde, her şey bana acı veriyor, yüreğime felç iniyor, gururum kırılıyor, ruhum yaralanıyordu. Hiçliğin dehşet verici yüzüyle tanışmak için öncelikle bakışların, iç çekişlerin, kısacası her şeyin merkezi olmak; yaşamın vazgeçilmez ilkesi hâline gelmek, herkesi aydınlatan, içinde ateş yanan bir ocak olmak; sonra da tüm bunları kaybetmek gerekir. Sahnedeki dekor aynıdır ama şeyleri canlandıran ruh, ateşine üflenmiş gibi sönmüştür. Aşk yitip gidince sevgililerin artık görüşmemelerini gerektiren o korkunç zorunluluğu anladım. Bir zamanlar hüküm sürdüğün topraklarda, bundan böyle bir hiç olmak! Yaşamın neşeli aydınlığının ışıldadığı yerde ölümün sessiz soğukluğunu bulmak! Bu tür kıyaslamalar insanın belini büküyor. Çok geçmeden, gençliğimi karartmış olan tüm mutlulukla-

rın kasvetli cehaletini bile özleyecek hâle geldim. Çaresizliğim öyle derinleşti ki, yanılmıyorsam, Kontes bunu gördü ve daha da üzüldü. Bir gün, yemeğin ardından su kenarında yürüyüşe çıktığımızda, kendimi bağışlatmak için son bir girişimde daha bulundum. Jacques'tan kız kardeşiyle önden yürümesini rica ettim, Kont'u da yalnız bıraktım ve Madam Mortsauf'u alıp sandala doğru götürdüm.

"Henriette" dedim, "Tek bir kelime, yalnızca tek bir güzel söz istiyorum, yoksa kendimi Indre'e atacağım! Başarısız oldum, evet, bu doğru ama yüce bağlılığı içindeki bir köpek gibi olmadım mı daima? Tıpkı onun gibi daima geri döndüm, tıpkı onun gibi utanç içinde; eğer köpek bir suç işlerse onu cezalandırırsınız ve o kendisine vuran ele hayranlıkla bakar. Saldırın bana, vurun, yeter ki gönlünüzden atmayın.."

"Zavallı çocuk!" dedi, "Daima benim oğlum olmayacak mısınız sanki?"

Koluma girdi, Jacques'la Madeleine'in yanına döndük. Kont komşuları hakkında siyasi meselelerden konuşmaya başlayınca, çocuklarını aldı ve beni onunla bırakarak Clochegourde'a döndü.

"Dönelim mi?" dedim Kont'a, "Başınız açık, akşam havası çarpabilir."

"Bana acıyorsunuz demek, sevgili Félix" dedi niyetimi yanlış anlayarak. "Siz anlıyorsunuz beni. Oysa karım hiçbir zaman beni teselli etmeye çalışmadı bile, ilke meselesiydi belki de bu onun için."

Eskiden beni kocasıyla yalnız bırakmazdı hiç, oysa artık onunla vakit geçirebilmek için bahaneler bulmak zorundaydım. Çocuklarıyla meşgul oluyor, Jacques'a tavlanın kurallarını açıklıyordu.

"İşte" dedi Kont; hâlâ çocuklara gösterdiği ilgiyi kıskanıyordu. "İşte daima yalnızlığa terk edilişimin sebepleri... Kocalar hep ikinci planda kalır, sevgili Félix. En erdemli kadın

bile kocasına ayırması gereken sevgiden çalma ihtiyacı duyar ve bu ihtiyacını da tatmin etmenin bir yolunu bulur muhakkak."

Kontes yanıt bile vermeden okşayışlarına devam etti.

"Jacques" diye seslendi Kont, "Buraya gel!"

Jacques zorluk çıkarıyordu.

"Baban gitmeni istiyor, hadi, oğlum" diye teşvik etti annesi.

Arada bir gerçeği görebilen ihtiyar "Beni sırf kural gereği seviyorlar" dedi.

Elleri, Madeleine'in Ferronière usulü kesilmiş saçlarında gezinen Kontes "Mösyö, biz zavallı kadınlara haksızlık etmeyin" dedi, "Hayat bizim için taşınması hiç de kolay olmayan bir yük, ayrıca bir annenin erdemleri bizzat çocukları sayesindedir belki de!

"Bir tanem" diye yanıtladı makul bir mantık kurmaya çalışan Kont, "Sözlerinizden, çocukları için olmadıkça kadınların erdem yoksunu olduğu ve en ufak bir sıkıntıda kocalarını bırakıp gidecekleri anlamı çıkıyor."

Kontes aniden yerinden fırladı ve Madeleine'i kaptığı gibi merdivenlere doğru gitti.

"İşte evlilik!" dedi Kont. Sonra Jacques'ın elini kapıp onu peşi sıra merdivenlere sürükledi ve öfkeli bakışlarıyla karısının arkasından bağırdı: "Böyle çekip giderek sözlerimin haksızlığını kanıtlamış mı oluyorsunuz?"

"Tam aksine, Mösyö, beni korkutuyorsunuz. Tepkileriniz beni dehşet içinde bırakıyor" diye yanıtladı Kontes derinden gelen bir sesle. Ardından bana bir kanun kaçağının sert bakışlarını yönelterek sordu: "Kendini, çocukların ve kocan için feda etmek de erdem değilse, başka ne erdemdir bilmiyorum."

"Fe... da... et... mek...!" diye tekrarladı Kont her heceyi kurbanının yüreğine darbe gibi vurarak. "Çocuklarınız için

neyi feda etmişsiniz? Benim için neyi feda ettiniz sanki? Ya da kim için ne feda etmişsiniz? Yanıtlayın! Yanıtlayın dedim! Burada nasıl bir dolap çeviriyorsunuz? Ne anlama geliyor bunlar?"

"Mösyö" diye yanıtladı, "Tanrı aşkı için sevilmek sizin için yeterince tatmin edici değil mi ya da erdemli karınızın sırf erdemleri öyle gerektirdiği için erdemli olduğunu bilmek?"

"Madam haklı" dedim heyecanlanmış bir sesle araya girerek. Kaybettiğim ümitlerimi yüklenmiş olan sesim, aslan kükrediğinde tüm orman ahalisinin sessizleşmesi misali, sessiz acıların en yüce ifadesini taşıyarak bu iki yüreğin derinliklerinde titreşti ve onları yatıştırdı. "Aklın bize sağladığı en güzel ayrıcalık, erdemlerimizi, mutluluğu bize bağlı olan kişiler için kullanabilmemiz; hesap kitap ya da görevler öyle gerektirdiği için değil, tükenmez ve gönülden bir sevgiyle onları mutlu etmeye çalışmamızdır.

Henriette'in gözlerinden bir damla yaş süzüldü.

"Ve sevgili Kont, eğer bir kadın toplumun ona dikte ettiği kurallara yabancı bir duyguya gönülsüzce kapılmışsa, itiraf edin, bu duygu güçlendikçe, bu kadın o duyguyu bastırmak için o denli erdemli olmak zorunda kalacak ve çocukları uğruna, kocası uğruna kendini "feda" etmiş olacaktır. Gerçi bu teori benim durumumu kapsamıyor çünkü ne yazık ki tam tersi bir örnek teşkil ediyorum ve elbette sizin durumunuzla da alakası yok."

Aynı anda hem ıslak hem de ateş gibi yanmakta olan bir el, elime değdi ve sessizce sıktırdı.

Kont "Güzel bir ruhunuz var, Félix" dedi, sonra nezaketten yoksun bir hareketle elini karısının beline dolayıp onu hafifçe kendine doğru çekti ve "Kuşkusuz ki hak ettiğinden daha fazla sevgi isteyen bu zavallı hasta adamı bağışlayın, sevgilim" dedi.

"Cömertlikle dolu kalpler de var dünyada" dedi Kontes başını, bu cümlenin kendisi için söylendiğini zanneden Kont'un omzuna yaslarken. Kocasının bu hatası üzerine Kontes'i ne idiğü belirsiz bir titreme aldı. Tarağını düşürdü, saçları dağıldı, yüzünün rengi attı. Onu tutmakta olan kocası, kadının takatinin kesildiğini hissedince bir tür kükreme koyverdi. Kızıymış gibi kucakladı onu ve salondaki kanepeye taşıdı, biz de etrafını sardık. Henriette, görünüşte öylesi basit olan ama aslında ruhunda derin yırtılmalara sebep olan bu sahnenin sırrını tek bilenin ikimiz olduğunu söylemek ister gibi elini elimde tutmaya devam etti.

"Yanılmışım" dedi bana kısık sesle, Kont bir bardak portakal çiçeği suyu istemek üzere çıkıp bizi yalnız bıraktığında. "Size bin kere haksızlık ettim. Minnettarlıkla kucak açmam gerekirken, sizi umutsuzluğa sürüklemek istedim. Dostum, siz, yalnızca benim görüp takdir edebileceğim hayran olunası bir iyilikle dolusunuz. Evet, bundan emin olun. Tutkunun esinlediği iyilikler de vardır. İnsanların iyi olmasını sağlayan birçok farklı neden vardır; bazısı kötüyü hor gördüğü için iyidir, bazısı alışkanlıktan ötürü, bazısı çıkarları öyle gerektirdiği için, bazısı uyuşuk karakterinden dolayı... Oysa siz, dostum, siz iyiliğin ta kendisiydiniz bunca zamandır."

"Eğer bu doğruysa" dedim, "Bilin ki, ben de yüksek bir değer taşıyan her ne varsa, hepsi sizden geldi bana. Baştan aşağı sizin eseriniz olduğumu görmüyor musunuz?"

"Bu sözler bir kadını mutlu etmek için yeterli" diye yanıtladı Kont geldiği sırada. "Artık daha iyiyim" dedi doğrularak, "Biraz hava almalıyım."

Hep birlikte, henüz çiçeklerini dökmemiş akasyaların güzel kokularıyla şenlenmiş olan taraçaya indik. Sağ koluma girdi ve yüreğindeki acıyı anlatmak istercesine göğsüne bastırdı. Gerçi kendi deyişiyle, sevdiği türden bir acıydı bu.

Kuşkusuz benimle yalnız kalmak istiyordu ama kadınların kurnazlığından yoksun olan hayal gücü ona, çocuklarını ve kocasını içeri göndermek için hiçbir çözüm sunmuyordu. Öyle olunca, o, kalbinde birikenleri benimkine aktarabileceği uygun bir an yaratmanın yollarını arayadursun, biz de o sırada havadan sudan konuşuyorduk.

"Arabayla gezintiye çıkmayalı uzun zaman oldu" dedi sonunda akşamın güzelliğini fark ederek. "Mösyö, ne olur söyleyin arabayı hazırlasınlar da biraz gezip geleyim."

Akşam duasından önce konuşmamızın imkânsız olduğunu biliyor, sonrasında da Kont'un benimle tavla oynamak isteyeceğinden korkuyordu. Kocası yatmaya gittiğinde, o ılık ve kokulu taraçada benimle baş başa kalabilirdi aslında ama belki de bakışlarımızın çayırlarda Indre'in akışıyla kucaklaşacağı çitler boyunca dolaşmaktan ya da aralarından yıldızların şehvetli ışıltıları geçen bu gölgelikler altında bir arada kalmamızdan çekiniyordu. Karanlık ve sessiz tonozlarıyla bir katedralin dua etme arzusu esinlemesi gibi; ay ışığı altında parıldayan, insanı alıp götüren duygu yüklü kokularla kaplı ve ilkbaharın sessiz gürültüsüyle canlanıp hışırdayan yapraklar da içimizdeki bir şeyleri kıpırdatır ve irademizi zayıflatır. İhtiyarların tutkularını yatıştıran aynı çayırlar, gençlerin gönlündeki tutkuları tutuşturur. Bunu gayet iyi biliyorduk! İki çan vuruşu, dua vaktini haber verdiğinde, Kontes ürperdi.

"Sevgili Henriette, neyiniz var?"

"Henriette yok artık" diye yanıtladı. "Geri dönmesine sebep olmayın; fazla talepkâr ve kaprisliydi o. Artık Tanrı'nın sizin aracılığınızla konuştuğu sözler sayesinde erdemi daha bir güçlenmiş sessiz sakin bir dost var yanınızda. Tüm bunları daha sonra konuşuruz. Duaya vaktinde varalım. Bugün dua okuma sırası bende."

Kontes, hayatın güçlüklerine karşı Tanrı'dan yardım dileyen kelimeleri öyle bir telaffuz ediyordu ki, yalnızca ben değil, herkes etkilenmişti. Tanrı vergisi yeteneğini kullanarak, Arabelle'le yaptığım anlaşmayı unutuşumun sebep olacağı felaketi sezmiş gibiydi.

"Atlar hazırlanıncaya dek üç oyun döndürecek zamanımız var" dedi Kont beni salona sürüklerken. "Karımla gezmeye siz gideceksiniz, ben biraz yatacağım."

Tüm oyunlarımız gibi bu da fırtınalı geçti. Kendi odasından ya da Madeleine'inkinden, Kontes kocasının sesini duyabiliyordu. Salona döndüğünde "Konukseverliğinizi suistimal ediyorsunuz" dedi kocasına.

Şaşkın bir edayla baktım ona, bu tür sert çıkışlarına alışamamıştım. Eskiden beni Kont'un zulmünden korumaktan özellikle kaçınırdı, o sıralar onun acılarını paylaştığımı ve onun aşkı uğruna olup bitene sabırla katlandığımı görmekten hoşlanırdı.

"Hayatımı verirdim" diye fısıldadım kulağına, "Sizin benim için 'Zavallı çocuk, zavallı çocuk' diye sayıklamalarınızı yeniden duyabilmek için."

Atıfta bulunduğum dönemin anılarını hatırlayınca bakışlarını indirdi. Sonra yeniden bakışlarını bana doğrulttuğunda, başka bir kadının aşkına tercih edildiğini gören bir kadının sevinci okunuyordu. Kont oyunu kaybediyordu, oyunu yarım bırakıp kaçmak için yorulduğunu bahane etti. Arabayı beklerken çimenliğin etrafında dolaşmaya gittik. Kont yanımızdan ayrılır ayrılmaz, öyle bir keyiflendim ki yüzümün aniden neşeyle aydınlandığını gören Kontes şaşkın ve meraklı bir bakışla baktı bana.

"Henriette yaşıyor" dedim ona, "Hâlâ seviyor beni. Sırf kalbim kırılsın diye beni yaraladığınızın farkındayım. Buna rağmen hâlâ mutlu olabiliyorum!"

"Kadınlığımdan küçücük bir zerre kalmıştı içimde" dedi ürkütücü bir sesle, "Onu da tam şu anda alıp götürüyorsunuz. Tanrı'ya şükürler olsun ki hak ettiğim şehitlik mertebesinin işkencelerine katlanabilmem için gereken cesareti veriyor bana. Evet, sizi hâlâ çok seviyorum, öyle ki az kalsın tökezleyip düşecektim, neyse ki İngiliz kadını benim için şu karanlık uçurumu aydınlattı."

Bu sırada arabaya binmiştik, arabacı emir bekliyordu.

"Anacaddeden Chinon yoluna çıkın, sonra Charlemagne fundalıklarından geçip Saché yolu üstünden geri getirirsiniz bizi."

Ani bir endişeyle "Bugün günlerden ne?" diye sordum.

"Cumartesi."

"Bu yoldan gitmeyelim, Madam, cumartesi akşamı bu yol Tours'a tavuk satmaya gidenlerle doludur, onların yük arabalarıyla karşılaşırız."

Arabacıya bakarak "Siz, benim dediğimi yapın" dedi.

Alabileceği biçimler sınırsız olsa da, birbirimizin sesindeki en ince ayrıntıyı dahi, birbirimizden duygularımızı saklayamayacak kadar iyi tanıyorduk. Henriette her şeyi anlamıştı.

Hafif bir nükteyle "Düşündüğünüz şey tavukçular değil" dedi, "Leydi Dudley burada, değil mi? Yalan söylemeyin, sizi Tours'da bekliyor. *Hangi gündeyiz! Olamaz tavukçular!* Yük arabaları! Eskiden çıktığımız araba gezintilerinde böyle şeyleri düşünmezdiniz."

"Bu yalnızca, Clochegourde'dayken geri kalan her şeyi unuttuğumu kanıtlıyor" diye yanıtladım basitçe.

"Sizi bekliyor mu?"

"Evet."

"Kaçta?"

"On birle gece yarısı arasında."

"Nerede?"

"Fundalıkta."

"Beni kandırmayın, cevizin altında buluşacaktınız, değil mi?"

"Fundalıkta."

"Gidelim öyleyse" dedi, "Onu göreceğim."

Bu sözü üzerine hayatımın tam anlamıyla sona erdiğine karar verdim. Bir an için Leydi Dudley'le evlenerek yüreğimi dağlayan bu acılı savaşı kesin olarak sonlandırmayı düşündüm, böylece yüreğimdeki meyve veren çiçeklere benzeyen zarif duygusallığım, tekrar tekrar yediğim şok darbeleriyle yok olma tehlikesinden kurtulacaktı. Yabani suskunluğum, yüceliğini yeterince takdir edemediğim Kontes'i incitti.

"Benden nefret etmeyin" dedi altın bir sesle, "Benim cezam bu." Elini yüreğine götürdü ve ekledi, "Başka hiçbir yerde burada sevildiğiniz kadar sevilmeyeceksiniz. Hem demem miydim Markiz Dudley beni kurtardı diye? Kirli hazların hepsi onun olsun, en ufak bir kıskançlık duymuyorum. Meleklerin göksel aşkı da benim olsun! Sizin geldiğiniz günden bu yana inanılmaz mesafeler katettim. Hayat hakkındaki yargımı verdim: Ruhunuzu yükseklere çıkardıkça, onu yaralarsınız. Ne kadar yükseğe çıkarsanız, o kadar az sevgi bulursunuz. Vadide acı çekmek yerine, bayağı bir çobanın oklarıyla yüreğinden vurulmuş bir kartal olarak havada acı çekersiniz. Bugün artık yeryüzüyle gökyüzünü uyuşmazlığını anlıyorum. Evet, göksel olanın katında yaşamak isteyenler için önemi olan tek şey Tanrı'dır. Öyleyse ruhumuz dünyevi her şeyle bağlarını koparmalıdır. Dostlarımızı, çocuklarımızı sevdiğimiz gibi sevmek gerekir; onlar için sevmek, kendimiz için değil. Bencillik kederlerin ve felaketlerin sebebidir. Yüreğim kartalın erişebildiği mesafelerden daha da yükseğe çıkacak ve orada beni asla aldatmayacak bir aşk var. Hayatın dünyevi yönünü yaşamaya

gelince, dünyevi hayat duyuların bencilliğini içimizdeki meleğin maneviyatı üzerinde efendi kılarak bizi bayağılaştırır. Tutkunun verdiği hazlar korkunç bir şekilde fırtınalıdır, ruhu kudretsiz bırakan ve insanı hasta düşüren kaygılarla ödenecek bir bedeli vardır. Bu tür fırtınaların esip gürlediği denizin kıyısına geldim, onları çok yakından gördüm; kara bulutlarıyla sık sık kuşattılar beni; dalgalar ayaklarımın ucuna gelince durmuyordu; yüreği katılaştıran soğuk temaslarıyla kucaklayışlarını hissettim; yukarılara tırmanmak zorundaydım yoksa aşağıda, bu engin denizin kıyısında yok olup gidecektim. Bana acılar yaşatmış herkesi gördüğüm gibi, sizi de erdemimin koruyucularından biri olarak görüyorum. Şükürler olsun ki ömrüm boyunca maruz kaldığım sıkıntılar kuvvetimle orantılı oldu ve böylece kötü huylu tutkulardan arınmış, ayartıcı istirahatlerden sıyrılmış olarak daima Tanrı'ya yakın oldum. İkimizin bağlılığı da çılgınga bir girişimdi aslında; safderun iki çocuğun aynı anda hem yüreklerinin hem insanların hem de Tanrı'nın isteklerini karşılama çabası... Delilik bu, Félix!" Kısa bir duraksamanın ardından "Ha!" dedi, "Şu kadın size nasıl hitap ediyor?"

"Amédée"[61] diye yanıtladım. "Ama Félix, asla sizden başkasına ait olmayacak."

Dudaklarından dindar bir tebessüm kaçırdı. "Anlaşılan Henriette henüz tam olarak ölmemiş" dedi. "Ama" diye devam etti, "İçimdeki mütevazı Hıristiyanın daha ilk hamlesiyle birlikte ölecek; dün sendeleyen erdemleri bugün güçlenmiş olan kıvançlı annenin ilk çabalarıyla. Size nasıl açıklasam? Peki, şöyle olsun; sürdürmüş olduğum ömür, en küçük olaylarında da en büyük meselelerde de daima kendi ilkeleriyle uyum içinde olmuştur. Sevgimin ilk köklerini ekmiş olmam gereken gönül, annemin gönlü; içine kayıp girebileceğim

61. Félix-Amédée de Vandenesse.

açık bir nokta bulmak için gösterdiğim tüm çabalarıma karşın bana kapalıydı. Küçük bir kız çocuğuydum, ölmüş olan üç oğlunun ardından gelmiştim ben ve ebeveynlerimin gönlünde onların yerini doldurabilmek için nafile paraladım kendimi; ailemin yaralanmış gururunu hiçbir zaman iyileştiremedim. Böyle kasvetli bir çocukluğun ardından taparcasına sevdiğim teyzemi tanıdım ama ölüm, çok çabuk aldı onu benden. Hayatımı adamış olduğum Mösyö Mortsauf ise soluk bile almaksızın, beni mütemadiyen yaraladı durdu ve bunun farkına bile varmadı, zavallı adam! Onun sevgisinde saflıktan ileri gelen bir bencillik vardı; çocukların ebeveynlerine duyduğu türden bencil bir sevgi. Bana çektirdiği acıların farkında bile değildi çünkü her defasında bağışlanmıştı! Ve çocuklarım, bütün acılarını etimden; tüm erdemlerini ruhumdan ve tüm masum sevinçlerini mizacımdan almış olan canım çocuklarım; onlar bana, annelerinin yüreğindeki güç ve sabrın ne büyük olduğunu göstermek için gönderilmediler mi? Ah, evet, çocuklarım benim erdemlerimdir! Onlar yüzünden onlara rağmen onlar için nelere göğüs gerdiğimi biliyorsunuz. Anne olmak, benim için, ilelebet ıstırap çekme hakkını satın almak oldu. Hacer[62] çölde ağladığında, bir melek gelip bu çok sevilen köle için topraktan taze bir kaynak fışkırtmıştı, ama hatırlarsınız, beni peşinize takıp götürdüğünüz o berrak kaynağın suları Clochegourde'a gelince acılaştı ve ağzımda kekre bir tat bırakmaktan başka bir işe yaramadı. Evet, bana işitilmemiş acılar yaşattınız. Tanrı kuşkusuz bağışlayacaktır, sevgiyi yalnızca acı vasıtasıyla tanıyabilmiş olanları. Yine de, deneyimlediğim en canlı acılar bana sizden geldiğine göre, belki de onları hak etmiş olduğum içindir. Tanrı adaletsiz değildir nitekim. Ah, evet, Félix, bazen yanağa kondurulmuş gizli bir öpücük de

62. *Kutsal Kitap*'ta İbrahim peygamberin ikinci eşi ve İsmail'in annesi.

günah ihtiva ediyordur belki de. Ya da belki de, akşamları gezintiye çıkmışken, kendilerine ait olmaması gereken düşünce ve anılarla baş başa kalabilmek için kocası ve çocuklarını geride bırakıp önden yürüyen adımların kefaretini ödemek gerekiyordur çünkü bu önden giden adımlar ruhun bir başkasıyla evlenmesidir! Hatta belki de tüm suçların en büyüğü, manevi varlığımızın, öpücüklere ve kucaklaşmalara yer açabilmek için küçülüp daralmasıdır! Bir kadın, kocasının yeltendiği öpücük alnına temas etmeyip saçlarına denk gelsin diye son anda başını eğiyorsa, orada bir suç vardır! Ateşte, ölüm fikrinden doğan bir gelecek dövüp tasarlamakta da bir suç vardır; umursamayan kaygısız bir annelik tahayyül etmekte de bir suç vardır; mevcut olan yerine tüm ailenin hayran olduğu farklı bir baba hayal etmekte de suç vardır; mutlu bir annenin huzurdan gevşemiş bakışları altında güzel çocuklarıyla oynayan bir baba... Evet, ben günah işledim, hem de çok büyük günahlar! Kilise'nin verdiği tövbe cezalarından haz duydum ben; öyle ki bu cezalar o iyi yürekli rahibin, şüphesiz, aşırı hoşgörü gösterdiği hatalarımın bağışlanması için yeterli değildi. Ve belli ki Tanrı, cezayı hatanın içine yerleştirip uğruna günah işlenen kişiyi öcünü almakla görevlendirdi. Size kestiğim saçlarımdan bir demet vermiştim, ümit vermek değil mi bu? Peki, beyaz giyinmeyi neden seviyordum? Çünkü böylelikle sizin zambağınız olduğumu hayal ediyordum. Beni burada ilk görüşünüzde beyaz bir elbise giymiyor muydum? Heyhat! Çocuklarımı bile daha az sevmiş oluyordum çünkü her canlı sevgi başkalarına borçlu olduğumuz öteki sevgilerden çalınır. Görüyorsunuz, değil mi Félix? Çekilen her ıstırabın farklı bir anlamı var. Vurun, Mösyö Mortsauf'un ve çocuklarımın vurduğundan çok daha güçlü vurun. Şu İngiliz kadın, Tanrı'nın öfkesi için bir enstrümandır; en ufak bir hınç beslemeden karşılayacağım onu; hatta tebessüm edeceğim. Bir

Hıristiyan, bir eş ve bir anne olmayı yitirmek istemiyorsam şayet, onu sevmek zorundayım. Dediğiniz gibi kalbinizi, onu yozlaşmaya ayartan temaslardan sakınmaya yönelik bir katkım olmuşsa gerçekten, o zaman İngiliz kadını da bana karşı bir hınç beslemiyor olsa gerek. Bir kadın sevdiği adamın annesini de sevmelidir ve ben de sizin annenizim. Yüreğinizde hangi konumu talep etmiştim sizden? Madam Vandenesse'in boş bıraktığı yeri. Ah, evet, benim soğukluğumdan dert yanardınız hep! Ama gerçek bu, ben sizin yalnızca annenizim. Öyleyse bu son gelişinizde istemeden ettiğim sert sözlerimden ötürü bağışlayın beni çünkü bir anne, oğlunun bu kadar çok sevildiğini öğrenmekten mutluluk duymalıdır."

Başını göğsüme yasladı ve "Bağışlayın! Bağışlayın!" diye sayıkladı. Sesinde tanımadığım yabancı bir aksan işittim. Ne genç kızlık sesiydi işittiğim ne de bir neşe alameti; ne kadınlığının ve otoriter kararlarının sesiydi ne de yeni acılarından doğan yeni bir tınıydı.

"Size gelince Félix" diye tekrar başladı canlanarak, "Siz, kendisinden hiçbir kötülük gelmeyecek türden bir dostsunuz. Ah! Yüreğimde hiçbir şey kaybetmiş değilsiniz, kendinizi hiçbir şey için suçlamayın, en ufak bir pişmanlık dahi duymayın. Bir kadının ebediyet hayatını elinin tersiyle itip sırf tadına bakmak uğruna çocuklarını ve toplumdaki yerini terk ettiği hazları, imkânsız bir gelecek için feda etmenizi isteseydim, bu bencilliğin en üst noktası olmaz mıydı? Kim bilir kaç defa sizin benden daha üstün olduğunuza kanaat getirmişimdir! Siz büyük ve soyluydunuz; bense küçücük ve günahkâr! İşte, her şey ortada, sizin için ancak yüksek bir konumdaki ışık kaynağı olabilirim, titrek ve soğuk ama değişmez ve baki. Yalnız, Félix, ben sizi kardeşim olarak seçip seviyorsam, rica ederim bu sevgimde yalnız kalmayayım. Candan sevin beni! Bir kız kardeş sevgisinde ne kötü bir gelecek ne de güç durumlar söz konusudur. Güzel yaşamı-

nızın bir parçası olacak, sizin acılarınızla kederlenip sevinçlerinizle neşe bulacak, sizi mutlu eden kadınları sevip size ihanet edenlere öfkelenecek olan o âşık ruha yalan söylemeniz de gerekmeyecek böylece. Bu biçimde sevebileceğim bir kardeşim olmadı hiç. Bugüne dek kuşkularla, kasırgalarla dolu olarak geçen ilişkimizi, bu tatlı ve kutsal sevgiyle tamamına erdirebilmemiz için gururunuzdan sıyrılacak büyüklüğü gösterin. Bunu başarabilirsek, hâlâ yaşayabilirim demektir. Leydi Dudley'in elini sıkmak suretiyle ben ilk adımı atacağım."

Kekre bilgeliğin acı sözlerini telaffuz ettiği hâlde ağlamıyor ama ruhunu ve acılarını benden gizleyen son peçeyi de kaldırıp atmış oluyordu; onu bana bağlayan bağların ne kadar fazla olduğunu ve koparmak için balta vurduğum zincirlerin ne kadar güçlü olduğunu gösteriyordu. Öyle bir duygusal coşkunluk içindeydik ki bardaktan boşanırcasına yağan yağmuru fark etmemiştik bile.

"Madam bir süre burada mola vermek isterler mi?" diye sordu arabacı Ballan'daki itibarlı bir hanı işaret ederek.

Onayladığını gösteren bir baş hareketi yaptı ve yarım saat kadar giriş kubbesinin altında, gecenin on birinde Madam Mortsauf'un neden yollara düştüğünü; Tours'a mı gidiyor, yoksa eve mi dönüyor diye merak eden handaki insanların şaşkın bakışlarına maruz kalarak konakladık. Sağanak dinip yağmur Tours'da "brouée" denilen şekilde çiseleyince ve yüksek esen rüzgârın hızla bulutları süpürmesiyle ay ışığı görününce, arabacı bizi handan çıkardı ve şükürler olsun arabayı geldiğimiz yöne geri çevirdi.

"Size dediğim yoldan gidin" diye seslendi Kontes.

Öyle olunca yağmurun yeniden hızlanmakta olduğu Charlemagne fundalıklarına doğru saptık. Yolun yarısında Arabelle'in gözde köpeğinin havlamasını işittim; derken bir meşe ağacının altından bir at fırlayıp tek sıçrayışta yolu geçti ve

mülk sahipleri tarafından arazinin metruk bölümünde ekime elverişli olduğu sanılan parçaları belirlemek amacıyla kazılmış derin bir hendeğin üzerinden aştı. Leydi Dudley arabanın geçişini görebilmek için atını fundalıkta durdurdu.

"Günah olmayan koşullarda, insanın sevgilisini bu şekilde beklemesi ne büyük bir zevk!" dedi Henriette.

Köpeğin havlamasından Leydi Dudley benim arabada olduğumu anladı; kuşkusuz hava kötü olduğu için buralara onu aramaya çıktığımı düşünüyordu. Markiz'in yanına vardığımızda, o usta binici çevikliğiyle, Henriette'in mucize görmüş gibi hayran bakışları altında yolun kenarından sıçradı. İngiliz aksanıyla yalnızca son hecesini telaffuz edişi ve çıtı pıtı edası birleşince, ismim, Arabelle'in dudaklarında peri masallarını andıran bir efsunla çınlardı. Onu işitecek olan kişinin yalnızca ben olduğumu varsayarak "My Dee!"[63] diye bağırdı.

"Evet, kendisi burada, Madam" diye yanıtladı Kontes, ay ışığının berraklığı altında, ıslak uzun bukleleri gevşekçe yüzüne doğru sarkan bu heybetli hayvanı seyrederek. İki kadının birbirlerini ne büyük bir hızla gözlemlediğini bilirsiniz. İngiliz, rakibini tanıdı ve derhal gururlu bir İngilize dönüştü; İngiliz horgörüsü yüklü bir bakış fırlattı bize, sonra da ok gibi fırlayarak fundalıkların arasında gözden kayboldu.

"Çabuk, Cloechegourde'a!" diye bağırdı Kontes. O keskin bakış yüreğine indirilmiş bir balta darbesi gibi olmuştu.

Arabacı, Saché yolundan daha iyi olan Chinon yoluna sapmak için arabayı çevirdi. Fayton yeniden fundalıklar boyunca ilerlerken, Arabelle'in dörtnala sürdüğü atın ayak seslerini ve köpeğinin havlamasını duyabiliyorduk. Üçü de fundalığın diğer yanında, koruluğun içinden gidiyordu.

63. My Dee: Amédée'nin İngiliz aksanıyla telaffuz edilişi.

"Gidiyor, onu sonsuza dek kaybediyorsunuz" dedi Henriette.

"İyi, gitsin o zaman" diye yanıtladım. "Arkasından ağlayacak değilim."

"Ah, kadınlar, zavallı kadınlar" diye inledi şefkatli bir kaygıyla. "Ama nereye gidiyor böyle?"

"Grenadière'e, Saint-Cyr yakınlarında küçük bir eve."

"Yalnız gidiyor" dedi; konu aşk olunca kadınların birbirini kolladığını ve asla terk etmediğini anlatan bir tınısı vardı sesinin. Tam Clochegourde'un iki yanı ağaçlı caddesine girmiştik ki, Arabelle'in köpeği arabanın önüne koşturup neşeyle havladı.

"Bizi geride bırakmış" dedi Kontes. Kısa bir duraksamanın ardından devam etti. "Hayatım boyunca daha güzel bir kadın görmedim doğrusu. O eller, o bel! Tenrengi zambaktan bile beyaz ve gözlerindeki parıltı sanki elmas! Hem ne kadar iyi bir binici, kuvvetini kullanmaktan keyif alıyor olmalı, faal ve saldırgan bir tabiatı olsa gerek. Ama bana, kendini toplumsal kuralların, haddinden fazla üstünde görüyor gibi geldi. Yasa tanımaz bir kadın, kendi kaprislerinden başka hiçbir şeyi dinlemeyen kadındır. Işıl ışıl parıldamayı fazlaca seven hareketli insanlarda sebat etme gücü ve istikrar yoktur. Kanımca, aşk sükûna ihtiyaç duyar. Ben aşkı hep kocaman dipsiz bir göl gibi tahayyül etmişimdir; fırtınalar şiddetli geçer ama nadiren ortaya çıkarlar ve aşılmaması gereken sınırları meydana getirirler; lüks ve parıltısıyla onları incitebilecek olan toplumdan uzakta çiçekli bir adada yaşayan iki varlık gibi hayal etmişimdir. Ama belki de yanılıyorumdur, belki de aşk insanın mizacına göre farklı niteliklerde oluyordur. Doğanın ilkeleri mevsim şartlarına boyun eğiyorsa, aşk neden bireylerin duygusal niteliklerine boyun eğmesin? Elbette insanların çoğunda genel yasaya uygun olan duygular yalnızca ifade tarzı bakımından tezatlık gös-

terirler. Her ruhun kendine özgü bir üslubu vardır. Markiz, mesafeler aşan ve erkek kuvvetiyle davranabilen güçlü bir kadın. O, sevgilisini esaretten kurtarırken nöbetçiyi de gardiyanı da cellatı da öldürecek yapıda biriyken bir de bazı yaratıklar vardır ki, bildikleri tek şey bütün ruhlarıyla sevmekten ibarettir. Tehlikeli bir duruma düştüklerinde diz çökerler, dua ederler ve ölürler. Bu iki kadından hangisi hoşunuza gidiyor, bütün mesele bu. Ama evet, Markiz sizi seviyor, sizin uğrunuza öyle çok fedakârlıkta bulunmuş ki! Belki siz onu sevmeyi bıraktıktan sonra bile sizi daima sevmeye devam edecek!

"Müsaade ederseniz, sevgili melek, bana bir keresinde sormuş olduğunuz bir soruyu şimdi de ben size sormak istiyorum: Tüm bu şeyleri nasıl biliyorsunuz?"

"Her ıstırap, beraberinde öğrenilecek bir şeyler getirir ve ben çok ıstırap çektim; bilgeliğimin ucu bucağı yok."

Konaktan ayrılırken verilen emri işitmiş olan uşağım taraçalar bulunduğu yönden döneceğimizi düşünerek atımı ağaçlı caddenin orada hazır bekletiyordu. Arabelle'in köpeği atımın kokusunu almış, sahibesi de haklı bir merakla onu koruluk boyunca takip etmişti.

Henriette, sesinde hüzünlü bir tını olmaksızın "Hadi, gidip barışın" dedi gülümseyerek. "Niyetimi yanlış anladığını açıklayın ona; ben yalnızca sahip olduğu hazinenin değerini anlatacaktım. Yüreğimde ona karşı yalnızca iyi duygular taşıyorum; ne öfke ne de küçümseme duyuyor değilim; açıklayın ona, ben onun kız kardeşiyim, düşmanı değil."

"Gitmeyeceğim!" dedim.

"Bazı davranışların" dedi şehitlerin parıltılı nuruyla, "Hakaret anlamına gelebileceğini öğrenmediniz mi hâlâ? Hadi, gidin, gidin."

Öyle olunca, ne durumda olduğunu görmek için Leydi Dudley'e doğru koştum. Keşke darılsa da beni terk etse, diye

geçirdim aklımdan, böylece Clochegourde'a geri dönebilirdim. Köpek bana bir meşenin altına dek rehberlik etti, orada dörtnala koşturan Markiz son anda beni görünce bağırdı:

"Away! Away!"[64]

Elimden gelen tek şey onu, gece yarısında ancak varabildiğimiz Saint-Cyr'e dek takip etmek oldu.

"Şu kadının sağlığı gayet yerinde" dedi bana Arabelle, atından inerken.

Yalnızca onu tanıyanlar ortaya söylenmiş bu sıradan gözlemin taşıdığı alaycılığı fark edebilir ve aslında "Ben onun yerinde olsam, ölürdüm" demek istediğini anlayabilir.

"Üç başlı mızrağa benzeyen şu alaycılığınla Madam Mortsaufhakkında tek bir şaka dahi yapmanı yasaklıyorum sana" diye yanıtladım.

"Acaba kıymetli kalbiniz için pek latif olan bir varlığın sağlık durumunun iyi olduğunu belirtmemiz, Majesteleri efendimizi gücendirdi mi? İşittiğime göre, Fransız kadınları sevdikleri adamın köpeğine bile diş bilerlermiş. Oysa İngiltere'de, efendimizin sevdiği her şeyi biz de severiz ve onun nefret ettiği her şeyden de nefret ederiz çünkü biz efendimizle aynı bedende bir bütün olmuşuzdur. Müsaade edin, onu ben de sizin sevdiğiniz gibi seveyim."

Sonra "Yalnız, sevgili çocuğum" diye devam etti, yağmurdan ıslanmış kollarıyla beni sararken. "Eğer bana ihanet edersen, beni ne ayakta ne de otururken bulabilirsin; ne uşaklı faytonlarda ne de Charlemagne fundalıklarında gezinti yaparken ne de dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir fundalıkta bulabilirsin; o durumda ben ne kendi yatağımda olurum, ne de babamın çatısı altında! Başka bir deyişle, yeryüzündeki hiçbir yerde olmam. Lancashire doğumluyum ben; kadınların aşktan öldükleri memleketten

64. (İng.) Yoldan çekil! Uzak dur!

geldim. Seni bir kez tanıyıp sonra kaybetmek! Hiçbir kuvvet alamaz seni benden; ölüm bile! Çünkü gerekirse oraya da peşinden gelirim."

Beni, çoktan rehavet dolu hazlar ihsan ederek en konforlu biçimde döşenmiş olan odasına götürdü.

"Sev onu, sevgilim" dedim ateşim başıma vurmuş bir hâlde, "O seni seviyor, o, alaycı bir şekilde değil, gerçekten gönülden seviyor."

"Gönülden demek... Zavallı çocuk!" dedi kıyafetini çıkarırken. Âşık gururum, Henriette'in ne kadar yüce bir karakteri olduğunu bu kibirli yaratığa açıklamaya itti beni. Tek kelime dahi Fransızca bilmeyen oda hizmetçisi Arabelle'in saçlarına çekidüzen verirken, ben de tüm yaşamını kabataslak çizerek Madam Mortsauf'un ona resmetmeye çalıştım. Başka kadınları aşağı ve kötü kimselere dönüştürecek türden bunalım anlarında, onun nasıl da büyük düşünceler içinde olduğunu tekrarlayıp durdum. Arabelle her ne kadar anlattıklarıma en ufak bir ilgi göstermiyormuş gibi görünse de, aslında tek bir kelimemi dahi kaçırmıyordu.

Yalnız kaldığımızda "Büyülendim" dedi. "Bu türden Hıristiyanca konulara yönelik bir eğilimin olduğunu öğrendiğime sevindim. Arazilerimden birinde kimsenin yapamayacağı kadar güzel vaazlar kaleme alma yeteneğine sahip bir mahalle papazı var; mısralarını dinleyicinin seviyesine göre ayarlamayı öyle iyi becerir ki, köylüler onun anlattığı her şeyi anlarlar. Yarın, babama yazıp bu saygıdeğer adamı derhal gemiye bindirmesini isteyeceğim, onu Paris'te hizmetinde bulacaksın. Bak gör, onu bir kez dinleyince, ondan başkasını istemeyeceksin. Bunun bir sebebi de mükemmel bir sağlığının olması, böylece ahlak üzerine vaazları seni sarsıp ağlamana sebep olmayacak, aksine fırtınasız akıp gidecekler, berrak bir ırmak gibi ve sana huzurlu bir uyku sağlayacak. Arzu edersen, her akşam, yediklerini haz-

mederken vaaz dinleme tutkunu tatmin edebilirsin. Sevgili çocuğum, nasıl ki sofra takımlarımız, çatal bıçaklarımız ve atlarımız sizin gümüşlerinizden ve hayvanlarınızdan daha iyiyse, emin ol ki İngiliz ahlakı da Touraine'deki ahlaktan aynı şekilde üstündür. Bana bu iyiliği lütfet, papazımın vaazını dinleyeceğine söz verir misin? Ben yalnızca bir kadınım, sevmeyi bilirim, eğer istersen senin için ölebilirim ama Eton'da, Oxford'da ya da Edinbourg'da okumuş değilim; ne tahsil yaptım ne de din adamıyım; kısacası sana ahlak dersi vermeyi beceremem, hatta tümüyle uygunsuz kaçarım bu işe, denesem gülünç olurum. Seni zevklerinden dolayı suçluyor filan değilim, bundan daha çirkin zevklerin bile olsaydı, ben yine de kendimi onlara uydurmayı görev bilirdim çünkü sevdiğin her şeyi benim yanımda bulabilmeni istiyorum; aşkın hazlarını, sofra hazlarını, kilise hazlarını, iyi bir şarabı ve Hıristiyan erdemlerini. Bu gece bir kıl gömlek[65] giymemi ister misin? Sana ahlak konusunda hizmet edebildiği için bu kadın ne kadar da şanslı! Fransız kadınları tahsillerini hangi üniversitede yapıyorlar? Yazık bana! Sana kendimden başka verecek bir şeyim yok, ben yalnızca senin kölen olmayı becerebilirim..."

"Madem öyle, ikinizi tanıştırmak istediğimde neden kaçtın?"

"Deli misin "My Dee"? Hizmetçi kılığına girip Paris'ten Roma'ya kaçarım, hatta senin uğruna en akıldışı işleri bile yaparım da yol ortasında durup ilk defa tanışacağım ve bana ahlak dersi verecek olan bir kadınla ne konuşabilirim? Ne bileyim, mesela karnım açsa, köylülerle bile konuşabilir, bir işçiden ekmeğini benimle paylaşmasını isteyebilirim; ben de

65. Kıl Gömlek (Le Cilice): Bazı Hıristiyan tarikatlarında tövbe etmek isteyen kişinin, ceza olarak kendini kırbaçlamadan önce giydiği ince ketenden gömlek.

ona birkaç altın veririm ve her şey tatlıya bağlanır ama İngiltere yolundaki bazı eşkıyalar gibi bir faytonun yolunu kesmek, benim kitabımda böyle bir şey yok. Zavallı çocuk, sen yalnız sevmeyi biliyorsun ama yaşamayı bilmiyorsun? Ayrıca, henüz sana tamamen benzemiyorum ben, meleğim! Ahlakçılıktan haz etmem. Yine de, senin hoşuna gidiyorsa, sevmek için elimden geleni yapabilirim. Hadi o zaman, sus artık, çalışmaya başlayacağım! Nasıl vaaz verileceğini öğrenmeyi kendime görev ediniyorum. Çok geçmeden Yeremya[66] bile benim yanımda şarlatan kalacak. Madem öyle, artık İncil'den mısralar serpiştirmeden seni okşamayacağım."

Tüm kudretiyle çabaladı, büyücülüğüne başladığı andan itibaren gözlerimde yanmakta olan ateşi görünce gücünü suistimal de etti. Her konuda muzaffer oldu ve ben, aşkı uğruna kendinden vazgeçen, geleceğini elinin tersiyle iten ve tüm erdemlerini aşk için feda eden bu kadına hoşgörü duyup onu Katolik kurnazlıklarından daha yüce gördüm.

"Belli ki kendini seni sevdiğinden daha çok seviyor" dedi bana. "Sen olmayan bir şeyi sana tercih ediyor. Nasıl bir kadın siz erkeklerin bize verdiği değerden başka bir değer bulur kendine bağlanmak için? Ahlakı ne kadar üstün olursa olsun hiçbir kadın bir erkekle eşit olamaz. Üzerimizden yürüyün, öldürün bizi ve asla bize ne olduğu hakkında kaygılanmayın. Bize ölmek düşer; sizeyse yaşamak, görkem ve gurur içinde. Sizden bize hançer var, bizden size aşk ve bağışlama. Güneş yaydığı ışınlar sayesinde hangi sineklerin yaşam bulduğu hakkında kaygılanır mı? O yalnızca parlayabildiği sürece parlar ve günün birinde parlamayacak olursa, tüm sinekler ölürler..."

"Ya da yalnızca uçup giderler" diyerek sözünü kestim.

66. *Eski Ahit*'ten bir peygamber. *Jérémie.*

"Ya da uçup giderler" diye tekrarladı kurduğu hâkimiyeti zayıflatmak isteyen en kararlı adamın bile asabını bozacak bir kayıtsızlıkla. "Bir erkeği, din ve aşkın birbiriyle aynı anda var olamayacağına ikna etmek için ona erdemle yağlanmış ekmekler yedirmenin bir kadına yakışan bir şey olduğunu mu düşünüyorsun? Ben dinsiz miyim o zaman? Ya kendini vermek vardır ya da vermeyi reddetmek ama reddedip bir de üstüne ahlak dersi veriyorsa, çifte darbe! Ve bu, hiçbir memleketin hak anlayışına sığmaz. Öte yandan burada, hizmetçin Arabelle'in eliyle hazırlanmış muhteşem "sandwich"lerden başka bir şeyle karşılaşmayacaksın ve Arabelle'de ahlak adına varolan tek şey, hiçbir erkeğin henüz tatmadığı, meleklerin esinlediği okşayışları hayal edip bulabilmekten ibarettir."

Bir İngiliz kadınının alaycılığından daha çürütücü bir şey tanımıyorum; bu alaylarına bir de İngilizlerin önyargılarla dolu yaşamlarındaki o devasa boşluklarını saklamak için başvurdukları o ciddi belagati ve havasından geçilmeyen cafcaflı kanılarını da katar. Fransız alaycılığı, kadınların verdikleri neşeyi ve giriştikleri tartışmaları süslemek için işledikleri bir danteldir; elbiselerini süslemeleri gibi bu da manevi bir süslenme becerisidir. Ama İngiliz alaycılığı, temas ettiği tüm varlıkları korozyona uğratan bir asit gibidir; ardında güzelce temizlenip parlatılmış iskelet yığınları bırakır. Zeki bir İngiliz kadınının dili, oynamak isterken eti kemiğine dek götüren bir kaplanın diline benzer. Bıyık altından gülerek "Öyle değil de ne?" diyen iblisin kudretli cephanesidir onun alaycılığı ve zevk için açtığı yaraya ölümcül bir zehir akıtır.

O gece boyunca Arabelle, erkini kanıtlamak için masumların kellesini alan bir sultan gibi kudretinin boyutlarını göstermek istedi. "Meleğim" dedi tam da ânın mutluluğu dışında her şeyi unuttuğumuz o yarı uyku hâline dalmamı

sağladığı sırada. "Eğer istersem ben de ahlakçılık yapabilirim. Kendime, seni severek bir günah işleyip işlemediğimi sordum, kutsal yasaları ihlal edip etmediğimi ve fark ettim ki, seni sevmekten daha kutsal daha doğal bir şey olamaz. Eğer onlara hayran kalmamız için bize bir ipucu vermek için değilse, Tanrı neden bazı insanları geri kalanlardan daha güzel yaratmış olsun ki? Asıl günah seni sevmemek olurdu, neticede sen bir melek değil misin? Bu kadın seni öteki erkeklerle karıştırarak seni aşağılıyor; ahlaki kurallar sen söz konusu olduğunda geçersizdir; Tanrı seni hepsinin üzerinde bir noktaya yerleştirmiş. Öyleyse seni sevmek, ona yaklaşmak anlamına gelmez mi? Sırf ilahi şeylerden hoşlanıyor diye zavallı bir kadına öfkelenir mi Tanrı? Senin engin ve aydınlık yüreğin öyle benziyor ki cennete, bayram yerindeki mumlara fazla yaklaşıp kendilerini yakan sinekler gibi yanılgıya düşüyorum. Hataları yüzünden o sinekler cezalandırılacak mı yani? Ayrıca aydınlığa yönelik yüce bir hayranlık duymak hata mıdır yani? Aksine onlar fazla dindar olduklarından dolayı yok oluyorlar; yani eğer kendimizi sevdiğimizin kucağına atmaya yok olmak diyebilirsek. Seni sevmek benim zaafım, oysa öteki kadın Katolik kilisesinin içinde kalacak gücü bulabiliyor kendinde. Kaşlarını çatma öyle! Ona kızdığımı mı sanıyorsun? Hayır, küçüğüm! Ona, seni özgürlüğüne kavuşturmasını dikte eden erdemine hayranlık duyuyorum; bana da seni fethetmem için izin vermesine, seni sonsuza dek korumam için. Çünkü sen ilelebet benimsin, değil mi?"

"Evet."

"Sonsuza dek mi?"

"Evet"

"Bana sadaka mı veriyorsunuz, sultan hazretleri? Senin gerçek değerini keşfeden yalnızca benim! Onun toprağı ekmeyi bildiğini söylemiştin, değil mi? Ben bu bilimi çift-

çilere bırakırım, kendimse, senin yüreğini ekip biçmek isterim."

Bu sarhoş edici gevezelikleri hatırlamaya çalışıyorum ki size bu kadını olduğu gibi resmedebileyim; size daha önce onunla ilgili söylemiş olduğum şeyin haklılığını gösterebileyim ve sonrasında olacak olanların esrarını anlamanızı sağlayabileyim. Ama bu hoş sözlere eşlik eden şeyleri nasıl anlatmalı! Düşlerimizdeki en sıradışı fantezilerle kıyaslanabilecek türden çılgınlıklar vardı; kimi zaman şu meşhur çiçek buketlerime benzeyen türden icatlar; kuvvetle birleşen zarafet, şefkat ve ateşliliğin volkanik patlamalarıyla karşıtlık yaratan yumuşak bir yavaşlık. Kimi zaman da arzularımızın konserinde çalınan en usta işi müziğin yükselişleri; sonra iç içe dolanmış yılanları çağrıştıran oyunlar; kısacası en tebessümlü fikirlerle süslenmiş en okşayıcı sözcükler; zekânın şiirden alıp duyuların hazlarına ekleyebileceği her şey. Arabelle, Henriette'in iffetli ve derin ruhunun yüreğimde bıraktığı izlenimlerin, taşkın aşkının yıldırımlarıyla kökünü kazımak istiyordu. Madam Mortsauf, Markizi nasıl çözmüşse, o da Madam Mortsauf'u aynı şekilde çözmüştü. İkisi de birbiri hakkında isabetli yargılara varıyorlardı. Arabelle'in saldırılarının bu kadar şiddetli oluşu, aslında rakibine yönelik duyduğu korkunun büyüklüğünü ve ona gizli bir hayranlık beslediğini anlamamı sağladı. Ertesi sabah, gözlerinden anladım ki geceyi uykusuz geçirmiş ve ağlamıştı.

"Neyin var?" dedim.

"Karasevdam yüzünden mahvolmaktan korkuyorum" diye yanıtladı. Sahip olduğum her şeyi verdim. Benden daha becerikli olan bu kadının elinde senin hâlâ arzulamakta olduğun bir şey var. Eğer onu seçersen, beni düşünme artık. Kendi acılarım, pişmanlıklarım ve ıstıraplarımla canını sıkacak değilim. Hayır, gidip senden uzakta öleceğim, tıpkı canlandırıcı güneş ışığından mahrum kalan bir bitki gibi."

Dudaklarımdan, onu neşeyle dolduracak ilanı aşkları koparıp almayı iyi biliyordu. Sabaha kadar ağlamış bir kadına ne diyebilirsiniz ki? Sertlik göstermek bence alçakça bir şey olur. Mademki önceki gece onu reddedecek gücü kendimizde bulamadık, öyleyse sabah olunca duymak istediklerini söylemekle yükümlü değil miyiz? Ne de olsa Erkeklik Yasası şık yalanlar söylemekle görevlendirir bizi.

"İşte, ben cömert biriyim" dedi gözyaşlarını kurularken, "Onun yanına dön, seni aşkımın gücüyle kendime borçlu kılmak istemiyorum, yalnızca kendi iradenle hareket et. Ve eğer buraya geri dönersen, benim seni sevdiğim kadar senin de beni sevdiğini düşüneceğim, gerçi bu bana daima imkânsız göründü."

Clochegourde'a dönmeye ikna etti beni. Girmek üzere olduğum durumun yamukyumukluğu, mutluluğa boğulmuş bir adamın öngörebileceği bir şey değildi. Clochegourde'a gitmeyi reddetseydim, Leydi Dudley'e Henriette üzerinde kesin bir zafer kazandırmış olacaktım. O durumda, Arabelle beni Paris'e götürürdü. Diğer yandan, şimdi bu şekilde Clochegourde'a gidiyor oluşum Madam Mortsauf'u aşağılamak olmayacak mıydı? Öyleyse çok daha kesin bir biçimde Arabelle'e geri dönmeliydim. Bugüne kadar hiçbir kadının aşka karşı işlenmiş bu tür bir suçu bağışladığı görülmüş mü? Cennetten düşen bir melek olmayıp kendini orası için arındırdığı göz önüne alınırsa, bir kadın sevdiği adamı başka bir kadının mutlu ettiğini görmektense acı çektiğini görmeyi yeğler. Dahası ne kadar çok seviyorsa, o kadar çok incinir. İşte Grenadière'e gitmek için Clochegourde'dan bir kez çıkınca, durumumun bu iki çehresi, tesadüfe dayalı aşkım için ne kadar yararlıysa, seçimime dayalı aşkım için de o kadar ölümcüldü. Markiz derinlemesine bir tasarıyla her şeyi hesaplamıştı. Sonradan bana itiraf edecekti; eğer Madam Mortsauf fundalıklarda onunla hiç karşılaşmamış olsaymış,

Clochegourde'a musallat olup saygınlığımı zedelemeyi tasarlıyormuş.

Uykusuzlukla geçen çetin bir gecenin ıstıraplarıyla bitkin düşmüş soluk bir rengi olduğunu gördüğüm Kontes'in yanına gelince, genç ve cömert kalplerde bulunan o sezgi gücü sayesinde anladım ki, kitlenin umursamadığı ama yüce ruhların adalet anlayışına sığmayacak türden eylemler gerçekleşmişti. Oyun oynayıp çiçek toplarken bir uçurumun dibine kadar inen ve dehşet içinde kalarak geri tırmanmanın imkânsız olduğunu gören, insanların dünyasının artık erişilemez uzaklıklarda kaldığını algılayan ve geceyi karanlığın içinde, vahşi hayvanların ulumalarını işiterek geçiren bir çocuk gibi tümüyle yalnız kaldığımı hissettim. Anladım ki Henriette'le aramda artık koca bir dünya vardı bizi ayıran. İkimizin de ruhunda büyük bir uğultu patlak verdi, kutsal Cuma günü, Kurtarıcı'nın yeryüzünden göçtüğü saatte kiliselerde söylenen "Consummatum est"in iç karartıcı bir yankısı gibiydi; ilk aşkları din olan genç ruhların dehşetten buz kesmesine sebep olan korkunç bir sahne gibi. Henriette'in bütün ümitleri tek bir darbeyle ölmüştü, yüreği bir tutkunun ıstıraplarına maruz kalıyordu. Şehvet tarafından saygı gösterilen ve asla onun uyuşturucu kollarıyla sarılmamış olan bu kadın, bugün mutlu aşkın zevklerine mi özeniyordu da bakışlarını bana doğrultmaktan kaçınıyordu? Çünkü altı yıldan beri hayatımı aydınlatmış olan gözlerindeki o ışığı esirgiyordu benden. Sonuçta, gözlerimizden yayılan aydınlığın kaynağının ruhlarımız olduğunu pek tabii biliyordu; o aydınlık sayesinde ruhlarımızın birbirlerine giden yolu bulabildiğini ya da tek bir bütünde birleşebildiklerini, ayrılabildiklerini, birbirlerinden gizlisi saklısı olmayan iki kadın gibi oynayabildiklerini bilmiyor muydu? Şehvetin kanatlarının alacalı tozlar serpiştirdiği bir çehreyi, zevklere bu kadar yabancı bir çatının altına getirmemdeki hatayı acı bir şekil-

de fark ettim. Belki de dün Leydi Dudley'in, kaldığı yere tek başına dönmesine izin verseydim, belki Clochegourde'a dönseydim, belki o zaman Henriette beni bekliyor olurdu, belki de... Belki de Madam Mortsauf kardeşim olmak konusunda kendine bu kadar acımasızca yüklenmeyecekti. Hâlinden hoşnut görünmek için tavırlarına abartılı bir çabanın ihtişamını katıyordu. Bir an olsun rolünden çıkmamak için büyük bir çaba harcıyordu. Kahvaltı boyunca fazlaca ilgilendi benimle, insanı küçük düşürecek türden aşırı bir ilgiydi bu, bana sanki acıdığı bir hastaymışım gibi özen gösterdi.

"Sabahın köründe dolaşmaya çıkmışsınız" dedi Kont, "Büyük bir iştahınız olmalı. Umarım mideniz hâlâ eskisi gibi sağlamdır."

Kontes'in kurnaz bir kız kardeş gibi gülümsemesine sebep olan bu cümle içinde bulunduğum durumun gülünçlüğünü fark etmemi sağladı. Gündüzü Clochegourde'da, geceyi Saint-Cyr'de geçirmek olacak şey değildi. Arabelle, benim hassasiyetime ve Madam Mortsauf'un da soyluluğuna bel bağlamıştı. O geçmek bilmeyen gün boyunca, uzun zamandır arzulanan bir kadınla şimdi dost olmanın ne kadar zor olduğunu gördüm. Yılların hazırlığıyla o kadar basit olan bu geçiş genç yaşta hastalık gibi bir şeydi. Utanmıştım, şehvete lanetler ediyordum, Madam Mortsauf'un benden canımı talep etmesini tercih ederdim. Ondan bahsetmeye hiç yanaşmadığı için güzel rakibesine sövüp sayamıyordum; ayrıca Arabelle'e çamur atmak da yüreğinin en ince kıvrımlarına dek karakterli ve soylu olan Henriette'in benden iğrenmesine yol açacak bir alçaklık olurdu. Beş yıllık tatlı bir yakınlığın ardından, şimdi konuşacak şey bulamıyorduk; sözlerimiz düşüncelerimizi yansıtmıyordu. Önceden yüreğimizi dağlayan ıstıraplarımızın ortaklığına sığınırdık, ikimiz için de ıstırap daima sadık bir tercüman olmuştu. Oysa şimdi Henriette hem kendi için hem de benim için mutlu görünmeye

çalışıyordu; gerçekte çok üzgün olduğu hâlde. Her fırsatta kız kardeşim olduğunu söylese de o bir kadındı. Sohbeti sürdürebilmek için hiçbir şey bulamıyorduk ve ikimiz de zamanın büyük bir bölümünü ağır bir sessizliğin baskısı altında geçiriyorduk. Şu öteki kadının tek kurbanı sanki kendisiymiş gibi davranarak içimdeki acıyı daha da artırıyordu.

Kız kardeşim, hiç de bir kız kardeşe ait olmayan kadınsı bir nükte yapınca dayanamadım ve "Ben sizden daha fazla acı çekiyorum" dedim.

"Nasıl?" diye sordu, onların duygularına üstün çıkmaya çalıştığımızda kadınların kuşandığı o yüksekten bakan ses tonuyla.

"Çünkü bütün kabahat benim."

Kontes, bir an için, beni paramparça eden soğuk ve kayıtsız bir havaya büründü. Onu öyle görünce konaktan ayrılmaya karar verdim. Akşam, taraçada toplanmış olan tüm aile bireyleriyle vedalaştım. Benimle birlikte, atımın eyleştiği çimenliğe dek gelip biraz uzakta durdular. Hayvanın yularını tuttuğum sırada yanıma geldi.

"Caddeye kadar birlikte yürüyelim" dedi.

Uzattığım koluma girdi ve birbirine dolanan hareketlerimizden keyif alırcasına ağır adımlarla avluyu geçtikten sonra dış duvarın bir köşesini sarmış olan bir ağaç kümesine vardık.

Durdu ve "Elveda, dostum" dedi. Başını göğsüme yasladı ve kollarını boynuma doladı. "Elveda, bir daha görüşemeyeceğiz. Tanrı bana, geleceği görmemi sağlayan bu kederli yeteneği verdi. Günün birinde böyle yakışıklı bir delikanlıya dönüşmüş olarak çıkageldiğinizde tutulduğum o korkuyu hatırlamıyor musunuz? İşte o gün, görmüştüm bana arkanızı dönüp gideceğinizi; tıpkı bugün Grenadière'e gitmek için Clochegourde'dan ayrılıyor oluşunuz gibi. Yazgımızla

ilgili olarak dün gece de yine onun gibi bir şey gördüm. Dostum, şu anda birbirimizle son kez konuşuyoruz. Ancak birkaç kelime daha söyleyebilecek gücüm kaldı çünkü yakında, sizinle konuşacak olan ben, tam anlamıyla ben olmayacak. Ölüm, daha şimdiden içimdeki bir şeyleri alıp götürdü bile. Yakında, çocuklarımdan annelerini çalmış olacaksınız; onlar için annelerinin yerini doldurun! Bunu yapabilirsiniz! Jacques ve Madeleine, onlara acı çektirmişsiniz gibi severler sizi.

"Ölmek!" dedim, ışıltılı gözlerindeki ateşin kuruduğunu görüp dehşet içinde kalarak. Sevdiklerinden biri bu korkunç hastalığa yakalanmamış kimselere bir fikir vermek için gözlerinin kararmış gümüş kürelere benzediğini söyleyebilirim. "Ölmek! Henriette, sana yaşamanı emrediyorum. Zamanında, bana yeminler ettirmiştin, şimdi de aynı şeyi ben senden istiyorum. Origet'ye danışıp, talimatlarını harfiyen uygulayacağına yemin et..."

Yanlış anlaşıldığı için öfkelenip umutsuzluk dolu bir sesle "Tanrı'nın iradesine karşı mı çıkıyorsunuz?" diye bağırdı.

"Beni, isteklerimi sorgulamadan yerine getirecek kadar sevmiyorsunuz" dedim, "Şu sefil leydinin sevdiği kadar..."

"Elbette seviyorum, her ne istersen yaparım" dedi bugüne dek itinayla koruduğu mesafeleri bir anda aşmasını sağlayan bir kıskançlığın dürtmesiyle.

"Burada kalıyorum" dedim gözlerinden öperek.

Korkup kollarımdan kurtuldu, gidip bir ağaca yaslandı; sonra telaşlı bir şekilde yürüyerek, arkasına bile bakmadan eve döndü. Peşinden gittim; ağlıyor ve dua ediyordu. Çimenliğin orada yetiştim; elini alıp saygıyla öptüm. Hiç beklemediği bu teslimiyet yüreğine dokundu.

"Her halükârda sana aidim!" dedim, "Çünkü teyzenin sevdiği gibi seviyorum seni."

Elimi sımsıkı sıkarak titredi.

"O bakış" dedim, "Eskiden baktığın o bakış! Kendini tamamen veren kadın bile" diye haykırdım bana doğrulttuğu bakışlarıyla ruhumun aydınlandığını hissederek, "O bile şu anda senin bakışlarında bulduğum hayat ve ruhu veremez bana. Henriette, sen en fazla sevilensin, yegâne sevilen."

"Yaşayacağım!" dedi, "Ama siz de iyileşin bir an evvel."

Bu son bakış, Arabelle'in alaycılığının üzerimdeki tüm etkisini silip süpürmüştü. Size betimlediğim ve birinden diğerine, duygudan duyguya maruz kaldığım, bu iki uzlaşmaz tutkunun arasında oyuncak olmuştum. Hem bir meleği hem de bir iblisi seviyordum. Aynı oranda güzel iki kadın; biri, kendi kusurlu karakterimiz yüzünden eleştirip saldırdığımız tüm erdemlerle; diğeri, bencil isteklerimiz yüzünden tanrılaştırdığımız ahlaksızlıklarla süslenmiş iki kadın.

Cadde boyunca ilerlerken, mendil sallayan iki çocuğunun arasında ağaca dayanmış duran Madam Mortsauf'u görmek için tekrar tekrar geri dönüp bakıyordum ve şaşkınlık içinde kalarak ruhumun gururla kıpırdandığını hissettim; böylesi güzel iki kadının yazgısı bana bağlıydı, farklı bakımlardan böylesi üstün iki kadının da zaferlerinin nesnesiydim; yaşamlarına esinlediğim tutku öyle güçlüydü ki benden yoksun kaldıklarında ölüm her yandan kuşatıyordu onları. İnanın bana, bu geçici kendimi beğenmişliğim yüzünden iki katı büyük bir bedel ödedim! Kont'un ölümü ya da beni Henriette'e kavuşturacak ona benzer bir çaresizlik ânını, Arabelle'in yanında beklememi kulağıma hangi şeytan fısıldıyordu bilmiyorum. Henriette beni daima sevmişti; sertlikleri, gözyaşları, pişmanlıkları, Hıristiyanca kendini ikinci plana atışları; ne onun kalbinden ne de benimkinden silinebilecek bir duygunun büyüleyici izleriydi. Derin düşünceler içinde bu güzel ağaçlı caddede ağır adımlarla ilerlerken, artık yirmi beş değil, elli yaşındaydım. Bir anda otuzundan altmışına geçenler kadınlardan ziyade genç erkekler değil midir? Bu

kötü düşünceleri ne kadar kovarsam kovayım, dönüp dolaşıp tekrar musallat oluyorlardı! Belki de kökleri Tuileries'de, kralın taht odasındaki duvar kaplamalarına dayanıyordu. XVIII. Louis'nin masumiyeti peçesini kaldıran güçlü bakış açısına kim direnebilir! Bir keresinde, gerçek tutkuyu yalnızca olgunluk çağımızda deneyimleyebileceğimizi çünkü yalnızca işin içine iktidarsızlık da karışınca tutkunun güzel ve taşkın olabileceğini ve alınan her hazza, kumarbazın attığı son zarıymış gibi sarılabileceğimizi söylemişti.

Ağaçlı caddenin sonuna gelince dönüp Henriette'in hâlâ orada olduğunu, hem de tek başına olduğunu görünce, göz açıp kapayıncaya dek bütün yolu gerisin geri aşıverdim. Sebebini kendinin de bilmediği kefaret gözyaşlarıyla ıslanmış son bir veda sahnesi daha yaşadık. Sonsuza dek yitirilmiş güzel aşkların, o bakir duyguların, hayatın bir daha açmayacak olan çiçeklerinin ardından dökülmüş samimi gözyaşlarıydı bunlar çünkü bu yaştan sonra, erkek, veren taraf değildir artık, alan taraftır; sevgilimizde sevdiğimiz şey kendimizdir artık. Oysa gençken, kendimizde sevgiliyi severdik. Yaş kemale erince artık kendi zevklerimizi, kendi bozukluklarımızı bizi seven kadına da aşılamaya başlarız; oysa yaşamın başında, sevdiğimiz kadın bize kendi erdemlerini aktarıyor, bir tebessüm aracılığıyla bizi güzele çağırıyordu ve bize bağlılığın ne olduğunu öğretirken, bizzat kendisi örnek oluyordu. Bir Henriette'i olmayanlara ne kadar yazık! Ne kadar yazık Leydi Dudley gibi bir kadınla hiç tanışmamış olanlara! Bu ikinci türdeki erkekler evlenseler, eşlerini ellerinde tutmayı beceremezler ve birinci türdekiler de sevgilileri tarafından terk edilirler. Öyleyse ne mutlu bu iki kadını tek bir kadında bulabilenlere! Ne mutlu, Natalie, sizin sevdiğiniz erkeğe!

Paris'e döndükten sonra, Arabelle'lle eskisine kıyasla daha fazla yakınlaştık. Çok geçmeden, uymak için özen gösterdi-

ğim ve böylece Leydi Dudley'in toplumun gözünde düştüğü kötü konumun bağışlanmasını sağlayan görgü kurallarını bir bir terk etmeye başladık. Görünenin ötesini merak edip kurcalamaktan zevk alan insanlar, görünüşü ancak sakladığı sırrı öğrendikten sonra meşru kabul ederler. Yüksek sosyetenin orta yerinde yaşamak zorunda olan sevgililer, salon hukukunun gerektirdiği bariyerleri çiğnemeyecek olurlarsa, daima haksız çıkarlar; bu yaşam biçiminin gelenekleri tarafından dayatılan uzlaşmaların her birine titizlikle itaat etmemek herkesten çok kendileri için pahalıya patlar. Korunması gereken mesafeler, muhafaza edilmesi gereken yüzeysel saygı, oynanması gereken tiyatro oyunları, kurcalanmaması gereken sırlar, mutlu bir aşkın tüm bu entrikaları yaşamı doldurur, arzuyu tazeler ve yüreklerimizi alışkanlığın gevşekliğine karşı savunur. Ama müsrif bir tabiatı olan ilk tutkular, tıpkı genç insanlar gibi, geliştirmek yerine kendi ormanlarını kökünden keserler. Arabelle bu burjuva düşünceleri benimsemiyor, sırf beni hoşnut etmek için ayak uyduruyordu. Katlini meşru hâle getirmek için kurbanını önceden işaretleyen bir cellat misali, beni tüm Paris'in gözü önünde sergiliyor ve kendi "sposo"su[67] yapıyordu. Hatta beni elinde tutabilmek için toplum içindeyken işveli tavırlarını artırdı çünkü yelpaze altından fısıldanan dedikodulara yeterince kanıt sağlamadığı için üstün nitelikli kepazeliklerinden tatmin olmuyordu. Kendini toplumun gözünde kötü duruma düşürecek pervasızlıklara girişmekten böylesi keyif aldığını görüp de aşkına nasıl inanmazdım?

Bir kez evlilik dışı ilişkinin şekerli tatlarına dalınca, içimi bir umutsuzluk kapladı çünkü hayatımın, giderek, Henriette'in bana telkin ettiği öneri ve fikirlerin tersine bir yön aldığını görüyordum. İşte o zaman, sonun yaklaştığını hisseden

67. (İt.) genç damat (argo).

ve öksürüğünün sesini tahlil eden hekimlere daha fazla tahammül edemeyen bir veremlinin hayata karşı duyduğu o hınçla yaşamaya başladım. Kalbimde ıstırap çekmeden istirahat edebileceğim tek bir kuytu köşe dahi kalmamıştı; bir intikam meleği, düşünmekten kaçtığım fikirleri hiç durmadan üzerime üzerime fırlatıyordu. Henriette'e yazdığım mektuplar bu ahlaki hastalık hâlini resmediyor ve ona sınırsız acılar veriyordu. "Yitirdiğimiz onca hazinenin karşılığında en azından sizin mutlu olduğunuzu görmek isterdim!" diye yazmıştı bana cevap olarak gönderdiği tek mektupta. Ve ben mutlu değildim! Sevgili Natalie, mutluluk mutlaktır, kıyaslamalar yüzünden yara alıp zayıflamaz. Şehvetimin ilk ateşliliği geçtikten sonra ister istemez bu iki kadını birbirleriyle kıyaslar olmuştum, ortaya çıkan tezatlık üzerineyse yeterince kafa yoramamıştım. İşin aslı, tüm büyük tutkular karakterimiz üzerine öyle büyük bir yük bindirir ki, başlangıçta pürüzleri bastırır ve hem kusurlarımızı hem de erdemlerimizi meydana getiren alışkanlıkların açtığı çatlakları doldurur. Fakat ilerleyen günlerde, birbirlerine fazlasıyla alışan iki âşık, karakterlerindeki ahlaki fizyonomiyi oluşturan o izlerin yeniden belirginleştiğini görürler; ikisi de karşılıklı olarak birbirleri hakkında hükümler vermeye başlar. Sevgilinin karakteri ve tutkunun büyüklüğü arasında gelişen bu çatışmadan, yüzeysel insanların insan yüreğini istikrarsızlıkla suçlamak için silah olarak kullandıkları ve genelde ayrılıklara gebe olan derin bir tiksinti doğar. İşte biz tam da bu aşamaya girmiştik. Gözlerim, cilveleriyle eskisi kadar kör olmuyordu artık ve zevklerimi ayrıntılı bir şekilde çözümleyerek, belki de istemeden, sonucunda Leydi Dudley'i gözümden düşürecek bir tahlile giriştim.

Her şeyden önce, Fransız kadınını diğer kadınlardan ayıran ruh; her memleketin sevme tarzını deneyimlemiş olanların dediğine göre Fransız kadınını sevilmeye değer

kılan o ruh, Leydi Dudley'de eksikti. Bir Fransız kadını sevdi mi, başkalaşım geçirir; o kadar şişirilmiş olan işvesini yalnızca aşkını süslemek için kullanır; hakkını vererek sevebilmek uğruna o tehlikeli kibrini ve tüm kendini beğenmişliklerini feda eder. Sevdiği adamın çıkarlarıyla, kinleriyle, dostluklarıyla evlenir; görmüş geçirmiş bir işadamının tüm ticari deneyimini yalnızca bir gün içinde öğreniverir; yasaları çalışır, kredi mekanizmasını kavrar ve bir bankerin kasasını çekip çevirir; tabiatı düşüncesiz ve tutumsuzdur ama tek bir altının dahi israf olmasına sebep olacak bir hata yapmaz. Aynı anda hem anne hem hükümdar hem de doktor olur ve tüm bu işlerin en ufak detaylarına dahi sonsuz bir aşktan ileri gelen bir mutluluk katar. Diğer milletlerin kadınlarına ait ayırt edici nitelikleri kendinde birleştirir ve bu karışıma ruhunu yansıtan bir birlik verir. Canlandıran, olanak veren, meşru kılan bu Fransız tohumu, her şeyi çeşitlendirir ve tek bir fiilin basit zaman çekimine ait monotonluğu silip atar. Fransız kadını yorulmak bilmeden ilelebet sever, her bir an, kalabalıkların arasındayken de yalnız başınayken de. Onun konuştuğu aksan yalnızca sevdiği adamın kulaklarında çınlar; hatta sessiz kalışlarıyla da konuşur o. Bakışlarını indirmişken dahi sizi görebilir. Ortam şartları ona konuşmayı da göz göze gelmeyi de yasaklamış olabilir ama o kumların üzerine ayaklarıyla yazar düşüncelerini. Yalnız kaldığında, aşkını uykusunda bile sayıklar. Kısacası, tüm dünyayı aşkına boyun eğdirir.

İngiliz kadını, öte yandan, aşkını dünyaya boyun eğdirir. Eğitimle edindiği, o buz gibi soğuk tavrını muhafaza etme alışkanlığı, daha önce bahsetmiş olduğum o bencil İngiliz duruşu sayesinde yüreğini İngiliz mekanikliğiyle kolayca açıp kapayabilir. Soğukkanlılıkla takıp çıkarabildiği nüfuz edilemez bir maske taşır. Kimse bakmadığı sırada İtalyanlar gibi tutkuludur ama insan içindeyken soğuk bir şekilde ağır-

başlı tavırlar takınır. En fazla sevilen erkek bile yatak odasından çıkan bir İngiliz kadınının alameti farikası olan o mesafeli çehre, o soğuk ses tonu ve o inanılmaz ilgisizlik karşısında tahtından kuşkuya düşer. Tam da o anda, ikiyüzlülük kayıtsızlığa dek varmaktadır, İngiliz kadını çoktan her şeyi unutmuştur. Aşkını üstünden çıkardığı bir elbiseymişçesine bir kenara atabilen bir kadın, pekâlâ elbisesini hiç zorlanmadan değiştirebilir de. Sevilen kadının, aşkını sanki nakış işiymişçesine bir başlayıp bir bıraktığını sonra yeniden eline aldığını görüp de yaralanan onur yüzünden sızlayan yüreğin medceziriyle ne fırtınalar uyanır! Bu kadınlar asla tam olarak size ait olamazlar çünkü fazlasıyla kendilerine aitlerdir onlar. Aşkımıza boyun eğemeyecek kadar çok önem verirler toplumun onlar hakkındaki düşüncelerine. Fransız kadınının tek bir bakışıyla bir hastayı teselli edebildiği, birkaç masum alayla konuklara karşı öfkesini bastırabildiği yerde İngiliz kadını mutlak bir sessizliğe gömülür; bu sessizlik ruhunuzu kemirir, aklınızı huzursuz eder. Bu kadınlar akla gelen hemen her durumda sürekli olarak öyle kibirlidirler ki büyük çoğunluğunun karakteri üzerinde hüküm süren ve zevklerine dek her şeyi belirleyen tek kadirimutlak "günün modası" olsa gerek. Hicap işinde abartıya kaçan kişi aşkı da abartmak zorunda kalır; İngiliz kadınları böyledir işte; onlar için her şey biçimden ibarettir, dahası bu biçim aşkından bir sanat duygusu geliştirmeyi de bilmezler. Kim ne derse desin, Fransız kadınının ruhunu hesap kitapçı İngiliz kadınının akılcı aşkına böylesi üstün kılan farkın ne olduğunu en iyi açıklayacak olan şey, Protestanlık ve Katoliklik çatışmasıdır. Protestanlık kuşku duyar, tetkik eder ve inancı öldürür; başka bir deyişle sanatın ve aşkın katilidir.

Toplum içindeyken o toplumun kurallarına boyun eğmek gerekir ama tutkulu insanlar cemiyet hayatından kaçarlar çünkü bu onlar için katlanılmaz bir şeydir. Oysa Leydi Dud-

ley salon hayatının nimetlerinden vazgeçmeye yanaşmıyordu ve İngilizlere ait o zıt ruh hâlleri arasındaki değişimi alışkanlık hâline getirmişti. Tüm bunları fark edince, kendime duyduğum saygımın nasıl zedelendiğini varın siz düşünün. Toplumun ona dayattığı bir fedakârlık değildi bu; hayır, o yalnızca kendini, tabiatı gereği birbirine düşman iki zıt biçimde ortaya koyuyordu, hepsi bu. Sevdiği zaman, sarhoş olurcasına seviyordu; hiçbir memleketten hiçbir kadın onunla kıyaslanamazdı; tek başına koca bir saray haremine bedeldi. Lakin sonra, o büyülü sahnenin üzerine bir perde iniyor ve o sahnenin anısını dahi sürgün ediyordu. Ne bir bakışa ne de bir tebessüme karşılık veriyordu ondan sonra; ne efendi ne de köle oluyordu; artık yalnızca cümlelerine ve oturup kalkışına dikkat etmek zorunda olan bir büyükelçi karısı gibi davranır oluyordu. Sessizliği insanı sabırsızlandırıyordu; teşrifatıysa yüreğe zulüm gibiydi. Vecd içinde ülküsel bir anlam yüklemek yerine yeniden ihtiyaç duyacağı zamana dek aşkı hayatından çıkarıyordu. Ne kaygı ne pişmanlık ne de arzu! Ama şehvet vakti geldiğinde, ansızın alevi tutuşmuş meşale gibi parlıyor, o âna dek kendini uzak tutmuş oluşunu aşağılar bir havaya bürünüyordu. Bu iki kadından hangisine inanmalıydım? Böylece Henriette ve Arabelle arasında ne kadar büyük bir fark bulunduğunu, binlerce diken batması benzeri bir acı duyarak algılıyordum. Madam Mortsauf bir an için yanımdan ayrılacak olsa, ardında bıraktığı havayı benimle ilgilenmeye devam etmesi için görevlendiriyormuş gibi görünürdü. Yürüyüp gittiği sırada elbisesinin kıvrımları gözlerime hitap eder, geri döneceği zaman da eteklerinin çıkardığı hışırtılar kulaklarımı şenlendirirdi. Bakışlarını yere çevirirken gözkapaklarının kapanışında bile sonsuz sevinçler gizliydi. Ve sesi, o ezgilerle dolu sesi hiç durmadan yüreği okşardı. Sözleri daima istikrarlı bir düşüncenin tanığıydı, daima ve yalnızca kendine benzerdi o! Ru-

hunu, biri ateşli diğeri soğuk olacak şekilde iki farklı kişiliğe bölmezdi. Yani Madam Mortsauf zekâsının ve düşüncesinin tüm çiçeklerini duygularını ifade etmeye tahsis etmişti; düşünceleriyle hem çocuklarını hem de beni neşelendirirdi. Oysa Arabelle'in zekâsı, yaşamı sevilir kılmaya hizmet etmiyordu; onun zekâsının bana hiçbir faydası yoktu. O yalnızca cemiyet hayatı sayesinde cemiyet hayatı için var oluyor ve katıksız bir alaycılıkla yaşıyordu. Yırtmayı, ısırmayı, delmeyi seviyordu; beni eğlendirmek için değil, belli bir kompleksini tatmin etmek için. Madam Mortsauf mutluluğunu tüm gözlerden gizlerdi, Leydi Arabelle'se kendininkini tüm Paris'e gösterme heveslisiydi; suratında o soğuk maskesi, beni koluna takıp Koruluğa geçit töreni yapmaya çıkarıyor ve böylece sosyete geleneklerini sürdürüyordu. Gösteriş ve haysiyetin, aşk ve soğukluğun bu karışımı, tutkulu olduğu kadar da bakir olan ruhumu aralıksız yaralıyordu. Mizacım, bu kadar ani ısı değişimlerine, bir sıcaklıktan diğerine geçmeye uygun olmadığı için acı çekiyordum ve o, toplum sahnesinde hicabını kuşandığı sırada benim hâlâ devam eden aşk çarpıntısından elim ayağıma dolanıyordu. Kelimelerimi özenle seçmeyi eksik etmeden bu durumdan yakınacak olsam, o üç başlı mızrağa benzeyen dilini kuşanıyor, size resmetmeye çalıştığım şu İngiliz alaycılığının üstüne bir de aşkının büyüklüğüyle övünüyordu. Herhangi bir konuda zıtlaşacak olsak kalbimi kırıp zekâmı aşağılamayı bir oyun hâline getiriyor, bana yoğurulacak hamur muamelesi yapıyordu. Her konuda orta noktayı bulmaya çalışan görüşlerime yanıt olarak, ortaya koyduğum fikirleri abartılı bir şekilde karikatürleştiriyordu. Takındığı tavırdan dolayı onu itham ettiğimdeyse, beni tüm Paris'in önünde öpmekle tehdit ediyordu. Bunu öyle ciddi söylüyordu ki, insanlara dedikodu malzemesi vermeyi sevdiğini de bildiğim için, vaadini gerçekleştirir diye korkmaktan kendimi alamıyordum. Her ne

kadar tutkusu gerçek olsa da, onunlayken Henriette'teki maneviyata, kutsallığa, derinliğe benzer hiçbir şey hissedemiyordum. Kumlu toprak gibi doyumsuzdu. Madam Mortsauf'un ise güven verici bir yönü olmuştu daima; sesimdeki en ufak bir değişiklikten ya da bir bakışımdan ruhumu görürdü. Öte yandan, Markiz ne bir bakışla ne el sıkışla ne de tatlı bir sözle yumuşatılamazdı. Bu kadar da değil! Dünün mutluluğu ertesi gün hiçbir şey ifade etmiyordu gözünde; hiçbir aşk ifadesi onu etkilemek için kâr etmiyordu. Öyle şatafatlı, tantanalı, yıldırımlı bir arzu duyuyordu ki, kuşkusuz hiçbir sevgi gösterisi onun kafasındaki idealin yakınından bile geçemiyordu. Şiddetli bir aşk arayışı içinde olmasının kaynağı da buydu zaten; şişirilmiş düşlerindeki aşk yalnızca onu kapsıyordu, beni değil.

Madam Mortsauf'un size göstermiş olduğum şu mektubu; o sıralar hâlâ ışığı sayesinde yolumu görebildiğim, en erdemli kadınların daima Fransız kadınının dehasıyla hareket ettiğinin kanıtı olan ve ihsan ettiği daimi farkındalıkla istikbalimdeki tüm başarıların kaynağı olan o mektup, Henriette'in, maddi çıkarlarımdan tutun siyasi ilişkilerime ve manevi yetkinliklerime dek benimle ne kadar içten ilgilendiğini, uygunsuz kaçmayacak konularda benim hayatımı nasıl bir tutkuyla kucakladığını yeterince açık ve net olarak ortaya koymuştur sanıyorum. Leydi Dudley'in bu meselelerdeki duruşuysa, yoldan geçen herhangi bir tanıdığın gösterdiği mesafeli ilgiden daha fazla değildi. İşlerim, gelecek planlarım, ilişkilerim, yaşamımdaki güçlükler, kinlerim ya da dostluklarım hakkında bir kez bile herhangi bir soru sormadı. Cömert biri değildi ama kendi için oldu mu tutumsuzca harcardı; kişisel çıkar ve aşk konularını birbirine tezat şeyler olarak görmeyi gereğinden fazla abartıyordu. Oysa her ne kadar bizzat deneyimlememiş olsam da, beni sıkıntılardan korumak için Henriette'in kendisi için istemeyece-

ği nimetleri dahi benim için arayıp bulacağını biliyordum. Tarih boyunca en zengin ve en yüksek noktalardaki birçok adamın başına gelen o büyük felaketlerden biri beni vuracak olsa, gider Henriette'e sığınır; Leydi Dudley'e ise tek kelime etmektense zindana atılmayı yeğlerdim

Buraya kadar, yalnızca işin duygusal yönündeki tezatlara değindik ama aynı şey dünyevi konularda da geçerliydi. Fransa'da lüks, insanın kendini ifade etme biçimidir, dünya görüşünün ve kişisel şiirinin dışavurumudur; karakteri betimler ve sevilen varlıktaki hâkim düşünceyle yolumuzu aydınlatarak sevgililer arasındaki en küçük lütuflara dahi değer katar. Öte yandan, ince işçiliğiyle aklımı çelmiş olan İngiliz lüksü oldukça mekanikti! Leydi Dudley kendinden hiçbir şey katmıyordu, başkaları tarafından üretiliyordu bu lüks, satın alınan bir şeydi. Arabelle'in gözünde, Clochegourde'daki bin bir özenle hazırlanmış güzellikler hizmetçilerin eseriydi; hizmetçilerden her biri kendi uzmanlık alanında ve kendi sorumluluğu dahilinde çalışırdı. En iyi uşakları seçmek, kâhyanın göreviydi; söz konusu olan at seçmekmiş gibi. Arabelle, çalışanlarına bağlanmazdı; içlerinden en değerli olanı ölse bile, bu konuda hiçbir şey hissetmezdi; eşit derecede işinde usta olan bir başkasını parasını ödeyip getirtirdi. Komşularına gelince, diğer insanların başına gelen felaketler için gözyaşı döktüğünü bir kez olsun görmüş değilim; ağlanacak yerde gülen çocuksu bir bencilliği vardı. Soylu kadının sarındığı al çarşaflar aslında tunçtan bir karakteri gizliyordu. Akşamları kilimler üstünde yuvarlanan, aşk çılgınlığının tüm çıngıraklarını çınlatan bu alımlı cariye, kolaylıkla genç bir adamı, duygusuz ve haşin İngiliz kadınıyla barıştırabiliyordu. Asla ürün vermeyecek olan, nafile ekim yaptığım bu toprağın verimsizliğini çok geç keşfettim. Madam Mortsauf, onun bu tabiatını, o kısacık karşılaşmalarında, daha bir bakışta anlamıştı. Kehanetvari sözlerini

hatırlıyordum. Henriette her konuda haklıydı, Arabelle'in aşkı bana katlanılmaz gelmeye başlamıştı. O günden bu yana, binicilikte iyi olan kadınların çoğunun şefkat bakımından eksik olduklarını ister istemez fark eder olmuştum. Amazonlar gibi, bir göğüsleri eksiktir, kalplerinin, neresi olduğunu bilmediğim muayyen bir bölümü sertleşmiştir.

Bu zincirin ağırlığını hissetmeye başlar başlamaz, yorgunluk hem bedenimi hem de ruhumu ele geçirdi; aşka kutsallık katan şeyin samimi duygular olduğunu o zaman daha iyi anladım. Aradaki mesafeye rağmen güllerinin kokusunu duyabildiğim, bülbüllerin şarkısını işitirken taraçasının sıcaklığını hissedebildiğim Clochegourde'un anıları altında ezildiğim sırada; suları çekilince dere yatağının çakıl taşlarıyla dolu olduğunu fark ettiğim o umutsuz anda, bugün dahi yaşamım üzerindeki etkisi hâlâ devam eden, her saat başı yankılarını yeniden işittiğim bir darbe aldım.

Saat dörtte çıkacak olan kralın taht odasında çalışmaktaydım, Lenoncourt Dükü de görev başındaydı. Onun içeri girdiğini gören Kral, ona Kontes'in nasıl olduğunu sordu. Oldukça anlamlı bir hareketle aniden başımı kaldırdım. Bu hareketimden irkilen kral, gerektiğinde hiç çekinmeden söylediği ağır sözlerini aratmayan bir bakışla baktı bana.

"Efendimiz, kızım ölüyor" diye yanıtladı Dük.

"Kralım bana izin bahşederler mi?" dedim gözlerimde yaşlarla, patlamaya hazır öfkesine aldırış etmeden.

Her kelimesinde iğnelercesine tebessüm eden kral "Koşun lordum" dedi az önceki davranışımı bağışlama lütfunda bulunarak.

Babadan ziyade saray adamı olan dük, izin talebinde bulunmadı ve krala eşlik etmek üzere arabasına bindi. Leydi Dudley'e veda etmeden yola koyuldum. Neyse ki evde değildi, ben de kralın hizmetinde göreve gittiğimi yazdığım bir not bıraktım. Croix de Berny'de, Verrières'den dönmekte

olan Majesteleriyle karşılaştım. Kabul ettiği bir çiçek demetini yere bırakırken bana o kraliyet nüktesiyle yüklü delici bakışlarıyla baktı; sanki şöyle demeye çalışıyordu: "Politikada yükselmek istiyorsan, geri dön! Ölülerle muhabbete dalıp gitme!" Dük eliyle kederli bir hareket yaptı bana. Sekiz atın çektiği iki şatafatlı araba ve üniformaları yaldızlı albaylar, "Kral çok yaşa!" haykırışları arasında kralın maiyeti eşliğinde tozu dumana katarak gözden kayboldu. Nasıl ki doğa, bizim başımıza gelen felaketlere kayıtsız kalıyorsa, saray erkânı da Madam Mortsauf'un cesedini aynı duygusuzlukla çiğneyip geçiyordu sanki. Dük gayet kusursuz bir adam olsa da, kuşkusuz kral yattıktan sonra saraydaki kâğıt oyununa katılacaktı. Düşese gelince, ona Leydi Dudley'den bahsederek kızına ilk darbeyi vuralı çok oluyordu.

Acele yolculuğum bir düş gibi geçti ama varını yoğunu kaybetmiş bir kumarbazın düşleri gibi. Hiçbir haber alamadığım için çaresizlik içindeydim. Günah çıkarıcı rahip, katı kurallarını benim Clochegourde'a girişimi engelleyecek kadar ileri götürür müydü? Madeleine'i, Jacques'ı, Rahip Dominis'i ve Mösyö Mortsauf'a kadar herkesi suçluyordum. Tours'u geçtikten sonra, Saint-Sauveur köprülerinin orada, bir zamanlar henüz tanışmamış olduğum sevgilimi ararken hayran kalarak koşturduğum, Poncher'e giden kavaklarla çevrili yolda Mösyö Origet'yle karşılaştım. Clochegourde'a gittiğimi tahmin etmiş olmalı, ben de onun oradan dönmekte olduğunu tahmin etmiştim; ikimiz de arabalarımızı durdurup indik; ben haber sormak için, o da haber vermek için.

"Madam Mortsauf nasıllar?" dedim.

"Onu canlı bulacağınızdan emin değilim" diye yanıtladı. "Korkunç bir ölümle ayrılıyor bu dünyadan; yetersiz beslenme. Geçen Haziran beni çağırttığında, hiçbir tıbbi kuvvetin savaşamayacağı bir hastalığa yakalandığını görmüştüm. Belirtileri daha o zaman bile taşımaktaydı; kuşkusuz Mösyö

Mortsauf bu belirtileri size açıklayacaktır, neticede kendisinin de bu hastalıktan muzdarip olduğunu sanıyor. Madam la Kontes'in etkisi altında olduğu şey, tıbbi müdehaleyle yön verilebilecek türden geçici bir metabolik düzensizlik değildi. Önceden başlamış ve tedavi edilmesi mümkün bir hastalığın nöbetleri de değildi. Maalesef, hastalık, sanatımın kifayetsiz kaldığı bir noktaya varmıştı. Bir hançer darbesinin açtığı ölümcül yara misali şifası bulunmaz bir keder! Bu hastalık, sorunsuz işlemesi hayat için en az kalp kadar önemli olan bir organın, yaşama sevincinin güçten düşmesi sonucu ortaya çıkar. Hançerin işlevini keder devralmış. Kendinizi kandırmayın! Madam Mortsauf, kaynağı meçhul bir keder yüzünden ölüyor.

"Meçhul bir keder!" dedim. "Ya çocukları, onlar da hasta mı?"

"Hayır" dedi bana anlamlı bir bakış atarak. "Ayrıca hastalığı ciddileştiğinden beri Mösyö Mortsauf ona eziyet etmeyi bıraktı. Bana daha fazla ihtiyaç yok, Azay'dan Mösyö Deslandes yeterince donanımlı; kaldı ki bu hastalığın bir şifası yok ve ne yazık ki ıstırapları da korkunç oluyor. Zengin, genç ve güzel olmak; sonra da zayıflıktan ölmek, açlıktan çekip küçülmek... Açlıktan ölüyor o! Midesi kapanmış olduğu için kırk gündür hangi formda sunarsak sunalım her türlü besini reddediyor."

Mösyö Origet uzattığım elimi sıktı ama zaten elimi uzatmamı talep eder gibi bir hâli vardı. "Metin olun, Mösyö" dedi gözlerini göğe kaldırarak. Bu sözleri, eşit derecede göğüs gerdiğime inandığı acılara yönelik şefkatinin ifadesiydi; yüreğime saplanan bir mızrak gibi acılarımı azdırdığının farkında değildi. Arabacıya, beni zamanında yetiştirmesi karşılığında iyi bir ödül vaat ederek hızla arabaya atladım.

Ruhumu sıkıştıran acı düşüncelere öylesine gömülmüştüm ki sabırsızlığıma rağmen yolculuk birkaç dakika sürmüş

gibiydi. O kederden ölüyor ama çocukları hasta değil! Demek ki benim yüzümden ölüyordu! Tehdit edici bir karaktere bürünen vicdanım, ömrüm boyunca, hatta sonrasında da yankılanmaya devam edecek türde bir ithamda bulunuyordu. İnsanın adaleti ne kadar da zayıf, ne kadar da acınasıydı! Yalnızca alenen işlenen suçları cezalandırıyordu! Cömertlik göstererek sizi uykunuzda tek bir darbeyle öldüren, sizi sonsuz uykuya daldıran ya da ansızın vurarak sizi ıstıraplı bir mücadeleden kurtaran katilin akıbeti neden idam ya da utanç oluyordu? Diğer yandan, yıkıma sürüklemek için ruha, bedeni kemiren keder safrasını damlalar hâlinde akıtan katil neden hâlâ saygınlık içinde mutlu bir yaşam sürüyordu? Cezasız kalmış ne de çok katil vardı! Şık bir şekilde işlenmiş suçlara karşı nedendi bu hoşgörü? Manevi idamlarla işlenen cinayetler nasıl da beraatle sonuçlanıyordu!

Bilmem hangi intikam meleği, ansızın şu boyalı perdeyi kaldırdı da toplumun tabiatını gözlerime ifşa etti. Benim kadar sizin de gayet iyi tanıdığınız bütün o kurbanlar gözlerimin önünden geçiverdi: birkaç gün önce Normandiya'dan ölüsü çıkan Madam Beauséant! Saygınlığı lekelenen Langeais Düşesi! Touraine'e gelip, Leydi Dudley'in iki haftalığına kaldığı o evde ölen, daha doğrusu korkunç bir biçimde öldürülen Leydi Brandon! Biliyorsunuz, bu türden olaylar bakımından oldukça bereketli bir çağda yaşıyoruz. Ya şu biçare genç kızı tanımayan var mıdır; belki de Madam Mortsauf'u da öldürmekte olan aynı kıskançlığa yenilen, onunla zehirlenen kadını? Utangaç cehaleti yüzünden; Ranquerolles, Montriveau ve de Marsay'in siyasi amaçları gereği desteklediklerı bir budalanın kurbanı olup iki yıllık bir evlilik sonunda bir deri bir kemik kalan, bir büve tarafından ısırılmış bir çiçeği andıran şu güzeller güzeli genç kızın kaderi karşısında kim ürpermez? Yüce gönüllülük ederek kocasının borçlarını ödedikten sonra onu bir daha asla görmek iste-

meyen, hatta ömrünün son anlarında dahi hiçbir duanın yumuşatamadığı bu kadının hikâyesini öğrenen kimin yüreği sızlamadı? Peki ya ölümle çok erken tanışan Madam d'Aiglemont, kardeşimin özenli bakımı olmasaydı yaşayabilir miydi? Toplum ve bilim, mahkeme önüne çıkarılamayan türdeki cinayetlerin suç ortağıdır. Sanki kimse kederden ölmezmiş gibi; umutsuzluktan, aşktan, içe atılan kırgınlıklardan, onca zaman besledikten sonra meyve vermediği görülen ümitlerden, tekrar ve tekrar yeniden ekildiği hâlde kök salmamış ümitlerden kimse ölmezmiş gibi davranırlar. Yeni tıp terimleri her şeyi açıklayabilecek kullanışlı kelimelere sahiptir: Gastrit, Perikardit ve yalnızca kulaklara fısıldanan binlerce kadın hastalıkları; tüm bunlar, noterin eliyle çok yakında kurulanacak olan ikiyüzlü gözyaşlarının eşliğinde taşınan tabuta girmek için pasaport işlevi görürler. Bu felaketlerin temelinde bizim bilmediğimiz başka yasalar mı var? Yüzyıllık ağaç, çok sayıda küçük esnafı yutup yok eden milyoner misali büyüyüp gelişebilmek için etrafındaki her şeyi kurutmak, yeryüzünü acımasızca ölü çiçeklerle mi kaplamak zorunda mıdır? Uysal ve şefkatli yaratıklarla kendine ziyafet çeken güçlü ve zehirli bir yaşam formu var mıdır? Tanrım! Öyleyse ben kaplan türüne mi aittim?

Dikimi Henriette'in idaresinde gerçekleşen kavakların ölü yapraklarını dallarından koparan bu yağmurlu Ekim sabahında, son seferinde sanki beni geri çağırırcasına mendil salladığı, Clochegourde'a çıkan o iki yanı ağaçlı caddeye girdiğimde, vicdan azabı ateşten parmaklarıyla kalbimi sıkıştırıyor, yanaklarımdan yaşlar damlıyordu. Yaşıyor muydu? Beyaz ellerini ayaklarına kapanan başımda hissedebilecek miydim? Arabelle'in verdiği tüm zevklerin bedelini tek bir an içinde ödüyordum; bana çok pahalıya patlamışlardı! Onu bir daha asla görmeyeceğime dair yeminler ettim kendime; İngiltere'ye karşı kinle doldum. Her ne kadar Leydi Dudley

türünün tek örneğiyse de, verdiğim yargıya tüm İngiliz kadınlarını dahil etmiştim.

Clochegourde'a girerken yeni bir darbe daha aldım. Jacques, Madeleine ve Rahip Dominis; üçü de alanın ilerisinde, demir kapı yapıldığı sırada ne Kont ne de Kontes yıkılmasını istemediği için etrafı çitle çevrilmiş olan tahta haçın önünde diz çökmüştü. Arabadan dışarı atladım ve Tanrı'ya yakaran şu iki çocuğun ve ağırbaşlı rahibin görüntüsüyle kalbim paramparça, yüzüm gözüm yaşlar içinde onlara doğru koştum. İhtiyar seyis de onlarlaydı; başı açık, birkaç adım ötede dikiliyordu.

Dualarına ara vermeksizin bana soğuk bakışlar atan Jacques ve Madeleine'i alınlarından öğerken Rahip Dominis'ye "Mösyö?" dedim. Rahip doğruldu, kalkabilmesi için kolumu uzatıp destek olurken "Yaşıyor mu?" diye sordum. Üzgün ve kırılgan bir edayla başını eğdi. "Konuşun, yalvarırım, Efendimiz'in Aşkı adına konuşun! Ne diye bu haçın önünde dua ediyorsunuz? Neden buradasınız, neden onun yanında değilsiniz? Ya çocuklar neden bu kadar soğuk bir havada sabah sabah dışarıdalar? Cevap verin bana, böylece cehaletim yüzünden bir sıkıntıya sebep olmaktan kaçınabilirim."

"Birkaç gündür Madam la Kontes çocuklarını belirlenmiş bazı saatler dışında görmeyi kabul etmiyor." Biraz duraksadıktan sonra "Mösyö" diye devam etti, "Madam Mortsauf'u görmek için belki birkaç saat beklemelisiniz, kendisi çok değişti! Onu bu görüşmeye hazırlamamız gerekecek, sizi görmek acılarının aniden artmasına sebep olabilir... Ölüme gelince, bu onun için çok daha hayırlı olurdu."

Bakışları ve sesi muhatabının yaralarını deşmeyen, aksine acılarını yatıştıran bu kutsal adamın elini sıktım.

"Hepimiz burada onun için dua ediyoruz" diye devam etti. "Çünkü o kadar kutsal, o kadar teslim olmuş bir ruh hâliyle ölmeye o kadar hazır olmasına rağmen, şu birkaç

gündür ölüme karşı dile getirmediği bir korku içinde bocalıyor; bakışları hâlâ hayatla dolu olanlara ilk defa karanlık ve kıskançlık yüklü bakışlarla bakıyor. Kanımca, baş dönmelerinin sebebi de ölüm korkusundan ziyade içsel bir sarhoşluktan ileri geliyor; güçten düştükçe mayalanan gençliğinin solmuş çiçeklerinden. Evet, kötülük meleği bu güzel ruhu elde edebilmek için cennetle çekişiyor. Madam, Zeytin Dağı'ndaki[68] mücadeleye maruz kalıyor, Yeftah kızının[69] başını süsleyen beyaz güllerin düşüşü için gözyaşı döküyor. Bekleyin, görünmeyin ona şimdilik, sarayın ışıltısını sokmayın odasına, yüzünüzde dünyevi şölenlerin yansımasını yakalayabilir, şikâyetlerine bir yenisini eklemeyin. Tanrı'nın insan biçimine giren Oğlu'nda bile bağışladığı bu zayıflığa merhamet gösterin. Ayrıca bir düşman olmadıktan sonra zafer kazanmanın ne anlamı kalır? Rahip Birotteau ona ani heyecanlardan kaçınmasını tembih etti, o yüzden ben ya da günah çıkardığı rahip, ikimizin de onu huzursuz etmeyecek kadar vasat yaşamları var; izin verin biz iki ihtiyar onu bu beklenmedik görüşmeye hazırlayalım önce. Hem dünya meselelerinde dahi dindar gözlerin sezebileceği göksel tasarılar saklıdır ve siz şu an burada olduğunuza göre, belki sizi buraya getirmiş olan da manevi dünyayı aydınlatan o göksel yıldızlardan biridir; beşiğe doğru rehberlik ettiği kadar mezara doğru da eden o yıldızlar..."

Sonra yüreğe bir çiy damlası gibi düşen sıcacık belagatiyle altı aydan bu yana Mösyö Origet'nin tüm çabalarına karşın, Kontes'in her geçen gün sancılarının arttığını anlattı.

---

68. Zeytin Dağı (Le Mont des Oliviers): Kudüs'te bulunan, üç ilahi kitapta da farklı şekillerde geçen kutsal bir mekân. Birtakım Hıristiyan teologa göre, İsa Peygamber'in Romalılar tarafından çarmıha gerildiği tepe / Golgotha.

69. Yeftah (Jephté): Hâkimler Kitabı'nda adı geçen, İsrailoğullarına gönderilen bir peygamber. Düşmanlarını yenmek için Tanrı'ya evinden çıkıp kendisini karşılayacak ilk kişiyi kurban etme sözü verir, bu kişi kendi kızı olur.

Hekim, iki ay boyunca her akşam Clochegourde'a gelmiş ve hastayı ölümün elinden kurtarmak için çabalamıştı çünkü Kontes ona "Kurtarın beni!" demişti. Lakin ihtiyar hekim günün birinde "Bedenin iyileşebilmesi için ilkin yüreğin iyileşmesi gerekiyor" diye isyan etmişti.

"Hastalığı ilerledikçe, önceden yumuşacık olan sözleri de giderek acılaşmaya başladı" dedi Rahip Dominis. "Tanrı'ya ruhunu alması için yakarmak yerine, toprağa onu bırakmaması için yalvarıyor; sonra da göğün fermanına karşı çıktığı için pişmanlık duyuyor. Bu duygusal değişimler kalbini paramparça ediyor ve bedenle ruh arasında korkunç bir mücadeleye sebep oluyor. Muzaffer olan da çoğu zaman beden oluyor! Geçen gün Madeleine'le Jacques'ı yatağından aşağı iterek *Siz bana çok pahalıya maloldunuz!* dedi. Ama tam o anda beni görüp Tanrı'yı anımsayarak Matmazel Madeleine'e şu meleksi kelimeleri söyledi: "Başkalarının mutluluğu, artık mutlu olması mümkün olmayanların yaşama sevincidir." Sesinin tınısı öyle dokunaklıydı ki gözlerimin yaşardığını hissetmiştim. Kontes düştü, orası kesin, lakin attığı her yanlış adımın ardından cennete daha yakın olarak doğruluyor."

Rastlantı eseri öğrendiğim artarda gelen haberlerle şaşkına dönmüş bir hâlde, ölüm temasını işleyen sancılı minör modülasyonların icra edildiği bu büyük talihsizlikler konserinde, aşkın o büyük çığlığını ifade edercesine haykırdım: "Koparılan bu güzel zambağın cennette yeniden açacağına mı inanıyorsunuz?"

"Siz onu hâlâ bir çiçekken bıraktınız" diye yanıtladı, "ama şimdi tükenmiş bir hâlde bulacaksınız; acıların ateşiyle arınmış, küllerin içinde gömülü elmas misali saf bir hâlde. Evet, bu aydınlık ruh, bu meleksi yıldız, ışığın krallığına göçmek üzere kara bulutların arasından ışıl ışıl çıkacak."

Bu aziz adamın elini sıkarken yüreğim minnetle dolup taşmaktaydı. O sırada Kont tamamen ak düşmüş saçlarıyla

evin önünde belirdi ve şaşkınlık belirten bir edayla bana doğru geldi.

"Blanche haklıymış! İşte burada. Félix, Félix, işte gelen Félix! diyip duruyordu Madam Mortsauf." Bana korkudan çılgına dönmüş bir hâlde bakarak "Dostum, ölüm kapımızda" dedi. "Neden benim gibi ihtiyar bir deliyi alıp götürmüyor sanki..."

Cesaretimi toplayıp şatoya doğru yürüdüm ama çimenlikten merdivene dek uzanan antrenin eşiğinde Rahip Birotteau beni durdurdu.

"Madam la Kontes, henüz içeri girmemenizi rica ediyor" dedi.

Alıcı gözüyle bakınca hane halkının, kendilerine Manette'in emir veriyor olmasına şaşırmış ve yorgunluktan sarhoş bir hâlde, telaş içinde oradan oraya koşturduğunu gördüm.

Tabiatı gereği evhamlı olduğu için tüm bu hareketlilikten işkillenen Kont, korkunç bir şey olduğunu düşünüp paniğe kapılarak "Neler oluyor?" diye sordu.

"Hastanın arzusu" diye yanıtladı Rahip. "Madam la Kontes, Mösyö lö Vikont'un karşısına mevcut hâliyle çıkmak istemiyor; güzelce giyinmek istiyor, karşı çıkmak için bir sebep yok."

Manette gidip Madeleine'i getirdi. Kız birkaç dakika içeride kaldıktan sonra annesinin odasından çıktı.

Sonra Jacques, babası, iki rahip ve ben; cephe boyunca çimenlikten aşağı yürürken beşimiz de sessizdik. Sırasıyla önce Montbazon'a sonra Azay'a bakıyor; her zaman olduğu gibi yine duygularımla uyum içinde matem tutan vadinin sarı tonlarını seyrediyordum. Ansızın sevgili *ufaklığım* kırlarda güz çiçekleri arandığını gördüm, buket hazırlamak için çiçek topluyor olmalıydı. Benim aşkımın ifadesi olarak gerçekleştirdiğim bu işlemin kazandığı yeni anlamı düşünürken içimde adını koyamadığım bir sarsıntı oldu, sendeledim,

gözlerim karardı. Beni aralarına alan iki rahip alt taraçalardan birinin kenar taşına oturttular beni. Bilincimi tümüyle yitirmemişsem de sersemlemiş bir hâlde bir süre öylece kaldım.

"Zavallı Félix" dedi Kont, "Size yazmamak için kendini zor tutmuştu, onu ne kadar çok sevdiğinizi bilir."

Acı çekmeye kendimi hazırlamışsam da, tüm mutlu anılarımı özetleyen böyle bir ilgi karşısında elden ayaktan kesilecek denli zayıf düşmüştüm. "İşte yine karşımda" diye geçirdim aklımdan, "Orta yerinde tek bir çalılığın yükseldiği, külrengi bir gün ışığıyla aydınlanan, iskelet gibi kurumuş şu topraklar; eskiden, gidip gelişlerim sırasında uğursuz bir ürperme hissetmeden bakamadığım, şu kederli saatin dışavurumu olan fundalık." Zamanında o kadar hareketli, o kadar yaşam dolu olan bu küçük şatodaki her şey yas içindeydi şimdi! Her şey ağlıyor, tüm nesnelerden umutsuzluk ve terk edilmişlik okunuyordu. Yollar yarım yamalak tırmıklanmıştı, işçiler toprakla uğraşmayı bırakmış öylece dikilip şatoyu seyrediyorlardı. Bağlarda hasat vakti olduğu hâlde, ne bir gürültü, ne bir cıvıltı işitiliyordu. Sessizlik o kadar derindi ki tüm asmalıklar boş sanılabilirdi. Kelimelerin bayağılığını reddeden acımızla sesimizi çıkarmadan yürüyor ve Kont'u dinliyorduk, içimizde konuşan bir o vardı.

Karısı için hissettiği mekanik aşkla kurduğu birkaç cümlenin ardından Kont, tabiatının eğilimlerine uyarak yine Kontes'ten şikâyet etmeye başladı. Meğer karısı sağlığına hiç özen göstermemiş ve kendisi ona akıl verdiğinde de dinlememiş. Oysa kendisi hastalığı daha ilk belirtilerinde bile fark etmiş, ne de olsa önceden bu hastalığı kendi üzerinde inceleme fırsatı olmuş, hastalıkla mücadele etmiş ve diyet yapmak ve her türden güçlü duygulanımlardan kaçınmak dışında hiçbir yardım almadan kendi başına iyileşmiş. Kontes'i de pekâlâ iyileştirebilirmiş ama her konuda olduğu gibi bu

konuda da kendi ilim ve irfanının küçümsendiğini üzülerek fark eden bir koca nasıl olur da böyle bir sorumluluğu yüklenebilirmiş. O kadar dil döktüğü hâlde, Kontes, Origet'nin hekimliğini tercih etmiş. Daha önce kendisine yanlış tedavi uygulamış olan Origet, şimdi de karısını öldürüyormuş. Eğer bu hastalık Origet'nin dediği gibi aşırı kederden olsaymış, asıl kendisiymiş bu hastalığa yakalanmak için tüm şartları sağlayan. Kaldı ki, karısının ne gibi kederleri olabilirmiş ki? Kontes mutluymuş, ne bir sıkıntısı ne de bir kaygısı varmış! Kendisinin çalışkanlığı ve yaratıcı fikirleri sayesinde servetleri de tatmin edici bir noktadaymış. Madam Mortsauf'un Clochegourde'u yönetmesine bile izin veriyormuş. Çocuklarını iyi yetiştirmişler, ikisi de sağlıklarına kavuşmuş, artık onlar için kaygı duymalarına da gerek yokmuş. Madem öyle nereden çıkmış bu hastalık?

Meseleyi evirip çeviriyor, umutsuzluğunun ifadesini mantıksız ithamlarına karıştırıyordu. Hemen ardından aklına birtakım anılar geliyor ve o soylu varlıktan, layık olduğu hayranlıkla söz ediyor, uzun zaman önce kurumuş gözlerinden yaşlar damlıyordu.

Madeleine gelip annesinin beni beklemekte olduğunu haber verdi. Rahip Birotteau peşimden geldi. Ciddi bir ruh hâlindeki genç kız, Kontes'in, birden fazla kişinin varlığıyla güçsüz düşeceği bahanesiyle benimle yalnız görüşmek istediğini bildirdikten sonra babasının yanında kaldı. Bu ânın törensi havası, yaşamın önemli dönüm noktalarında bizi içten ısıtıp dıştan dondurarak elden ayaktan kesen o duyguyu uyandırdı bende. Tanrı'nın yumuşaklık ve sadelikle donatıp sabır ve merhamet bahşettiği sevgili kullarından olan Rahip Birotteau beni kenara çekti.

"Mösyö, bilin ki, insaniyet sınırları aşmamak kaydıyla bu buluşmayı engellemek için elimden gelen her şeyi yaptım. Bu azizenin selameti için gerekliydi bu. Bunları onun için

yaptım, sizin için değil. Görüşmenizin melekler tarafından engellenmesi icap eden bu kadını gidip göreceksiniz şimdi ama bilin ki, onu size karşı korumak için, hatta belki de kendine karşı, ben de aranızda olacağım. Zaafını suistimal etmeyin. Bu konuda ona lütuf göstermenizi bir rahip olarak değil, bugüne dek sahip olduğunuzu bilmediğiniz ve olası pişmanlıklardan sizi kurtarmaya çalışan bir dostunuz olarak rica ediyorum. Çok değerli hastamız kelimenin tam anlamıyla açlık ve susuzluktan ölüyor. Bu sabahtan beri, şu korkunç ölümün hemen öncesinde gelen ateşli bir öfkeye tutulmuş durumda ve yaşamından nasıl da pişmanlık duyduğunu sizden gizleyemem. İsyan eden etinin haykırışları yüreğimde çınlıyor ve hâlâ fazlasıyla şefkat dolu olan sesinin yankılarını yaralıyorlar. Lakin Mösyö Dominis'le ikimiz, maruz kaldığı bu ahlaki sancıların izlerini şu soylu aileden saklamayı kendimize görev edindik çünkü artık ne akşam ne de sabah tanıyabilirler o çok sevgili yıldızlarını. Kocası, çocukları, hizmetçiler; herkes "Nerede o?" diye soruyor. O kadar değişti ki! Sizi görür görmez pişmanlıkları nüksedecek. Onun yanında dünyevi hayata ait bir adam olmayı bırakın, yüreğin kibirlerini unutun, ona göklerin vekili olun, yeryüzünün değil. Bu yüce azize kuşkular içinde ölmesine yol açmayın, son ânında ağzından umutsuzluk sözcükleri kaçırmasın..."

Yanıt vermedim. Sessizliğim zavallı günah çıkarıcıyı huzursuz etti. Görüyor, duyuyor, yürüyordum ama artık yeryüzünde değildim. "Herkesin bu kadar ihtiyatlı davranmasını gerektirecek ne olmuş olabilir? Onu nasıl bir hâlde bulacağım?" düşüncesi, belirsiz olduğu kadar da acımasız kaygılara sevk etti beni; tüm acıları bünyesinde birleştiren kaygılar.

Odanın önüne gelince, günah çıkarıcı kapıyı açtı. Henriette'i gördüm; beyazlar içindeydi, içi çiçeklerle dolu iki

vazoyla, bizim vazolarımızla süslenmiş şöminenin önündeki küçük koltuğunda oturuyordu; pencere önündeki fiskos masasına da çiçekler konulmuştu. Rahip Birotteau'nun doğaçlama hazırlanmış bu şölen ve eski muzaffer günlerindeki hâlini geri kazanmış bu oda karşısında şaşkına dönmüş çehresini görünce anladım ki, Henriette, hasta yataklarının etrafında oluşan o itici görüntülerin yok edilmesini emretmişti. Giderek zayıflayan ateşinin son kudretini de, şimdi her şeyden çok sevdiği kişiyi layığıyla ağırlayabilmek uğruna odasına çekidüzen vermeye harcamıştı. Danteller denizi içindeydi, yeni açan manolyaların soluk yeşil tonundaki yüzü zayıflamıştı ve tuval üzerine tebeşirle dış hatları çiziktirilen çok sevgili birinin başına benziyordu. Lakin yüreğimi eşeleyen akbabanın pençesinin ne kadar derinlere girdiğini anlayabilmek için az önce kaba hatlarıyla ilk taslağını çizdiğimiz portrenin tamamlandığını ve hayat bulup ayaklandığını fakat gözlerinin eskizdeki hâliyle kaldığını hayal edin; sönmek üzere tuhaf bir şekilde ışıldayan çukurlaşmış gözler. Acılarına karşı mücadelesinden daima muzaffer ayrılan o kendinden emin ihtişamı yoktu artık. Çehresinde, güzel oranlarını hâlâ muhafaza eden tek yer olan alnında, bastırılmış arzu ve korkuların asabi gözü pekliği ifade buluyordu.

Her ne kadar yüzü uzamış ve balmumu kıvamına gelmişse de, sıcak bir günde tarlaların üzerinde oluşan buğulu görüntü gibi etrafına yüreğindeki ateşin ısısını yaymaya devam ediyordu. İçine göçmüş şakakları, çekilmiş yanakları çehresinin hatlarını oluşturuyordu ve beyazlaşmış dudaklarında beliren tebessüm, ölümün alaycı sırıtışını andırıyordu. Katları göğsünde toplanan elbisesi nasıl da bir deri bir kemik kaldığını ilan ediyordu. Başının duruş biçiminden, değiştiğini kendisinin de gayet iyi bildiği ve nasıl da çaresiz hissettiği anlaşılıyordu. Artık ne benim güzeller güzeli Henriette'im ne de yüce ve kutsal Madam Mortsauf'tu

karşımdaki; Bossuet'nin[70] şu isimsiz varlığına dönmüştü; hayal kırıklığıyla sonuçlanmış arzular ve açlık tarafından hayat ve ölüm arasındaki bencil savaşa sürüklenen ve hiçliğe karşı mücadele veren yaratığa. Elini öpmek için yanına gittim ve ateş gibi yanan teninin kupkuru olduğunu hissettim. Acı içinde yaşadığım şaşkınlığı gizlemek için harcadığım çabadan hissettiklerimi anladı. Bunun üzerine, rengi kaçmış dudakları, bir gülümseyiş oluşturmak için açlıktan bozulmuş dişleri üzerinde gerildi; arkasında hem ironik bir intikam güdüsünü hem arzuların beklentisini hem ruhun sarhoşluğunu hem de hayal kırıklığının öfkesini saklamaya çalıştığımız o zoraki gülümsemelerden birini.

"Zavallı Félix, ölmek böyle bir şey işte" dedi. "Demek ölümden hoşlanmıyorsunuz! Tiksinçtir ölüm, öyle ki tüm yaratıklar, hatta en gözü pek âşıklar bile korkmaktan alıkoyamaz kendini. Aşk burada son bulur; bunun hep farkındaydım zaten. Leydi Dudley, hiçbir zaman böyle değişip de sizi böylesi şaşırmış görmeyecek. Ah! Neden bu kadar hasret kaldım size, Félix? Ve işte nihayet buradasınız ve ben de bu sadakatinizi, zamanında Rancé Kont'unun bir Trapist keşişine gösterdiği gibi şu korkunç manzarayla ödüllendiriyorum. Oysa anılarınızda daima güzel ve soylu olarak kalmak istemiştim, ölümsüz bir zambak gibi orada yaşamak istemiştim ama şimdi tüm hülyalarınızı yerle bir etmiş oluyorum. Gerçek aşk hesap kitap yapamaz. Ama kaçmayın ne olur, kalın. Mösyö Origet bu sabah beni çok daha iyi bulduğunu söyledi; yeniden canlanacağım, sizin bakışlarınız sayesinde yeni-

70. Jacques-Bénigne Bossuet: XIV. Louis'nin saray vaizi; Tanrı aşkının bir ödül ya da ceza beklentisi olmadan özgürce yaşanması gerektiğini savunan Fénelon'a karşı kralın emriyle kaleme aldığı, Kral'ın Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olduğu şeklindeki Ortodoks görüşü savunan bildirileriyle ünlüdür. Hitabetteki yeteneği öyle büyüktür ki ruhban sınıfının en büyük düşmanı olan Voltaire dahi onun yeteneğinden övgüyle söz etmiştir.

den doğacağım. Sonra biraz gücümü kuvvetimi toplayınca, yeniden bir şeyler yiyip içebilir hâle geleceğim; yeniden güzel olacağım. Yalnızca otuz beş yaşımdayım, hâlâ yaşayacak güzel yıllarım olmalı. Mutluluk insanı gençleştirir ve ben de mutlulukla tanımak istiyorum. Öyle güzel planlar yaptım ki! Onları burada, Clochegourde'da bırakır, ikimiz İtalya'ya kaçarız."

Gözlerim yaşlarla doldu. Çiçeklere bakmak istiyormuşçasına pencereden yana döndüm. Rahip Birotteau yanımda bitiverdi; çiçek demetine doğru eğilerek kulağıma "Ağlamak yok!" diye fısıldadı.

"Henriette, sevgili vadimizi sevmiyor musunuz artık?" dedim bu ani hareketime mazeret olarak.

"Tam tersi" dedi aşk dolu bir hareketle alnını dudaklarımın tam önüne getirerek. "Ama siz olmadan, uğursuz görünüyor bana..."

Sonra sımsıcak dudakları hafifçe kulağıma temas etti. Tuttuğu nefesini bırakırcasına "Sen olmadan" diye iç geçirdi.

İki rahibin anlattığı tüm o dehşet verici şeylerin üstüne bir de bu çılgın sevgi gösterisiyle karşılaşınca iyice korkmaya başladım. Sonra o ilk panik hâlim kayboldu ama sağduyumu geri kazandığım hâlde, iradem, bu sahneden ötürü gerilmiş olan sinirlerimi yatıştıracak kadar da güçlü değildi. Yanıt vermeden dinliyor ya da sabit bir tebessümle ve memnuniyet göstergesi sessiz ifadelerle yanıt veriyor, üzülmesin diye bir annenin çocuğuna davrandığı gibi davranıyordum. Kişiliğindeki başkalaşıma tanık olmanın şokunu atlatınca, bir zamanlar yüceliğiyle huşu uyandıran kadının sesinde, tavırlarında, bakışlarında ve fikirlerinde, şimdi bir çocuğun saf cehaletinin, masum tatlılığının, harekete açlığının, arzu ettiği bir şeyle ilgili olmadıkça her şeye yönelik derin kaygısızlığının; kısacası çocukları korumak zorunda hissetmemize sebep olan bütün o zayıflıkların bulunduğunu fark ettim.

Ölüme yaklaşan herkes böyle mi oluyordu? Toplumsal maskelerden sıyrılıp, bu maskeleri henüz hiç takmamış olan çocuklara mı benziyorlardı sonunda? Yoksa kendini sonsuzun eşiğinde bulan Kontes, aşk dışında hiçbir insani duyguyu umursamıyor ve tıpkı Chloé gibi yalnızca bu tatlı duygunun masum ifadesine mi bırakıyordu kendini? O kadar iyi bir hastabakıcısınız ki! Sonra nasıl da güçlü, nasıl da sağlıklısınız; öyle ki yaşam dolu hâliniz çevrenizdekilere de bulaşıyor. Dostum,

"Tıpkı eskiden olduğu gibi, beni yeniden hayata döndüreceksiniz, Félix" dedi. "Ve vadim, yeniden gözüme kutlu görünecek. Sizin elinizden sunulan bir yemeği nasıl olur da yemem? Ölemeyeceğimi kanıtlayın bana dostum, yaşama kırgın bir hâlde ölemeyeceğimi kanıtlayın! Zannediyorlar ki çektiğim acıların en kötüsü susuzluktur. Ah, evet, susuzluğumun ucu bucağı yok, dostum. Indre'in sularını görmek bile canımı yakıyor ama asıl susuzluğum, yangın yerine dönmüş olan yüreğimde."

Ateş gibi yanan elleriyle ellerimi tutup beni kendine çekti ve boğuk bir sesle "Öyle susadım ki sana!" dedi. "Tüm ıstırabım seni görememektendi! Yaşamamı söylememiş miydin bana? Ben de yaşamak istiyorum işte. Ben de ata binmek istiyorum! Her şeyi tatmak istiyorum; Paris'i, şölenleri, zevkleri."

Ah, Natalie, aldanış içindeki duyularımızın maddesel tabiatları gereği soğuk bir mesafeden tanık oldukları bu korkunç haykırış ihtiyar rahiple benim kulaklarımızda çınlıyordu. Bu büyüleyici sesin titreşimleri bütün bir ömrün mücadelelerini, hayal kırıklığıyla sonuçlanmış gerçek bir aşkın can cekişmelerini resmediyordu. Kontes, tıpkı oyuncak isteyen bir çocukmuşçasına sabırsız bir hareketle kalkıverdi. Günah çıkarıcı, tövbekârını bu hâlde görünce, zavallı adam dizleri üzerine çöküp ellerini kavuşturdu ve bir dua kopardı.

"Evet, yaşamak" dedi Henriette beni kaldırdı ve ağırlığını üzerime verdi. "Yalanları değil, gerçekliği yaşamak. Hayatımdaki her şey yalandı, kaç gündür sayıp duruyorum bu sahtelikleri. Benim ölümüm nasıl mümkün olabilir? Hiç yaşamadım ki ben? Birisini arayıp bulmak için ıssız fundalıklara hiç gitmedim ben."

Sustu, bir şeyi dinliyormuş gibi göründü, duvarların ötesinden bir koku almaya çalışıyor gibiydi.

"Félix! Hasatçı kadınlar akşam yemeği için evlerine dönüyorlar. Oysa ben..." dedi çocuksu bir sesle, "Onların sahibesi olan ben burada açlıktan ölüyorum. Aynı şey aşk konusunda da geçerli; mutlu olan hep onlar, hep onlar!"

Bu sırada zavallı peder, elleri kavuşmuş, gözleri göğe çevrilmiş bir hâlde "Kyrie Eleison"[71] diyor ve uzun uzun dualar okuyordu.

Kollarını boynuma doladı, güçlü bir tutkuyla öptü beni ve sımsıkı sarılarak "Artık benden kaçamayacaksınız!" dedi. "Sevilmek istiyorum, Leydi Dudley gibi çılgınlıklar yapmak istiyorum, sırf *My Dee* diyebilmek için İngilizce öğreneceğim. Eskiden yanımdan ayrılacağı zamanlarda yaptığı gibi hemen döneceğini belirten bir hareket yaptı başıyla. "Akşam yemeğini baş başa yiyeceğiz" dedi, "gidip Manette'e haber vereceğim.." Ansızın bastıran bir hâlsizlikle tökezledi, onu kaldırıp kıyafetleriyle birlikte yatağa yatırdım.

"Daha önce de bir kere beni aynı böyle taşımıştınız" dedi gözlerini açarken. Fazlasıyla hafifti, dahası fazlasıyla ateşler içindeydi; kollarımda taşırken tüm bedeninin yandığını hissediyordum.

Mösyö Deslandes girdi, odayı süslenmiş bulunca şaşırdı ama beni görünce nedenini anlamış gibi göründü.

---

71. Tanrı günahlarımızı bağışlasın.

"Ölmek için bile acı çekiyoruz, Mösyö" dedi Henriette değişmiş bir sesle.

Doktor gelip oturdu, hastanın nabzına baktı, sonra aniden kalktı, gidip kısık sesle rahiple konuştu ve çıktı. Ben de peşi sıra fırladım.

"Ne yapacaksınız?" diye sordum.

"Katlanılmaz bir acıya maruz kalmasını engelleyeceğim" dedi. "Bu kadar dirençli olacağını kim tahmin edebilirdi ki? Bu hâlde bu kadar uzun süre hayatta kalabilmiş olması anlaşılır gibi değil. Yemeden, içmeden, uyumadan geçirdiği kırk ikinci gün bu."

Mösyö Deslandes, Manette'i çağırttı. Rahip Brotteau da beni bahçeye çıkardı. "Bırakalım doktor işini yapsın" dedi bana. "Manette'in yardımıyla ona afyon verecekler. Eh, söylediği şeyleri kendiniz duydunuz, tüm bu çılgınlığının farkında mı acaba!"

"Hayır" dedim, "O artık kendisi değil."

Acıdan aptallaşmıştım. Bu sahnenin her detayı giderek aklımda genişliyordu. Taraçanın aşağısındaki küçük kapıdan çıktım ve düşüncelerimi hazmedebilmek için yalnız kalıp saklanmak üzere gidip kıyıdaki sandala oturdum. Sayesinde yaşama tutunabildiğim o kuvvetten kendimi koparmaya çalıştım. Tatarların zinaya verdikleri cezaya benzer bir azap içindeydim; suçlunun söz konusu organını bir tahta parçasına yerleştirirler ve açlıktan ölmekle kendi organını kesmek arasında seçim yapması için de eline bir bıçak verip giderler. Ruhum öyle dehşet verici bir sınava maruz kalmaktaydı ki ruhumun güzel olan yarısını kesip atmamı gerektiriyordu. Böylece benim hayatım da hedefi tutturamamış oluyordu! Çaresizlik aklıma en uçuk fikirlerin gelmesini sağlıyordu. Kâh onunla birlikte ölmek istiyor kâh gidip kendimi trapist rahipleriyle birlikte la Meilleraye manastırına kapatmak istiyordum. Gözlerim donuklaşıp çevremdeki nesneleri se-

çememeye başladı. Henriette'in can çekiştiği odanın pencerelerini seyrediyor ve ruhumu onunkine nişanladığım o ilk gece boyunca yanmış olan ışıklara bakıyormuşum gibi hissetmeye çalışıyordum. Çalışma hayatım boyunca kendimi yalnızca onun için saklayarak, onun, benim için tasarlamış olduğu o sade yaşam planına dosdoğru uymam gerekmez miydi? Sırf beni aşağı ve utanç verici tutkulardan koruyabilmek adına istememiş miydi benden büyük adam olmamı? Ve ben, tüm diğer erkekler gibi, gidip tam da yapmamam gerekeni yaptım. İffet, benim devam ettirmeyi başaramadığım yüce bir ayrıcalık değil miydi? Arabelle'in tasavvur ettiği anlamdaki aşktan tiksindim. Kendi kendime umudumu ve ışığımı bundan böyle nereden bulacağımı, yaşamamın ne anlamı kaldığını sorarak dermansız kalmış başımı kaldırırken, havada titreşen hafif bir gürültü işittim. Taraçaya doğru dönünce, ağır adımlarla yalnız başına dolanmakta olan Madeleine'i gördüm. Bu sevgili çocuğa, haçın önündeyken bana yöneltmiş olduğu soğuk bakışlarının sebebini sormak üzere taraçaya doğru tırmandım. O da gidip bir banka oturmaktaydı. Yolu yarılamıştım ki geldiğimi fark etti, kalktı ve belli ki benimle yalnız kalmamak için beni görmemiş gibi yaptı; hızla uzaklaşan adımları oldukça manidardı. Benden nefret ediyordu, annesinin katilinden kaçıyordu.

Clochegourde'un merdiven sahanlığına ulaştığımda, Madeleine'in olduğu yerde heykel gibi taş kesilmiş benim ayak seslerimi dinlediğini gördüm. Basamaklardan birinde de Jacques oturuyordu ve duruş biçimi günün erken saatlerinde hep beraber yürüdüğümüz sırada fark etmiş olduğum o aynı soğuk ifadeyi taşımaktaydı; daha sonra müsait bir vakitte düşünmek üzere ruhumun bir köşesinde kenara ayırdığımız o fikirlerden biri gibi hissettirmişti. Ölümü kendi içlerinde taşıyan genç insanların cenazelere karşı kayıtsız kaldıklarını gözlemledim. Bu karanlık ruhu sorgulamak

istedim. Acaba Madeleine düşüncelerini yalnız kendine mi saklamıştı, yoksa bana duyduğu nefreti Jacques'a da mı aktarmıştı?

Sohbet açmak için "Biliyorsun, değik mi" dedim, "Ben her zaman senin için sadık bir ağabeyim."

"Dostluğunuzun bana hiçbir faydası yok" dedi bana acı yüklü yabani bir bakış atarak, "Ben annemin peşinden gideceğim."

"Sen de mi, Jacques?" diye haykırdım.

Öksürdü, uzaklaşır gibi oldu, sonra yeniden yanaştı ve bana hızlıca kanlı mendilini gösterdi.

"Anlıyorsunuz, değil mi?" dedi.

Demek her birinin ölümcül sırları vardı. Ne zamandır iki kardeşin birbirlerinden kaçtığını görüyordum. Henriette'in düşüşüyle Clochegourde koca bir enkaz yığını hâline geliyordu.

Manette yanımıza geldi ve "Madam uyuyor" dedi Kontes'in acı çekmiyor olmasına sevinerek.

Böyle korkunç zamanlarda, herkes kaçınılmaz sonun farkında olsa da, gerçek sevgi aklı bir kenara bırakır ve en küçük mutluluklara dahi kucak açar. Dakikalar, mutlu sona varması beklenen yüzyıllar gibi geçer. Hastalar güller üstünde dinlensin, onların yerine biz acı çekelim isteriz; son nefesler beklenmedik bir anda verilsin isteriz.

"Mösyö Deslandes, Madam'ın sinirlerini fazla yorduğu için çiçekleri kaldırttı" dedi Manette.

Sayıklamalarının sebebi çiçeklermiş demek ki, o sözleri bilinçli olarak söylemiyormuş. Yeryüzünün aşkları, bereket şenlikleri, çiçeklerin okşayışları onu kokularıyla sarhoş etmiş olmalılar ve kuşkusuz gençliğinden beri içinde uykuda olan mutlu aşk arzusunu uyandırmışlardı.

"Mösyö Félix, gelin" dedi Manette, "Gelin de görün Madam'ı, bir melek kadar güzel."

Güneş, Azay şatosunun dantel biçimindeki çatı süslemelerini yaldızlayarak batarken, hastanın odasına döndüm. Ortalık temiz ve sakindi. Yumuşacık bir ışık demeti, afyonla yıkanmış Henriette'in istirahat etmekte olduğu yatağı aydınlatıyordu. O sırada vücudu, tabiri caizse feshedilmişti; fırtınadan sonraki duru gökyüzü gibi huzurlu olan çehresinde yalnız ruhu hüküm sürüyordu şimdi. Blanche ve Henriette, aynı kadının bu iki yüce çehresi yeniden anılarımdaki kadar güzel bir şekilde beliriyor; düşüncemin ve hayal gücümün de yardımıyla, ruh, beden üzerinde muzaffer oluyor ve yüzündeki bozulmuş her bir çizgiyi onarıyordu. Rahiplerin ikisi de yatağın yanında oturmaktaydı. Ölümün bayrağının, bu hayran olunan varlığın tepesinde dalgalandığını algılamaya başlayan Kont yıldırım çarpmışa dönmüş bir hâlde ayakta öylece dikiliyordu. Eskiden Henriette'in yeri olan koltuğa geçip oturdum. Dördümüzün de gözyaşlarıyla ıslanmış bakışlarından, cennetten bir parça olan bu güzelliğe duyduğumuz hayranlık okunuyordu. Düşüncenin ışığı, Tanrı'nın, yarattığı mabedlerden en güzellerinden birine dönüşünü ilan ediyordu.

Rahip Dominis'le ikimiz işaretler aracılığıyla anlaşıyor, aynı şeyi düşünüyorduk. Evet, Henriette'e melekler göz kulak oluyordu. Evet, tıpkı eskiden olduğu gibi, erdemin yüce ifadesini geri kazanan o soylu alnının üstünde meleklerin kılıçları parıldıyordu; çevresindeki görünmez ruhlarla teşrikimesai hâlinde olan görünür bir beden gibiydi. Yüz hatları berraklaşıyor, kendisine bekçilik eden Serafimlerin görünmez buhurları altında ruhundaki her şey büyüyor, görkemli hâle geliyordu. Bedensel ıstırabın yeşilimsi tenrengi yerini tümüyle beyazın tonlarına, yaklaşmakta olan ölümün donuk ve soğuk solgunluğuna bırakıyordu. Derken, Jacques ve Madeleine geldi. Madeleine, hepimizin ürpermesine sebep olan ani bir dürtüyle öne atılıp yatağın yanında

diz çöktü, ellerini kavuşturdu ve esin verici bir hayranlıkla "Nihayet! Canım annem!" diye haykırdı. Jacques gülümsüyordu, her nereye giderse gitsin, annesinin peşinden gitmeye kararlıydı.

"O artık limana yanaşıyor" dedi Rahip Birotteau.

Rahip Dominis, hatırlatmak ister gibi baktı bana: "Yıldızın yeniden tüm aydınlığıyla birlikte doğacağını söylememiş miydim?"

Madeleine, gözleri annesine kitlenmiş hâlde, onunla aynı anda nefes alıyor, onu yaşama bağlayan son iplik olan o hafif soluğunu taklit ediyordu; öyle ki hepimiz o ipliğin her an kopmasından korkuyorduk. Ve Madeleine de, tapınağının kapısındaki bir melek gibiydi; susuz ve sakin, güçlü ve secdeye kapanmış. O anda kasaba kilisesinin çanları tecessüm[72] duasını haber verdi. Kadını, cinsiyetinin günahlarından kurtaran meleğin kelimeleri, bu dua vaktinde bütün bir Hıristiyanlık âlemi tarafından tekrar edilsin diye çanın çınlamaları dalga dalga yükseldi. O akşam, *Ave Maria* duası, göklerden gönderilen selamet haberiymiş gibi geldi bize. Kehanet o kadar açık ve söz konusu hadise o kadar yakındı ki, hepimiz gözyaşlarına boğulduk. Akşamın fısıltıları, yaprakları hışırdayan meltemin ezgisi, kuşların son cıvıltıları, böceklerin vızıltıları ve nakaratlar, suların şırıltısı, yeşil kurbağanın yakınmaları; taşranın tüm canlıları vadinin en güzel zambağına veda ediyordu. Onun kırlarda geçmiş sade hayatına. Doğanın şiirleriyle birleşen bu dinsel şiir, ayrılığın ezgisini öyle güzel ifade ediyordu ki yeniden hıçkırıklara boğulduk. Odanın kapısı açıktı ama anısını hafızamıza ilelebet kazımak istercesine sahneye öyle kaptırmıştık ki, hizmetçilerle birlikte bütün hane halkının dizleri üstüne çökmüş tutkuyla dua etmekte olduğunu fark etmedik. Ümitleri sa-

72. *Angelus.*

yesinde yaşama tutunan tüm bu zavallı insanlar hâlâ sahibelerinin yaşama geri döneceğine inanıyorlardı ve böylesi açık ve net bir alametle karşılaşmak hepsini perişan ediyordu. Rahip Birotteau'nun işareti üzerine, ihtiyar seyis Saché papazını getirmeye gitti. Yatağın bitişiğinde ayakta duran ve uyumakta olan hastanın elini tutan, bilimin kendisi gibi sakin bir havası olan doktor, günah çıkarıcı rahibe işaret etti; yuvasına geri çağrılan bu melek için bu uykunun, ıstırapsız geçecek son saatler olduğunu anlatmak ister gibiydi. Kilisenin son ritüellerini gerçekleştirmesinin vaktiydi.

Saat dokuzda usulca uyandı, şaşkın ama yumuşak bakışlarla baktı bize ve hepimiz, tanrıçamızı o eski iyi günlerindeki güzelliği içinde gördük yeniden.

"Anne, ölemeyecek kadar güzelsin" diye bağırdı Madeleine, "Yeniden sağlığına kavuşup yaşayacaksın!"

"Sevgili kızım, yaşayacağım elbette ama senin içinde" dedi gülümseyerek.

Anne ve çocukların iç parçalayan kucaklaşmalarını seyrettik. Sonra Mösyö Mortsauf karısını alnından öptü. Kontes beni görünce kızardı.

"Sevgili Félix" dedi, "İnanıyorum ki, size verip vereceğim tek keder işte bu olsa gerek! Ama söylemiş olabileceğim tüm o sözleri unutun, zavallı bir çılgındım onları söylerken."

Elini uzattı ve öpmek için tuttuğumda erdeminin zarif tebessümüyle karşılık verdi: "Tıpkı eskiden olduğu gibi, değil mi Félix?"

Hepimiz dışarı çıktık, hastanın son günah çıkarma seansı boyunca salonda oyalandık. Gidip Madeleine'in yanında oturdum, herkesin önündeyken, benden kaçmayı göze alamaz diye düşünmüştüm ama tıpkı annesi gibi o da kimseye bakmıyordu ve bir kez olsun bakışlarını bana yöneltmeksizin sessiz kalmaya devam etti.

"Sevgili Madeleine" dedim kısık sesle, "Bana karşı bir kırgınlığınız mı var? Ölümün huzurunda herkes yakınlaşırken, bu soğuk duygularınız sebebi nedir?"

"Annemin şu anda günah çıkarıcıya anlattıklarını işitebiliyorum" dedi Ingres'in,[73] "Tanrının Annesi" tablosundaki, oğlunun uğruna öldüğü dünyayı korumaya hazırlanan ve daha şimdiden acılar içinde olan kutsal bakirenin[74] edasına bürünerek.

"Tümüyle suçluyum ama öyle bile olsa, annenizin beni bağışladığı gün, beni mahkûm mu edeceksiniz?"

"Siz, siz, siz; daima, hep siz!"

Sesinin tınısı, bir Korsikalınınkini çağrıştıran kararlı bir hınç taşıyordu; yaşamı yeterince deneyimlememiş oldukları için yüreğin yasalarına karşı işlenen suçlarda hiçbir hafifletici sebep kabul etmeyenlerin yargılarındaki o amansız öfkeyi. Sonraki bir saat, derin bir sessizlik içinde geçti. Rahip Birotteau, Kontes Mortsauf'un genelgeçer konulardaki itiraflarını dinledikten sonra yanımıza geldi ve bizi çağırdı. Odaya döndüğümüzde, Henriette'in, gönülleri bir olan kız kardeşler gibi tüm soylu ruhlarda ortaya çıkan o dürtülerden birine kapılıp kefen işlevi görsün diye kendisine uzun bir elbise giydirtmiş olduğunu gördük. Her zamanki yeri olan koltuğunda oturuyordu; hem kefaretini ödemiş olmaktan hem de taşıdığı umutlarından ötürü daha bir güzelleşmişti. Şöminenin içinde, ateşi henüz sönmekte olan mektuplarımın kara küllerini gördüm; sonradan günah çıkarıcının dediğine göre, ölüm ânı gelinceye dek yapmaktan kaçındığı bir fedakârlıkmış. Eski tebessümlerinden biriyle gülümsedi hepimize. Yaşlarla ıslanmış gözleri, bakışının, tezahürlerin ötesindeki en yüksek katmanlara açıldığını ilan ediyordu,

73. Jean Auguste Dominique Ingres.
74. İsa'nın annesi Meryem.

daha şimdiden vaat edilmiş toprakların göksel sevinçlerini duymaya başlamıştı bile.

"Sevgili Félix" dedi elimi tutup sıkarak, "Burada kalın. Ömrümün son sahnelerinden birine tanıklık ediyor olacaksınız, en az acı vereni olmayacak şüphesiz ama sizi yakından ilgilendiriyor olacak."

İşaret verdi ve kapı kapandı. İsteği üzerine, Kont oturdu, Rahip Birotteau ve ben ayakta kaldık. Manette'in yardımıyla Kontes ayağa kalktı, olup bitenlere şaşıran Kont'un önünde diz çöktü ve böyle kalmak istedi. Sonra Manette çekilince, hâlâ şaşkınlığı yüzünden okunan Kont'un dizlerine yaslamış olduğu başını kaldırdı. "Her ne kadar ömrümü sizin için sadık bir eş olarak sürdürmüşsem de, Mösyö" dedi değişmiş bir sesle, "Ödevlerimde biraz kusur etmiş olmam mümkündür. Sizden kusurlarımı bağışlamanızı isteme gücünü bana vermesi için Tanrı'ya dua ettim. Size borçlu olduğum sevgi ve şefkat dolu ilgiyi aile dışındaki bir dostluk için gösterdim. Bu dostluk için gösterdiğim özen ve ilgiyi size gösterdiğimle kıyaslayarak bana karşı gücendiniz belki de."

"Öyle güçlü bir dostluk duymuştum ki" diye devam etti kısık sesle, "hiç kimse, hatta dostluğuma tabi olan kişi bile enginliğini tam manasıyla tanıyamadı. İnsan yasaları uyarınca erdemli kalmış ve bir eş olarak size karşı hiçbir suç işlememiş olsam da, kimi zaman isteyerek ya da istemeyerek gönlümden birtakım düşüncelerin geçtiği de oldu; öyle ki onları gereğinden fazla hoş karşılamış olabilirim diye korkuyorum. Öte yandan, sizi şefkatle sevmiş olduğum, boyun eğmiş karınız olarak kalmaya devam ettiğim ve alçaktan geçen bulutlar göğün saflığını bozmadan geçip gitmiş olduğu için, alnım açık bir şekilde sizden beni kutsamanızı rica ediyorum. Eğer karınızın kendisini, hepimizin günün birinde çıkacağı ilahi yargıdan geçinceye dek affetmeyeceği ku-

surlarını bağışlayacak olursanız ve Blanche'ınız için, çocuklarınızın annesi için ağzınızdan tek bir tatlı söz işitebilirsem, yüreğimde hiçbir acılık kalmadan huzur içinde ölebilirim."

"Blanche, Blanche" diye haykırdı gözyaşları karısının başına damlayan ihtiyar. "Beni öldürmeye mi çalışıyorsun?" Beklenmedik bir güçle onu tutup kaldırdı, alnına kutsal bir öpücük kondurdu ve onu tutmaya devam ederek "Benim de senden bağışlamanı dileyeceğim şeyler yok mu?" dedi. "Ben de çoğu zaman sana karşı sert değil miydim? Çocukça kuruntularını büyütmüyor musun?"

"Belki de öyledir" diye yanıtladı Kontes. "Ama dostum, ölmek üzere olan birinin zaaflarına karşı hoşgörülü olun, huzurumu bahşedin bana. O malum saate geldiğinizde, siz, benim sizi kutsadığımı biliyor olacaksınız."

Şöminenin üstünde duran bir mektubu işaret ederek "Dostumuza" dedi, "Derin muhabbetimizin bir teminatını bırakmama müsade eder misiniz? Onu evlatlık oğlum olarak alıyorum, işte hepsi burada. Sevgili Kont, yüreğin de vasiyetnamesi vardır. Son dileklerim, sevgili Félix'in tamamlaması gereken bazı kutsal görevleri içeriyor ve ondan yapmasını talep ettiklerim nasıl ki taşıyabileceğinden fazlası değilse, ona birkaç düşüncemi vasiyet olarak bırakmam için bana vermenizi istiyor oluşum da sizden çok fazla şey talep etmek değildir diye düşünüyorum. Gördüğünüz gibi, hâlâ bir kadınım" dedi tatlı bir hüzünle boynunu bükerek. "Beni bağışlar bağışlamaz, üstüne bir de hediye bekliyorum sizden."

Bana gizemli mektubu uzattı ve "Okuyun" dedi, "ama ben öldükten sonra.

Kont karısının renginin attığını görünce, onu kucakladı ve yatağına taşıdı, hepimiz etrafına toplandık.

"Félix" dedi, "Size karşı kusur işlemiş olabilirim. Birçok kez bahşetmekten kaçındığım sevinçlere yönelik umutlan-

manıza izin vererek sizi üzdüm ama şimdi herkesle barışarak ölebilmenin cesaretini asıl olarak bir eş ve anne olmama borçlu değil miyim? O yüzden siz de bağışlayacaksınız beni; beni sık sık suçlamış olan siz, haksızlık edişinizden bile zevk aldığım siz!"

Rahip Birotteau'nun parmağını dudaklarına götürdüğünü görünce başını eğdi, bir hâlsizlik çöktü üstüne. Papazın, çocukların ve hizmetçilerin içeri gelmesi için eliyle işaret etti. Sonra buyurgan bir edayla önce bitap hâldeki kocasını, sonra da içeri yeni girmiş olan çocuklarını gösterdi bana. Çılgınlığını yalnız bizim bildiğimiz bu babanın, o kırılgan varlıkların velisi olacağı fikrinin dayanılmazlığıyla sessizce yalvarır gibiydi; bu hâli kutsal bir ateş düşürdü içime. Son kutsayış ritüeline[75] başlamadan önce, çalışanlarına, kimi zaman sert davrandığı için hızlıca özürlerini sundu; kendisi için dua etmelerini istedi ve Kont'a her birini tek tek övdü. Şu son aylarda Hıristiyanlığa pek de yakışmayan bir şekilde her şeyden şikâyet etmiş olduğunu ve çalışanlarına zor zamanlar geçirtmiş olduğunu soyluca itiraf etti. Çocuklarını görmeyi reddetmiş, uygun olmayan duygulara kaptırmıştı kendini ama Tanrı'nın iradesine boyun eğmesine sebep olan şey o katlanılmaz ağrılardı. Son olarak, ona dünyevi meselelerin hiçliğini göstermiş olduğu için yüreğinden taşan dokunaklı bir duygusallıkla Rahip Birotteau'ya herkesin önünde minnettarlığını sundu.

Konuşmayı bıraktığında, dualar yeniden başladı, Saché papazı ona *yol harcını*[76] verdi. Biraz sonra, soluk alışverişi zorlanmaya başladı, gözleri dalıp gider gibi oldu ama sonra yeniden bilinçli bakmaya başladılar. Son bir kez baktı bana

75. Extrême-onction: Ölmekte olan bir kimsenin vücuduna rahip tarafından kutsal bir yağın sürüldüğü katolik kilisesi ayini.

76. Viatique: Hıristiyanlarda ölmek üzere olana verilen şaraplı ekmek, aşai rabbani ekmeği.

ve belki de hıçkırıklarımızı işiterek gözlerimiz önünde öldü. Rastlantı eseri, tek sesli şakıyan iki bülbülün kırlardan gelen kanonik şarkısını işittik, şefkat dolu bir davet gibiydi. Uzun bir ıstırap olan ömrünün ıstıraplı son nefesini verdiğinde, tüm melekelerimi kaybetmeme sebep olacak kadar güçlü bir şekilde sarsıldım. Kont'la ikimiz gece boyunca yatağın başında bekledik; iki rahip ve kasaba papazı da, sayısız acılar çektiği yatağında şimdi huzur içinde boylu boyunca yatan cenazenin başında mum ışığında nöbet tutarken bize eşlik ettiler. Ölümle olan ilk münasebetimdi bu. Gece boyunca gözlerim Henriette'e çakılı kaldı; çehresindeki, tüm fırtınaları teskin eden o katıksız ifadeden, hâlâ sınırsız bir sevgiyle bakmaya devam ettiğim ama artık aşkıma karşılık alamadığım yüzünün beyazlığından büyülenmiş gibiydim. Tüm bu sessizlik ve soğuklukta nasıl bir ihtişam vardı! Sayısız düşünceler uyandırıyordu zihinde. Bu mutlak istirahatte ne büyük bir güzellik, şu hareketsizlikte ne büyük bir zalimlik vardı! Bütün bir geçmiş zaman, hâlâ oradaydı ve gelecek de yine orada başlıyordu. Ah! Hayattayken olduğu kadar, ölüyken de seviyordum onu. Sabah olunca Kont yatmaya gitti, nöbet tutmaya alışık olanların çok iyi bildiği, insana bir ağırlık çöken o saatte rahiplerin üçü de yorgunluktan uyuyakaldı. Tanıksız kalınca, uzandım ve bugüne dek ifade etmem için bana asla izin vermediği, yüreğimdeki bütün aşkla öptüm alnından.

Ertesi gün, serin bir güz sabahı, Kontes'e son istirahat mekânına kadar eşlik ettik. Tabutu, ihtiyar seyis, iki Martineau ve Manette'in kocası taşıyordu. Onu bulduğum gün, ilk kez karşılaşacak olmanın sevinciyle tırmanmış olduğum yokuştan aşağı indik, Indre vadisinden geçip küçük Saché mezarlığına vardık. Kilisenin arkasında kalan basit bir köy mezarlığıydı. Hıristiyan alçakgönüllülüğü sebebiyle, tahtadan sade bir haçın önüne gömülmek istemişti; "sıradan bir köylü

kadını gibi" demişti. Vadinin ortasındaki kasaba kilisesini ve mezarlığın yerini uzaktan görünce, istemsizce titremeye başladım. Heyhat! Hepimizin deneyimlemek zorunda olduğu bir Golgotha[77] vardır; ömrümüzün ilk otuz üç yılını, başımızın üzerine güllerden bir taç yerine dikenli bir taç yerleştirildiğini görerek yüreğimize bir mızrak yemek için geçiririz. Mezarlığın bulunduğu bu tepe, benim için bundan böyle kefaret dağı olacaktı. Sessiz sedasız yaptığı onlarca iyiliğin sonucunda tüm vadinin ne kadar üzüldüğünü göstermek için inanılmaz bir kalabalık takılmıştı peşimize. Sırdaşı Manette'ten öğrendik ki, yoksullara yardım etmek için kendi biriktirdikleri yetmediğinde, giyim kuşamından kesiyormuş. Yardım ettikleri arasında giydirilmiş çıplak çocuklar vardı; kundak bezleri yollanmış bebekler, ihtiyaçları karşılanmış anneler, güçten düşmüş ihtiyarların kışı geçirebilmeleri için değirmene verilen buğday çuvalları, dara düşen zavallı bir aileye tam zamanında yollanan bir inek; kısacası bir Hıristiyanın, bir annenin ve bir konak hanımının yapacağı işler. Bu kadarla kalsa iyi, seven çiftleri birleştirebilmek için vaktinde yetiştirilmiş çeyizler, ataması umutsuz konumlara çıkmış delikanlıların bedelli askerlik ödemeleri... Şu sözü söylemiş olan sevgi dolu kadının dokunaklı armağanlarıydı bunlar: "Başkalarının mutluluğu, artık mutlu olması mümkün olmayanların yaşama sevincidir."

Üç gündür anlatılagelenler yüzünden cenazeyi kaldırmaya devasa bir kalabalık gelmişti. Jacques ve iki rahiple birlikte tabutun ardından yürüyordum. Âdet gereği, ne Madeleine ne de Kont bizimle birlikteydi; onlar Clochegourde'da kalmışlardı. Ama Manette kesin gelmekte ısrar etti. Birçok kez hıçkırıklarının arasından "Zavallı Madam! Za-

77 Golgotha: İsa'nın Saint-Sépulcre kilisesinden başlayarak çarmıha gerileceği tepeye dek gerçekleştirdiği ıstırap yürüyüşü. *Calvaire.*

vallı Madam! İşte nihayet mutlu artık!" diye ağladığını işitmiştim.

Cenaze alayı değirmenler yolundan ayrılır ayrılmaz, ağlayıp inlemelere karışan bir uğultu çıktı, öyle ki yitirdiği ruhu için bizzat vadinin kendisiydi sanki ağlayan. Kilise tıklım tıklımdı. Ayinin ardından, haçın önüne gömüleceği mezarlığa geçtik. Tabutun üstüne toprak atıldığını işittiğimde, cesaretim beni terk etti, tökezledim, ayakta durabilmek için Martineau'ların ikisinden destek aldım, yarı ölü bir hâlde bana Saché şatosuna kadar omuz verdiler. Konağın sahipleri lütfedip orada kalmamı teklif ettiler, kabul ettim. İtiraf ediyorum, Clochegourde'a dönmek istememiştim, pencerelerinden Henriette'in kalesini görürüm diye Frapesle'e bile gitmiyordu ayaklarım. Hem burada ona daha yakındım. Size önceden bahsetmiş olduğum o sakin ve ıssız bölgeye bakan bir odada birkaç gün kaldım. Burası iki yüzyıllık meşelerle çevrilenmiş, aşırı yağmurlarda içinden seller akan bir vadiydi. Manzara, kendimi bırakmaya ihtiyaç duyduğum ağırbaşlı ve felsefi tefekküre uygundu. İşkencelerle dolu geceleri takip eden gündüz saatlerinde Clochegourde'daki varlığımın nasıl da huzursuzluk verici olacağını düşünmeden edemiyordum. Kont, Henriette'in ölümünün ardından şiddetli duygusal dalgalanmalar geçirdiyse de, aslında bu korkunç sonu bekliyordu, aklının derinliklerindeki bir parçada karısının ölümüne karşı kayıtsızlığa benzer bir kabulleniş vardı. Bunu daha önce de birçok defa hissetmiştim ama Kontes'in yerlere kapanıp bana açmaya cüret edemediğim şu mektubu verdiği sahnede, bana olan derin muhabbetinden bahsettiği hâlde, başka şey olsa hemen her şeyden işkillenen bu adamın bana beklediğim üzere şimşekler çakan bir bakış atmadığını görünce, tahminlerimde haklı olduğumu anladım. Henriette'in sözlerini, temiz kalpliliğini bildiği vicdanının zarafetine bağlamıştı. Bu bencil duygusuzluğu doğaldı aslında. Bu iki

varlığın ruhları da tıpkı bedenleri gibi gerçekten evlenememişti; duyguları şenlendiren o daimi bağı hiçbir zaman kuramamışlar, ne acıları ne de hazları paylaşamamışlardı. Oysa bu bağları öyle güçlüdür ki kopacak olurlarsa bizden binlerce parçayı da beraberinde koparıp götürürler çünkü en ince kılcal damarlarımıza dek nüfuz etmişlerdir bize çünkü kalp atışlarımız bile birbirine bağlanmıştır; böylesi bir birlik, her biri kendi bağını kutsayan ruhları okşar.

Aklımı kurcalayan diğer bir husus da Madeleine'in bana beslediği düşmanlık yüzünden Clochegourde'un kapılarının bana kapanmış olmasıydı. Bu haşin genç kız, annesinin tabutu başında dahi nefretini bir kenara koymamıştı; o yüzden de bana hiç durmadan kendinden bahsedecek olan Kont ile kırılmaz nefretini açıkça gösterecek olan evin hanımı arasında sıkışıp kalmaktan korkuyordum. Bir zamanlar çiçeklerin bile gönül okşadığı, sahanlıktaki basamakların bile şarkılar söylediği; balkonları, çeşmeleri, korkulukları, taraçaları, ağaçları ve vadi manzarasıyla hatıralarımı süsleyen şiirlerle dolu olan o yerde; her şeyin bir zamanlar beni sevdiği yerde şimdi nefret edilmek; bunun düşüncesine bile dayanamıyordum. Öyle olunca, en başından kararımı verdim. Heyhat! İnsanın yüreğini sarmış aşkların en büyük olanı böyle sona erecekmiş. Yabancı birinin gözüne, bu darvranışım yadsınacak bir şey olarak görünecekti belki de ama yüreğimin sesi böyle buyuruyordu. Gençliğin en güzel duyguları, en büyük dramları böyle bitiyor işte.

Benim Tours'dan Clochegourde'a yola çıkışım gibi hemen hepimiz sabahın ilk ışıklarında, yüreğimiz aşka susamış bir hâlde, dünyayı fethetmek üzere yola çıkarız; sonra manevi zenginliklerimiz sınavlara maruz kalıp insanların ve koşulların arasında sıkıştığımızda, sahip olduğumuz tüm zenginlik yavaş yavaş küçülür, sonunda koca bir kül yığınının içinde ufacık bir altın parçasından başka bir şey bu-

lamayız. İşte hayat bundan ibaret! Hayat, neyse o! Büyük iddialar, küçücük hakikatler. Tüm çiçeklerimi söküp atan bu darbenin ardından ne yapacağımı merak ederek kendimle ilgili uzun uzadıya düşündüm. Kendimi siyaset ve bilimin ortasına atmakta karar kıldım; ihtirasın azaplı yollarından geçecek, kadınları hayatımdan çıkaracak, soğuk ve aşktan mahrum bir devlet adamı olacak ve böylece sevmiş olduğum azizeye sadık kalmış olacaktım. Bakışlarım sarp yamaçlardaki yaldızlı meşelerin resmedildiği tunç kaide üzerindeki kanaviçeye sabitlenmişken, düşüncelerim fersahlar aşarak görüş alanının ötelerine geçiyordu. Henriette'in erdeminin iyi niyetli bir cehalet olup olmadığını soruyordum kendime, ölümünde gerçekten payım olup olmadığını? Pişmanlıkların ortasında debeleniyordum. Nihayet, tatlı bir güz öğleden sonrası, Touraine'de pek güzel olan, gökyüzünün son tebessümlerinden birinde, vasiyeti uyarınca ölümünden sonra açmakla yükümlü olduğum mektubunu okudum. Okurken neler hissetmiş olabileceğime kendiniz karar verin.

madam de mortsauf'tan vikont félix de vandenesse'e

Félix, çok sevilen dost, size yüreğimi açmamın vakti geldi, sizi ne kadar sevdiğimi göstermekten ziyade açtığınız yaraların derinliğini ve ciddiyetini göstererek üzerinize düşen sorumlulukların büyüklüğünü anlamanız için çalışacağım. Yol yorgunluğuyla bitkin düşüp, mücadele boyunca aldığım darbelerle tükendiğimde, içimdeki kadın, çok şükür ki öldü, yalnızca içimdeki anne hayatta kaldı. Nasıl da dertlerimin öncelikli sebebinin kendiniz olduğunu göreceksiniz, dostum. Sonraları sizden gelen darbelere seve seve kucak açtıysam da, bugün artık sebep olduğunuz son bir yara yüzünden ölüyorum; yine de sevdiğimizin eliyle ölmekte bile büyük hazlar var.

Yakında, kuşkusuz, acılarım beni güçten düşürecek, bu yüzden hazır hâlâ aklım yerindeyken size çocuklarımın yanında olmanız ve onları mahrum bırakmış olduğunuz yüreğin yerini doldurmanız için yalvarıyorum. Sizi daha az sevseydim, bu yükü taşımanızı size sert bir şekilde emrederdim ama kutsal bir pişmanlık ve aşkımızın hâlâ devam eden etkisiyle bu görevi kendiliğinizden üstlenmenizi tercih ederim. Aşk bizim için sürekli bir pişmanlık ve sonucunda ödenecek bedelin korkusu olmadı mı daima? Ve birbirimizi her zaman sevdiğimizi de biliyorum. Yaptığınız hatanın bu kadar uğursuz bir sonuca yol açması sizin yüzünüzden olmaktan çok, benim, bu duygunun içimde yankılanarak büyümesine izin vermiş olmamdan kaynaklanıyor. Size kıskanç olduğumu, hem de ölümüne kıskanç olduğumu hiç söylememiş miydim? Eh, her halükârda, ölüyorum işte. Yine de, hiç değilse, insanın yasalarını delecek hiçbir şey yapmamış olmamızda teselli bulabilirsiniz. Kilise, en saygıdeğer üyelerinden biri aracılığıyla konuştu benimle ve Tanrı'nın, kendi doğal eğilimlerini onun yasaları uğruna feda edenlere karşı sevgi dolu olacağını söyledi.

Sevgilim, her şeyi öğrenmelisiniz çünkü aklımdan geçen tek bir şeyi dahi sizden saklamak istemiyorum. Son dakikalarıma girdiğimde, Tanrı'ya her şeyi itiraf edeceğim, anlatacaklarımı siz de bilin istiyorum çünkü göğün kralı Tanrı'ysa, gönlümün kralı da sizsiniz. Angoulême Dükü onuruna verilen o şölene, hayatımda katıldığım tek şölene dek, evlilik hayatım, genç kızların ruhuna meleklerin güzelliğini veren bir cehalet içinde bırakmıştı beni. Anneydim, evet, doğru ama beni müsade edildiği kadarıyla bile hazlarıyla hiç kuşatmamıştı aşk. Nasıl olmuştu da böyle kalmıştım bilmiyorum; dahası sonrasında içimdeki hangi doğa yasasının bir anda değişiverdiğini de bilmiyorum. Kondurduğunuz o öpücüğü bugün hâlâ hatırlıyor musunuz? O öpücük tüm hayatıma egemen olmuştu,

ruhumda yol yol izler açtı; sizin damarlarınızdaki ateş bendeki ateşi uyandırdı; gençliğiniz gençliğimi tetikledi, arzularınız yüreğime dek girdi. Gururlu bir edayla yerimden fırladığımda, hiçbir dilde ifade edemeyeceğim bir duyguyla doluydum çünkü çocuklar ne gözlerinin ilk defa ışıkla temas edişini, ne de hayat tarafından dudaklarının üzerine konduruIan o öpücüğü kelimelere dökebilirler. Evet, yankılar hâlinde gelen bir sesti bu, karanlıkları yarıp erişen bir ışık demetiydi, kâinata devinimini veren ilk hareketti; tüm bu şeyler gibi göz açıp kapayıncaya dek gerçekleşmişti ama hepsinden daha güzeldi çünkü ruhun hayat bulmasıydı bu! O zaman, yeryüzünde ne olduğunu bilmediğim tuhaf bir şeyin varlığını fark ettim, tefekkürden daha güzel bir gücün varlığını; tüm düşüncelerin, tüm güçlerin, paylaşılan bir duygunun içindeki bütün bir geleceğin birleşimiydi sanki. Eskisine kıyasla yarı yarıya daha az bir anne gibi hissediyordum artık kendimi. Yüreğime düşen bu yıldırım, içimde olduğunu bilmediğim arzuları ateşlemişti. Teyzemin zamanında beni alnımdan öpüp "Zavallı Henriette" derken ne demek istediğini aniden kavrayıvermiştim. Clochegourde'a dönerken ilkbahar, filizlenen yapraklar, çiçeklerin kokusu, bembeyaz tatlı bulutlar, Indre nehri, gökyüzü; tüm bunlar benimle o zamana dek bilmediğim bir dilde konuşuyorlardı; duyularıma sizin kazandırmış olduğunuz canlılıkla ruhuma hitap ediyorlardı. Siz o fevkalade öpücüğü unutmuşsunuzdur belki ama ben, ben onu anılarımdan asla silemedim, onun yüzünden ölüyorum! Evet, o günden sonra sizi her görüşümde, aynı belirtileri uyandırdınız bende; sizin tezahürünüzle, hatta yalnızca geldiğinizin haber verilmesiyle bile baştan aşağı içim kıpır kıpır oluyordu. Ne vakit ne de ihtiyatlı tarafım bu dediğim dedik haz ve heyecana gem vuramıyordu. Elimde olmadan kendime soruyordum: Bu hazlar nasıl hissettiriyor acaba? Bakışmalarımız, ellerime kondurduğunuz saygılı öpücükler, kollarımızın bir-

birine dolanması, sesinizin o şefkatli tonuyla çıkışı; kısacası en küçük ayrıntı dahi öyle şiddetli bir biçimde heyecanlandırıyordu ki hemen her zaman gözlerim buğulanıyor, kulaklarım başkaldıran duyularımın isyan sesleriyle doluyordu. Ah! Özellikle iki misli soğuk davrandığım böyle anlarda, beni kollarınıza almış olsaydınız, mutluluktan ölürdüm muhtemelen. Bazen zor kullanmanızı arzuladığım da oldu ama ettiğim dualar bu kötü düşünceyi kafamdan hızlıca kovuyordu. İsminizi çocuklarımın ağzından duyunca bile yüreğime sıcak bir kan doluyor, yüzüm kızarıyordu; zavallı Madeleine'le sohbet ederken konuyu oraya getirip sizden bahsetmesini sağlayabilmek için türlü tuzaklar kuruyordum. Bu duygunun uyanmasını nasıl da seviyordum! Ne diyebilirim ki? Yazınız efsunluydu sanki mektuplarınıza bir sanat eseri incelermiş gibi uzun uzun bakıyordum.

Üzerimde kurduğunuz egemenlik, daha ilk günlerde bile bu kadar güçlüyken, sonradan ruhunuzu okuma imkânı bulduğumda nasıl sınırsız bir boyut kazandığını anlayın, dostum. Sizin tertemiz, içi dışı bir, türlü yeteneklerle donanmış, büyük işler başarma potansiyeli olan ve daha şimdiden görüp geçirmiş biri olduğunuzu gördüğümde ne sevinçler kaplamıştı içimi! Yetişkin bir erkek ve bir çocuktunuz, hem utangaç hem cesurdunuz! Benzer ıstıraplara maruz kaldığımızı, ikimizin de kutsal bir yönü olduğunu keşfetmek ne büyük bir sevinçti! Birbirimize sırlarımızı döktüğümüz o akşamdan itibaren sizi kaybetmek, benim için ölmek anlamına gelir olmuştu. O yüzden bencilce davrandım ve yanımda kalmanıza izin verdim. Ruhumu okuyabilen bir adam olduğu için sizden uzak kalmanın beni öldüreceğinin kaçınılmazlığını fark etmek, Mösyö dö la Berge'e dokundu. Çocuklarım ve Kont için yaşamam gerektiğine karar verdi: ona hem düşüncelerimde hem de eylemlerimde temiz kalacağıma söz verdiğim için size evimin kapısını kapamaya zorlamadı beni. "Düşüncelerimize hük-

medemeyiz" demişti bana, "ama çektiğimiz acılarla etkilerini bastırabiliriz." "Eğer düşünürsem" diye yanıtlamıştım onu, "her şey yitirilecek, beni kendimden kurtarın. Yanımda kalmasına izin verin, ben de temiz kalacağıma söz vereyim!" Sert biri olsa da iyi yürekli olan ihtiyar, iyi niyetimden ötürü hoşgörülü davrandı. "Onu ileride kızınızla nikâhlamak üzere bir oğlu sever gibi sevebilirsiniz" demişti. Sırf sizi yitirmemek için azaplı dolu bir yaşamı gözümü bile kırpmadan kabullendim ve sizin de benimle aynı boyunduruğa vurulduğunuzu görünce aşk içinde çektim ıstıraplarımı. Tanrı şahidimdir, konumumu korudum, kocama sadık kaldım ve size üzerimde kurmuş olduğunuz kendi krallığınızda adım atacak yer bırakmadım, Félix. Tutkularının büyüklüğü kişiliğimi de etkilemişti; Mösyö Mortsauf'un bana çektirdiklerini günahının kefareti gibi görüyor ve suça meyleden eğilimlerimi hor görebilmek için gurur duyarak katlanıyordum onlara. Önceleri yaşamımdan şikâyet ederdim ama siz hayatıma girdiniz gireli, Mösyö Mortsauf'un da işine gelen bir neşe kazanmıştım. Bana temin ettiğiniz bu kuvvet olmasa, iç dünyamın ağırlığı altında çoktan ezilip kalmış olurdum. Yaptığım hatalarda payınız büyükse de, vazifelerimi sahiplenmemde de aynı şekilde büyük bir payınız oldu. Çocuklarım için de böyleydi bu. Onları bir şeylerden mahrum bıraktığıma inanıyordum hep, onlar için yeterince çaba harcamıyor olmaktan korkuyordum. Hayatım, sürekli bir ıstıraptan ibaretti, seviyordum bunu. Kendimi daha az anne gibi, daha az sadık bir eş gibi hissettikçe, yüreğime bir pişmanlık çöküyor ve vazifelerimi aksatmaktan endişelenerek, her birini fazla fazla yerine getirme çabası içine giriyordum. Kendimi kaybetmemek için aramıza Madeleine'i soktum, ikinizi birbirinize sözleyerek sizinle aramda yüksek duvarlar inşa ettim. Duvarlar kifayetsiz kaldı! Yüreğimde uyandırdığınız titreşimleri hiçbir şey boğamıyordu. İster yakınımda olun ister uzakta, üzerimde aynı etki gücüne sahiptiniz. Madeleine'i

Jacques'a karşı kayırır hâle gelmiştim çünkü Madeleine size yazgılıydı. Ama sizi kızıma hiç mücadele etmeden de kaptırmak istemiyordum. Kendi kendime, size rastladığımda yalnızca yirmi sekiz yaşımda olduğumu söylüyordum ve sizin de yirmi iki; aradaki farkın önemsiz olduğunu söylüyor, sahte ümitlere kaptırıyordum kendimi. Ah, Tanrım, Félix, sizi pişmanlıklardan sakınmak adına anlatıyorum tüm bunları, hatta belki biraz da duygusuz soğuk biri olmadığımı görmeniz için, aşk uğruna çektiğimiz acıların eşit derecede sancılı olduğunu ve Arabelle'in benden üstün hiçbir yanı olmadığını görmeniz için. Ben de erkeklerin çok sevdiği o düşmüş ırkın kızlarından biriydim. Sonra mücadele öyle dayanılmaz bir hâl aldı ki geceler boyu ağlıyordum; saçlarım dökülmeye başladı. Bir tutamını da size vermiştim! Mösyö Mortsauf'un hastalığını hatırlarsınız. O dönemde gösterdiğiniz yüce gönüllülük, beni yükselteceği yerde alçaltmıştı. Heyhat! O günlerde, böylesi bir kahramanlık gösterdiğiniz için ödül olarak size kendimi vermeyi arzuluyordum; neyse ki bu çılgınlık hâli kısa vadeliydi. Katılmayı reddettiğiniz kilisedeki o ayin sırasında, bu düşüncelerimi Tanrı'nın ayaklarının dibine bıraktım. Jacques'ın hastalığı ve Madeleine'in sancıları bana Tanrı'nın bir uyarısı olarak görünmüştü, yolunu şaşırmış olan koyununu ısrarla geri çağırıyordu. Sonra şu İngiliz kadınına karşı aslında çok tabii olan aşkınız, kendime dair farkında olmadığım gizli kalmış gerçekleri görmemi sağladı. Sizi, sevdiğimi zannettiğimden çok daha fazla sevdiğimi fark ettim. Madeleine'le bir münasebetiniz olması ihtimal dışıydı artık. Fırtınalı yaşamımın hiç dinmeyen duyguları ve dine sarılmaktan başka hiçbir desteğim olmadan kendimi dizginlemek için harcadığım çabalar ölümüme sebep olacak olan bu hastalığı hazırladı. Bu korkunç darbenin ardından, hakkında kimseye tek söz etmediğim ağır bunalımlar geçirdim. Bu adı konmamış trajedinin tek olası çözümünü ölümde buluyordum. Leydi Dudley'le olan

münasebetiniz hakkında annemin gönderdiği mektupla sizin gelişiniz arasındaki iki ay boyunca kıskançlık ve öfke nöbetleriyle dolu sıkıntılı bir dönem geçirdim. Paris'e gitmek istiyordum, ölüme susamıştım, o kadının ölmesini diliyordum, çocuklarımın sevgisine bile kayıtsızlaşmıştım. O zamana dek bana merhem olmuş dualarım dahi ruhumu teselli edemez olmuştu. Kıskançlık, ruhumda öyle derin bir gedik açtı ki, ölüm oradan girdi içeriye. Yine de görünüşte sakindim, yüzüme yansımadı hiçbiri. Evet, bu mücadele mevsimi Tanrı'yla aramda bir sırdı. Benim sizi sevdiğim gibi sizin de beni sevdiğinizi öğrendiğimdeyse, bana ihanet edenin ruhunuzun düşünceleri değil de bedeninizin tabiatı olduğunu anladığımda, işte o zaman yaşamak istedim... lakin çok geç kalmıştım. Şüphesiz Tanrı, hem kendi benliğine karşı hem de ona karşı dürüst olan ve acılarını yüklenip sık sık tapınağın kapısına varan bir yaratığa acımış olmalı ki onu himayesi altına almıştı. Sevgilim, Tanrı benim hakkımdaki hükmünü verdi, Mösyö Mortsauf da bağışayacak hiç şüphesiz, peki ama siz merhamet gösterecek misiniz? Bu mektubu okuduğunuz sırada, mezarımdan yükseliyor olacak olan bu sesi dinleyecek misiniz? İkimizin de aynı oranda kabahatli olduğu, siz belki bana kıyasla daha az suçlusunuzdur, kötülükleri telafi edecek misiniz? Sizden ne talep ettiğimi biliyorsunuz. Hayrına bir hastanın yanında olan bir rahibe gibi Mösyö Mortsauf'un yanında yer alın, dinleyin onu, sevin hatta; onu seven başka hiç kimsesi olmayacak. Tıpkı benim yaptığım gibi çocuklarıyla arasında güvenli bölge olun. Kaldı ki vazifeniz de öyle çok uzun vadeli olmayacak zaten. Jacques yakında büyükbabasının yanına, Paris'e gitmek üzere evden ayrılacak ve siz, ona dünya işlerinde rehberlik edeceğinize dair bana söz vermiştiniz. Madeleine'e gelince, o da evlenecek, keşke günün birinde onun beğenisini kazanabilseniz! O her yönüyle benim gibidir, dahası güçlüdür, bende eksik olan irade ondadır, kariyeri siyaset hayatının fırtınalarına yazgılı

bir adama refakat edebilmek için gerekli olan enerjiye sahiptir, becerikli ve kavrayışlıdır. Şayet kaderleriniz kesişecek olursa, annesinin olamadığı kadar mutlu olacaktır. Böylece Clochegourde'daki eserimi devam ettirme hakkını kazanarak, hem yer hem de gök tarafından bağışlansa dahi, çünkü bağışlayıcıdır O ve beni bağışlamıştır, aslında kefareti hiçbir zaman tam olarak ödenemeyecek olan hataları sileceksiniz. Gördüğünüz gibi daima bencilim ama büyük bir aşkın delili değil midir bu? Beni, bana ait olan varlıklarda sevmenizi istiyorum. Sizin olamadıysam da, size karakterimi ve vazifelerimi miras bırakıyorum! Eğer beni, isteklerimi yerine getiremeyecek kadar çok seviyorsanız, eğer Madeleine'le evlenmek istemiyorsanız, hiç değilse Mösyö Mortsauf'a bakacağınıza, onu elinizden geldiğince mutlu edeceğinize söz verin de ruhum huzur içinde istirahat etsin.

Elveda, yüreğimin sevgili çocuğu, bilinci hâlâ tümüyle açık ve hâlâ yaşamla dolu olan bir ruhun vedası bu; çok büyük sevinçler tattırdın sen bu ruha, o yüzden, bu sevinçlerin yol açtığı felaketten ötürü pişmanlık duymamalısın. Bunu felaket diye tanımlıyorsam, beni sevdiğinden dolayı senin için öyle olması, yoksa ben, kendimi vazifelerim uğruna feda etmiş olarak istirahat limanına yanaşıyorum, heyecan duyarak ama pişmanlık duymadan! Elbette, yasalarını onun arzusuna uygun olarak ne kadar icra edebildiğimi Tanrı daha iyi bilecektir. Çok defa sendeledim kuşkusuz ama düşmedim hiç ve işlediğim hatalar için en güçlü mazaretim de başımı döndürmüş olan ayartının çok büyük olmasıdır. Yüce efendimiz, yine de beni, sanki düşmüşüm gibi tir tir titrer bir hâlde görecek. Son bir kez daha, elveda, geçen gün güzel vadimize veda edişime benzeyen bir elveda bu, çok yakında toprağında dinlenecek olduğum vadimize, sizin de sık sık geri döneceğiniz vadimize, döneceksiniz değil mi?

Henriette

Yaşamının, son bir kıvılcımla aydınlanan bilinmez derinlikleriyle karşılaşmak beni düşüncelere daldığım derin bir boşluğa düşürdü. Bencilliğimin bulutları dağıldı. O da benim kadar, hatta benden daha fazla acı çekmiş, hatta acıdan ölmüştü. Geride kalanların, dostunun varlığını hoş karşılayacaklarını sanıyordu; aşkından, gözleri hiçbir şeyi görmez olmuştu, öyle ki kızının bana düşmanlık besleyebileceğinden şüphelenmemişti bile. Sevgisinin bu son delili beni kederlendirdi. Zavallı Henriette, Clochegourde'u ve kızını bana emanet etmek istemişti.

Natalie, artık tanıyor olduğunuz soylu Henriette'in naaşına eşlik ederek hayatımda ilk kez bir mezarlığa girdiğim o korkunç günden beri güneş daha az sıcak ve parlak, gece daha bir muğlak, hareket daha bir cansız, düşünce daha bir ağır şimdi. Toprağa gömdüğümüz insanlar vardır ama bir de ruhumuzu kefen yapıp saracak kadar sevdiklerimiz vardır, anıları kalbimizin her bir atışıyla karışır, her soluk alışverişimizde onları düşünürüz, yalnızca aşkta mümkün olan bir ruh göçü sayesinde içimizdedirler artık. Ruhumun içinde bir başka ruh var şimdi. Bir iyilik yaptığımda, güzel bir söz söylediğimde, konuşan, hareket eden işte o ruhtur; içimde iyi olan ne varsa, o mezarlıktan yayılan güzel kokudan gelmektedir, tıpkı bir zambağın rayihasını havaya yayması gibi. Alaycılık, kötülük ve bende beğenmediğiniz tüm diğer şeylerse, kendimden gelir. Madem öyle, uzun uzadıya toprağı seyrettikten sonra gözlerim buğulanıp bakışlarım gökyüzüne dalıp giderse, tüm sözlerinize ve gösterdiğiniz ilgiye rağmen hâlâ ağzımdan tek kelime dahi çıkmıyorsa, "Ne düşünüyorsunuz?" diye sormayın bundan böyle bana.

Sevgili Natalie, bir süredir yazmıyordum, tüm bu anılar fazlasıyla ağır gelmişti. Şimdi size bu felaketi takiben olup bitenlerden bahsedeceğim, birkaç kelimeyle onlara da değinmek lazım. Yalnızca olayların birbiri ardına sıralanışından ibaret bir yaşam söz konusu olsaydı, her şey bir çırpıda anlatılıp biterdi ama ruhun en yüksek katmanlarında geçen bir ömrün hikâyesini anlatmak biraz daha karmaşık oluyor. Henriette'in mektubunu okuyunca gözlerim yeniden umutla parlamaya başlamıştı. Kasırgada batmış olan gemiden kurtulup sığınabileceğim bir ada bulmuştum. Clochegourde'da, hayatımı kendisine adayarak Madeleine'in yanında yaşamak, yüreğimi heyecanlandıran tüm düşünceleri tatmin edebilecek bir yazgı olacaktı ama Madeleine'in bu konudaki düşüncelerini öğrenmek icap ediyordu. Öyle olunca, Kont'la vedalaşmak için Clochegourde'a döndüm ve onu taraçada buldum. Uzunca bir süre dolaştık. Önce biraz Kontes'ten bahsetti, kaybının büyüklüğünü ve bu kaybın, kendi ruhunda yol açtığı yıkımı bilen biri gibiydi. Lakin acısı hakkındaki ilk serzenişlerin ardından, mevcut andan çok gelecekle ilgileniyor göründü. Bilhassa annesinin yumuşak başlılığından hiç nasibini almamış kızından yana kaygılanır gibiydi. Annesinin en latif nitelikleriyle karışık savaşçılara özgü bir şeyler taşıyan Madeleine'in sert karakteri, Henriette'in şefkatli dokunuşlarına alışmış olan bu ihtiyarın gözünü korkutuyor ve kızına söz geçiremeyeceğini sezinliyordu. Bu telafisi imkânsız kaybın ardından teselli bulabildiği tek şey yakında karısına katılacağı fikriydi. Şu son günlerde maruz kaldığı duygusal dalgalanmalar ve kederler hastalığını tetiklemiş, eski ağrıları hortlamıştı. Kendisinin babalık yetkileriyle artık evin hanımı konumunda olan kızının yetkileri arasında yakında çıkacak olan çekişme belli ki son günlerini acı içinde geçirmesine sebep olacaktı. Sonuçta karısına karşı çıkabildiği yerlerde, söz konusu çocuğu olunca daima geri adım atmak zorunda ka-

lacaktı. Ayrıca oğlu çekip gidecekti ve kızı da kim bilir nasıl bir damatla evlenecekti? Her ne kadar tez vakitte ölmekten bahsediyorduysa da, daha uzunca bir süre sevgisiz yalnız bir hayat geçireceğini de hissediyor gibiydi. Karısının hatrına kendisine dost olmamı rica ettiği ve sadece kendinden bahsettiği o bir saat boyunca, bana çağımızın en belirgin tiplemesi olan bir *Sürgün*'ün açık ve net bir örneğini tüm yönleriyle çizmiş oldu. Görünüşte zayıf ve bitaptı ama içinde, yaşama tutunmak yönünde ısrarcı bir kuvvet vardı, belki de bunun sebebi, azla yetinmeyi yücelten değer yargıları ve kır yaşamındaki meşguliyetleriydi. Ben size şu anda bu satırları yazarken bile hâlâ hayatta kendisi.

Madeleine, bizim taraçada dolaştığımızı gördüğü hâlde yanımıza inmedi; bana duyduğu tepkiyi göstermek için birkaç kez merdivenlerin olduğu sahanlığa kadar geldi, sonra içeri geri döndü. Yine öyle merdivenlere geldiği bir ânı yakalayıp Kont'tan gidip onu çağırmasını istedim; Kontes'in iletmemi rica ettiği son bir isteği olduğu bahanesiyle Madeleine'le konuşacağım şeyler olduğunu söyledim. Madeleine'le görüşebilmek için başka çıkar yolum kalmamıştı. Kont gidip onu gönderdi ve ikimiz taraçada yalnız kaldık.

"Sevgili Madeleine" dedim, "Sizinle konuşmak için hiçbir yerin buradan daha uygun olamayacağını düşündüm; anneniz, yaşam şartlarından başka şikâyet edeceği bir şey olmadığı zamanlarda beni dinlemeye buraya gelirdi. Ne düşündüğünüzü biliyorum ama gerçekleri bilmeden peşinen yargılamıyor musunuz beni? Benim yaşamım da mutluluğum da buraya bağlıdır, bunu biliyorsunuz, yine de bizi birleştiren ve ortak acımızla daha da sıkılaşması gereken kardeşçe dostluk bağımızı sahiplenmek yerine, soğuk bir şekilde beni sürgün ediyorsunuz. Sevgili Madeleine, şimdi bile hiçbir karşılık beklemeden, hatta sizin haberiniz olmasa bile uğrunuza hayatımı verirdim çünkü bizi hayatımız boyunca ko-

ruyup kollamış olanın çocuklarına da büyük bir sevgi duyarız. Tapılası bir kadın olan annenizin şu son yedi yıldır aklına koymuş olduğu ve muhtemelen duygularınızı da değiştirecek olan tasarıdan haberiniz yok sanırım. Lakin bu durumdan faydalanmak gibi bir niyetim yok. Sizden istediğim tek şey, gelip bu taraçanın havasını solumaktan ve zamanla toplum hayatına dair fikirlerinizin değişeceği ümidinden beni mahrum etmemenizdir. Bu konudaki fikirlerinizi incitecek bir söz etmekten sakınacağım, sizi bu düşüncelere sevk eden ıstıraba saygı duyuyorum çünkü aynı ıstırap beni de, kendimi içinde bulduğum koşulları sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmekten alıkoyuyor. Sizden, benimle duygularınız arasında tarafsız kalmanızı rica etmemi, eminim ki şu anda bize göz kulak olan azize de onaylayacaktır. Benden nefret de etseniz sizi çok seviyorum, öyle ki Kont'a, kendisinin bayılarak kabul edeceği malum tasarı hakkında tek kelime etmeyeceğim. Bir süre kafanızı dinleyin, rahat olun. Bu dünyada benden daha iyi tanıdığınız ve yüreğinde size kendini bu kadar adamış olan başka hiçbir erkek bulunmadığını daha sonra düşünürsünüz.."

O âna dek Madeleine, bakışlarını indirmiş bir hâlde beni dinlemişti ama bu sözüm üzerine işaret ederek beni durdurdu.

"Mösyö" dedi yoğun duygularla titreyen bir sesle, "Ben de sizin tüm düşüncelerinizin farkındayım ama duygularımı sizin lehinize değiştiremem ve kendimi size bağlamaktansa Indre'in sularına atmayı yeğlerim. Size kendimden bahsedecek değilim ama şayet annemin isminin hâlâ sizin üzerinizde bir kudreti varsa, onun adıyla size yalvarırım, ben burada olduğum müddetçe bir daha asla Clochegourde'a gelmeyin. Yalnız görüntünüz bile bana ifade edemediğim bir huzursuzluk vermeye yetiyor, asla üstesinden gelemeyeceğim bir huzursuzluk."

Asalet dolu bir hareketle selamladı beni ve arkasına bile bakmadan Clochegourde'a doğru geri tırmandı, bir keresinde annesinin de yapmış olduğu gibi kayıtsız bir tavır içindeydi, dahası ondan farklı olarak, acımasızdı da. Bu genç kızın basiretli gözleri, geç de olsa annesinin yüreğinde olup bitenleri tahmin etmişti ve ona uğursuz görünen bu adama duyduğu kin, belki de bilmeden alet olduğu masum suç ortaklığının pişmanlığıyla daha da artıyordu.

Uçurumun kıyısındaydım. Madeleine benden nefret ediyordu, benim bu felaketlerin sorumlusu mu yoksa kurbanı mı olduğumu düşünmüyordu bile. Annesiyle mutlu olabilmiş olsaydık, bu defa ikimizden de nefret edecekti belki de. Böylece mutluluğumun güzel konutundaki her şey tuzla buz olmuş oldu. Kimsenin yeterince keşfedemediği bu büyük kadının yaşamını enine boyuna tanıyan tek kişi ben olacaktım belli ki, duygularının sırrına vâkıf olan bir tek ben olacaktım, ruhunu tüm enginliği içinde baştan başa katetmiş olan tek kişi ben olacaktım; ne annesi, ne babası, ne kocası, ne de çocukları tanıdı onu. Ne garip şey! Bir kül yığını içinde kazı yapıyor ve büyük bir zevkle her şeyi sizin önünüze yayıyorum, bunların arasından her birimiz için değerli hazineler çıkabilir. Kendi Henriette'leri olan kim bilir kaç aile vardır! Yüreklerini derinlemesine araştırıp hikâyelerini anlatacak yetenekli kişilere sahip olmadan bu dünyadan göçüp giden kaç soylu ruh vardır kim bilir! Tüm hakikatiyle işte insan hayatı: Çoğu zaman, annelerin çocuklarını tanımadığı kadar, çocuklar da annelerini tanımazlar. Aynı şey eşler, sevgililer ve kardeşler için de geçerlidir! Mesela ben, günün birinde, daha babamın tabutu bile yeni gömülmüşken, Charles de Vandenesse'le, kariyerinde yükselmesine o kadar yardım etmiş olduğum ağabeyimle mahkemelik olacağımı bilebilir miydim? Tanrım! En sıradan hikâyeden bile öğrenecek ne kadar çok şey var!

Madeleine konağa girip merdivenlerin orada gözden kaybolduğunda, kırılmış bir kalple, veda etmek üzere beni misafir etmiş olan ev sahiplerimin yanına döndüm; bu vadiye ilk kez geldiğimde geçmiş olduğum, Indre'in sağ kıyısını takip ederek Paris'e doğru yola koyuldum. O sevimli Pont-de-Ruan kasabasından geçerken hüzünle doluydum. Aslında zengindim, siyaset hayatı bana gülümsemişti, buraya 1814 yılında köy postacısı gibi tabana kuvvet gelmiş olan o yol yorgunu değildim artık. O zamanlar yüreğim arzularla doluydu, oysa şimdi gözlerimde yaşlar vardı. Bir zamanlar önümde keşfedilecek koca bir hayat vardı, oysa şimdi hayat koca bir çölden ibaretti. Hâlâ gençtim aslında, yirmi dokuz yaşındaydım ama yüreğim çoktan solmuştu. Bu manzarayla ilk karşılaşmamdaki o ihtişamı bana unutturmak ve hayattan bıktırmak için birkaç yıl kâfi gelmişti. Arkama bakıp da taraçada Madeleine'i gördüğümdeki hislerimi anlayabilirsiniz şimdi.

Dayanılmaz bir keder içindeydim ve yolculuğumun sonunu düşünmemiştim. Paris'e varıp evin avlusuna girdiğim sırada, Leydi Dudley aklımın ucundan bile geçmiyordu. Hata bir kez yapıldıktan sonra, tek çözüm yolu hatanın arkasında durmaktır. Onun evinde evli bir çiftmişiz gibi birtakım alışkanlıklar geliştirmiştim, ayrılıktan doğacak sıkıntıları düşünerek üzüntü içinde çıktım merdivenleri. Leydi Dudley'in kişiliğini ve huylarını anlamışsanız, kâhyası beni, yol kıyafetlerim içinde, bir salona sokup, oldukça gösterişli giyinmiş Leydi Dudley'e ve yanındaki beş kişiye takdim ettiğinde, ortasında kaldığım uygunsuzluğu hayal edebilirsiniz. İngiltere'nin en önemli devlet adamlarından biri olan ihtiyar Lord Dudley, kurumlanıp yüksekten bakan soğuk tavrıyla şöminenin önünde ayakta duruyordu; muhtemelen Parlamento'da sık sık başvurduğu alaycı havası da üzerindeydi; adım takdim edilince gülümsedi. Arabelle'in iki çocuğu, annelerinin ya-

nındaydılar ve ihtiyar lordun gayrimeşru oğullarından biri olan ve o sırada markiz'in yanındaki kanepede oturmakta olan De Marsay'e şaşılacak derecede benziyorlardı. Arabelle beni görür görmez kibirli bir havaya büründü ve onun evine ne yapmaya geldiğimi sorar gibi gözlerini yolculuk kasketime sabitledi. Kendisine takdim edilmiş bir taşra burjuvasıymışım gibi süzdü beni. Önceki samimi yakınlığımıza, o sonsuz tutkumuza, onu sevmeyi bırakırsam öleceğine dair yeminlerine, bütün o Armide[78] büyücülüklerine gelince; hepsi de sanki birer düşten ibaretmiş gibi buhar olmuştu. Elini bile sıkmışlığı olmayan bir yabancıymışım gibi davranıyordu, benimle en ufak bir tanışıklığı yoktu sanki. Giderek alışmaya başladığım diplomatik soğukkanlılığıma rağmen, hayretler içinde kaldım; kaldı ki benim yerimde kim olsa olup bitene daha az şaşırmazdı.

De Marsay ayaklarına bakıp sırıtıyor, garip bir ilgiyle çizmelerini inceliyordu. Yapmam gerekeni yapmaya karar verdim. Başka herhangi bir kadın söz konusu olsa, alçakgönüllüce yenilgiyi kabullenirdim ama aşkından ölmek isteyen bu masal kahramanının, aşkı için gerçekten ölen kadınla alay edip sonra da karşımda gayet sağlıklı bir hâlde dikildiğini görmek bardağı taşıran son damla oldu, küstahlığa küstahlıkla karşılık vermeye karar verdim. Leydi Brandon'ın başına gelen felaketten haberi vardı. Her ne kadar yürekten çok hançer zarar görecek olsa da, bunu ona hatırlatmak yüreğine hançer saplamak olacaktı.

"Madam" dedim, "Evinize zamansız geldim ancak Touraine'den geldiğimi ve Leydi Brandon'ın beni size geciktirmeden iletilmesi gereken bir mesaj vermekle görevlendirdiğini öğ-

78. Armide: Jean Baptiste Lully'nin aynı adı taşıyan *tragédie en musique* formundaki operasının kahramanı. I. Haçlı Seferleri sırasında, bir büyücü olan Armide düşmanına âşık olur ve onu da kendisine âşık edebilmek için türlü sihirbazlıklar yapar.

renince beni affedeceksiniz. Çoktan Lancashire'a doğru yola çıkmış olursunuz diye korkuyordum ama mademki Paris'te kalıyorsunuz, beni huzurunuza kabul etmek isteyeceğiniz saati ve çağrınızı bekliyor olacağım."

Başını eğdi. Çıktım. O günden sonra onunla sosyetenin salon buluşmaları dışında hiçbir yerde karşılaşmadım ve orada da dostça bir selam vermekle yetinir, kimi zaman da araya bir iğneleme sıkıştırırız. Ben ona Lancashire'ın tatminsiz kadınlarından bahsederim, o da bana mide ağrılarından doğan umutsuzluklarını onur sayan Fransız kadınlarından. Onun çabaları sağ olsun, kendisine oldukça düşkün olan De Marsay gibi ölümcül bir düşman edinmiş oldum. Ben de yanıt olarak ona hem oğula hem babaya, iki kuşağa birden varmış olduğunu söylüyorum.

Böylece başımdaki felaketin hiçbir eksik yanı kalmamış oluyordu. Saché'deki istirahatim sırasında almış olduğum kararı uyguladım ve kendimi çalışmaya adadım, bilimle, edebiyatla ve siyasetle meşgul oldum. Önceki kralın bana vermiş olduğu kadroyu fesh eden X. Charles'ın iktidara gelişiyle diplomasiye geçiş yaptım. Ne kadar güzel, akıllı ya da cazibeli olursa olsun hiçbir kadına bir daha asla ilgi göstermemeye karar verdim. Bu kararımın mucizevi sonuçları oldu, inanılmaz bir iç huzura ve büyük bir çalışma gücüne kavuştum. Bu kadınların hayatımızdan ne kadar çok şey alıp götürdüğünü, yaşam gücümüzü israf edip sonra da birkaç latif söz ederek karşılığını ödediklerine inandıklarını anladım. Ama bütün bu kararlarım iflas edecekti, neden ve nasıl olduğunu biliyorsunuz. Sevgili Nathalie, hayatımı size, hiçbir şey saklamadan ve hiçbir yapmacıklığa kaçmadan anlatıyorum, sanki kendime anlatır gibi. İçinde sizinle ilgili hiçbir şey olmayan bu duygulardan size bahsetmekle belki de kıskanç ve hassas kalbinizi incitiyorum ama amiyane bir kadını kızdıracak olan bu sözler, eminim ki, sizin gözünüzde beni

sevmeniz için yeni sebepler anlamına gelecek. Çok ıstıraplar çekip hasta düşmüş ruhlar söz konusu olunca, seçkin kadınlara yüce bir sorumluluk, yüce bir rol düşüyor; yaralara pansuman yapan hayırsever hastabakıcı rolü, çocuğunu bağışlayan annenin rolü. Istırap çekenler yalnızca sanatçılar ve büyük şairler değildir; memleketleri için yaşayanlar da uluslarının istikbali için ıstırap çekerler, aşklarının ve fikirlerinin sınırlarını genişleterek çoğu zaman kendilerini acımasız bir yalnızlığa mahkûm etmek zorunda kalırlar. Yanı başlarında tertemiz ve vefakâr bir aşkın varlığını hissetmeye ihtiyaç duyarlar ve inanın bana, bu aşkın büyüklüğünü ve değerini bilirler. Sizi sevmekle kendimi kandırıp kandırmadığımı yarın öğreneceğim.

kont felux de vandenesse'e

Sevgili Kont, zavallı Madam Mortsauf'tan bir mektup aldığınızı söylemiştiniz, cemiyet hayatında nerede ne yapmanız gerektiğini size öğreten, kazanmış olduğunuz büyük serveti borçlu olduğunuz şu mektup. İzin verin eğitiminizi ben tamamlayayım.

Rahatsız edici bir alışkanlığınız var, ondan vazgeçmelisiniz; sürekli ilk kocalarından bahsedip onun erdemlerini ikinci kocalarının gözüne sokan dul kadınları taklit etmeyi bırakın. Ben Fransızım, sevgili Kont; sevdiğim adamın her şeyiyle evlenmek isterim ama şu bir gerçek ki Madam Mortsauf'la evlenemem. Anlattıklarınızı gerektiği gibi büyük bir dikkatle okudum, size ne kadar ilgi duyduğumu bilirsiniz ama bana öyle geliyor ki Leydi Dudley'i, Madam Mortsauf'un kusursuzluğuyla kıyaslayarak usandırmışsınız ve Kontes'in de, İngiliz kadınının aşktaki becerileri karşısında ezilmesine sebep olmuşsunuz. Sizin hoşunuza gitmek dışında başka hiçbir niteliği olmayan ben biçareye karşı da pek düşünceli

davranmadınız. Sizi ne Henriette gibi ne de Arabelle gibi sevmediğimi görmeye zorladınız beni. Kusurlarımı kabul ediyorum, eksiklerimin farkındayım ama bunları bana neden bu kadar acımasızca hissettirdiniz? En çok kim için üzüldüm biliyor musunuz? Seveceğiniz dördüncü kadın için. Çünkü o, ister istemez kendinden önceki üç kişiyle rekabet etmek zorunda kalacak. Onun yararına olduğu kadar sizin de yararınıza olacak bir öneride bulunmak isterim; hafızanızın tehlikelerine karşı dikkatli olun. Ben sizi sevmek gibi oldukça zahmetli bir şereften vazgeçiyorum; sizi sevebilmek için ya Katolik ya da Anglikan[79] birinin niteliklerine sahip olmak gerekir ve benim hayaletlerle savaşmaya hiç niyetim yok. Clochegourde'un Kutsal Bakire'sinin erdemleri, en kendinden emin kadınları dahi umutsuzluğa sürükler ve sizin şu korkusuz İngiliz Amazon'unuz, aşkta en gözü pek olanların dahi cesaretini kırar. Hiçbir kadın ne kadar uğraşırsa uğraşsın sizi mutlu edebilmeyi ümit dahi edemez. İster manevi duygularla isterse de fiziksel hazlarla olsun, sizin anılarınızla hiç kimse yarışamaz. Birlikte sık sık ata bindiğimizi unutmuşsunuz. Kutsal Henriette'inizin ölümüyle soğumuş olan güneşinizi yeniden ısıtmayı beceremediğim bir türlü, yanımda soğuktan titrerdiniz hep.

Dostum, daima dostum olarak kalacaksınız, hayata dair düş kırıklıklarınızı açık eden ve kadınları kendilerinden şüphe etmek zorunda bırakan bu tür itiraflara girişmekten daima sakının. Aşk, sevgili Kont, güvene dayalıdır. Eğer sizi seven bir kadın, ne zaman bir söz söyleyecek olsa, acaba azize Henriette bu sözü daha mı iyi söylerdi diye düşünmek zorunda kalıyorsa ya da ata binerken acaba şu binicilik ustası Arabelle atını daha mı zarif sürerdi diye düşünüyorsa, emin

79. Anglikan Kilisesi: İngiltere'nin resmî kilisesi. VIII. Henri tarafından Katolik ve Protestan Hıristiyanlığı arasında orta yol olarak kurulmuştur.

olun ki o kadının dili tutulur, bacakları düğümlenir. Ayrıca şu baş döndürücü çiçek buketlerinizden birini alabilme arzusu uyandırdınız bende ama ne yazık ki artık hiç çiçek buketi hazırlamıyorsunuz. Yapmaya cesaret edemediğiniz daha bir sürü şey var; içinizde yeniden doğması mümkün olmayan bir sürü sevinç ve düşünce var. Şunu iyi bilin ki, hiçbir kadın yüreğinizde muhafaza ettiğiniz o ölüyle temas hâlinde yaşamak istemeyecektir. Benden sizi Hıristiyan merhametiyle sevmemi bekliyorsunuz. İtiraf ediyorum, merhamet göstererek yapabileceğim sınırsız iyilik var ama aşk onlardan biri değil. Çoğu zaman bulunduğunuz ortamdan sıkılıyorsunuz ve etrafınızdakilere de geçiriyorsunuz bu duyguyu. Kederinizi melankoli diye adlandırıyorsunuz, ne güzel. Ama katlanılmaz birisiniz ve sizi seven kadını insafsız kaygılarla eziyorsunuz. Azizenizin mezarının aramıza girdiğine çok defa tanık oldum, bu hususta kendimi sorguladım, tabiatımı tanıyorum, o kadın gibi ölmek istemezdim açıkçası. Eğer Leydi Dudley gibi fazlasıyla sıradışı bir kadını bile yormuşsanız, kim bilir ben ne hâle gelirim; kaldı ki benim onunkiler gibi ateşli arzularım da yok, ona kıyasla çok daha erken bir vakitte aşkımın soğuyacağından korkuyorum. O yüzden, gelin aramızdaki aşktan vazgeçelim, mademki mutluluğun tadını ölüler dışında hiçbir yerde bulamıyorsunuz, öyleyse dost kalalım, arzum budur. Hem böyle bir şeyi nasıl yapmış olabilirsiniz, sevgili Kont? Daha yaşamınızın başında sahip olduğunuz hayranlık duyulası bir kadını; sizin istikbalinizi düşünen, saray erkânının arasına girmenizi sağlayan, sizi sarhoş olurcasına seven ve karşılığında yalnızca sadakat bekleyen mükemmel bir kadını nasıl olur da kahrından öldürürsünüz? Bundan daha canavarca bir şey var mıdır bilmiyorum. Paris kaldırımlarında ihtiraslarının peşinden koşan o en ateşli, en bedbaht gençlerden hangisi, sizin değerini bilmediğiniz lütufların yarısı için bile süt dök-

müş kediye dönmezdi. Böylesine sevilen biri, hayattan başka ne isteyebilir? Zavallı kadıncağız! Öyle çok acı çekmiş ki ve siz, sırf birkaç duygusal cümle karaladınız diye onun mezarına olan borcunuzu ödediğinizi sanıyorsunuz. Kuşkusuz benim size olan sevgimin akıbeti de böyle olacaktır. Teşekkürler ama kalsın, sevgili Kont, mezar ötesinden de olsa aşkıma rakip istemem. Hem insanın vicdanında bu tür suçların ağırlığı varsa, hiç olmazsa onlardan asla bahsetmemesi gerekir. Ben sizden ihtiyatsız bir talepte bulundum, kadın olmanın gerektirdiği rolü oynuyorum, Havva kızıyım ben ama sizin sağduyulu olup vereceğiniz yanıtın sonuçlarını hesap etmeniz gerekirdi. Hakikati saklamanız gerekirdi, yalan söylemeniz; böylece sonradan size minnettar kalmış olacaktım. Mutlu bir hayat süren erkeklerin erdemlerine dikkat etmediniz mi hiç? Daha önce kimseyi sevmediklerine, bizim onların ilk aşkı olduğumuza dair yeminler ederken ne kadar büyük bir cömertlik gösterdiklerini görmüyor musunuz? Talebinizi gerçekleştirmek mümkün değil. Aynı anda hem Madam Mortsauf hem de Leydi Dudley olmak, suyla ateşi birleştirmeyi istemek değil midir, dostum? Kadınları hiç mi tanımıyorsunuz yani? Neyseler odur onlar, niteliklerinin kusurlarını da taşımak zorundalar. Leydi Dudley'le, niteliklerini takdir edemeyecek kadar erken karşılaşmışsınız ve onun hakkında söylediğiniz kötü sözler de incinmiş gururunuzun intikam alma çabası gibi geldi bana. Madam Mortsauf'un tabiatını ise çok geç anlamışsınız, birini diğeri olmamakla suçlayıp cezalandırmışsınız; öyleyse ne biri ne de öteki olmayan benim başıma ne gelecek? İstikbalinizi ciddi ciddi düşünecek denli çok seviyorum sizi, inanın bana sizi gerçekten çok seviyorum. O Çehresi Kederli Şövalye[80] havanız beni daima derinden etkilemiştir. Hüzünlü insan-

80. Çehresi Kederli Şövalye, Don Kişot.

ların daha sadakatli olduklarını zannederdim eskiden ama o sıralar henüz, dünyaya adım atar atmaz ilk tanıştığınız kadını, kadınların en güzel ve en erdemli olanını öldürmüş olduğunuzu bilmiyordum. Eh işte, bundan sonra ne yapabileceğinizi düşünüp durdum, etraflıca kafa patlattım buna. İnanıyorum ki, dostum, Madam Shandy gibi biriyle evlenmeniz yerinde olacaktır; ne aşk ne de tutku hakkında hiçbir şey bilmeyen, ne Leydi Dudley ne de Madam Mortsauf hakkında kaygılanacak, sizin melankoli adını verdiğiniz ve kapıldığınızda en fazla yağmur kadar ilgi çekici olduğunuz o can sıkıntısı anlarınızı umursamayacak ve talep ettiğiniz üzere sizin için kusursuz bir hastabakıcı olacak türde biriyle evlenmelisiniz. Sevmeye gelince, sevilenin tek bir kelimesiyle titremeye, mutluluğu beklemeye, onu almaya, onu vermeye; tutkunun bin küsür kasırgasını iliklerine dek hissetmeye, sevilen kadının küçük kaprisleriyle de evlenmeye; sevgili Kont, bunların hepsinden vazgeçin. Koruyucu meleğinizin genç kadınlardan uzak durmanız hakkında size verdiği öğütleri o kadar iyi uygulamışsınız ki, onları tanımıyorsunuz bile. Madam Mortsauf, sizi daha en başından yüksek mevkilere getirerek akıllıca davranmış, aksi hâlde tüm kadınlar size karşı olurlardı ve siz de hayatta hiçbir başarı elde edemezdiniz. Kendinizi bu yönde geliştirmeye başlamak ve bize duymayı sevdiğimiz şeyleri söyleyebilmeyi; gerektiğinde büyüklük göstermeyi, bayağı küçüklükler hoşumuza gittiğindeyse bu bayağılıklara tapınmayı öğrenmek için artık çok geç. Sandığınız kadar aptal değiliz. Sevdiğimizde, kendi seçtiğimiz erkeği her şeyin üzerinde bir konuma yerleştiririz. Üstünlüğümüze duyduğumuz inancı sarsan bir şey çıkacak olursa, aşkımızın da sarsılması anlamına gelir bu. Bizi pohpohlarsanız, aslında kendinizi pohpohluyor olursunuz. Şayet toplumsal hayattan kopmak istemiyorsanız, kadınlarla teşrikimesai hâlinde kalmanın keyfinden mahrum

kalmak istemiyorsanız, bana anlattığınız tüm bu şeyleri onlardan saklamak için büyük bir özen gösterin. Onlar çiçeklerinin tohumlarını kayalık toprağa sermekten de hasta bir yüreğe pansuman yapmak için sevgilerinin okşayışlarını israf etmekten de hoşlanmazlar. Tüm kadınlar yüreğinizin kuruluğunu fark edecektir ve bu durumda, siz de daima mutsuz olarak kalacaksınız. İçlerinden pek azı, benim size şu söylediklerimi söyleyecek kadar samimi olacaktır ve çok daha azı da sizden ayrılırken hiçbir kin duymadan size dostluğunu sunacaktır. Bugün şu sadık dostunuzun yaptığı tam da budur işte.

Natalie De Manerville
Paris, Ekim 1835.

"Duygularının niteliği aynı akorun parçasıymışçasına uyum içinde titreşip devasa içsel yankılar üreten, şeylerin özüyle kalıcı bir birlik içinde olacak denli hassas bir tabiata sahip olan, acıyı da hazzı da en yoğun şekilde hissetmek ayrıcalığına sahip o az sayıdaki yaratıklardan değil miyiz? Böyle uyumlu yaratıkları her şeyin uyumsuzluk içinde olduğu bir dünyanın orta yerine bırakırsak, korkunç bir biçimde ıstırap çekeceklerdir, tıpkı onları besleyen bir fikre, bir duyguya ya da kendileriyle türdeş birine denk geldiklerinde duyacakları mutluluğun devasa büyüklükte olması gibi..."

***

"Balzac, roman kişilerine kendi toplumsal yaradılışlarından kaynaklanmayan ve gerek soyut belirlemeler gerekse özel belirlemeler açısından söz konusu toplumsal yaradılışlarla tam bir uyum göstermeyen şeyler söyletmez, düşündürtmez, hissettirmez, yaptırtmaz. Ama içeriği kesin düşünce ya da duyguların anlatımı söz konusu olduğunda, kendini özel bir sınıfa ait insanların ortalama anlatım olanaklarıyla da sınırlamaz. Toplumsal açıdan kesin olan ve iyice anlaşılmış bulunan içeriği yansıtacak en açık seçik, en kesin anlatımı araştırır ve her zaman da bulur."

Georg Lukács

KLASİK
14-350-
9 "786053" 143505